ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG
herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg
Bd. XXXIV.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК,

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXXIV.

ЗНАДОБИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОНОЛЬОҐІЇ,

т. II, випуск 2,

зібрав **Володимир Гнатюк.**

У ЛЬВОВІ, 1912.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка.

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG
herausgegeben von der Ethnographischen Kommission
der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXXIV.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXXIV.

Знадоби до української демонольоґії,

т. II, випуск 2,

зібрав **Володимир Гнатюк.**

У ЛЬВОВІ, 1912.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

Передне слово.

На отсім випуску кінчу друк матеріялів до демонольоґіЇ. Се одначе не значить, що вони вже всі записані й видані, чого доказом не тільки три оповіданя, видруковані в додатку, але й те, що вже по скінченю друку дістав я нові записи. Я відкладаю Їх на бік, ачей колись хтось займеть ся дальшою їх публїкацією, призбиравши нові матеріяли, яких богацтво між народом незвичайно велике. Не потрібую окремо зазначувати їх вагу для науки, бо вже те саме, що вони належать до культурних пережитків, говорить про їх значінє.

На сей випуск зложили ся записи 23 осіб так, як на попередний, при чім у попереднім один запис був невідомого записувача, а один понад се узятий з часописи без імени записувача. У сім випуску приходять деякі імена записувачів, яких не було у першім і навпаки. Наведу тут статистику записів, при чім для порівнаня втягаю й перший випуск.

	II вип.	I вип.	Разом.
І. Волошинський	270	179	449
М. Капій	68	78	146
М. Дикарів	68	27	95
О. Деревянка	34	63	97
В. Левинський	32	23	55
П. Тарасевський	26	32	58
А. Онищук	20	24	44
О. Михайлецький	17	2	19
І. Савицький	16	63	79
О. Яворський	15	9	24
Д. Щербаківський	14	—	14

П. Стадник	9	3	12
К. Лисинецька	6	—	6
І. Панкевич	5	5	10
О. Рак	4	6	10
Ф. Колесса	3	1	4
Д. Бойчук	2	7	9
Н. Левицька	2	20	22
М. Боднар	2	4	6
М. Деревянка	2	1	3
М. Романюк	1	2	3
А. Веретельник	1	—	1
О. Роздольський	1	1	2
В. Гнатюк	—	3	3
Д. Лепкий	—	2	2
Невідомий	—	1	1
Наука	—	1	1
Разом:	618	557	1175

Складаючи всїм записувачам подяку, прошу й на далї записувати матеріяли та надсилати їх на адресу Етноґрафічної Комісії, бо фолькльор така наука, в якій лише спільними силами і спільною працею одиниць можна дійти до поважних результатів.

Володимир Гнатюк.

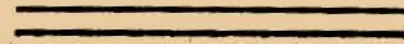

Останки передхристіянського релїгійного світогляду наших предків.

II.

42. Душа.

У народа нема ясного погляду на те, звідки береть ся душа; одні думають, що душа бере початок від матери немовляти і в той час уходить у тїльце, коли немовля перший раз порушить ся; другі думають, що душа походить від Бога, але де ті душі пробувають, що мають прийти на сей світ, се нікому не відоме (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 2).

Нема також ясного погляду на місце пробуваня душі в людськім тїлї. Одні думають, що душа сидить у голові або в ямцї під шиєю (А. Онищук, Матеріяли, ст. 47), инші що в крови, грудях, у животї, печінцї, горлї або під правою пахою (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 4). Коли чоловік умирає, тодї душа покидає тїло. Вона виходить крізь тїмя, яке тодї отвираєть ся і якби хто тримав руку на тїмени, то чув би, як душа йде; по виходї душі тїменеві кости замикають ся знов. Може виходити душа також ротом у видї пари, а як чоловіка вішають, то виходить куди інде (А. Онищук, Матеріяли, ст. 47).

Вигляд душі може бути ріжнородний. Звичайно представляють собі душу, як маленького чоловічка з чистим та прозорим тїлом, або як дитину з крильми (П. Чубинскій, Труды, I, 149). Може появляти ся одначе в ріжних видах, прим. білого ягняти, золотої птички, пчоли, мухи, або пари (А. Онищук, Матеріяли, ст. 47; П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 3).

Душа звязана тїсно з чоловіком; вона живить ся так, як чоловік, але не стравами, лише парою, що йде з них, росте разом із чоловіком,

відчуває горячо й зимно, біль і радість, терпить і тїшить ся і т. д. (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 4). По смерти чоловіка затримує свій давний вигляд і жиє далї так, як за його житя (тамже, ст. 9). Може одначе за гріхи прибирати инший вигляд, зглядно переходити в ріжні звірі, прим. пса, безрогу, муху, осу (яка провина, така покута); коли чоловік курить люльку в недїлю до служби божої, то його душа перейде в кінську голову і буде у млацї покутувати; як плював при куреню, то й там буде душа слинити. За нечистоту переходить душа у безрогу або шкапу. Коли в першу, то добре, бо швидко спокутує ся; свиня пожиє в чотири роки, її заріжуть і душа свобідна; у шкапі ж мусить довго бідувати (А. Онищук, Матеріяли, ст. 49).

За житя чоловіка душа тримаєть ся його постійно. Покидає його лише у снї. Коли чоловік спить, а йому снить ся, що він пробуває десь далеко від свого місця побуту, то його душа дійсно там є, а тїло лежить на тім місци, де чоловік ляг спати. У „непростих" людий, прим. відьм, душа відлучаєть ся від тїла також у снї і йде на „герц". Через се коли би тїло відьми в часї сну обернув головою туди, де воно лежало ногами, душа вернувши з „герцу" не могла би втрафити до тїла і відьма не встала би та не пробудила би ся, доки тїла не привернено би до попередного положеня.

Коли чоловік умирає, душа вилїтає з нього (найчастїйше в видї мухи), але разураз вертає та питає: Тїло, тїло, що ти робило? (В. Милорадович, Казки, ст. 1). В часї похорону супроваджує тїло на цвинтар і як його закопують, душа плаче та питає: Йой, а я де буду? А хрест, що закопують на могилї, відповідає: Не бій ся, я з тобою. — По похоронї прилїтає душа до хати і вечеряє. Потому навідуєть ся до дому в ті дни, коли її поминають (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 9). Поза тим душа не показуєть ся нїколи, хиба що покутує на земли за якісь гріхи.

По смерти чоловіка пробувають щасливі душі десь далеко у домі, що збудував Соломон і молять ся там день і ніч Богу. Туди впускають їх без усякої перешкоди, але назад не випускають, аби нїкому не розповідали, що там дїєть ся (Знадоби, II, 558). Инші думають, що душі пробувають у домі Давида, що стоїть на земли, окруженій довкола морем (П. Чубинскій, Труды, I, ст. 148).

Щасливим душам поводить ся дуже добре. Вони сидять поза столами, накритими білими обрусами. Перед кождою душею стоять найріжнороднїйші страви й напитки та запалена свічка. Душі їдять і пють, але нї страв, нї напитків не уменшуєть ся тому, що вони їдять і пють не самі страви й напитки, лише пару, що йде з них (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 10). Душі грішників мучать ся в адї і голодують, бо їх

кормлють там лише золою; стає їм лекше лише тоді, коли на сїм світї поминають їх. У пеклї мучать ся душі вічно, безконечно (там. ст. 11—12).

43. Мерцї.

По народньому віруваню зі смертю чоловіка не кінчить ся його істноване, лише зміняєть ся стан істнованя; чоловік, як дух, жиє далї таким самим житєм, як на сїм світї, але крім людських прикмет прибирає ще прикмети духа, переходить отже у ряд висших істот. Як такий може він прибирати — як усї духи — ріжні вигляди; може показувати ся живим людям у своїй постати з часів житя, або у постати трупа, як був прибраний на катафальку (Знадоби, I, 227); може перекинути ся у живу істоту, пр. кота (тамже, I, 224), або у мертвий предмет, пр. простирало, з якого перекидаєть ся у хлопа, високого як дерево, а потім у свічку (тамже, II, 621).

Мерцї можуть ходити по сїм світї з ріжних причин. Мерлець ходить приміром, бо його земля не приймає тому, що за житя не обходив нїколи з процесією довкола церкви (Знадоби, II, 645). Жінка ходить тому, що їй не вложили до рук свічки, коли умирала (тамже, II, 588). Чоловік ходить домагаючись відправи богослуженя (тамже, II, 665). Мерлець не дає живим спокою доти, доки його не відпоминали (тамже, II, 596). Дїдо снить ся внукови кождої ночи доти, доки той не дав на проскомидію кілька разів і на панахиду (тамже, II, 598). Коли загалом людини не відпоминають, як вона умре, то Бог завертає її на сей світ, аби тут була доти, доки не заслужить собі на поминки. Одна дївка мусїла так по смерти служити цїлий рік у господаря (В. Милорадович, Казки, ст. 6). Один мерлець їздить по смерти на сивім кони до коршми напивати ся (Знадоби, I, 221), инший напиваєть ся так само в шинку (тамже, II, 659). Часом приходить мерлець лиш на те, аби закурити собі люльку (тамже, II, 634).

Найчастїйше одначе причиною приходу мерців буває жура за полишену родину і знайомих, привязане до них та любов. Мати приходить нераз плекати малу дитину, поки не знайдеть ся спосіб обійти ся без неї (Знадоби, I, 213; II, 562—4; В. Милорадович, Казки, ст. 8—9); мати чеше дїти, годує, дає білі сорочки (тамже, II, 565—566); варить, кормить дїти, миє (тамже, II, 631). Померший батько приходить колисати дитину (тамже, I, 217); робить усякі роботи (тамже, II, 577); радить донцї, як і що має робити (В. Милорадович, Казки, ст. 7); подає нумери, на які треба ставити на льотерію, дїти сповняють бажане і виграють гроші (Знадоби, I, 226). Чоловік дораджує жінцї, як має ґаздувати (тамже, I, 220); накриває її у снї, аби відкрита не змерзла (тамже,

II, 617); приходить до жінки, гримає у стіл і лїзе на ліжко (тамже, II, 603); приходить до жінки ночувати, але вона вириваєть ся від нього (В. Милорадович, Казки, ст. 14); приходить ночувати, але жінка тримає на колїнах малу дитину і він не годен нїчого вдїяти (тамже, ст. 15); один мерлець ходить три роки до жінки, спить із нею і має з нею двоє дїтий (Знадоби, I, 216); жінка має від мерця дитину, але вона зараз по народженю розливаєть ся смолою (тамже, II, 576); одна жінка ходить два роки в тяжи від помершого чоловіка і вмирає (тамже, I, 266). Померший товариш приходить до живого на весїлє (тамже, II, 655), а навіть мерлець фірман ходить по смерти до своїх коний (тамже, II, 599).

Буває одначе й таке, що мерцї ходять, аби пімстити ся за щось на живих. Один мерлець обертає парубкови ноги й голову передом у зад за те, що той його вдарив (тамже, II, 607). Померший довжник бє свого вірителя за те, що той не давав йому по смерти спокою і впоминав ся навіть у небіщика за гроші (тамже, II, 640). Жінка приходить по смерти душити чоловіка за те, що за її житя збиткував ся над нею (тамже, I, 215; II, 567). Мерцї мстять ся також за те, як хто якнебудь зачіпає їх. Один парубок попадає в частинну паралїзу за те, що зачіпив умерлу бабу (тамже, I, 222). Дївчина здіймає з мерця жартом шапку (або сорочку), а він її за те розриває (В. Милорадович, Казки, ст. 21—22). Мерлець відриває живому товаришови руки й ноги за те, що той зважив ся принести його мертвого на вечерницї (тамже, ст. 25—26).

Дуже радо мерцї виправляють живим людям ріжні збитки. Наносять що ночи повний ґанок каміня, а живі мусять рано виносити (Знадоби, I, 250). Стягають чобіт із парубка, запаскуджують верету, заїзджують конї (тамже, I, 252), лякають конї (тамже, II, 600). Мерлець скидає зі стриху сїно, отвирає двері і випускає конї зі стайнї, вкидає коня до студнї (тамже, I, 254). Мерлець спускає худобу, скидає кури з бантів, мішає молочене збіже до купи (тамже, II, 667). Сипле огнем, перевертає скриню, гасить лямпу (тамже, II, 586). Перелякує дївчата так, що вони з переляку вмирають (В. Милорадович, Казки, ст. 22—23).

Буває нераз також, що мерцї допускають ся на живих простого насильства. I так: Мерлець заскобочує жінку на смерть, хоч вона його нїчим не зачіпала (Знадоби, I, 223). Задушує жінку, прийшовши до неї (В. Милорадович, Казки, ст. 16). Вимотує кишки з жінки (тамже, ст. 17). Стріляє і бє чоловіка (Знадоби, II, 604). Задушує корову за те, що жінка відсувала горнець спідницею (тамже, I, 228). Нищить що ночи уряджене костела (тамже, I, 233). Забирає з собою на силу живу дївчину (тамже, 237).

Дуже часто полишають мерцї на знак свойого пóбуту між живими якісь слїди видні для кождого. Мати, що приходить до дитини, бє об стіл рукою і випалює на нїм долоню з пальцями (тамже, I, 213); инший

мерлець лишає так само випалений відтиск долоні (тамже, I, 226); один мерлець випалює долоню на стіні (тамже, II, 664), инший загинає дошку так, що рука відбиваєть ся (тамже, I, 320). Один мерлець кладе знов на знак свойого побуту мисочку з ложкою між сина й невістку (тамже, I, 224).

Плакати за мерцями не годить ся, бо вони мусять збирати виплакані сльози в начинє (збанок або цебер) і носити з собою, куди йдуть (тамже, I, 212; II, 570, 591), що не належить у них до приємности.

Є такі дни, в яких устають усї мерцї з гробів і сходять ся до церкви на богослуженя. До таких днів належать страсти. Тодї мерлець священник править службу божу, сповідає инших мерцїв і причащає (тамже, I, 20); так само збирають ся мерцї на всїх святих (тамже, I, 212), у задушнї дни (тамже, I, 223), на поклони (А. Онищук, Матеріяли, ст. 51, 4). Деінде вірять, що всї мерцї збирають ся в церкві в чистий понедїлок, на великдень і на святий вечер (В. Милорадович, Казки, ст. 5). Пхати ся в такий день кудись, де можна би зіткнути ся з мерцями, дуже небезпечно, бо хочби як чоловік сховав ся, вони зачують по запаху присутність його і умертвлять (Знадоби, I, 212; II, 570), або розірвуть на кавалки (тамже, I, 211).

Коли мерцї стають докучливі живим, тодї не остаєть ся остатним нїчого иншого, як шукати способів, при яких помочи можна би відвідин мерцїв раз на все позбути ся. Для того можна засвітити світло і поставити під горнець. Коли мерлець прийде, треба горнець піднести; при світлї побачить ся мерця і від тої хвилї він перестане ходити (тамже, I, 213). Для певности треба світити таку свічку, що була 12 разів коло паски (тамже, II, 571). Коли кинеть ся на мерця подушку на відлїть, він також перестане ходити (тамже, II, 579). Можна мерця зловити також на свячений пояс і привязати, а потому прикликати попа, аби покропив його, тодї певно більше не покажеть ся (тамже, II, 577). Коли відкопаєть ся мерця і насиплеть ся до гробу маку з тим, що доки його не порахує, не сміє ходити, то тим позбудеть ся його також (тамже, I, 229).

Щоби позбути ся раз на все мерця, добре робити щось таке, що його здивувало би, колиж він висловить своє здивованє, живий повинен висловити своє по причинї його приходу. Один мерлець дивував ся, що його жінка відсувала окропи до зоденя рукавами від сорочки; коли-ж вона здивувала ся, що він приходить і дивить ся на те, він щез і більше не показав ся (тамже, I, 217). Одна жінка вдавала, що віддаєть ся; се здивувало мерця і він перестав ходити (тамже, I, 219; II, 572—575). Один мерлець дивував ся, коли йому сказано, що брат сестру бере, а його жінка йде на те весїлє і щез на все (тамже, I, 220); так само

донька дивуєть ся, що мама йде на весілє брата з сестрою, по чім щезає (тамже, II, 571). Один мерлець дивував ся, коли його жінка вбирала одїж на виворіть, а вона дивувала ся його приходови, від чого він зараз щез (тамже, I, 218).

Найпевнїйший одначе спосіб на те, аби мерлець не ходив — пробити його осиковим колом, що й не раз люди роблять (В. Милорадович, Казки, ст. 14).

44. Покутники.

Покутники — се такі небіщики, що по причинї гріхів, яких допустили ся на сїм світї, не можуть на другім світї мати спокою доти, доки або самі їх не загладять, або хтось із їх рідні, чи знайомих. До того часу вони тиняють ся по сїм світї і терплять та зносять ріжні прикрости, відповідні до величини їх злого вчинку. Найлїпше зілюструють се приклади.

Дитина покутує за те, що як ссала, вдарила маму по груди, а мама не покарала її. Визволює її той, що наквестував на 30 служб і казав їх правити у 30 церквах та на кождій був присутний (Знадоби, I, 244).

Чоловік покутує за те, що оженив ся з кумою, наслїдком чого земля не хоче його приймити до себе (В. Милорадович, Казки, ст. 13). Инший чоловік покутує тому, що вмер несповіданий і домагаєть ся, щоби хто висповідав ся за нього (Знадоби, II, 662]. Скупар покутує за своє скупарство (тамже, 663), а чоловік, що лишив леґат на богослуженє, покутує доти, доки жінка не виплатила леґату (тамже, II, 664). Жінка не має нїде спокійного пристановища, доки за неї не наймають богослуженя (тамже, II, 661). Богач покутує за те, що брав усе від бідного нюхати табаку, а сам не купував нїколи. Успокоюєть ся аж тодї, коли його син дав бідному воли за винюхану табаку (тамже, I, 246).

Навіть попи, хоч слуги Господні, мусять нераз покутувати по смерти на сїм світї. Один піп покутує за те, що казав поховати себе у брудній сорочцї. Коли дали йому чисту сорочку, перестав являти ся (тамже, I, 247). Инший покутує тому, бо взяв гроші на служби, а не відправив усїх (тамже, II, 668, 670—671, 673). Ще инший мусить уперед порозділювати наскладані гроші на добрі дїла і аж тодї перестає ходити (тамже, II, 672).

Час покути неозначений і майже все залежить від складу обставин.

45. Потопельники.

Потопельники — се ті небіщики, що потопили ся умисно або припадково.

Кождий потопельник має право ходити на сім світі сім літ. До нього не можна ні говорити, ні його зачіпати, ні кидати чим небудь. Коли потопельник побачить чоловіка, зараз регочеть ся. Виглядає ввесь білий. Кождого нового місяця показуєть ся на тім місци, де утопив ся. За чоловіком має право бігти лиш так далеко від берега, як далеко розливаєть ся вода в повінь (Знадоби, I, 256).

Потопельник виглядає як звичайний чоловік, лише чорний як вуголь, та має дуже довгий волос (тамже, II, 684).

Потопельники купають ся по ночах у тій воді, в якій втопили ся (тамже, II, 677—678). Люблять одначе зближати ся й до людий та робити їм збитки. Одна потопельничка ходить неподалеки людий і заводить через те, що вже по смерти чоловік ударив її в лице (тамже, I, 258). Инша пускає сплав із пімсти, що сплавники відтручували її цвайкою від сплава (тамже, I, 259). Потопельник хоче затягнути парубка в воду і втопити (тамже, I, 263); обхлюпує чоловіка водою і везеть ся на фірі (тамже, I, 264); не дає рибакови ловити риби (тамже, II, 689); рибак зі злости вириває потопельникови жменю бороди (тамже, II, 690). Иншим разом потопельник дає себе зловити рибакови замість риби, але той перелякуєть ся, нидіє наслїдком того і вмирає (тамже, I, 257).

Потопельник перевертає човен із двома людьми й пускає з водою за те, що один ударив його веслом. По якімсь часї показуєть ся на тім місци весїлє; музика грає, а придани співають (тамже, II, 680).

Потопельники манять нераз людий до води, щоби й вони втопили ся (тамже, II, 683). Один потопельник ходить знов цїлий рік до жінки і мучить її (тамже, 688).

Потопельники можуть показувати ся людям у ріжних постатях. Один потопельник плине по воді у виді кудлатого хлопа і то так замашисто, що аж вода розскакуєть ся по берегах (тамже, II, 685). Являєть ся також у постати однорічної дитини (тамже, I, 262). Звичайно переміняєть ся в коня і ходить по ночи. Як кого перейде і понюхає, той умре (тамже, II, 675). Часом вискакує з води як лошачок (тамже, I, 261), або являєть ся в виді крокодиля та ґориля (тамже, II, 692).

Потопельників не ховають на цвинтари, бо через те міг би град повибивати засїви (тамже, II, 695).

46. Повісельники.

Повісельники, як і потопельники, мають право ходити по смерти сім літ та лякати людий (Знадоби, I, 256). Коли хто повісить ся, можна зараз пізнати, бо повстає велика буря (тамже, II, 699).

Повісельники можуть ходити у людській постати або иншій. Так повісельниця ходить по лісї розплетена і на переміну то співає, то плаче (тамже, II, 702). Повісельник у видї мужчини натягає руки до парубка (тамже, II, 705). Повісельник являєть ся одначе також у видї хорта (тамже, II, 707), індика (тамже, II, 706), а навіть жердки, що йде (тамже, II, 703).

Що повісельники продовжають земське житє на тім світї, видно з того, що один із них женить ся і запрошує на весїлє свого живого товариша, який дїйсно йде туди і вертає здоровий назад. Весїлє відбуваєть ся так само, як у живих людий.

Коли хто хоче позбути ся повісельника, аби не являв ся більше, повинен його вдарити на відлїть, як усяку нечисту силу (тамже, I, 249). Коли наймеТь ся по нїм богослуженє, то також перестане ходити (тамже, II, 708). Найлїпше одначе посїяти від дому до гробу повісельника мак; він зможе аж тодї явити ся, як мак визбирає, але се неможливо йому зробити, бо серед роботи запіє когут і він провалить ся під землю (тамже, I, 249).

47. Опирі.

Опирі можуть бути двоякі: родимі і роблені. Родимого опира легко пізнати, бо він має инакші полові орґани, наслїдком чого є безплідний і бездїтний, а надто на лици все червоний (O. Kolberg, Pokucie III, ст. 113). Має також малий хвостик, а на хвостї чотири волоски (Знадоби, II, 716). Опир має дві души, тому хоч умре, може ходити по світї, бо лиш одна душа його покидає, а друга лишаєть ся при нїм (тамже, II, 712). Над клубом, під колїном або над задом має ґулю; під тою ґулею є дїрка і туди виходить душа опира (тамже, II, 711).

Коли би хто малу дитину помастив кровю з чоловіка, що ляг спати нѐ помолившись, то з дитини став би роблений опир (тамже, I, 265).

Опирі мають право ходити по смерти сїм лїт (тамже, I, 273). Нераз ходять вони з музикою, співають і плескають у долонї (тамже, II, 727) та скачуть (тамже, II, 729). Якби хто вийшов о дванайцятій годинї в ночи на границю, то побачив би їх (тамже, II, 709).

Коли опир умре, настає велика злива (тамже, II, 727). По смерти лежить він у гробі звичайно долїлиць (тамже, I, 273). Може лежати й горілиць, але тодї скопує звичайно з себе накривало в долину, лежить червоний і попід руку дивить ся на людий (тамже, I, 275). Деколи курить навіть люльку у гробі (тамже, II, 732).

Опир виходить із гробу, ходить по селї і потинає людий, до яких має право. Коли чоловік пчихне, а йому не скаже нїхто: На здоровлє!

— то такого опир може потяти (тамже, II, 742—744). Худобини опир не потинає, бо до неї не має сили (тамже, I, 281). Прикладів діяльности опирів можна навести багато. Опир потинає приміром рідню і сусїдів (тамже, II, 741), дївчину (тамже, II, 740), висисає кров із молодят так, що вони умирають (тамже, I, 272; II, 746—748), викликає навіть помір у селї (тамже, I, 271).

Опир ходить пішки і їздить на кони (тамже, II, 735), показуєть ся у видї двох хлопчиків (тамже, II, 726) і звірят. У видї пса вискакує чоловікови на плечі і каже себе нести (тамже, I, 269); у видї чорного пса лежить на постели і поїдає хлїб, що йому подає ґаздиня (тамже, I, 271); являєть ся у видї собак, що жруть ся між собою (тамже, I, 270), у видї білих псів (тамже, II, 725), у видї кота (тамже, II, 737).

Коли хто хоче позбути ся опира, щоби не ходив та не потинав людий, то повинен обнести його довкола села чи міста три рази, а він перестане ходити (тамже, II, 734). Можна також пробити його крізь груди осиковим колом (тамже, II, 721). Найлїпше одначе викопати, порубати на кусники і забити осиковий кіл у голову. Тодї на певно перестане раз на все ходити.

Пор. Dr. H. Máchal, Nákres slov. bájesloví, ст. 182—187.

48. Вовкулаки (вовколаби, вовкуни).

Вовкулаки бувають двоякі: вроджені — і тодї вони періодично переміняють ся в вовків, як прийде на се пора, і бігають із ними (Знадоби, I, 282) і зачаровані; в остатнїм випадку бігають вони вовками доти, доки хтось не пізнає їх, що вони не правдиві вовки, та не відчарує (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 206).

Вовкулаком стає той, хто вродить ся в таку планету (O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 106). Коли вагітна жінка побачить вовка, або їсть мясо зі звірини, що роздер вовк, то породить вовкуна (Знадоби, II, 758). Також коли чоловік спить із жінкою проти „святої недїлї" і тодї пічнеть ся хлопець, буде вовкулаком (A. Podbereski, Materyały, ст. 29). Вовкулаки мають під пахою таку ямку, в котрій сходять ся кінцї шкіри. Через ту ямку вивертаєть ся шкіра і чоловік входить до середини, а на верха виходить вовк, коли прийде на се пора (O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 108). Буває так, що вовкун є місяць чоловіком, а місяць вовком (Знадоби, II, 759).

Коли чоловік забуде за Бога, відьма виводить його на гору, застромлює в землю ніж і каже йому перекинути ся через нього три рази; тодї чоловік обростає волосєм і стає вовкулаком. Коли зачарований вовкулак пробуде три роки вовком, а опісля приверне йому хтось давну

постать, то другий раз не можна вже його зробити вовкулаком (В. Ястребовъ, Матеріалы, ст. 71).

Вовкулак знаходить собі товаришів вовків і жиє разом із ними одним житєм. Вовкулак потинає звичайно вівці (Знадоби. II, 757), а часом і чоловіка (тамже, II, 761). Без божого дозволу він не сміє нічого тикати. Коли вовкулаків збереть ся більше, то вони жруть ся між собою (тамже, II, 762).

Зачарованому вовкулакови можна привернути давний вигляд, коли переведеть ся його через хомут (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 205). Добре також стягнути шкіру з нього разом із шерстею (тамже, 206), або перекусити на нім шнурок, коли є (В. Ястребовъ, Матеріалы, 71). Можна також сказати йому: Перекинь ся три рази через голову! — а він послухає і стане чоловіком (В. Ястребовъ, ст. 72), або вдарити його по голові три рази перевеслом (Знадоби, II, 767).

Пор. Dr. H. Máchal, Nákres slov. bájesloví, ст. 180—182.

49. Відьми (чарівниці).

Відьми є також двоякі, родимі і вчені. Коли вагітна жінка варить страву на св. вечер, а до горшка впаде кусник вугля і вона його зїсть, то породить — відповідно до полу — відьму або опира (O. Kolberg, Pokucie, III, 111). Коли в кого є 7 дївчат, а хлопець не переложить, то одна з них відьма (Знадоби, II, 798). Родиму відьму легко пізнати, бо вона має хвіст, який у снї висуваєть ся, а при збудженю ховаєть ся. У дитини сей хвіст голий, у старшої відьми оброслий (тамже II, ст. 796). Родима відьма не має також заросту на половім орґанї. Учена відьма набирає відомостий або від иншої ученої, або від родимої відьми, або впрост від чорта. Родима відьма може пошкодити, але потрафить кождої хвилї направити шкоду і відробити зроблене; учена відьма робить усе шкоду і не відкликує її. Відьма боїть ся знахарки, яку вважає висшою від себе, але й знахарка нерадо входить у колїзію з відьмою (В. Милорадович, Казки, ст. 4).

Відьми боять ся дуже псів ярчуків, які можуть їх розшарпувати, тому де лиш подиблять молодих ярчуків, іще слабих, силкують ся їх нищити (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 193). Тому ярчуків треба старанно берегти, а найлїпше ховати їх до такої пивницї, що в однім дни викопана, і накрита осиковою бороною, яка має бути також того дня зроблена. В борону належить забити девять зубків і девятий залити воском. Коли відьма прийде по ярчука, зачне числити зубки, але але не зможе докінчити і все буде зачинати на ново, аж доки когут не запіє, по чім уже не годна взяти ярчука. Ярчука не легко виховати, бо він походить аж із девятого поколїня від девятої суки, які все убиваєть

ся по ощенїню, а лишаєть ся тілько на розплодок молоду сучку (М. Драгомановъ, Малорус. преданія, ст. 69, ч. 7).

Відьми ділять ся на фахи і котра займаєть ся одним фахом, звичайно не мішаєть ся до другого. Відповідно до того є відьми від коров, овець, кіз, свиний, гусий, риби, гадин, пчіл, грибів (O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 114), бараболь (Знадоби, II, 835), яєць (тамже, II, 836), ужевок, дощу, посухи, морозу, від „усякої біди“ (тамже, II, 798).

Коли хто хоче побачити відьму, то повинен узяти поліно, в якім випав сук і дивити ся крізь нього. Так само коли тешуть трумну, а з дошки відпаде тріска з суком і сук вилетить, то хто подивить ся крізь ту дїрку, побачить відьму (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 178; Знадоби, II, 778).

Можна ще побачити відьму і крізь осикову борону таку, що в один день зроблена і тесана (М. Драгомановъ, Малор. преданія, ст. 68, ч. 2).

Хто знає способи, яких є не мало, може прикликати відьму до себе. Длятого треба ось чого: Взяти кусень сирого полотна, заткнути в нього девять шпильок і варити, а відьма прибіжить зараз просити чого небудь (Знадоби, I, 311).

Налити на сковороду молока, вкинути в нього три рази по девять голок і всунути в піч, а відьма зараз прибіжить (тамже, II, 788—790; Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 178).

Розігріти кінську підкову в печи і поставити на поріг, а відьма прибіжить зараз, бо її пече (Знадоби, II, 787).

Зловити пструга і на живого доїти корову; скоро молоко обіллє його, відьма прибіжить до хати, а коли кинеть ся того пструга на огонь, корова відьми трісне (O. Kolberg, Pokucie, III, 127; Знадоби II, 806).

Відкладати кождого понедїлка в великий піст одно поліно з дров, що йдуть до печи, а досвіта на великдень запалити ними. Відьма прибіжить зараз і буде просити огню (Б. Гринченко, Матеріалы, I, 58). Те саме можна робити через петрівку, а на Петра розпалити огонь (Знадоби, II, 770).

Взяти долото, обійти з ним три рази довкола колиски малої дитини, вимовляючи певну формулу, опісля заткнути долото в колиску дитині в ногах, а відьма прибіжить (тамже, I, 312).

Відьму можна пізнати і не прикликаючи її до себе, коли хто знає способи, яких також є багато. У відьми на лици є всякий цвіт, і білий і червоний, і по тім від разу годен її пізнати (тамже, II, 769).

Коли на великдень обходять довкола церкви з процесією, відьма не йде з нею ніколи. Треба отже уважати, котра жінка не йде, та певно відьма (тамже, I, 290; Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 182).

Коли на великдень по обході процесії довкола церкви входять до середини, треба стати з боку і приглядати ся; відьми йдуть на самім останку і цілують замок, що легко завважати (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 178).

Коли парубок заложить кашкет на голову дашком назад, а в руках із пальців поробить дулї, та одну руку заложить у кишеню, а другу в пазуху і переходить попри відьму, та зачинає злостити ся і по тім її пізнати (Знадоби, II, 772).

Коли відьму обернути нового четверга о півночи у снї головою туди, де лежали ноги, вона не зможе пробудити ся, доки її не відвернеть ся назад, бо душа, яка тодї виходить із неї, не годна трафити в тїло (тамже, II, 823).

Зазначити собі на велике пущенє перший пиріг, зварити його, а опісля засушити. Того самого дня треба зачати робити осиковий столець і робити увесь піст так, аби кождого дня хоч раз коло нього ковтнути. На великдень узяти той столець із собою до церкви і станути на нього, а до рота вложити засушений пиріг. Тодї побачить ся кожду відьму, бо вони будуть мати скопець і цїдилко на голові (тамже, I, 286; II, 776—777, 780; Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 181, 2).

Вложити на сирне пущенє у шматку сира до рота і тримати цїлу ніч, а потому сховати і піти з ним на великдень на всеночне, а певно побачить ся відьму (Знадоби, II, 773).

Взяти кусник лупи з яйця, звареного на пущенє, і пригадувати собі про неї кождого дня аж до великодня; на великдень узяти лупу під язик, а відьма зараз приступить і зачне випитувати ся, що той тримає під язиком (тамже, II, 775).

Взяти на св. вечер з під скатерти чосник і посадити в черепок, аби ріс аж до великодня; на великдень вложити його під язик, а побачить ся відьми (тамже, II, 782—783).

Коли вже хто має певність, що якась жінка відьма, тодї бережеть ся її, щоби не дістала ся до нього і не наробила йому шкоди. Коли перед Юрієм поробить ся на дверех стайнї хрестики дехтем, то відьма там не має вже приступу (тамже, II, 800—801). Є ще й инші способи. Колиж відьма не дивлячись на все, таки вдираєть ся до когось, тодї нема иншої ради, лише зловити її на горячім учинку. Треба одначе при тім дуже берегти ся, бо хто не знає дати собі ради, того відьма може потяти. Ловити відьму треба ось як:

Заложити шлюбні обручки на шлюбний очкур і тодї закидати його на відьму (тамже, I, 291).

Ловити на очкур, в якім ходить ся сїм лїт і сїм раз посвячуєть ся що року з паскою. Як його накинеть ся на відьму, то хоч би вона

в що перекидала ся, очкура не потрафить скинути (М. Драгомановъ, Малор. преданія, ст. 73, ч. 16).

Можна зловити відьму також мотузком, але всуканим навпаки, тоб то до себе. Коли відьма прискочить до чоловіка, треба ловити її за грудь, тоді вдержить її, инакше вона викрутить ся (тамже, ст. 69, ч. 4).

Зловлену відьму можна вже довільно покарати. Найчастійше одначе вона випрошуєть ся, пообіцявши не робити ніколи більше шкоди.

Відьма може так само, як усї істоти з надлюдською силою, прибирати ріжні постати відповідно до потреби. Може показувати ся людиною (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 179), козаком (Знадоби, I, 310), кобилою (тамже, I, 300—301; II, 907—910), при чім її деколи й підковують у коваля, коровою (тамже, II, 860), свинею (тамже, I, 299; II, 853), вівцею (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 179, 2), білим хортом (Знадоби, I, 291; II, 856), псом (тамже, I, 309; II, 851—855; 857—859), сукою (тамже, I, 289, 297), щенятем (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 179, 3), кіткою (тамже, 179, 5; Знадоби, I, 295; II, 850), жабою (тамже, II, 846—848), змієм (М. Драгомановъ, Малорус. преданія 69), сорокою (Б. Гринченко, Изъ устъ нар., 179, 3), стїною (тамже, 179, 7), полотном (тамже, 179, 6), праником (тамже, 179, 5), колесом (Малинка, Матеріалы, 8; Знадоби, II, 843—845), ситом (тамже, I, 302), обичайкою (тамже, II, 842), коробкою (тамже, II, 841), клубком (тамже, II, 838—840), бочкою (В. Ястребовъ, Матеріалы, ст. 64), свічкою (Знадоби, II, 837), голкою (М. Драгомановъ, М. преданія, ст. 69).

Найчастїйше подибують ся відьми, яких фахом є відбиранє молока від коров. Вони уміють переносити молоко на ріжні предмети, з яких видоюють його, коли вайде потреба. Так доїть відьма молоко зі стовпа (Знадоби, I, 351), з сохи ((тамже, II, 873), воловодів (тамже, II, 869), уздечки (тамже, I, 305; II, 870—871), терлицї (тамже, I, 304; II, 872), а масло дістає з будяка (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 186).

Відьми можуть добувати молоко і сметану не лише від коров, але від усякого звіра. Застромить ніж у що будь і на якого звіра подумає, з такого зараз пстече через ніж молоко, яке відьми продають опісля чортам (М. Драгомановъ, М. преданія, ст. 68, ч. 1).

Відьми займають ся найріжнороднїйшими справами. Коли не можуть закрасти молока від коров, то бодай збавляють їх так, що з вимени йде кров замість молока (Знадоби, I, 292). — Лазять голі до гори ногами по фіґурі і водять малі діти по шнурах, поприв'язуваних до паликів, приучаючи їх так до своєї штуки (тамже, I, 287). Коли сповняють свої функції, то ходять переважно голі (тамже, I, 294). Коли відьма передержить на мотовилї через великодні свята півміток, а в провідну неділю здійме в вечер і вийде з ним о півночи на двір та махне,

то здійме зорю з неба, яку опісля вкладає в горня і ховає (тамже, II, 918; Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 192). — Відьма перекидаєть ся в козака, а парубка переміняє в коня і їздить ним по границях (Знадоби, I, 310). — Відьма може спровадити град на поле, що вибє все до чиста (тамже, I, 288). — На́силає жаби на свою супротивничку так, що та не годна вийти з хати, аж її виратовує знахар (тамже). — Насилає на супротивничку псів, які не кусають її вправдї, але обсикають аж по по́яс і повтаряють се так довго, доки та не покорила ся і не перепросила відьму (тамже). — Відьма зливає до фляшки ме́тїль із умерлої дитини, а на св. вечер обходить гола двір своєї братової і обливає його, наслїдком чого все живе гине: конї, корови, кури (тамже, I, 290).

Загалом нема ніякої царини в сїльськім житю, до якої відьма не могла би втиркнути ся і наробити шкоди. Та хоч вона робить на сїм світї, що хоче, то на другім мусить за все відпокутувати, бо там її тїло рвуть кавалками (тамже, II, 916).

Відьми мають свої сойми, на які злїтають ся звідусюди в стало означені днї, звичайно першого тижня кождого нового місяця (тамже, II, 88), або на великі свята, як Юрія та Дмитра і там складають справоздане зі своєї дїяльности перед чортами та набирають нових практик. Крім того вони бавлять ся там, гуляють, відбувають орґії. Хто несвідомий попав би на те місце, відьми потяли би його (тамже, II, 816).

Коли відьми умирають, то смерть їх буває дуже тяжка. Відьма реве бичим голосом, а очи набігають як яйцї (тамже, I, 290). — Відьма при смерти реве, вивалює язик, блює кровю і то різаною. Як змучить ся, просить зірвати стелину, щоб швидше вмерла: „Узяли, зірвали стелину, то вона стала ревти так, як на реговищі скот. Люди повтїкали з хати геть усї, поки вмерла (В. Милорадович, Казки, ст. 2; Знадоби, II, 827). При тім розносить ся такий смрід, що тяжко навернути ся до хати, а нести на кладовище її можна лише з тяжким трудом.

Пор. Dr. H. Máchal, Nákres slov. bájesloví, ст. 172—175.

50 Знахарі (чарівники, ворожбити, боги).

Знахарі — се люди з великою надприродною силою. Вони мо́жуть при помочи ріжних предметів, якими послугують ся, і зашіптувань зробити все, про що хто просить, без огляду, чи воно вийде кому на добро або на зло. Вони примушують навіть духів сповняти свою волю (Знадоби, I, 324) і тому можуть при їх помочи дійти до таких результатів, до яких звичайною дорогою не дійшов би ніхто. Вони знають не лише минувшість і теперішність, але й будучність. Не всї одначе обдарені однаковою силою, то́му що вчинить слабший знахар, сильнїйший може

відчинити. І се добре, бо инакше повставали би такі шкоди і страти між людьми, які рівнали би ся хиба елементарним катастрофам.

Найчастійше займають ся знахарі лїченєм та защіплюванєм усяких хоріб, що зєднує їм велику пошану, а навіть деякий пострах у широких кругах. Побіч того займають ся одначе всїм, чого хто хоче, а як ті заняття виглядають, покажеть ся з наведених практик.

Знахар приваблює хлопця до дївчини (Знадоби, І, 320), а дївчину до хлопця (тамже, І, 321—322), нарозумлює віроломного (тамже, І, 319), спроваджує й показує дївчинї будучого нареченого (тамже, І, 318), причаровує жениха (т. II, 1000), спроваджує з далека коханка (т. II, 1001) і коханку (т. II, 1003); може попсувати житє молодятам (т. II, 963) або й розлучити їх (т. II, 962); може бездїтним порадити, щоб мали дїти (т. II, 1005); може чоловікови обернути голову передом назад (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 200), сказати неприсутному, що в нього дома дїєть ся (Знадоби, II, 1026), сказати, що станеть ся (т. II, 1015); дуне в рот і всї зуби виспплють ся (т. II, 966). Знахар може наслати хоробу (т. II, 967), спровадити на когось слїпоту і по перепрошеню відвернути її (т. І, 332); може дати щось таке зїсти, від чого в чоловіцї заплодять ся ящірки (т. І, 326) або навіть гадюки (т. І, 328) і він напевно згине, коли не знайдеть ся другий знахар, що лихо відверне. Знахар може сказати комусь сидїти і той не рушить ся з місця, хоч би що робив (І, 347), може зробити, що всякий звір буде ловити ся в заставлену лапку (І, 333), а стрільбу замовити, що буде все стріляти, що стрілець захоче (II, 1021). Може прогнати воду зі ставу (І, 341) або наслати її на сухе місце (І, 343—344); може спровадити воду до стулнї і стримати її, що й кропля не покажеть ся (II, 1068); може наслати дощ (І, 345), спинити млин (І, 336), зробити, що млинські колеса будуть обертати ся проти води (І, 325; II, 1059) або що млинський камінь вискочить зі свойого місця і покотить ся дорогою (І, 337—340; II, 1058); може наслати на когось щурів (І, 342; II, 1056—1057), вужів і ящірок (І, 346), гадюк (І, 353—355; II, 357), стеклих псів (І, 358), миши, (II, 1054—1055), жаби (II, 1062), воші (II, 1061). Знахар приневолить хлїб стогнати (І, 362), воробцям закаже спивати пшеницю у ґазди (І, 324), вийме очи й кендюх із чоловіка та вставить назад без нїякої шкоди для нього (II, 1067), зробить, що музика не зможе грати (II, 1033—1035), отворить кождий замок при помочи гнїзда ремеза (II, 926) або відомого йому зїля (II, 930—931), перемінить при помочи даня дївчину в звіря (зазулю, ласицю) або в дерево (березу, тополю) (І, 319), зжене людину зі світа, зробивши її фіґурку і набивши в неї кілків із ріжного дерева (II, 923—924). Словом нема нїчого такого, до чого знахар не міг би взяти ся, бо він до всього компетентний,

колиж де не вдасть ся йому нічого вдіяти, там бодай пустить тумана людям, що він робить щось надзвичайне, прим. проліве крізь дірку (т. II, 1036—1037). Знахар творить по просту чудеса і через те власне набирає авторітетности та пошанівку у простих людий. З матеріяльного боку його становище буває також не зле, бо ті, що вдають ся до нього, не приходять ніколи з порожними руками.

51. Градівник (градобур, бурівник, хмарник).

Градівники є природжені і вчені (т. II, 1075). Хто хоче стати градівником, повинен вирізати літорость і розігнати нею гадюку й жабу, коли гадюка хоче жабу їсти, потім посвятити ту літорость разом із зїлєм на зелені свята, а по сїм зможе нею відганяти хмари (т. II, 1070—1071). Коли літоростями обведе поле, то град його також не ткне (т. I, 330).

Можна стати ще градівником, коли хто вкраде палицю в діда, або патик, при помочи якого запалюють свічки в церкві, поставить його так, аби над ним відправлено девять служб, а потім буде переховувати його гузїром до сонця, колиж побачить, що гадина хоче пожерти жабу, розжене їх ним. На св. вечер не має нї їсти, нї пити, нї говорити, за те кождої страви має надібрати по девять раз, завити в платок і сховати. Як надійде туча, має виймити той патик, поставити на нього переховані страви в платку, стати голий проти тучі і виголосити окрему формулку проти граду, а град піде куди інде (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 221—222).

Як градівники є незвичайні люди, так і сам град не повстає звичайним способом. То злі духи товчуть лїд на дрібні куснички, збирають у міхи, а потому вилїтають у повітре і розсипають, куди хотять (т. I, 330). Тим самим займають ся душі самовбийників; вони товчуть лїд у Чорногорі, зсипають у міхи, а потому вилїтають із чортом в облаки і розсипають, куди він каже (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 223). В Чорногорі є замерзле озеро. Коли хто кине в нього камінь, звідти вибігає зараз білий чоловік на білім кони, бігає по ледї, а кінь лупає його копитами. Душі самовбийників збирають його в міхи, а потім з під облаків розсипають, куди білий чоловік скаже (тамже).

Анї чорт, анї білий чоловік не можуть розсипати град самовільно; вони мусять брати дозвіл на свою роботу у градівника і він визначує їм дорогу, якою мають іти (тамже, ст. 224). Градівник визначує примірom на град вітову ниву (Знадоби, I, 329; II, 1079—1081) і він нїде більше не робить шкоди.

Деякі громади тримають собі градівників і платять їм за те, що розганяють хмари. Коли градівник побачить градову хмару, хрестить її, промовляє відповідне зашіптуванє і хмари розходять ся (тамже, I, 374). Деколи замість зашіптуваня відмовляє градівник молитви від кінця (тамже, I, 372). Дзвоненє буває також помічне від хмар (тамже, II, 1072), тому градівники виходять подекуди на дзвінниції і дзвонять, скоро появлять ся небезпечні хмари.

52. Інклюзники.

Інклюзники се такі люди, що володіють зачарованим грошем, який можуть видавати, коли, кому і кілько разів схочуть, а він усе поверне до них тай не тілько сам, а ще й притягне инші гроші. Якби інклюз попав у касу, то потягнув би за собою всї гроші (Знадоби, I, 388). Декуди вірять, що інклюз може притягати лише такі монети, як сам, отже корона інклюз — корони, шістка — шістки і т. д. (тамже, II, 1088). Аби не допустити до того, щоби інклюз потяг за собою всї гроші з каси, тримають усюди по касах мармурові столи; коли інклюз упаде на такий стіл, то не буде лежати спокійно, лиш буде котити ся або скакати (тамже, I, 387—388; II, 1093). По тім його пізнають і роблять зараз нешкідливим або пробивши його (тамже, I, 392—393), або прибивши його цвяхом до стола (тамже, II, 1107), чи до стїни, звідки він не рушить ся (тамже, I, 387, 389; II, 1106), або порубавши його на кавалки (тамже, 1109).

Вірять, що інклюзом орудує дух (хлопчина), якого можна виховати собі зі зноска (як домовика), носячи його девять день під пахою, а потім примушувати його старати ся про гроші.

До інклюза можна прийти ріжними способами. Вложити срібний гріш до ластївочого гнїзда, де він має стояти, поки не виведеть ся на нїм трете поколїнє ластівок. Опісля виймити його звідти й пускати в обіг, а він усе верне до властителя (тамже, I, 377).

Злапати живого лилика, зарізати його якимнебудь грошем (прим. ґульденом), потім носити той гріш девять день під пахою не молячись, не ходячи до церкви, не чуючи дзвонів. По девятьох днях стане з того гроша інклюз і його можна пускати в обіг (тамже, I, 378).

Вийти о дванайцятій годинї в ночи на роздороже, де сходить ся чотири дороги, викликати нечистого і зажадати в нього три рази інклюза, а він дасть (тамже, I, 379), розумієть ся не за дармо, бо опісля возьме душу з чоловіка.

Є також таке товариство, що видає інклюзи, коли хто вступить до

нього, переступить там хрест, потопче і плюне на нього три рази (тамже, I, 381; II, 1089).

Інклюза можна й купити, але до того треба твердого чоловіка, щоби нічого не бояв ся, навіть Бога (тамже, I, 382—383).

Коли хтось дістане гроші і підозріває, що між ними може бути інклюз, тоді не повинен їх нікуди ховати, лише тримати у кулаці, з якого інклюз не годен утекти (тамже, I, 386; II, 1096) до свого властителя, що передав його комусь із шахрайською думкою (тамже, II, 1099—1104).

Коли чоловікови набридне тримати інклюза і брати на себе відповідальність за його орудоване, то може його позбути ся. Для того повинен він щось купувати, а коли згодить ся на ціну, повинен понад неї додати продавцеви ще інклюза, тодї інклюз лишить ся у продавця і не верне до давного властителя (тамже, I, 395).

Коли інклюз кинеть ся на те саме місце, де його знайдено і тим самим боком, то він також не вернеть ся до властителя (тамже, I, 391; II, 1095).

Коли хто подержить інклюза в передних зубах, то він стратить свою силу і тоді можна його дебудь викинути (тамже, I, 378).

Коли знайдеть ся чоловік, що хоче мати інклюза, тодї дотеперішний властитель повинен передати його йому, сказати плюнути на нього і вдарити долонею, а інклюз не верне до нього, лиш лишить ся в нового властителя (тамже, I, 390; II, 1091).

53. Заклятї скарби.

Давно не було щадниць та банків, тому люди, що мали гроші, переховували їх так, що закопували в землю у відоме лиш собі місце, а в потребі вибирали назад. При тім поступовано двояко: Або гроші закопувано без ніяких заклять, тоді ті гроші були чисті; вони горять по півночи і їх не трудно дістати, коли хто дізнаєть ся про них; або закопувано гроші заклинаючи їх; сї горять перед опівночию і їх трудно дістати, бо їх стережуть (А. Онищук, Матеріяли, ст. 97). Скарбів стережуть злі духи у ріжних постатях, прим. пса (Знадоби, II, 1128), львів і блискучого чоловіка (В. Ястребовъ, Матеріялы, ст. 141).

Коли хто заклинає скарб, то звичайно на означений час; як той час вийде, скарб підходить у гору, на нїм появляєть ся запалена свічка — через що кажуть, що скарб горить — і тоді його не трудно дістати.

Коли скарб горить, треба підбігти до нього і кинути щонебудь; як кинеть ся чобіт, треба копати за грішми по коліна; як ремінь, треба копати по пояс; як шапку, треба копати так за глубоко, як високий

чоловік (Знадоби, I, 398; II, 1113). Кидаючи предмети, треба щадити їх, бо скарб жадає звичайно, аби кидати далї, і коли-б чоловікови забракло предметів, згинув би (тамже, II, 1122—1133).

Можна й так поступити: Взяти на Благовіщенє пшениці й ячменю, змолоти у млинї перед сходом сонця на зістріть (обертаючи камінь у противний бік), змішати муку з попелом, а коли скарб горить, посипати тою мішаниною місце, де було видно огонь. На муці покажеть ся опісля слїд чоловічий, кінський, свинячий, ягнячий, курячий і т. д. Чий слїд показало, тому треба відрубати голову і покласти на місци слїду, тодї скарб забереть ся. Коли покажеть ся людський слїд, тодї чоловіка не вбиваєть ся, лиш помінюєть ся на нього (тамже, II, 1115; В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 195), але він однаково згине.

Скарби горять лише в означені днї, прим. у велику суботу (П. Чубинскій, Труды, I, 97). Колиб скарб перехрестив той, що хоче його дістати, скарб зникає (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 212). Може часом запасти ся в землю разом із тим, що його бере (тамже, 208).

Хто побачить, що скарб горить, повинен зараз вбити ніж у землю там, де стоїть, а скарб не згасне, доки він не прийде і не забере його (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 196).

Можна відкрити й самому скарб. Для того треба вкрасти таку свічку, що хтось держав у руках умираючи, заправити до неї кір-зїлє, заложити тодї свічку у праву ногу межи великий і другий палець і сунути по земли. Коли чоловік прийде з сею свічкою на таке місце, що в нїм є скарб, свічка запалить ся і тодї треба копати за ним (тамже, ст. 197).

Якби хто добув цвіт папороти, то зараз знав би, де лежать скарби і міг би копати за ними (Знадоби, II, 1116—1117). Нѐ кождий чоловік може одначе узяти скарб (тамже, I, 399).

Коли скарби закопані на означене число лїт, то по упливі того часу переміняють ся в якенебудь звіря. Як хто діткнеть ся того звіряти, воно розсиплеть ся грішми (П. Чубинскій, Труды, I, 99).

Як бачимо з того, скарб може прибирати ріжні постати. І так: Ставши парубком просить скарб у баби їсти у великий празник, коли всї пішли до церкви. Баба здогадавшись одначе, ударяє його кочергою межи плечі, а парубок розсипаєть ся грішми (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 207). Так само скарб у постати дїда просить обтерти йому ніс; дївчина обтирає, дїд розсипаєть ся грішми і вона забирає (В. Ястребовъ, Матеріалы, ст. 139).

Скарб подибуємо ще в таких постатях: Сивого чоловіка (тамже, 140), коня (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 210, 3; Знадоби, II, 1129), кількох коний (Б. Гринченко, Этн. Матеріалы, II, 96), лошака

(М. Драгомановъ, Малор. преданія, 78, 2), корови, Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 213), білого барана (В. Ястребовъ, Матеріалы, ст. 139), білої собаки (тамже, 139), гуски (тамже), гадюки (тамже, 140), кобилячої голови, волошки і свинї (тамже, 142), когута (М. Драгомановъ, Малор. преданія, 78, 2; Знадоби, II, 1134), щуки в колодязї (М. Драгомановъ, Малор. преданія, 84, 8). Коли такого чоловіка чи звіря ударити чим (найлїпше лозинкою), вони розсиплять ся грішми. Не можна тодї, так само як і при копаню гроший, нїчого казати лихого, бо скарб розсердить ся і пропаде (Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 213, 2).

Львів, 10. II. 1913.

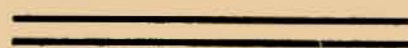

IX. Мерцї.

558. Де живуть душі мерців.

Кажуть люди, що десь там далеко, Бог його знає де, вистроїв примудрий Силимян здоровий дом і туди вам душі мертвих сходяця і там вони моляця день і ніч Богу, а хто хоче піти туди — пустять, а звідти ни випустять, щоб ни розказав, що там робиця. А гудуть так, як бжоли.

С. Цебермановка, Уманського пов. Зі збірки Д. Щербаківського.

559. Чому не можна чесати ся в недїлю?

Одна жінтя заўмерла була і як вітак прийшла до себи, то розказувала, шьо ни вільно чьисати си у нигілю, бо на кім сьвікі „щесби“ чеши, тай дужи сїпає. Тимой у нас чешут си лиш ў суботу.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, Снятин. пов., 1911 р. А. Онищук.

560. Як баба умирала.

Ото я вам розкажу, як моя баба вмирала. Вона була дуже больна і все вспоминала за близьку смерть, даже й креста собі купила і поставила в коморі. Ото раз зібралось нас таки богатенько: я, дві сестри, брат, ше маленькі ми були тодї — двоє наймитів, наймичка і їдна жінка, Кирилиха, котра повсігди нам розказувала казки. Сидимо ми проти образів і балакаєм, а баба лежать на печи і стогнуть. Якось нам стало так страшно, шо всякий замовк; потім начали казати, як Іваниха вмирала і почали за смерть казать. От якось бабка застогнали дуже і шось почали казати. Ми стали, прислухаємось, лепече шось; всї злякались, шо може вже вона вмирає, як тут наймичка глянь на гобрази тай захолонула. Ми всї тоже побачили, шо під гобразами бігає на стїнї дубовина;

підійде під гобрази тай сховаєця, а собаками щось так і колотить; не знаю, як відчумались. Після цього через неділю нічого, бабка вмерла; і як начала відходити, то чути було, як шось гукало попід вікна і колотило собаками, потім рипнуло дверми в хату і бабка вмерла. Казала, шо то смерть ходить по під вікна і боїця вона тілько собак. Після цего та, шо читала псалтир, казала, шо бачила шось біле і воно пило воду з стакана. Через год і більше бабка почала ходити і батько казав, шо раз нічю із своєї комнатки пришльопала бабка і зза пічки звала кудись, а маму дуже-дуже дусила.

С. Сушковка. Зі збірки Д. Щербаківського.

561. Небіжка поучує діти.

Се так буває, що покáзує сї і дїти кáжут: „Прийшли́ пéнї і мині́ казáли поми́ти миски́, фáйно сї опходи́ти“, — поучéніє дає́ — óтже наймúли слу̌жбу і парастáс на грóбі.

Зап. в січни, 1911, від Ант. Трачука з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

562. Небіжка приходить плекати дитину.

Умéрла жінка, лиши́ла малéньку дити́ну від груди́й і потóму що вéчера приходи́ла і плекáла дити́ну. Росчіпірит сї нат коли́скоу̌, виймáє ци́цку і дає́ сцáти. Чу̌ти було́, як дити́на пи́ском сцáла. І ходи́ла пóти, пóки аж він не ожени́у̌ сї. Як сї стау̌ жени́ти, то прийшлá ще у коровáй і попли́кала дити́ну і тогди́ вітхóдит і у двéрех єму̌ сказáла: „Послі́дний рас я бу̌ла, більше я не при́йду, приведéш си жінку тай най сї займáє дити́ноу̌“. — Се бу̌ло у̌ Колїнкáх.

Зап. в червни, 1910, від Гафії Паньків із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

563. Мати вставляєть ся по смерти за дитиною.

Вмерла йидна жінка і лишила дитину. А чоловік з другоу̌ ожениу̌ сьи. І та друга була недобра та не давала цицки ті дитині. Али рас увиділа в ночи, як та перша прийшла, дала ті дитинї цицки і пішла. І рас як та мачуха сіяла муку, то ї сьи показало таке лабате і кажи: Я нїц ти не зроблю, лиш добре обходи сьи з дитиноу̌.

Зап. в Костїльниках, Бучацького пов. від М. Ракочої М. Капій.

564. Мати відвідує по смерти діти.

В нас була померла одна кобіта, котра полишила двойи дітий малих віт грудий. Кілька разів бачили сусіди, от моя нибішка мама, що

померша тих дітий мама приходит до дітий що ночи і дайи сати груди.

Зап. у вересни, 1904 р., в Журові, Рогатинського пов., від Стаха Беркія Ів. Савицький.

565. Небіжка у дітий.

Позавчора ви казали, Василівно, шо мій дедушка заклинав яритницю та кілком осиковим прибивав: роскажіть, спасибі вам, за шо її заклинали? — Це про Полікареву дочку. — Та за шо? — Вона ходила до дітей що ночі. Батько її був з яритників яритник — усім відьмам ва́таг. Жили вони у хуторі Граському (тоді він ще Вовчим звав ся). І типер ще правнуки того яритника там живуть. Бувало, чи пропаде, чи шо вкрадуть, зараз і їдуть до його. Як шо рано приїдуть до його, так він просе підождать, поки осмеркне. Як осмеркне, він вийде, подиви ця-подиви ця на зорі, тоді увійде у хату тай росказує все. І вгадував: як скаже, так і прийди ця на лад. У того яритника була одним одна дочка. Ото вона возьми тай умри, а в єї остало ся пятиро дітей: хлопчик маленький та четвиро дівчат, уже чималих. Тіко шо вона вмерла, а чоловіка її панські гонять у байрак. (Тоді саме пани поділили поміз собою байрак на части: його й гонять на поміч лісничому вугіля палить). Приходить він до моєї дядини (це в нас так звуть жінку матириного брата), вона, звініте, бабувала у яритниці. — „Ходіть, кажи, до нас ночувать, а то мине гонять у байрак до виділі“. — А дядина вже трохи чула про покійну його жінку та одмагаї ця: „Ти б, каже, попрохав прикащика, шоб тобі ближчу роботу дали у Вовчому на току, або в клуні, або в винбарі. — А тоді прикащиком у Градовських був Бардак; лютий такий був тоді. Типер він вже старий-старий став, більш ста год йому і гуляї ця, як мала дитина. Пішов той чоловік до Бардака одпрошувать ця, так він як затупотів на його, як закричав: „Чи ни прикажиш ще наймать кого за тебе?“ — Так він і ни одпросив ся.

Припада мої дядині ночувать з дітьми. Так з нею аж чирис пять день сторія вийшла. А то все було благополушно, і ніч, і другу, і третю: й понидїлок, вівторок, сериду, читвер, пятницю. А діти була такі нивдалі, сорочки в їх позамазувані, голови понапутрювані. Повкладала вона тих дітей спать, і сама полїзла на піч. Коли слухає — рип двері, шо в сіни. Входить яритниця в хату та давай будить дітей. А дядина моя на печі спустила рукав та затулила їм лице. А яритниця ходе по хаті в нові плахті й запасці (тоді бач так ще ходили баби, так їх і ховали). То до 'дного підойде, то до другого та все: „Вставайте, дітки, вставайте, дітки!“ — А вони прокидають ця, протирають очі та чухають ця. Вона повмивала їх гарненько, порощісувала, понадівала на їх білі со-

рочки, понагодовувала й поклала. А та лижить на пічі, наче каменна, і ни ворухнець ця: волося дубом стало, очіпок з голови ссунув ся. Тут півінь заспівав, вона одтулила очі, диви ця: двері позачинюваті. Лижить вона й лижить — розвиднилось, а вона все лижить, як дириввяна: боїць ця злазить с печі.

Повставали діти, а в їх сорочки помиті. Вона й пита дітей: „Хто вам сорочки помив?“ — „Мама!“ — „А хиба вона ходе й при батькові?“ — „Ходе!“ — „А він про це знає?“ — „Знає“. — Приходе й він: „А шо, каже, ніякої привиденції в нас ни було?“ — „Але ж тобі, ни було! Отак і так!“ росказує. — „Чо' ж ти ни явиш Градовському?“ — „Та хиба ж можно являть про це? Тут така беда буде: Градовський, як бугай зариве та ще й запоре. Та може це ще тіко приставилось нам: треба гараз дознаць ця“. — Пішов він на кладовище і довго ни виртав ся. Ждали-ждали його — нима тай годі: вже й снїданя пройшло, а його нима. А кладовище проти них, саме на бугрі, за дорогою. Подивились на ту могилу, а там уповзано так і дїрка здорова і кришку ссунуто з довгомини. Хі, ти Господи! Шо тут робить? Сказать панові — бида і ни сказать — бида: Градовський на смерть засїче. Пішов він до Градовського, росказав йому все до чиста. Так Градовський кричав, кричав: „Якого ви одродку?“ — Та як затупотить ногами, як зариве бугаєм. Ну, ото послав він за покойним батюшкою. (Царство душі, пиром над ним зимелька!). Їдить на Вовчий батюшка з дяконом (шо то ко́са дякониха в його була на 'дно око, шо па Кавказ поїхав). Тарантас прислав за їми Градовський: такий гарний тарантасик. Приїхали вони. Допрошували чоловіка і дітей тай забили в її осиковий кілок — таку здорову коляку забили. Як ударили обухом — так кров і чвиркнула повище коляки. Заклинав її батюшка.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

566. Двічі похована.

Людям доводилось бачить і приходилось багато раз чуть, шо яритники до страшного суду ходять живі по зимлї саме в глупу ніч. У одного мужика умерла жінка. Вона була яритниця і у неї осталось троє дітей. Мужик сам став жить; а діти у його постоянно у чорних сорочках і у голові тьма воший. Так вона стала глупої ночі ходить до своїх дітей і як празничок, дає їм білі сорочки і помиє їм голови і постоянно погодує їх. Мужик дивиця, діти його стали поправляця і хто 'на віткіль возьмуця у їх білі сорочки. Він догадав ся і став замічать. От він днем виспав ся, а ночу лїг і слуха. Дивиця, а воно як рипне двирьми; коли глядь, іде жінка і щупа дітей. А він тодї підняв голову і каже: „І чого б я шляв ся? Ни пара його бросить цю ниприятность? Коли

умирать — так умирать, а як ни хочиш лижать у вимлї, так ни затївалаб і умирать". — Вона як схвате його за бороду, як ну з ним водиця: то було замісто шуток, а то вже пара кричить: Калавур! Разбой! Хто віруе у Бога — ратуйте!" — Сусїди назбігались і нїчого ни пороблять, поки крикнули півнї і вона тодї розогналась бігти та на порозї шльопнула і околїла. Так вони тодї зделали знов гроб, положили її туди, а кришку прибили по сиридинї і її криз пузо аж у землю осиковим кілком. Так вона с того времня більш і ни ходила.

Борисовська волость, Валуй. пов. Воронїж. ґуб.

567. Небіжка приходить до чоловіка.

Як жі́нка Нико́ли М. лежьи́ла ўже́ хо́ра, а він сї любиу ўже́ з ї сестро́ў і вона́ то підгльи́нула. Ніц собі не жьида́ла, лише коби́ як найбо́рше ўме́рла. Тогди́ як ўме́рла, то вона́ фурт їм обоїм сї появи́ла. Льиг він з бра́том спа́ти, то вона́ его́ души́ла, а на бра́та як поду́ла, то він так струдова́тїў, жи ма́ло не потрі́скаў (ї́здиў до Обертина́ до богиńї, аби́ му ра́ду дава́ла, зам. Пара́ски Ти́мрик). Пото́му, як сї зачьи́ў жени́ти, то він сї жени́ў, а вона́ ходи́ла. У корова́й сестра́ сидї́ла за столо́м з молоди́м, а вона́ ста́ла собі́ під вікно́ і диви́ла сї. У вісїльи́ са́мож так приходи́ла. Як вона́ сї відда́ла, перу́льи́ла їм сї фурт, аж до́кі вона́ не попа́ла ў ту саму не́міч і уме́рла; і похова́ли їх при ку́пі — то́му шти́ри ро́ки.

Зап. в червни, 1910, від Гафії Паньків із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

568. Як дївчина ожила по смерти.

Би́ла дьіўка та вмерла. І поховали. Вона йак ходи́ла по сьвітови, никус сьа ни хотьіла а́ньі віддати, ани наньати. І пак в йи́шім місци мо́вили, жи ї найму́т. А вона їм вельіла сьа заре́чи, жи вона, йак шо зле зробит, жиби ї нич не мовили. І вибила рік і вони моўчали, нич ї не мовили. Вони мали сина і хотьіли, жиби вона сьа віддала за ньего. Вона мовила, жи піде, але йак присьагнут, жи никотрому нич не будут мовити. І так мала дьітину і задусила. Пак мала другу і задусила. Пак мати вмерла і вона зостала сама. А на другий день йак вмерла мати, ґазда пішоў у поле орати, а вона справила музики. Вийшоў сусїд ід ньому і мовит: „Твоьа ґаздиньа музики спраўльат. — Тот ни міг вже втерпіти її і ї то мовиў. Вона му мовила, жи йак вона ту музики спраўльат, так її матери там весело. — Віч ї ще мовиў, на шо дьіти подусила. — Вона мовила, жи с хлопцьа би биў вели́кий злодьій, а з дьівчатьа піячка. І мовила йиму, жиби биў здоровий і сьа знесла на не́бо.

Зап. у Бандрові, Ліського пов від Г. Бідник М. Капій.

569. Вмерла дитина показуєть ся мамі.

Иду́ я з міста тай иду́ тай гугню,[1]) а у́но лиш таки́ з гори́ лети́т ид ми́ні... Летї́ло..., а я си переирсти́ла тай гли́пнула, а то нима ничьо́...

Зап. Ів. Волошинський в вересни, 1911, від Одокії Матіос із Ростік, пов. Вижниця.

570. Мама видить свою вмерлу доньку.

Одна́ жі́нка ма́ла дї́ўчину і вона́ уме́рла і ду́жи пла́кала за неў і хкі́ла ї ви́дїти по смерти́. І прихо́дит до ксьо́ндза і ка́жи: „Якби ви мине́ пора́дили, щоби́ я сво́ю до́ньку уздрі́ла?“ — А він ка́жи: „Озми́ на пу́щіньи сарда́к наві́воро́ть, угорни́ сї і піди́ і ко́ло це́ркви схова́й сї і буде́ш ви́дїти, як ду́ші іду́т і свою́ доньку́ буде́ш ви́дїти“. — Так зачьи́ли мирцї́ йти́ і ка́жут, що тут плї́сна душьи́ смирди́т і так ішли́ до це́ркви і ії́ доньки́ ни було. Аж на за́дї ди́вит сї, а вона́ іде́, соро́чка на нї мо́кра і вили́кий цибе́р несе́ на голові. Як уздрі́ла сво́ю ма́му, як зачьи́ли бі́чи усї́ вмирлї́... — А вона́ ў той час ки́нула сарда́к на доро́гу, а сама́ ўтикла́. Ра́но пішо́ў ксьондз з неў на цви́нтар. На кождім гро́бі була́ ла́точка сардака́. А ксьондз ка́жи: „Якбис бу́ла ни ки́нула сарда́к, то́ би бу́ли твойи́ ті́ло і ко́сти так на ко́ждім гро́бі порозрива́ли“. — Більше ни пла́кала, бо ви́дїла, який донька́ мала тьига́р.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука з Далишева, пов. Городенка, І. Волошинський.

571. Як небіжка донька ходила до мами.

У йидно́ї жі́нки уме́рла донька́; а́ле тота́ все донька́ ходи́ла і допіка́ла сво́ї ма́мі, а кі жі́нцї бу́ло ду́же льи́чно. Але вона́ сї ра́дила люди́й, шо́би то́му роби́ти, шоби́ сї збу́ла доньки́, жиби́ не ходи́ла. Але ї лю́де нара́дили, коби́ вона́ дїста́ла ту сьві́чку, що була́ двана́цїть рас ко́ло па́скі і ту сьві́чку засьвітити ў ночи́ і накри́ти макі́троў. Як наколи́ донька́ надійде уме́рша і ма́є то сьві́тло роскри́ти, аби́ жи́во ї йми́ла.

Чу́є стара́, а то шос ри́пнуло двер́ми. А ўна тогди жи́во макі́тру с сьві́чки, а то ї сьві́тло доко́ла обійми́ло, тай ўже не пуска́є с ха́ти. Тай тогди́ стара́ жи́во пере́мітку тай завива́є сї. Але пита́є сї та уме́рша донька́: „Ви де сї збира́єте, ма́мо?“ — „Збира́ю сї — ка́же — до сусї́ди на весї́лє“. — „А то хто сї“, — ка́же, — „же́нит, а́бо віддає́?“ — пита́є сї донька́. — А ма́ма ка́же: „Брат сестру́ бере́“, тай — ка́же, — „я йду на весї́льи“. — А та донька́ уме́рла ка́же: „То ўже нима гаразду́ на сьві́тї, коли́ брат сестру́ бере́, тай я ўже більше тут не бу́ду, коли́ так сї ро́бит на сьві́тї“. — А то цілко́м не бу́ла пра́ўда, же було

---

[1]) Сама до себе говорю.

весільи́ у сусі́ди, бо то не мо́же бу́ти, жиби́ брат сестру́ бра́у. Лиш она́ так говори́ла, жиби́ бі́льше донька́ не прихо́ди́ла.

Зап. в серпни, 1910 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка І. Волошинський.

572. Як умерлий чоловік ходив до жінки.

Повідала Шкльарська, жи били двоє люда в хаті. А тої баби чоловік буў опир. Він як вмер, то ходиў по смерти до тої баби. І прийшоў ци в полудне, ци в вечір, і все с тоў бабоў сьа биў. Ниґда никого не било видно, поімаў ї і набиў. Аж рас прийшла баба з села до неї, а та хату замітала. І вергла мітлу, положила сьа на постіў, та баба веліла ї йти до ворошки. Вона шос ти повіст. — І ворошка ї повіла, жиби си взьала чию доньку так, як за свою, і жиби в полудне ви́ла віньці. — І вона так зробила. Сьіла си в полудне вінцьі вити. А тот прийшоў в полудни, тай сьа питат: А ти шо робиш? — Вона мовит: Видиш, шо вінці вю. — А він мовит: Щем таке ни видав, жиби мати вінці вила. — А вона йиму мовит: А хто таке видіў, жиби мерлий до живої ходиў? І вже більше не прийшоў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від Г. Бідник М. Капій.

573. Як жінка позбула ся з хати небіщика.

Ходив опир до жінки. Прийде, тай сяде на лавку, тай сидит, а вона ніяк го си збути не може. Питає вона людий: Ва́ри, шо я маю робити; ади, мій нибіщик давно, а все ходит до мене. — Тай хтос ї нарадив, аби вона мила лавку з того і з того кінця. — Тай приходит знов він у вечір тай сїдає собі на лавицу. А вона зачинає лавицу мити та все то з одного, то з другого кінца воду під него зсуває, аж він уже не мав де сидіти, тай каже: Шо то такого має бути, шо ми тілько років жили, тай ти мені цего не робила, аж тепер. — А жінка каже: Ну, шо такого має бути, шоби умерлий до живої жінки ходив, сего ще нїгде не було. — Тогди він устав тай пішов, тай більше не приходив.

Зап. від Санди Гуменюк у Раранчу О. Рак.

574. Як жінка відогнала вмерлого чоловіка.

Десь в якімось селї вмер ґазда і все ходиў доміў і робиў, шо треба. Молотиў, дрива рубаў, худобу корминў, льигаў з жінкоў у постелю спати. І вона ни могла ниякої єму дати ради. Пішла вона до ворожилї. Ворожильа порадила: Прийдеш доміў, будеш сьа ладити на весїльа. — А то било в великий піст. І вона ладит сьа. Приходит він і сьа питат: „Деш ти сьа ладиш? — А вона му повідат: На весїльа. — Деш ти

виділа, жиби в великий піст хто весїльа робиў? — А вона му повіла: Деш ти видїў, жиби вмерлий до живої ходиў? — І як від неї пішов, то вже не приходив.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., від І Федени М. Капій.

575. Небіщик у жінки.

Жив чоловік з жінков; пібрали си, а вітак чоловік заслаб тай помер, а жінка си зостала його. Як си жінка зостала тай ґаздувала сама, кілько могла. Але він, скоро приходит новий місїць, а він ізбире си так, як його поховали, тай приходит до свої жінки. Як він прийдит, ходит коло свого маєтку; підит до стайнї і втворит двері і худобу повіпускає, а сам йде тогди до хати до свої жінки тай бире си так до неї, як живий чоловік робив (так як за живота, — Максим Гапюк) тай мучив ї, кілько мучив, вже не могла вона кілько вітримувати, бо то ни було оден рас, лиш він довши ходив. (Як жива, то хотїв си до живої жінки брати — Максим Гапюк). Али вона вітак сказала людем: Ходит до мени мертвий чоловік.

Ті зачили ї радити, як би вона си їго збула; зачили ї казати так: „Ти вбири си файно так, як до сьлюбу майиш іти, збири си тай засвіти собі світло, пиривирни новий горнец тай покла́ть світло піт тот горнец, та най сидит. Як він ввійди до хати, а ти аби була зібрана; тогди тот горнец хапни, аби світло зробило си в хатї, аби го світло захопило". — Лиш він до хати ввійшов (він йшов кріз ка́глу), а вна тогди світло ха́пнула; як він ввійшов в хату, а їго світло захопило в хатї, а він ї кажи: „А ти де си зібрала?"

А вна кажи: „Йду на весїльи".

А він кажи: „То де йи весїльи?"

„Ади́ там в другім силї".

„Хто там, кажи, си віддає?"

А вна їму кажи: „Брат бире систру, брат рідний бире систру рідну".

А він ї кажи: „Так, а де-ж ти, кажи, виділа, аби брат систру брав, аби, кажи, брат рідний, систру рідну брав?"

А вна їму кажит: „А ти де-ж так находив, аби мертвий до живої ходив?"

А він тогди як си взлостив, тай вже ни йшов на задну каглу тай пішов назад у двері; як у двері луснув, аж си двері россипали.

Тай кажит ї: „Жий поки гір та камїня тай білих горопців". Тай віт тогди вже він, тай їго нїхто ни видїв, тай так вона си їго збула.

Зап. у грудни, 1901 р., від Григорія Гапюка в Ревній, пов. Чернівції, Іван Савицький.

576. Дитина від мерця.

В їдної жінки умер чоловік. Як умер тай почав ходити. Все, бувало, прийде в північі, поробить всю роботу в три мича. А потім він дає її цукерки разні і лягають спати. Ця жінка зробилась така чорна та худа і від цего ходіня вона мала дитину. Іден раз прийшов її чоловік і приніс гостинції; вона сховала трохи; прийшов день, бачить, а в неї замісто цукерків кізяки. Пішла вона до ворожки, каже так і так, а вона її каже: „Як прийде він, то ти перед цим покропи святою водою і свяченого маку насип. А я ще заговір зроблю. — Прийшла ворожка, пошептала, тай наказала, щоб коли приїде її чоловік на сірому кони, то як буде кликати, то ни гобзивай ся, а то вмреш. — Вона так і зробила. Приїхав він і каже: Вічини! — А вона лижить. Він її і просив і молив і ругав, а вона не відчинила. Заплакав він гіркенько, тай поїхав плачуче. А та жінка скоро після того родила дитину, котра розілялась смолою.

С. Сушковка. Зі збірки Д. Щербаківського.

577. Як мельник ходив по смерти.

Жили собі чоловік і жінка. Чоловік звав ся Пантелей, а жінка Ганна. У них була своя маленька мелница. Скоро Пантелей умер, тай став ходити. Що за день Ганна заробить пашні, то Пантелей за ніч все перемеле. Так він молов два годи. На третий год став він потрохи рідче молоти. Тоді зовсім перестав молоти тай став до жінки ходити. От ходить він год, другий, лоскоче її і щипає тай скоро був би її замучив. От вона на сповіди сказала про цеє батюшції. Тоді батюшка сказав: „Возьми оцей свячений пояс тай як він прийде, накинь єму на шию цей пасок“. — От вона взяла тай пішла до дому. Пириночувала їдну ніч, ни було його, бо з нею була жінка. На другу ніч вона сама осталась. От вже десятий час, а він все приходив в 12 часов. От вже пробило 12 часов, вічиняє він двері тай входить. Ганна сидить на ліжку. Підходить він до неї, а вона кидь паском свяченим тай спіймала. Тоді Пантелей давай просити ся: „Пусти, каже, пусти!“ — А вона все єго держить. Тоді взяла вона тай привязала пасок до гвоздя, а сама пішла за батюшкою. Приїзжає батюшка з кропилом, а з Пантелея зробила ся статуя. Батюшка взяв тай покропив кропилом на нього тай його ни стало. З тих пор його більше і ни видно було нігде і ни молов більше.

Умань. Зі збірки Д Щербаківського.

578. Сердитий мерлець.

Ото я повірила, що мерці ходять, бо мій батько тоже вмерли, али не ходили, царство їм небесне. Є в нас Бурлаки. От старий Бурлака

вмер. Прошло неділю, може більше, скарже ця стара Бурлачиха, шо до неї ходить старий. Не повірила я, але пішла до них переночувати. Тілько стемніло, бере стара в жменю свячену муку і посипала на порозї і по всї хатї. Виняла госикові хрестики, поклала в бігуни, на вікнах і ше десь. Засвітила каганець, завішали вікна, шоб не заглядав мерлець і сидимо. А мак сипи ця, шоб мрець не ввійшов, єму треба визбирати всенький мак, аж тодї він ввійде. Потушили каганець і чогось стало так страшно і шось засмердїло. Я і їдна дївчина лижали на землї, стара на припічку, невістка па пичі. От шось рип... Та уже почули ми, шо ввійшов. Чути як він: цяп, тай прислухає ця і так ходив, ходив по хатї, доки не надибав картоплю. Тай тою картоплею кидь, тай прислухає ця, бачить, шо ми не ворушаєм ся; воно внов кидь, а ми під кужух залізли тай душим ся там, так упріли. Потім пішов до припічка, де спала стара, та стару по лобу бух! Стара заплакала, а невістка із печі тай кричить: „Кропот твої матери; кажуть, шо мерцї не ходять". Та за коцюбу, та по вуглам. А воно рип, а як засвітили каганець, то єго не було, а в старої синяк на лобі вискочив. За спаня вже й нема чого було думати. Сидимо. А воно в вікна, трах, трах, та так віконницями мурдує. Клямкою стукає, бігає попід вікна. Потім вилїзло на гору і давай скидати кури, кидь, кидь! Поскидав і шукає ше якої роботи. На горі були кізяки, липаки, він начав зносити їх на купу. Оце чуємо, цяп, цяп... Носить, носить, а потім гугур... Тай покотились липаки по горі, чуть стелї не завалит. Так воно робило, поки півнї не заспівали. От як було.

Зі збірки Д. Щербаківського.

579. Подушка на мерця.

До одної баби ходив якийсь страх: огньом сипав, скринею первертав, гасив лямпу, а вкінци брав сю бабу за лице, за руки. Робила всьо, що її люди нарадили, але нїчо не помагало. Аж один чоловік нарадив її, аби кинула подушкою на відлї. Приходит біда: сипит огньом, гасит лямпу; баба питає ся: Що хочете, мамуню (бо то мали бути її мама померші), — нїчо не відповідає і приходит близше до неї; тодї ся баба кидає на відлї подушкою лївою рукою; біда як заревіла як кінь, корова, вчинив ся вітер і як пішло, вже більше не вертало.

Зап. 1908, у Вовкові, Перемишлян. пов., від Варвари Боднар М. Боднар.

580. Небіжка мама лягає на доньку.

Мо́ї не́нї роска́зували, що у сво́ї сестри́ нучува́ли, тай тогди́ там бу́ла у̌ме́рла їх ма́ма, тай то́ї дни́ни бу́ли похова́ли. І то́ї но́чи лягли́

і спáли і вонá на них леглá і з годи́ну студéне лежéло, аш тогди́ сї з них ссýнула. Тай тогди́ бýли сї тéньо перепýдили.

Зап. в червни, 1910, від І. Лозовського з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

581. Небіжка капітанка.

Умéрла сусíда капїтанка і увидїла мáма, шо вілазьила чéрез вікнó і прийшлá і казáла: „Ни бíйте сї, ніхтó у вас не ýмре“. — І не ýмер. І чýти бýло фéтор, як прийшлá.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Каролїни Сарнецької з Вижниці.

582. Дївка в биндах.

Якисьмо пішли до Ласковиц на празник, тей йдем вже так пізно блишши церкви, жиби пириночувати, до своїх таґжи знакомих. Тей йдемо, місячно, дивимо сє, стоїт дївка в стоншках піт плотом. Ми сє питаємо. Кажимо: Якась стоїт онце піт плотом молода. Чи то є висїлє, чи так сє на празник вбрала.

Ми хтїли до неї. Йдем до неї, вона як зачне тії стоншки росфаювати, біжит, біжит. Тей: Чикай, дївко, що ти за єдна!

А вона ніц, но попіт плїт тїкає на цвинтар і кажи: Я сє до вас ни вобзиваю, бо ни маю права і ви до мени нє!

І пішла зарас та дївка, побігла на цвинтар. Поза церквов зарас цвинтар. Тогди побігли за нев коло церкви і ни виділи, де вона пішла, но зачило щось йойкотїти на цвинтари, али вже там їх ни пустило йти.

Зап. від вуйни Польки Стецїй в Будзанові, Теребовельського пов., О. Деревянка.

583. Небіжка в білім одязї.

Рас мати вмерла одні дївчиньі і приходила все біло вбрана і все стояла в головах і так руки над неў простерті тримала. І так приходила с тиждень, а потім прийшла вже вбрана чорно і більше не приходила.

Зап у Бандрові, Ліського пов, М. Капій.

584. Баба в рантусї.

Спав мій брат в хатї. Вийшов на двір, вибачийти. Тоди став, слухає — шось так до гори смалит, а то була гора... так під горов. Дивит сє, щось іде, так ногами чалапає. І він став, приглєдає сє, а то баба в рантуху завинена. Він зо страху втїк до хати. Став в вікно, зачив сє дивити, придивив сє, що то є мирла і так чалапало, чалапало, а він настрашив сє, пішов спати, накрив сє з головов.

Зап. від Яндруха Стецїя в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

585. Небіжка стає в вікні.

Мої тіточні сестрі вмерла мала сестра. І раз десь на другий день тітка і сестра дивлють сьа в вечір черес вікно. Дивльат сьа они, стоїт в вікні та, шо вмерла. Раптом кидают сьа до дверий, на двір, а там юж ничого нима.

Зап. у Бандрові, Луського пов., від І. Федини, М. Капій.

586. Померша рушає клямкою.

То оповідав декан Ринявец: Десь коло Санча у якогось сьвященника хтось вмер. Поховали; али приїздит там раз наш декан. Стелять му спати в покою, а двері виходили на город. І зговорили сьа, що в тім покою, як но бє одинацята година, все хтось рушає клямкою. Але Ринявец нічого не боїть сл, каже, то: Я то досліджу. І каже: Я станув коло дверий з рукою майже коло клямки. Бє одинацята година, а ту клямка порушила ся. Я, каже, вітворив двері, а ту ні духа не було. І то факт.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від о. Негребецького М. Капій.

587. Хлоп бє небіжку на цвинтари.

Бурко́вский перелазьи́йи перела́з, а то стоїт жінка на перела́зї зі́брана так, як умерла́. Ка́же: „Добри́й-ве́чір“, — а вона́ сї не обзива́йи. А він дру́гий рас ка́же — не обзива́йи сї... А він тогди́ бу́ком на ві́длїу̂, тай тогди́ лиш пошумі́ло до гори́ цви́нтарем.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Павук із Далешева. пов. Городенка, Ів. Волошинський.

588. Як жінка приходила за свічкою.

У Марка Юрічука слабувала жінка Марія. Мучіла си доу̂го тай кілька днїу̂ не могла сконати. Приходили сусїди сокотити души тай сиділи доу̂го, а потім сидїчи піснули. Одного вечера посходили сьи тай говорили, але шьо то було лїтного чьису у саме сапанє, а усї були трудні, говорили, докі говорили тай піснули. Марко також трудний склониу̂ си тай усну̂у̂, а слаба мучіт си, конає. Як всї твердо піснули, Марія без свічки сконала. Тоті устают, а у̂на уже студена. Устали, подивили си, шьо робити, умерла без свічки, пропало. Загріли тепле, обмили тай положили на лаву. Так перележала небіжка дві добі. Вітак поховали. поплакали, зробили задушне і деякі порозходили си, а удні лишили си з Марком. Першої ночі нїчо не було, і другої, а третої почувала лиш Маркова сестра. У ночи шьи й не піснули, а то шьос коу̂ть і утворило двері сїнні, а потім хатні, увішло до хати, сїло тай сидит на лаві. Сидит тай сидит. Сестра збудила Марка. І він уздріу̂ тай не

можут ўдно до ўдного словечка промовити. А то було при світлї, бо по покоїнїм три ночи горит через цїлу ніч світло. Сидит Марія тай нїчо не говорит. Посиділа не доўгий чьис тай пішла через ўтворені двері на двір. Рано пішоў Марко до старших жінок, шьо робити, шоби Марія не приходила. А ті кажут: „Усучи свічку з чистого бжівного воску, а не ту, шьо ти тримаў, єк ўна конала“. — Пішоў Марко і найшоў воску. Усукали свічку так, єк жінки казали. У ночи полїгали, але не спє. Сестра узєла тай дала Маркови свічку. За йкыс чьис гурк дверьми сїнними та хатними, уходит до хати, сїла на лаві тай сидит. Марко устаў тай такі з постелї кинуў її свічку серед хати тай каже: „На тобі твою свічку тай відчіпи си від нас живих, бо тобі не до нас, а нам не до тебе“. — Покійна узєла свічку, притулила до грудий тай зашуміла дверьми аж лоскіт на усю хату пішоў. На другий день пішоў Марко до ксьондза, найниў за покійницу службу, парастас, зробиў поминки за її душу, тай уже Марія не приходила більше за свічкоў і не прийде до кінцє світа.

Зап. від Василя Павлюка в Тростянци, Снятинського пов., Ос. Михайлецький.

589. Собака гребе яму.

Колись ми ходили з Ягоровною, шо в оцьця дякона живе, Богу молиць ця. Приходимо до Виселої, шо то під Харьковим, пириночували в слободі й пішли собі так, як стали ок чéридї коров гнать. Дивимось, а на кладбищі шось кида тай кида землю, як лопатою. Ягоровна й каже: „А ходіть лиш, подивимось, шо воно там таке землю риє. — Пішли ми туди, дивимось — аж здоровий собака риє і ямка отака вже вирита, в пояс, а коло близу нікого ни чуть. Вийшли ми на шлях, люди ок чéридї гонять скотину. Ми питать: „Шо там у вас сховано, шо там здоровий собака риє?“ — А вони одна поміж одною шур-шур: „Це-ж ота, каа'ть, захована“. — „Хиба вона нидавно схована, чи з еї дух пахущий іде, шо собака там риє?“ — „Та вона, ка'ть, була яритниця — ще ни стара молодиця, а чоловік її у бігах був. У її три дівчині було, а читвертий хлопчик. Так вона до їх шо ночі ходила. — А табунщик і каже: „Це така, шо весь світ пройшла і зводниця і розводниця. Вона ше й до замужиства була така. — Коли дивимось, іде дівчина, дочка тиї яритниці, в еї коса роспущена і лента с краю. Коса розпущина така вилика, нижче пояса. Гладесинько вичисано та в горі пасмичко взять так у палиць, та шнурком чорним плетеним звязано, а з верху той шнурок підгорнуто під косу, а там завязано шнурок слабесинько та кінції опять закинуто на верх і на версї положино їх навхрест та на кінчику тро-

шички заплетино ті шнурки с косою, тіки щоб коса ни розхрістувалась. Оце вона до году й ходить, як мати вмерла.

Борисов. волость, Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

590. Як довго ходить мерлець?

Ўмерле́ц хо́дит лиш до ро́ку, а від ро́ку ўже ні...

Зап. в лютім, 1911, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

591. Чому не можна плакати за небіщиком.

Як пла́кати за мерце́м, то він у воді́ віта́к лижи́т, ци шо, я ни зна́ю. Як на запу́сти йлу́г мерці́ до це́ркви, то хто пла́че за мерце́м, то несе́ вили́че́зний цебе́р на голові́ води́ і клине́ свою́ ма́му і та́та. Ка́жи: „Щоби́с віт па́на Бо́га про́щі ни маў, як я чи́рис те́бе тьишку́ поку́ту ма́ю“.

Зап. Ів. Волошинський в липни, 1910, від Митра Ласійчука з Далешева, пов. Городенка.

592 Не вільно плакати за мерцем.

То єдні́ жінці́ донька вмерла, а вона ни мала но єї єдну. І ходила на цвинтар плакати, на дончін гріп. Али єдного разу як пішла, як зачила плакати, а щось над нев як стало розплетени, як вдарило руками собі по по́лах, то вона зо страху аж ни знала, як тікати з цвинтару. І вже венци ни ходила на цвинтар.

Зап від мами в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

593. Несповіданий небіщик зі свічкою.

Льигла́ ді́ўчина спа́ти на печи́, ди́вит сї, а то шос сьві́чку засьвіти́ло. Тай кричи́т ґва́ўгу ў ночи́, пу́джів сї... Тай віт тогди́ не спит там ніхто́ більше. А то тому́ сьві́чка та гори́г, бо то та́то йи несповіданий, шо поме́р.

Зап. Ів. Волошинський в січни, 1911 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка.

594. Мерлець не здоровкаєть ся.

Два роки тому назад умер портний Юхим. Чириз два чи три тижні пройшла молва, шо він ночу ходе з могили до дому. Богато людей цьому ни вірили, це, казали, все враки. Инші казали жінції, шо твій чоловік по ночах до тебе ходе. Вона сердилась і дуже лаяла того, хто її казав, думала, шо її дражнють. Один раз пізно вечиром ішов Павло Миронович по попові улиці. Проходе мимо двора покійного Юхима; дивиць ця, а він сидить біля хати на лавоції в чорному сіртуці, в брюках, білі чулки і чорні чиривички. Павло Миронович гаразд іще ни знав, шо він уже

умерший. Порівнявшись з ним, сказав: Здоров був! — А покійник йому ни одвітив здрастуй, а сказав: Тибі яке діло? Іди по своії дорозї, коли тебе ни трогають. — Миронович пішов дальші, ни звирнув на його слова ніякої уваги. На другий день він став росказувать, шо портний дуже загордїв, сказав йому здоров, а він і ни одвітив, а сказав, шо яке тибі діло. — Йому стали казать, шо портний уже давно умер. А Павло Миронович ни вірив їм. Шо ви, каже, мінї балакаїте, я ж своїми очима бачив, як ось зараз вас бачу, так і його; а ви голову морочите; иминно знаю, шо він сидїв; як капля води Юхим і голос, як раз такий, як у його. — А коли удостовірив ся, шо він і справдї умер, так сам сибі дивував ся, шоб воно значило... Догадуюць ця, шо він був родимий відьмак. Кажуть, у його був маленький хвостик.

Зап. від М. Хайловоі, с. Шибекино, Білгородського повіту, Курської ґуб. П. Тарасевський.

595. Як дїдо снив ся.

Коли умер мій дїд, так я з ним ни попрощав ся, бо він, казали, умер од холєри, так я побояв ся, шоб і сибі ни вмерти. Так опісля він мінї покою ни дав, до сорок днїв пошти то що дня снив ся і все сварив ся: то з палкою, бувало, ганяїць ця, то так слїдкує за мною; все чогось домагаїць ця — лає, страмить. І він мінї так надоїв, шо я уже ни знав, шо робить: тїко очі заплющиш, ни спіїш задрімать, тут зараз же і дїд Оликсїй являїць ця. Я став казать людям, шо його робить, шо покійний дїд спокою ни дає? — Мінї старі люди нараяли одправить панихиду. Я подав на проскомедію скільки раз, а далї одправив панихиду і с тих пір як руками одняло. Приснив ся раз і вже ни сирдитий, а веселий і ласкавий і більше ни снив ся.

Записав од П. К. Тимошенка, слоб. Тишанка, Валуйського повіту, П. Тарасевський.

596. Дядько не дає спокою.

Димид Киричок нираз хвалив ся, як йому покійний дядько Грицько ни давав спокою. Був я, каже, з ним ни в ладах. Ми з ним раз дуже полаялись, я разок його іще по вуху тьопнув. З тих пір він на мене дуже був сирдитий так, шо ми з ним коли зустрічались, так здоров один другому ни казали і нїколи слова нїхто з нас ни промовив при встрічі. Умер дядько Грицько. Я ни пішов до його в хату попрощаць ця. Винисли його в церкву, я і туди ни пішов, та вже коли понисли на кладовище, так я для одводу очей, шоб ни балакали про мене люди, пішов проводить покійника до могили. І гріх моїй душі, пирид тим, як опускать його в могилу, я теж з ним ни попрощав ся, душа ни налягла до його підходить. Після смерти я нї одного разу його ни поминав. Так він,

бувало, у сні приходе і ганяїць ця за мною з палкою. А раз як запопав, як начав лупцювать костуром, так я на силу вирвав ся, та давай кричать. Жінка почула та ловк під бік, я і проснув ся. На ранок я на силу підняв ся, все боліло, ниначе в ступі побував. Росказав я про це сябрисі, старі бабі Уляні. Вона порадла мині помянуть покійника. Позвав я попа і всіх духовних, одслужили вони панихиду. Зібрав я поминки, поклнкав людей, помянули, як слідує буть. С тих пір пиристало мене бізпокоять. А коли начина сниць ця, так я мирщі подаю на проскомедію і покійник утихне. Тепер я ни одному совітував і совітаю буду, шоб покійних поминали і шо страшенний гріх тому, хто з покійниками ни прощаїць ця, бо умершим на тім світі усих гріхів ни прощають, коли з ними хто ни попрощаїць ця. Мертві душі коли захочуть, шоб їх поминали, так вони подають вістку чириз сон.

Зап. від Д. Киричка, с. Тишанка, Валуйського повіту, Вороніж. губ. П. Тарасевський.

597. Мерлець під плотом.

Ішли ми раз з родичами від бабя з гостини до дому. Приходимо зі сьлюзий чирис греблю, бачимо на пиреді щось білого, цілком білого, високого. Приближиймо сьи блишши, дивимо сьи, то йист цілком подібний до вмирлого: віт стіп аж до голови йист білий, високі до трох локо́т, али витко було, що той умирлий почув нас голос і звирнув з дороги, притаїв сьи, нирухомий став під пліт за пітпору. Ми його минули і пішли ду дому.

Зап. у вересни, 1904 р. в Журові від агента „Дністра" Стаха Беркія, І. Савицький.

598. Мерлець розмовляє з сином.

Вмер тато. Поховали єго, а єго хлопиц служив при скарбі. І йшов пізнов пором зі скарбу. Али йде свойов вулицив, здибає на правім боці якогось мирлого; приглєдає сє добри, а то єго тато. В білих штанах, в шапці, звичайно, як то люди рускі сє ховают, хлопи. Пізнав свого тата, настрашив сє, став тай стоїт. А тато до него кажи: Ти чо сє боїш? Ни бій сє мине! Чо так пізно йдеш, сину, з роботи?

— Ну бо, кажи, мусївим роботу робити, яку там казали. А ви, тату, де йдети?

— Йду, сину, до мами і до теби і до тамтого молотшого! Тей зараз щез.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов., 1903 р., О. Деревянка.

599. Форналь ходить до коний.

Мав хлоп полошні коні, ніби форналь. І віс він в зимі гній. Як вдарили в затоки сани на вибою і той хлоп вдарив сє головов і забив

сє. Поховали єго. Досить так вже було в літі, вже були садівники в саді, шов той чоловік, що вмер, бис сад і зобачив єго садівник, того мирлого, і пізнав єго, що то за єден, бо го дужи добри знав, як жив ще. Тоди зачив тікати, а той мирлий прийшов до своєх коний і там стояв. І также добачили єго форналї, що то за єден і він постояв, постояв коло своєх коний і пішов собі.

Зап. від Яндруха Стеція, в Будзанові, Теребовельського пов.. 1903, О. Деревянка.

600. Мерлець пуджає конї на цвинтари.

Чоловік вийшоў з друґим чоловіком... вігнаў конї пасти на цвинтар і зачьйили конї фуркотїти... Зачьйили фуркотїти і зачьйили сї дивити у другий бік. Тогди вони глипнули, подивили сї, а то чоловік стоїт мертвий на гробі ў шьйпцї, ў сорочцї і ў портках... Конї як рушили, то тікали аж до лїса до Днїстра і ни могли їх стримати.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

601. Мерлець іде дорогою і минає.

Я раз возиў снопи ше ў Колїнках тай пізненько то було, повечеріли, тай їдем зноў. Аж тут коло села, під селом тут єи кирницьи, але тут так ясно — дуже місіць сьвітиў тої ночи. Тут дивим сї, коло кирницї шос сї білїє. Ми кажем: То уже буде днина, коли бере якис воду уже на днину. Оже ми їдем від нему, а він іде протіў нас. Оже приходит він від нам так само як мертвец, в шьйпцї, в сорочцї — по земли сї кигне так, як майи бути. І він нас як поминуў, то так бики йшли живо, якби батогом гнаў, і зараз зачьйили фукіти. І тогди ми собі балакаєм — можем пилїхали піў гоний — тай тогди собі балакайим: „Ти знаєш, шо то за оден пішоў, такий гий мертвец?“ — „Ая“ — каў — „такі мертвец“.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городенка.

602. Мерлець іде навперед живого.

Іду я раз пізно з села до дому попри цвинтарь. Іду і дивю си, з трупарнї шьос вішло у такім білім убране, єк снїг. Іде, вішло на дорогу тай стало. Дивит си на мене, а я на него. Але я шьи ни буў так близко. Стаў я, стало й ўно. Гадаю собі, може ўно ме так до ранку стояти! Рушиў я іти, а ўно й собі навперед мене іде. Стаў я тай думаю: Най ўно собі піде! — а ўно зноў і собі стало. Іду я, іде ўно. Але я ўже не ставаў, ішоў, ішоў, а ўно ўсе наўперед мене, аж прийшло

до гроба, де буў ксьондз похований — тай лиш си там запало у яму. Я проминуў, переирстиў си тай пішоў до дому.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов., від Гаврила Сандуляка.

603. Мерлець гримає у стіл і лїзе на ліжко.

Була́м у Єле́ни Дзїрьико́вої, бо ї ўме́р чолові́к і не́нї одно́ї о́сени, вона́ мене́ закли́кала, що сї сама́ боя́ла. Ми одно́го ве́чера до пі́зна ши́ли, віта́к польига́лим. Чу́єм, а то шос так у скіў гри́мне ў ха́тї... Пото́му чу́єм, а воно́ ўже́ лї́зе на по́стїль, по́стїль зачьи́та тріщьи́ти... ми сї зьлика́ли, понакрива́лим сї з голово́ў. Пото́му бала́каєм одна́ до дру́гої: „Бу́дем устава́ти, диви́ти сї, мо́же що бу́дем ви́дїти“. — Поўстава́лим, ди́вим сї, мі́сїць сьві́тит у ха́тї так, гей у дни́ну — нїчо́ не ви́тко.

Зап. в жовтни, 1910, від Марії Белей з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

604. Мерлець стріляє.

Вмер Саверко Воляновский, рибак і стрілец віт псів. Поховали єго. Єдного разу по єго смирти пішли на рибу. Цалий день так лапали рибу, в вечир поросходили сє, а Ґреськови Москаликови і Кубови Потоцкому випадала туди коло него дорога. Куба пішов вперет, а той сє лишив з заду. Слухає, такий крик і вирнув сє, що то є. Приближиє сє, а то Ґресько Москалик стоїт на місци там, де го лишив, дужи побитий. Кличи до него: Ґреську, чо ти стоїш? — Той сє до него ни вобзиває і ни годин йти. Той дивит сє, що ни жарти, взєв го до дому, притєгнув. Тогди Ґресько си віддихнув і росповідає, що Сиверко Воляновский стрілєв в него і було багато псів і бив го. Тогди той Ґресько Москалик вітхорував шось дві недїли.

Зап. від Яндруха Стецїя, в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

605. Мерлець біжить за парубком.

Прийшо́ўєм с по́лє і зоба́чиўєм пе́ред ві́кнами нибі́щика Андрі́я Горонцє́ так, як буў похо́ваний, ще на́віть за мно́ў біг. Я напу́диў сї, та́єм ути́к до ха́ти.

Зап. в червни, 1910, від Семена Луцика з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

606. Мерлець ловить чоловіка.

Пішли ми рас ў суботу до паньскойї каплички на цвинтари квіток нарвати. Перелазьийу йа черес штахети назад, а за парупками й сьлід застих; чогос сьі напудили й поутьікали. Диўльу сьі на цвинтарь, а то

є поза йакогос гробу стайе труп, такий білий, аш сьійайе. Та такі стаў тай за мноў. Йа лаў драпака, а він ше борше. Забіг йа до Семена Квасьньука, а дух шчес, бо він більше льудий йак одного нарас не чьіпайе.

Зап. в липни 1906, від Івана Яворського в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

607. Як парубок умер через страха.

За Львовом сьи так врубило: вмерла жінка, називали ї чиривницив. Тай худила по смерти кілька чис; али парубки сьи змовили на ню. І туди їден так гуворит: О ю, кажи, стара горбульи йде! І взьив, кинув палицив за нев, аж ї пу тих калигах вдарив, ніби по нугах, палицив. І як ю прийшов до дому відтам і ю в дома нічо ни вогорив, ю запімів. А другий парубок, то той пувів, шо їм сьи стало так, жи їдного вратували, а другий в тім вмер. Али тому, жи ї вдарив, то ноги повбиртало, наперед повбиртало і голову обирнуло так, жи писок був на пиред, то на потилицю. Так го покривило.

Зап. у падолисті, 1905 р., в Вороцові, Городецького пов., від Марії Штойко Ів. Савицький.

608. Наймит стереже вмерлого ґазду.

Буў йиден ґазда; як вмер, то казаў, аби коло него наймит вартуваў три ночі в дома і на цвинтарі. І йиму за то заплатиў велик гроші, шо він сам хотїў і збіже даў. І вітак сьи журиў наймит: Як я йиго буду вартувати, як я сьи бою? А мушу стеречи, бом взьиў за тоє плату. — Пішоў сьи до ксьиндза радити, шо є тим робити. Ксьондз йиму даў сьвиченої крейди і кропило. Каже: Як увійдеш до хати, абис крейдоў переписаў від дверий аж до сеї стїни стелеў. І на другім боцї сьидиш; али абис ни сїдаў по тім боцї, де він лижит. І абис сидїў так цалу ніч. — Він сидит, люди сьи поросходили, лише ті, шо в хатї, али спйи. — І він сидит. А той взьиў мирлий, устаў тай каже: Ходи, будем сьи бороти. — А той каже: Коли я не хочу! Тай так кропилом биў по чолї. І ледво сьи спекаў, шо він сьи від него відчіпиў. І тогди льиг той мирлец, як кури запіяли. І так бес три ночи. А вітак мусїў на цвинтар йти. І зноў сьи пішоў радити до ксьондза. Ксьондз взьиў, даў йиму таку паку. І каже: Там поставиш ту паку коло гробу і в ту паку сьидиш. І абис описаў тоў крейдоў ту паку, то ніхто до тебе не приступит. — А так дес коло девйитої години злі духи таке, ні їм не було рахуби, відкопали яму і взьили, з того ґазди цїлком шкіру обдерли. А той наймит сьи дивиў. Тай тогди як обдерли шкіру і закопали яму, зачили сьи дужи дерти над тоў шкіроў. Той собі, а той собі — тай тота шкіра впала до паки, де той наймит сидїў. І тим часом кури запі-

яли і злї духи сьи розлетїли. Другої ночи пішоў зноў, а той вілазит вітти тай каже: Віддай менї ту шкіру, шо ти відібраў від злих духіў. Бо вони би взьили, буў би злий дух убраў сьи в мою шкіру і буў би так, як я, ходиў і пуджіў би людий. — Той віддаў му шкіру і вже більше не йшоў на варту.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від С. Хартуняка М. Капій.

609. Дяк і мерлець.

То було в Мальчичох; був дїд, вмер, а дьик чьитав савтиру і хлопи були ту на хатї. Як сьи мирлий зачьив рушьити, а дьик гет до подушок сував сьи, втьиков. Тей потїм як сьи другий раз порушьив мирлий, а хлопи тї зараз на двір повтїкали, по сьи дьик зіставив в хатї. Тей потїм як сьи ше третий рас стрьис, а дьик ще сї далї посунув, ше далї втїк. Потїм мирлий впов, а дьик втїк, тей далї ни знаю, що сьи стало.

Зап. у падолистї, 1905 р. в Ворoцові, Городецького пов., від Івана Штойка Іван Савицький.

610. Мерлець перестрашив дяка.

А йидéн дьик роскáзуваў, що його кольиґа дьикуваў у гóрах, шо го заклúкала Гýцулка читáти псалтúру. І я читáў, а вонá шос там собí лáгодила до пéчі і нарéштї дес пішлá до сусíди, а сусíда так заўдалí, якби до Дýбок. Я читáю сам, читаю, аж нарéштї кивайи сї той умерлúй і такí устаé... а я дáлї с хáти. Заглянуўєм чéрез вікнó с страху, що він упáў на зéмлю лицéм до землí. Я с страху не вернýў сї, лиш утїкйим аж до другого сусíди. І живý той чоловíк ще три недíли, áле нїчо не уповідáў — ослáблений до трох нéділь умéр. І більше ужé ни уставáў. Я самúй вітáк с перéстраху відлéжіў.

Зап. в серпни, 1910, від Ан. Трачука з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

611. Утеча перед мерцем.

Помер в Укалові яритник сам і над ним читав дячок псалтирь, а баби слухали, поки поснули. От він читає-читає, шось у його волося дибом піднїмаї ця. А дїло було так уже в північ. Собачка й лижала на припічку малюсїнька та як загарчить, а той мертвець на неї пальцем і махаїть. Вона дужче ричать, він на неї дужче махаїть. Дячок як гляне, а той мертвець уже піднїмаї ця. Дячок із хати, мертвець за ним. Тут і баби як почули, давлять одна одну і собі іс хати бігти, та на порозї як попадали усї кучою! Дячок у лїс, яритник за ним слїдом бігти. Дячок баче, шо беда, зараз за дуб заскочив. Той мертвець тодї не попав за дячком та як попав дуб (думав, шо дячка вловив), та там і остався на тому дубі. Дячок чирис три днї й сибі вмер — прилякавсь.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

612. Як баба хотїла задушити дячка.

А то там іще у одному містї така штука була. Умерла баба, а та баба та мабуть була яритниця. От пішов до неї псалтирь чигать дячок, і дочитав ся він до пізна так, що була північ уже. От він бросив читать і пішов до дому та тілко став у себе уже дома закурювать, а вона із серця хотїла задушить його. От слуха він, а воно шльопа мимо хати так, як відмідь і прямо до дверей. У його і волося дубом стало: упустив і цигарку з рук. От воно як дойшло до двирей та як двинуло разів три за питмо, аж хата затрусилась, тодї і пошльопало назад. А воно бач його ни пустили анголи у хату: стояли на двирях; а як би ни було анголів, а попустив Бог його у хату, так воноб розтирзалоб його.

Борисовська вол., Валуй. пов. Воронїж. ґуб.

613. Як дяк убив теля.

Помер був побирижник в йіднім силї — ни знаю вже, де то було. Тай побирижничка пішла була до сила по дяка, шоби йшов псалтиру читати. Дяк прийшов з псалтиром, а вона пішла до коршми за горівком. А єго в хатї підперла, щоби ни втїк і засьвітила каганец. Дяк читав, читав тей здрімало му сї, тей заснув. Пробудив сї, — сьвітло згасло, шось чалапає по хатї; той настрашив сї, вилїз зза скринї, хтїв фтїкати, до двирий, двері пітперті. А тиля присунуло до него тей дуц єго по колїнах, а він ше гірши настрашив сї. Тей помаленько, помаленько, коло пеца до по́стилї треба шукати якоїсь оборони; знайшов маґільницю. Теля другий раз прилїзло тей знов єго штурк, а той талап маґільницим тей забив. Сам настрашив сї, ни знає, шо забив, чи мирця, чи шо. Шукає за сїрником, знайшов сїрник, дивиг сї, мирлец лижит там, де лижав, а насеред хати тиля. А то він тиля забив. Взяв, затягнув тиля під посьцїль, а сам стоїт, бо нима більши сьвітла тей чикає або тої баби, або до раня.

Приходит баба тей кличе: А ви є реєнт? — Той сї ни вобзиває. А він ни вобзиває сї, хочи, щоби вона сї троха настрашила. Та другий раз кличи, той знов сї ни вобзиває. А та в плач: Де ж ви сї, реєнт, поділи, куда ви фтїкли, та ж я хату була пітперла? — А тому сї сьмішно зробило тей вобізвав сї, кажи: Я є, є. — Приходит до хати, нарихтувала каганец, принесла фляшку горівки, в дяка аж дух фступив. Тей попили си горівки, а за тиля навіть нїц ни згадує. Вже докінчив псалтири, хтїв рано йти до дому, а вона кажи: Чикайти, реєнт, я пущу тилятко до корови, видою корову, спражу вам ше молока. — До телятї, а тиля ниживе. Ай, кажи, шо єму сї стало? — Що ж, кажи, пішло за

ґосподаром. — Пішла до корови, спражила молока, той напив сї, посунув до дому.

Зап. у Магдалївці, Скалатського пов., від Захарка Глушки П. Стадник.

614. Як піп налякав ся баби.

Як Стодола був ксьонц тутки̑й, пішов собі на ве́чирки, на спацир. Тей ішов пізнов поров десь коло водинайцє́тої години, тей го настрашило: Шло шось с цвинтару. Тей він до него вітповів: Wszelki duch Pana Boga chwali!

Воно єму вітповіло: Я тибе ни чіпаю — ти собі йдеш, то йди. — А він як сє настрашив, то стояв с пів години — ни міх сє допукати до брами, жиби му втворив. Відлежив зо дві неділї. — Потому сказав, що го настрашило, що йшла жінка, вбрана в рантуху, мала ноги завиннинї. Потому люди приповідали, що була в Вирбівци тої самої ночи і давала дитинї цицки.

Зап. від вуйни, в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

615. Небіщик ломить ковбасу.

До́син чоловік все маў таки́й звича́й, що на шти́ри чьи́сти коўбасу́ розло́мит і клаў по кава́лкови. А віта́к як уме́р, ўсе каза́ли, шо він хо́дит; а ўна не вірила, бо не ни́ґіла ніко́ли. Як уже́ він уме́р, вони́ та́кже зла́годили і поста́вили цілу́ коўбасу́ ў ве́чір ў субо́ту велико́дну. Устаю́т ра́но, збира́ют сї йти до це́ркви, ли́вйи сї, а коўбаса́ розлу́пана так, як він клаў, — на шти́ри кава́лки розлупи́ў і склаў так, як склада́ў, як жиў. . І по тім аж вона́ зна́ла, шо хо́дит.

Зап. в лютім, 1911, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

616. Як мерлець уставав.

Ўмер буў Митра Танасьи̑ішиного дьиды. Йа тоди ше парубчиў. Пішли ми на лубок. А лубки справльили тоди неаби-йакі. Дес коло піўночьи дивимо сьі, а небішчик підносит сьі. Льуди порозбігали сьі, а цьікавійші пантрили, шо сьі с небішчиком стани. Али він роздивиў сьі, шо ньікого ў хатьі нима, тай назад льиг.

Зап в серпни, 1904, від Николая Павлюка в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

617. Небіщик приходить накривати жінку.

Дід ходи́ли до ма́ми умерли́й (вони́ мали́ якоїс поку́ти тро́хи — зам. Варва́ри Трачу́к). Льигли́ вони́ спати, а вони́ все прийду́т, їх обма́цают, обма́цают, тай накри́ют, тай піду́г. Не́нї ка́жут: „Коби я чу́ла, то я би сї їх спита́ла, чого́ вони́ хотьи́“. Дру́гої но́чи зноў прийшли́ і мацали

нéню, потóму досьигáли ще й мáму на піч. Але нéньи не чýли, лишé ўсе мáма чýли, áле не питáли сї, бо сї бояли. Вони́ у сéреду ўмéрли, ў пи́йтницу їх ховáли, а ў субóту у вéчір прийшли́, тай утвори́ли двéрі у двох хатáх: ў однóї доньки́ і ў дрýгої. Мáма зачьи́ли зéмлю до порóга домáщувати, а двéрі ўтвори́ли сї.

Зап. в жовтни, 1910, від Марії Белей із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

618. Мерлець ходить до своеї жінки.

Або таки́ у Михáльчи чоловíк, як умéр, тай поховáли, тай приходи́ў до жі́нки і так з неў балáкаў, як живи́й. І так ї ňаради́ли, що мáє роби́ти, аби́ ўже не йшóў. Казáли ї, аби́ ўзéла, попереверта́ла подушки́, аби́ там клáла, де нóги, тай аби́ лєгáла головóв там, де нóги, і аби́ попітсипáла скрізь пóпелом по земли́ і пóпід кóмин. І аби́ сорóчку перевернýла і на вíворость ўбрáла. І вонá так зроби́ла. А він вітáк прийшóў ще, тай кáже: „Хто тебé так на се нарáдиў?“ — Узéў вітáк, потрíскаў по хáтї, узлóстиў сї, тай кáже: „Ўжé я тут бíльше не бýду“. — Тай бíльше не приходи́ў.

Зап. І. Волошинський в червни, 1910, від І. Лозовського з Колїнок, пов. Городенка.

619. Пан у саді.

Шла баба з дївчинов в сат пільнувати япка. Дивит сє, якісь сидит пан на крісдї під грушков. Тоди кажи до дївчини: Хтось є в япках. Чикай, зара будем лáпали. — Приходєт близши, приглєдают сє, пізнали мирлого пана. Тоди настрашили сє і зачили втікати.

Зап. від Яндруха Степія в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

620. Мерлець показуеть ся сусїдови.

До мене посходили си одного вечіра сусїди. Балакали ми, балакали тай далї на горіўку складати си. Далим по кількацаціть ґрейцарів тай я таки пішоў за горіўкоў. То було уже у саму опівніч. Іду я, іду і прихожу до коршми. Ледвим добудиў си Жида з бебехіў. Взєў сми око горіўки тай вертаю си до дому. До коршми ішоў сми за дорогоў, а відтиў, думаю собі, піду понад потік стежками. Іду я, іду, аж дивю си, а Гнат Остафійчук ближит си д' минї. А ми єго таки того дня поховали. Я шьи у него у хакі буў тай добре пізнаю, бо місїць на дворі світит, єк у днину. Але єк го ховали та дали минї так, як і другим людим подайник. Траба було за єго душу до ўпівночи зговорити пєть Очінаш і Богородице. Але посходили си до мене сусїди тай я забуў своє відмовити. Траба було молити си до ўпівночи, бо тої ночи душьа приходит пити воду і їсти колачь, шьо за неї поклали там, де ўпа свїла, єк

мертвец лижеў на лаві. Душьа хочі, шьоби разом попоїсти тай віпити воду і іти вже на тот світ та забрати ті молитви, шьо за ню віговорили, аби мала з чим стати перед Богом. Стаў я тай думаю. Думаю, шьо робити; але паде ми на гадку, таки тут на дорозї змовити молитви, бо Гнат можи мине задушити. Упадаю на колїна тай говорю петь Очінаш і Богородици. Я лиш віговориў, дивю си, а то покоїник єк ни зашумит вербами тай полетїв право до неба. Я однако таки стою дубом тай не можу си з місця рушити зо страхи. Але йкос прихожу до дому, ўхожу ў хату, але не можу заговорити. Диві си люди на мене і виді, шьо я перепужіний. Кажуть: Іле, шьо тобі, Дух світий з тобоў і з нами! — Жінка уздріла, шьо шос ни доброго, поцїгла за образ, вітїгла відтиў свічене зїлє тай підкурила мене: „Шьизай від него, маро, на моря, на скали, на пущі, де кури не допівают, а пси не догаўкуют. Дух світий з тобоў, чоловіче“. А я аж тогди заговориў і ўповідаю, шьо мене перепудиў Гнат Остафійчук тот, шьо я у него буў на похоронї. От там над потоком здибаў мене тай стаў, а я не маў шьо робити тай видити упаў на колїна тай віговориў за єго душьу молитви, а він аж тогди шьиз. Я ледви прийшоў д' хакі тай уже цеї горіўки не хочу. І таки уже її нїхто не пиў. аби шьи нас була та горіўка потїгла, шьо ї мертвец перейшоў. Ту горіўку вінесли у тот раз у таке місце, де нїхто не заходит (дес у бзиновий корчь, аби її нїхто не переступиў, бо би ўмер). Від цего разу не ходиў я вже до коршми за горіўкоў ў опіўночи.

То місце і вербу, де мене переходиў Гнат, і до тепер називают Гнатовоў вербоў, бо коло неї переходиў Гнат Ілюк. Від тогди уже нїхто не видїў помершого Гната.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятин. пов. від Ілї Федорійчука.

621. Переміни мерця.

Одного разу пігнав ґосподар конї пасти на цвинтар, а сам льиг спати на гріб і спит. Али ось тут щось стогнит і кажи: Встань, чоловічи, бо минї дужи кишко!

Ігі, а то що за біда!? Встайи, дивит сьи, а з гробу встайи щось біли таке, як простирало і йди на дорогу і зачило плакати: Ой ґітоньки мої, ґітоньки! — і пішло далї. А той хлоп як став на тім місци і ни міг сьи рушити, али ту диви сьи, виртайи тото біли простирало назад на цвинтар. Той хлоп хочи вкікнути, али ни можи, так як би го що прекувало до зимлї, зи тото простирало знисло сьи в гору і сьи простило на хрест, а той чоловік с страху умлївайи, а рушити сьи ни годен. А тото простирало як повіяло вітром, то аж дирива сьи гнули до зимлї. Дивит сьи той хлоп, а з того простирала зроби сьи хлоп такій виликі, як дирево високі, а с того хлопа зробила сьи сьвічка

і стала на гріб і засьвітила сьи, а потому як згасла тай щезло фсьо. Отжи той хлоп спамйитав сьи троха, йде з цвинтару, а на дорозї стоїт хрест і кажи до того хлопа: Чоловічи, іди до дому і моли сьи! — А той хлоп кажи: Тфу, то що за біда? — А хрест щиз. А хлоп іде далї, али дивит сьи, йде чорні хлоп і дзеленькайи і зачив сипати вогньом, а тому хлопови аш шипка злазьийи з голови с страху, аж двома руками тримайи і зайшов щісливо ду дому.

Зап. у серпни 1904 р. від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов., Іван Савицький.

622. Майстер мерлець.

Ішов чилєдник від мами до майстра. Ішов коло косьцьола. Дивит сє, хтось йде. Гадав си, що то віт сповіди йде, бо то було в виликий піст, і став робити циґара, бо хтїв просити сєрника. Тимчасом зачикав, дивит сє, а то йде мирлец, єго майстир: Він був в гнїві з ним і видвернув сє в противну сторону від него. Так тимчасом він єго пізнав, жи то є мирлец і зачав втїкати до дому.

Зап. від Пшенички Гринька в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

623. Кушнїр і мерлець.

Одного разу посходили сє кушнєрі до цеху і там забавляли ся. Як розходили ся вже до дому і оден відійшов в свою сторону. Ішов попри кирницю і дивит ся, а то мирлец. І він с того страху зачав втїкати і кричати: Ґвавт! — Тимчасом тії зачали за ним бічи, що є, а він нїц, тілько чим скорши втїкав і кричав далї. Як го злапáли, питали го ся, що є. І він сє ни міг відізвати зо страху. Ни балакав цáлий тиждень.

Зап. від Кобильника Дмитра в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

624. Тїсні черевики.

Один чоловік після смерти до дітей ходив. Ото як іде по вулиці та під вікно і підходе до шевця: „На шо ти минї тїсні чиривики пошив? — І до дому йде, зайде і відтіль зайде та все промовля: „На шо ти мині тїсні чиривики пошив“. — Так він ходив шо ночі, аж поки ни прибили його осиковим кілком.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

625. Пригода з мерцем.

Йиден швец ходиў, де но сьи з'явиў мерлец; браў копито і роботу, входиў до хати, зговориў оченаш, вітак розбирає копито і робит коло мирцьи. Так він робиў бис цілий рік. Али йиден рас каўт па-

рубки: Ми йиму так зробим, шо він не буде ніде ходиў. — І каже: Возьмім йидного парупка, поставмо на лаву так, як умерцьи. І тогди йиго закликати. — І він тогди прийшоў, зговориў оченаш, розібраў собі копито, і робит. Парупки сиділи на лаві і дещо балакали, тай каже: Ходім, будем йти до дому. — Вішли вони на двір, тай каут: Він сьи крепко напудит; зачикаймо, він зарас віде той парубок. — І він устаў і каже: Ти чо тутка сидиш? — А швец узьнў і молотком у голову. — Тоті чекают на дворі, той не віходит. Вони сьи дивют чирис вікно, а він лиш посиніў той, шо лишиў сьи. А швец йиднако робит. І тогди віходьит до хати, тай каўт: „Мой, не встаєш? — Вони до него ґерут сьи, а він нижнвий. І той, шо порадиў, маў великий гарешт.

Зап. у Костільниках. Буч. пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

626. Небіщик Капустіний.

Я служи́ў у Кирлиба́бі тай було́ нас два слу́ги, я до ца́піў найми́ў си тай я тоті́ ца́пи пас, а дру́гий кіньми хліб носи́ў. Так тот, шо хліб носи́ў, то сказа́ў ґазді: „Пустіт мині́“ — ка́же — „це́го, аби́ я пригна́ў маржи́ну на осі́льницу“. — Жене́мо ми ту маржи́ну у ночі́, а вин вита́к узьи́ў тай сказа́ў: „Тут“ — ка́же — Капу́стіного уби́ли“. — Чьоловік си зваў Капу́стіний. Ми йшли так пото́ком, а вин ишо́ў тай так лі́сом го́йкаў тай кричьи́ў, аш су́мно бу́ло.. И я узьи́ў і тому́ ка́жу: „Ми обіґі́м си, ничьо́ то́му ни кажім у ночі́, аби нам си ни причува́ло“. — Прийшло́ си, а то за́рас такі́ загово́рило. А я ка́жу: „Ни кажи́ ничьо́, нічна́ годи́йна, а мі́сьиць нови́й“ — ка́жу. Йик зачьи́ў кричьити, го́йкати лі́са́ми, — аж сум.. І до́ти ишо́ў и кричьиў лі́са́ми, до́кіў ми ни прийшли́ до то́го ґазди́ до ха́ти и вин у ўодно́ кричьи́ў у лі́са́х. А той мій това́риш узьи́ў тай ка́же: „До́бре ви мені́ каза́ти, не говори́ти ў ночі за Капу́стіного!“

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Филипа Чолана з Ростік, пов. Вижниця.

627. Мерлець при патролї.

Фель буў ві́гом, а я засту́пником і ми прийшли на патро́лю за пси. Прихо́дим пе́ред Миха́йла Воробцьи́ воро́га тай тих сї два зіста́ло, а я напере́д пріимкну́ў сї. Прийшо́ў до воріг, старахкоті́ў бу́ком, а то стоїт хлоп у шьи́пці ко́ло воріт. Я тогди́ від воріт: „Ох-йой!“ — на бік, а тоти́ ста́ли оба́: „Шо тобі таке́?“ — „Ади“ — кау — „Міха́йло стоїт мертви́й — рахува́ти!“ — Пото́му як я сї ольи́к, то я віта́к три дни холи́ў дивити сї, ци пра́ўда. А при тім він на́гле у́ме́р і я стоя́ў при комі́сії, як го розбира́ли і я сї то́го бу́ў ольи́к — рахува́ти“.

Зап. в падолисті, 1910 р., від Савки Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

628. Жид на окопі.

Іду я собі до Будзанова с Тудорова в ночи; то було літнов поров. Приходжу мижи ліси, дивю сє, стоїт Жит на вокопі. В шабасові шапці, в довгі бунді, пітперезаний і стоїт собі на вокопі. Дивю сє, хтось стоїт на вокопі, вже сє тішу, — буду мав с ким йти до дому. Приходжу до Жида, кажу: Dobry wieczór! раз і другий раз — Жит сє ни вобзиває. Приходжу такой до него, кличу: Ходіт, йдети можи до Будзанова? — Жит сє піц ни вобзиває, но стоїт. Я тогди дивю сє, жи то він ниживе шось, тей в ноги. Аш потому нагадавим си, жи там збуї забили Жида. Тому Жит стояв.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов., 1903 р., О. Деревянка.

629. Колядники і мертвий Жид.

Шли дівчита коледувати. Коледували по ґосподарах, ніби по католіках. А Жидівочка коло того католіка сиділа в сусістві і кличи Жидівочка: Чуєш, чуєш, ходи сюда коледувати мині, я тобі щось за тоє дам!

І тії дівчита послухали, бо були молоді тей дурні, зачили коледувати; виколедували, повінчували. Тоди Жидівєтко винисло колач за коледу і пішло собі до хати. Аж нарас Жит десь сє коло тих дітий з'явив (а тому Жидівєткови тато вмер). Вони сє настрашили, де сє коло них Жит взєв, мирлий Жит. Зачили тікати, а той Жит за ними. Бігли тії дівчита до дому зо страхи, а той Жит прийшов в вікно, став і стоїт. Діти сє понастрашували, зачили казати: Мамо, подивіт сє, щось сє дивит в вікно! І стара сє придивила, шо то ни є Жит, но є мирлий жидівский. Потому зачила сє питати дітий, шо то є. Вони зачили воповідати, що вони коледували в Жида, то він за ними біх віт са́мої тої хати.

Зап. від вуйни Польки Стецій в Будзанові, Теребовельського пов., О. Деревянка.

630. Подвійний погріб.

Штифана Тирского похували, йак Бох приказаў. Али третойі днини виртайут сьі ў вечьір сапалникі с польі стешкоў черес цвинтарь й ўчули, йак Тирский ў йамі гримаў. Зарас сбіглась сьі льуди, відкопали небішчика й занесли йіго жінцьі до дому. Другого дньи ксьондз ше раз мусьіў ховати трупа, запичьитав гріб й Тирский по другім запичьитаньу до нньі тихо лижит ў вимлици.

Зап. від Михайла Федорака в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1900 р. Осип Яворський.

631. Кіл — небощикам.

Оце говорять, в Галичиному відьма вмірала, ни скоро вмерла: стилину зривали, тоді вона і вмерла. А вмерла, довго ходила ночу до

дітей. Та так от прийде ночу і варить їм і корме їх і обмиває, а як півні закричать, так і піде опять. А мужик єслї услише, ни озивай ся, а єслї озвець ця — так вона його розорве. Ну, він, говорять, слуха-слуха тай к священику піде, скаже: „Шо ж їй робить?“ — Так одривають та осиковим колком прибивають. Так як стануть прибивать, так вона аж заревить. Тодї вже пиристане ходить. Це вже давненько було. От і ваш покойний дедушка, отиць Оликсандр, одну женщину яритницю прибивав осиковим кілком: так кров по тому кілку так і цвиркнула.

Борисовська вол., Валуй. пов. Воронїж. ґуб.

632. Мерцї.

Они показують ся або зараз по смерти, або „віходї з гробіў у чітверь на стайстри (Страстний Четвер перед Великоднем). Люди кале тогди лїсу від обістя (браму), а мерцї приходї гріти си і просе милостинї“. А що то великий піст, коли люди ще лиш приготовляють ся до Великодня, тому милостиню дають аж на Великдень рано.

Зап. від Стефана Глушки в Тростянци, Снятинського пов., Ос. Михайлецький.

633. Мерцї на прогульцї.

Вийшов мій брат на двір і видїв, що йде три мирцї і напирид них псючок. Він сє настрашив і втїк до хати. Тогди став в вікнї, дивит сє, що то за єднї йдут. Пізнав, що за єднї. Тогди пішли вони собі в місто. А він нїц, но в вікнї стояв і дивив сє, єк вони будут знов повиртали. І так само повиртали с тим і пішли в цвинтар.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

634. Небіщики приходять закурити.

Мої́ небі́щик дьи́дї каза́ли, що їх дьи́дї ше роска́зували їм, шо ночува́ли раз ў по́ли ў дале́кім — ў сїно́кьити ночува́ли, а то́го чьи́су два ґа́зди поме́рло ў селї́ бу́ло, і вони́ зачьи́ли пали́ти, а ти нибі́щики прихо́дьи оба́ від ним, позаку́рювали собі́ люльки ко́ло вогню́... А ўони́ сї ду́жи бу́ли настра́шили, як їх уздрі́ли, а ўони́ ка́жут: „Ни бі́йти сї нас, Юрку тай ти Штифа́ни, що ми прийшли́, бо ми таку́ поку́ту ма́йим“.

Зап Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка із Далешева, пов. Городенка.

635. Мерцї ходять на пущенє.

То бу́ло пе́ред вели́ким пу́щіньим на́шим... Тай лиш ми польига́ли спа́ти, чу́йим, а то шос дудни́т: ду́ду, ду́ду, ду́ду... Віта́к дьи́дьи віхо́дьи, обійшли́ до ко́ла ха́ти, тай не бу́ло нїчо́; а то бу́ли у́мерлї.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

636. Що дають мерцям на пущенє.

Мертві приходьи на великє пущіньи. Сьвітло горит, кладе сї у мищинку студенцу тай... Вони, кажут так люде, що вони приходьи тай їдьи.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

637. Мерцї співають на цвинтари.

Я шьи служиў при воську. І ми стояли ў однім селї. Шкадрона уланіў у одного Жида, шьо вінаймаў стайню на конї. Таки недалеко малисмо касарню у другого Жида. І ходилисмо на варту до маґазину пороху. Тай говорили ўдні, шьо там стояли на вартї, шьо там шьос пужіє у опіўночи. А маґазин буў так тут, а цвинтарь трохи далше, лиш через дорогу. Говорили та говорили. Але я кілько стояў на вартї, а нїколи не стояў ў опіўночи тай не дуже віриў, бо чого то люди не говорі. Аж раз припала й на мене черга ў опіўночи іти на варту. Прихожу я на варту, завіў нас капраль, ми аблїзували си, тай хожу наўкруг пульвера. Аж почерез чьис чую, шьос співає на цвинтари. Я дивю си, а то шьос біле ўдно, друге, трете. Ходит тото почерез цвинтарь та співає, єк ксьондзи. Справили си рідом, тай ближут си шьо раз близше д' минї, а я застороніў, стаў тай дивю си, шьо з цего має бути. Пішло то ў однім ґлїдї до ўдного гроба, поставало з каґілницями тай відпраўлеют. Я аж тогди нагадаў собі, шьо менї не вілно стояти на вартї на ўднім пляцу. Беру тай зноў хожу наўкруг пульвера. Єк я відвернуў си до цвинтаря плечима, то здає ми си, шьо ўни ідут за мноў, а я таки деревію. Здає си, шьо чьика лиш на ўднім волоску держит си на голові. Я відвернуў си лицем до цвинтаря, а то ўже нїкого нема, лиш відгомін від співу котит си по цвинтарнім саду.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Павла Федорука.

638. Як річи пересували ся.

Служили ми в Малихові в ксьондза, а той ксьондз мав тата. А ксьондза жінка ни хтїла того ксьондзового тата тримати при собі. І завіз його фірман до колїї тай він поїхав до другого сина, того ксьондза брата. Іно приїхав, зарас захорував і написав лист назад ду того ксьондза, жи дужи він хорий. І поїхав ксьондз, відвідав свого тата, правда, ту він хорий, старий тато їго. І той ксьондз там довго ни був, вирнув сьи назад, а зарас за ним той тато вмер. І прийшов тальифон, жи юш тато нибощик. А зіставив свуї річи ще той тато в свого сина в ксьондза в Малихові.

На сьвітий вечир їмосьць з ксьондзом сїла в покою при столї, а слуги в кухни, то крісло присунуло сьи аж до стола. Потім сьи шафа

утвурила, і тими річима пирикидало там, книшками і потім зу шафи книжку кинуло на стіл і пирисувало листками. І тугди їмосьць вкікла до слу́гів до кухні, а їґомосьць стали куло стола і задумали сьи.

Зап. у падолисті, 1904 р., в Ворцові, Городецького пов. від Гнатка Мороза Ів. Савицький.

639. Мерлець упоминаєть ся за довг.

Єден хлоп купив конє в коноводника, старого. Дав му пєтку, а за місїц дисєтку має дати. Так той Жит вмер, а дисєтку той хлоп єму ни дав. Йде той хлоп рас в ночи коло водинайцятої години.

— Чуєш, Івани, дай тую дисєтку моєм дїтьом — так той мирлий сє вобзиває.

Той обіцяв дати. Дві нидїли минуло і хлоп дисєтки ни дав. Тогди йде в ночи той хлоп пяний. Жит кажи: Івани, де ти їдиш?

— Ти паршивий, Жиди, я твоєм конем їду!

— Чуєш, Їванп, як ни вілдаш тої дисєтки, то зара тибе возьму́ с корінием!

Жит як потріс патлами і зачили Ївана молотити і єго конє і хлопа забили. — Вже конец.

Зап. від Яндруха Стеція, в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

640. Мертвий довжник.

Цирковний сторож Ольховик Васька уже нескільки років сторожує. Він з роду ни жинив ся і скупий-прискупий. Харчив ся він більше по людях, або у икономії на кухнї. Все жалуваня і окремні доходи він складав, нїкуди ни тратив дарма і одниї копійки. Один молодий чоловік, служащий тутешнїй, кажись учитиль той, шо од чахотки умер, низадовго до смерти йому на шось понадобилось гроший. Він пронюхав, шо у сторожа Васьки є багато гроший. Він пішов до його і позичив у його по вексилю 300 рублїв гроший. Пожив він шось ни довго, скоро після того умер. Васька тодї сам ни свій, пропали його гроші. Так він з досади пішов о півночі на могилу миртвиця править з його свої гроші. Став на могилу і давай кричать: Оддай гроші, сякий такий, лає його всякими словами. І так він цїлий тиждинь ходив на могилу покійного должника, все правив долг. Кричить там, лаїць ця, страмить його: Давай гроші, як тибі ни стидно́, ни гріх? Узять узяв, а оддавать ни хочиш. — Прийшов він до дому з кладовища. Тїко роздїг ся, лїг, потушив огонь і ни спів задрімать, коли дивить ця, іде той самий мертвець, з якого він правив долг. Мертвець був у всьому білому. Підійшов до постелї, як схватив Ваську за патли, як почав його колотить і добре таки його поколошматив. Підняв ся Вася у ранцї, все болить, все равно, як у ступі

побув. Сібірний дідок ни боязкий був, ни зовсім злякав ся; хоч і боліло все, а всеж таки наміряв ся у ночі піти на могилу з кочиргою побить миртвиця, як шо вилізе з могили. І іще було в його в мислї нас...ть на могилу. Діло було під неділю, служили в церкві вечерню. Опісля вечерні, коли уже повиходили з церкви всї люди і духовні пішли, Василь остав ся сам у церкві. Взяв мітелку і почав підмітать. Нї з сього, нї з того, ни видно було хто, свиснуло сторожа по уху, схватило його за шиворот і ну тасувать. Аж на воздух його підкидало та на піл бросало і причитує: Знай, знай, як з мертвих гроші требувать та лаять їх скверними словами! Так воно його так уходило, шо він на силу доліз у сторожку. Після того він довго прохварав і все з синяками ходив. З того часу він більше уже ни ходив на могилу і другим заказував, шоб ни правили з миртвиців гроший.

Зап. від М. Хайлової, с. Шибекино, Білгородського повіту, Курської губ. П. Тарасевський.

641. Як відданиця викрутила ся від мерця.

Була собі дївка, тай хотїла віддати си, але дуже вібирала, шо хотїла богача великого так, шо собі єї вогидили і нїхто єї не хотїв брати. Раз у опівночи чує вона: хтос пукає у вікно тай просит си до хати; а вона взяла тай пустила, а то був опир. Тай каже опир до неї: А ти пішла би зо мнов? — А вона каже: Я не знаю куда. — Ходи, сїдай на коня. — А вна хоче, не хоче, тай берут, тай ідут обоє. А вона не знала, шо то опир. Ідут, ідут, а він каже: Місяць сьвітит, опир їде, ти не боїш ся, дївко?

Я си не бою, бо я з тобою! — відповідає вона і знов їдут. А вона взяла з дому звій полотна. Їдут вони на гріб, а він каже: Огут ми маєм ґаздувати, але йди уперед ти. — А вна каже: Нє! йди ти, бо я, каже, тут ше не була, я не знаю у сім домі. Іди ти уперед. — Він іде уперед, а вона каже: На тобі отсей конец полотна, аби ти не гадав, шо я не йду за тобов. — Тай поволеньки суне за ним полотно, розвиває, а все поволи, аби вістарчило, заків когут не запіє, бо би ї опир узяв. Тай вже коли лиш досотує, а він каже: Та йдеш? — Та йду, йду, — тай у той раз когут запіяв, тай яма си засипала, а вона си перехристила тай прийшла до дому, то застала ще сьвітло, шо догоряло.

Зап. від Ґоруци Орчук у Раранчу, Чернов. пов. О. Рак.

642. Вмерлий коханок.

Любиў парбок дїўку тай вмер. Віттак місьиць настаў, він приїхаў сивим конем: Збирай сьи, поїдем. Їдут, — чикай! Я забула, возьму си звій полотна. Узьила. Йдут. Місьиць сьвітит. Він ї сьи питайи: Чи боїш

сьи, моя мила? — Не бою сьи, бом с тобою. А вона гадайи, шо він живий. Приходьит коло цминтару — роскрита яма. Він каже: Йди, лізь в ту ямку. — Вона сьи зльикла. Ньи, кажи, ти лізь, я ті дам перше полотно. — Влїз, та му дала полотно, він розвиває, а вона фтїкає. Али стояла хатка на поли. Розвинула полотно, він сьи дивит, полотно єи, її нима — тай далї за неў. Вона сьи обгльинула, тай борше до тої хати, а там опир лижит на лаві. Вона беўх на піч. Він до хати, а той з лави і бют сьи. До опівночи сьи били; когут запіяў, с того мазь сьи розльила, а той на лаву. Длятого мусьи бути все при мерлім, бо другий прибігне.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Гриця Кузя М. Капій.

643. Мерлець хапає коханку.

То єдна дївчина закохала сє дужи с парупком. А єго віддали до жомнєр і він там в жомнєрах вмер. А вона ніц, іно за ним жалувала, жалувала. Приходит до неї жибруща баба тей кажи: Чо ти, шиноньку, така шумна?

— Е що ви минї, бабуню, порадити?

— А хтош ти, шиноньку, порадит, як ни я? Таж я тобі найліпши пораджу. Бош то я всьо розумію, бо я вже штара жінка!

— Ай, бабуню, якбисти минї порадили, то я би вам ни знати що дала.

— Воповіч минї, шиноньку, що то є.

— Та то я сє закохала с тим Гаврилом, а він пішов до жомнєр, анї чутки за ним нима.

Як баба то вислухала: Чикай, шиноньку, прийде. Будеш вечир шидїла в вікнї, він приїди до теби на кони, абис му подала руку, абис сє ж ним жвитала.

Як зачила баба шептати: Як жиє — приниси і як вмер — приниси.

Сїла дївчина в вікно. Десь коло водинайцєтої годиниприїхав Гаврило на кони, вона з виликої радости подала му руку, той як ї сфатив на коне, пігнав з нев, хто знає де — до нинїшного днє нима ї.

Зап. від мами, в Будзанові, Теребовельського пов., 1903. О. Деревянка.

644. Мерлець забирає жінку на своє ґаздівство.

Жила собі жінка, та чоловік умер тай почав до неї ходити. Вона злякалась, та вже пізно, припустила до себе. Їден раз приходить він і каже: Іди зо мною, Голяно чи там Христино. — Вона дурна і каже: „А тож піду“. — На другу ніч приїзжає такий гарний файтон, а в него такі конї гарячі, що так і скачуть. „Іди, бери своє добро! — каже мрець. — Пішла, набрала всього і скатерків, і рушників і полотна

і всякої всячини. Сіла вона, як дернуть коні, як полетить... Їдуть вони, їдуть і приїхали до єго ями". „Ну, каже, голубко, лізь в яму, а я буду подавати тобі працю". — „Ні, мій миленький, лізь ти, а я буду подавати". — Бачить вона, що це не жарт, тай думає, якби втікати. От подала вона і рушники і скатерки і думає: Дам я єму звій полотна; їден кінець дам їму, а звій покладу над ямою, він буде сотати звій, а я тим часом втічу. — А звій довгий, та довгий. Зробила вона так тай хода. Біжить, біжить. Аж бачит ліс якись і там хатка. Ввійшла вона туда, тай захолонула; бачить, на лавці лежить мрець і коло него свіча горить. Страшно її, але не хочи ся попастись в руки того мерця, шо сотає звій. Вбігла вона на піч і сидить. А той мрець в ямі сотав, сотав полотно, але висотав усе, тай каже: „Голяно, а подавай ще". — Не чути. Він іше крикнув, потім виліз із ями, та як побачив, шо її нема, розсердив ся та за нею. І він прибіг до тої хатки. Чує Голяна, шо слухає її чоловік, тай сидить ані жива, ані мертва. Коли бачить, встає мрець, шо лежав на лавці, та до того, шо на дворі. Бюць ця вони, їден каже: „Це моя дівка", а другий: „Брешеш, бо це моя". — Бились вони, бились, доки півні не заспівали, а тоді вони трах тай розсипались.

Зі збірки Д. Щербаківського.

645. Земля викидає мерця.

Буў оде́н таки́й чолові́к, що як опхо́дьи доуко́ла це́ркви с проце́сі́йоу, то він не хокі́ў ніколи іти́, лиш стоя́ў ко́ло двирий. Потім, як він уме́р, єго́ все земльи́ вікида́ла на ве́рха з дереви́щем. Єго все прико́пували па́ру раз і все земля́ вікида́ла і віта́к вже бу́ло дереви́ще на ве́рха. І ку́ри сусі́дні ві́дорпали там я́мку і не́сли сї піт тим дереви́щем і ко́ждий сї боя́ў я́йці ті бра́ти, бо с під мертво́го ко́ждий сї боя́ў. Аж по́кіў так одно́го ра́зу посходи́ли сї на вечерни́ці парубки́ і ді́ўки. Там буў бага́цкий син йиде́н на тих вечирни́цьих і йидна́ ді́ўка бу́ла ду́жи бі́дна. А той бога́цкий син сї з не́ї посьмі́шкуваў і каза́ў — а то так сї ді́яло о двана́ці́ті годи́ні по ўпі́ўночи — каза́ў: „Як ти піде́ш, озме́ш тоти́ я́йці тепе́р о пі́ўночи, то відда́ш сї за ме́не". — Так сї з не́ї посьмі́шкуваў. І вона за́рас си ві́мовила при сьві́тках і пішла́ до диривищі і зачи́ла бра́ти я́йці. І покі́м той уста́ў з дириви́щі і учіпи́ў ї сї за ши́ю — той мертви́й і ка́же ї: „Ти не бі́й сї мене́ ні́ц, бо я, як ше жиў па сьві́ті, то ні́гди не хоті́ў обійти́ це́ркву доко́ла, тому́ мене́ земльи́ вікида́є на верх". — Ка́е: „Ти то́го сї ні́ц не бі́й, забери́ я́йці і доко́ла це́рькви обнеси́ мене́". — По́тім вона́ я́йці забра́ла і обне́сла єго́ три ра́зи доко́ла це́рькви і він від не́ї зник і не зна́ти де він сї ді́ў і що. По́тім она́ ті я́йці прине́сла і ті сї ду́же заливува́ли на вечирни́цьих, шо бу́ла ўраз з ни́ми і пита́ли ї сї, як вона́ ті я́йці діста́ла, а во́на їм роска́зувала,

як то бу́ло. Дру́гої дни́ни вона́ пішла́ с ти́ми сьві́тками і с тим бога́цким па́рубком і пообзира́ти, що я́єц нема і дереви́ще не заста́ти, лиш сї земля́ засу́нула так, як від ра́зу похо́вано і по́тїм він ї му́сїу узьи́ти за жі́нку. Він каза́у на спас, а вона́ си ві́мовила при сьві́тках.

Зап. Ів. Волошинський, в жовтни, 1910 р., від А. Ґрещука з Ісакова, пов. Городенка.

646. Як дївка зняла шапку з мерця.

В їдній хатї справлели вечерницї. Прийшли хлопцї, парубки і дївки. А ті вечерницї були у бідної баби, жи не мала нїкого, тілько дві дївки. Зложили сї хлопцї на горівку. Але нїхто не хотів піти, бо була вже пізна нїч. А молодша дївка баби каже: Чекайте, я зараз піду. — І взєла фляшку, гроші і побігла. Як ішла до корчми, то нїчого не виділа, а як йшла с корчми, то йшла коло фіґури. Подивила сї вона в бік ід фіґурі, а коло неї стоїт білий хлоп. І шепку мав на голові. Хопила вна єму шепку і прибігла до дому. А то був вмерлий. Приносить горівку і шепку в руках і каже: Видите, хлопцї, ви гадали, що мене напу́дите, а я з котрогось з вас ще й шепку зняла. — Отже вни сї здуміли, що то сї зробило, бо вни с хати нїде не виходили. Анї сї ки́вали. Бє дванацїта година; приходит в хату вмерлий і каже: Дївко, заложи мі шепку так, як смі зняла. — Хлопцї і дївки зацїли сї всї радити, що с тим робити. Взєли, і врадили сї так, жи вна винесла шепку перед хату на ків. Кажут: Він прийде тай си возьме. Але він не брав. І другої ночи знов прийшов. Знов каже так, як першим разом. Але хлопцї пішли сї радити до ксєндза. Забрали хоругви і так йшли, як мертвих ховают. І пішли під ту саму фіґуру, аби дївка заложила шепку на того хлопа, як взєла. Ксєндз відправив, а дївка закладала шепку на хлопа. Він ї лише дотулив сї, а вна впала на землю мертва.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов. в липнї, 1906, від Митра Гавриляка В. Левинський.

647. Дївка та опир.

Йидно́го ра́зу ішла́ ґі́ука на вичирни́цї; а́ле так ї ві́пала доро́га іти́ по́при це́ркву. Іде́ вона́, а на бра́мі стоі́т па́рубок у шьи́пцї; а вона́ ла́пнула ту шьи́пку тай поле́кіла на вечирни́цї. Тай бере́ тай пока́зує ту шьи́пку, ка́е: „Аґі́г, стоя́у яки́с па́рубок у шьи́пцї, а я узьи́ла тай ухо́пила з не́го ту шьи́пку". — А та шьи́пка бу́ла з ві́нко́м. Але ту низза́годї прилїта́є опи́рь до вікна́ тай клі́че туту́ ґі́уку, аби́ му ві́несла шьи́пку. Вона́ сї боя́ла ві́нести тай вісила́ла дру́гими, ци па́рупком, ци ді́укоу; той ни хотї́у бра́ти, хотї́у, аби́ вона́ сама́ ві́несла. Тай так він дрочи́у сї, аж по́кіу когу́т не запі́яу. Вона́ йиму́ ни віноси́ла, запі́яу когут, а він щез.

Тай уже́ ра́но прийшла́ вона́ с тих вечерни́ц до до́му, зачина́є ґьи́деви тай не́ни роска́зувати, шо здойми́ла з опира́ шьи́пку тай ни зна́ти, шо роби́ти; опи́рь не хо́че від дру́гих бра́ги, а вона́ бої́т сї ни́му́ да́ти. Але стари́й ніц не ро́бит, лиш іде́ до ксьо́ндза ра́дити сї, що би то́му роби́ти. Ксьондз ка́жи так: „Най вона́ прийде́ до спо́віди, най сї віспові́дає і най сї“ — ка́же — „збере́ на смерть, зроби́ти ї тру́нву і запакува́ти ї у̂ тру́нву і взьи́ти с це́ркви проце́сїю і шьи́пку покла́сти на тру́нву і буде́м ї не́сти так на цви́нтар, гий хова́ти“. — Тай той ї дьи́дї так зроби́у̂. Пішла́ вона́, віспові́дала сї, у̂бра́ла сї на смерть, тай зроби́ли й дереви́ще, залі́зла у дереви́ще, заби́ли, взьи́ли проце́сїю, несу́т хова́ти. А шьи́пка на дириви́щи несе́ сї. Зане́сли на цви́нтар, бу́рьи, як сї звія́ла і шьи́пка дес сї лі́ла, ніхто́ не зна́є де, і дї́у̂ку розне́сло.

Зап. в грудни, 1911 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка І. Волошинський.

648. Піп ховає мерцеву шапку.

То було у одної удовиці. Сходили си туди до тої хати на вечерниці. А та удовиці сиділа коло цвинтарі так, шо скоро треба було нести воду, то треба було переходити через цвинтар.

Одного вечера зговорили си парубки, шо хто піде у 12 годині по воду через той цвинтар, то ми єму дамо хокь бочку пива, хокь 5 корон. — А ґіу̂ка, такі хатна, каже: „Давайте мині, я піду. — Виляла она воду з коноу̂ки гет і пішла і принесла воду і нічо ї си ни стало. На другий вечер прийшли парубки зноу̂, але уже мали зиґарок і каже оден: Скоро би хто тиnер пішоу̂ по воду, але у 12 годині, то має дванацєт корон. — І та ґіу̂ка зноу̂ пішла. Взєла она коноу̂ку і пішла на цвинтар, а за хвилю вернула си без коновок і принезла шєпку. Каже: Іду я, а то якис сивий чоловік у сиві шєпці иде проти мени. Я зі страху кинула коноу̂ки тай руки отак (показує), а то чоловік зник, лиш шєпка лишила си мині у руках. — Трегого вечері уже не було ні дівок, ні парубкіу̂, бо мали страх від тої шєпки, а то шос ходит по під вікна, і голосит, аби она вернула шєпку. Она дуже си спудила. На другий день пішла она до попа, аби порадиу̂, шо робити. А ксьондз (ксьондзи усюди однакі), каже він: Дай мені 10 левіу̂, то я ту шєпку так поховаю, єк мирцє. — Дала она. На другий день пішоу̂ він з процесийоу̂ так, єк по кіло. Увійшоу̂ у хату, а шєпка стоїт на лавици. Каже піп: Но, хто ту шєпку узєу̂, най ї нисе аж до ями. — Узєла та ґіу̂ка шєпку і так, єк с кілом, ударила три рази у хатний поріг. Як ударила третий раз до порога у сінех, то у тій мінуті зникла, шо не було ні ї, ні шєпки. Тай не знати, де то си діло.

Зап. від Михайла Рошки в Карлові, Снятин. пов. 1911 р. А. Онищук.

649. Мерлець хапає дївчину.

Ішли ночу дївчата на вечирницї; дорога туди лижала, як є мимо кристянського кладовища. Дойшли вони до кладовища, їм стало моторошно, всїх оторон узяв, волосє так у гору і полїзло. Всї порішили було вирнуть ся до дому, бо показалось їм дуже страшно проходить мимо кладовища. А одна була сміла дївчина, нїчого ни боялась. Стала підбивать останнїх дївчат: Ех ви, мокрі кури! Чого ви боїтесь, шо вас вовк іззїсть, чи шо? Ни бійтесь, мертвий ни встане, ходїть! — крикнула настойчиво сміла дївчина. Дївчата трохи ободрились, хоч не хотя, а все таки пішли.

Надійшли вони, як є, на супроти середини кладовища, дивлють ся, на одні могилї біля криста сидить мертвець у білі одежі і на голові білий калпачок. Всї дївчата так і похолонули, хотїли тїкать у розсипну, хто куди попаде. А одчаянна дївчина їх остановила: Куди ви, дурні, біжите? Підождїть, це хлопцї хочуть нас полякать. Я знаю, хто це... Це Ягор Лимішка. Підождїть, я побіжу, з його калпачок зніму. — Вона ни довго думавши, побігла туди і митю мимольотом схватила з його калпачок і вирнулась упєть до подруг і тодї вже всї вмістї побігли на вичирницї.

Прибігли на вичирницї, бросили ту шапочку, почали сміять ся, шутить; дальші більше і забули про того миртвиця. Коли трохи згодом чують, стука шось у ставню. Вони спитали, хто там. А воно одвіча: Давайте мою шапку! — Всї дївчата пирилякались, принишкли і сопуть, одна з другою пириглядають ся. Вони ни хотїли тут обзивать ся, думають сибі: Постука і одстане. А воно одно стука і стука. Панї матка ни знала, в чім дїло, хоть і сибі вмістї з дївчатами ошоломіла, а чого, сама ни знала. А далї насмілилась і каже дївчатам: Ну, чогож ви замовкли, яку там ви шапку брали? Оддайте, чогож воно буде нас бізпокоять? — Кой які обізвались: Та ми її ни трогали, то Галька взяла. — Ну та все равно, хтоб там ни взяв, оддайте. Галько, оддай! — крикнула панїматка. — Галька хоч і сміла була, а в душі в неї похолонуло, виносить за двір шапочку побоялась: Одсунула вікно і викинула шапочку на улицю. А мертвец ни бере шапочки і од вікна ни йде, одно требує: Давайте мінї шапочку. Я ни возьму, каже, поки сами надїните мінї на голову. Хто взяв, той нихай сам вийде і надїне мінї на голову.

Тут всї стали гнать Гальку: Іди, надїнь йому калпак; коли зняла, так тепер же і надївай сама, а то чириз тебе і нам нима покою. Іди, проведи його, а то все равно силою випхним тебе на двір. — Гальцї хоч і ни хотїлось виходить та треба йти... Вона дуже боялась, так у мороз всю і бросило, душа в пятки вступила і вся трусилась, ниначе од лихорадки. Пирикристилась вона разів з три і пішла. Тїко вийшла

за ворота, взяла той калпачок і хотіла надіть його мертвецеві на голову, а він схватив її і политів на кладовище. І вже вона більше ни виртались, пропала дівчина біз вісти. Тепер ніхто ни ходе ночу мимо того кладовища.

Зап. від Пріськи Чиридникової, с. Шибекино, Білгородського повіту, П. Тарасевський.

650. Страх перед замерзлим чоловіком.

На пе́рший сьви́т-вечір пішо́ў до Чернили́ці за сво́їми справу́нками Панько́ і він буў чолові́к ду́жи побо́жний, ці́ли́й день по́стиў, пішо́ў на́тщи, не хотіў нічо́ ї́сти. Ішо́ў с Чирнили́ці, мити́ль сї звіяла з моро́зом і упа́ў і заме́рз. Пото́му тре́тий день віт росповіў, посїда́ли на ко́нї, їздили по по́лю шука́ти за ним. І ни найшли́м єго́. Аж на Нови́й Рік пішо́ў Васи́ль Волощу́к до Чирнили́ці і недале́ко сте́шкі нади́бав лю́цкі ру́ки. І прибі́г суда́ до села́, ми сї забави́ли тут у сусі́ди і зачьи́ў упові́да́ти, шо там і там находи́ў під снї́гом ру́кі. Я пото́му бо́рше запрьиг ко́нї і взьи́віім йиго́ і дру́гого чолові́ка і да́лї поїхаў. Приїхавім там, де він, зачьи́вім опкида́ти сніг ко́ло не́го. Якім роски́нуў но́ги ў самперед, пото́му роскри́вім твар і ста́ло мнї́ чос осору́жно. Пото́му я́кім зачьи́ў бра́ти, а він приме́рз до землї́, а я лопа́тоў по́піт кри́жі; він злапа́ў за но́ги, я за го́лову і ки́нулим на са́ни. І наколи́м йиго́ ки́нуў, так кі́ньми ґальо́пім лекі́ў. Наколи́ ми з'ї́хали з гори́, з Ду́бок фі́ра вї́хала, хтї́ли нам не да́ти йиго́. Ка́жут, що загранич́ний, то не годи́т сї пуска́ти. Пото́мум привезли до до́му, лю́ди сї збі́гли, всї зна́ли, шо то Панько́.

Зап. в жовтни, 1910, від Ф. Луцика із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

651. Жовнїр ночує коло мерця.

А був, знаєте, жовнїр старий. Ішов з войська через лїси в ночи тай заблудив. Не знає, куди би йти. Але дивит сї: так далеко-далеко сьвітло горит. — Я, каже, йду на боже імє, йду на то сьвітло. — Прийшов там. Приходит до тої хати, нема нікого, лише вмерле́ц лежит на лавици. І нема нікого, лиш пес лежит в ногах. І той війшов. І клєк, як звичайно, помолив сє Богу, тай устає, тай собі сїв на столец коло вмерлого. Але ту голоден. Ай всюди поотварено було. Горівка стоїт на столї. Випив собі єдну, випив другу. Та пішов по хатї, попоїв і тоди сїдит цалу ніч. А в ночи так коло дванацїтої години вмерлец спущеє ноги на долину. А пес ніби то гарчит, аби не вставав. Той устав. І почєв з ним говорити. — Коли ти сї, каже, не бояв до мене повернути, то й нічо ти сї не стане, можеш сїдїти, аж мене не спрєчут, нічо ти сї не стане, анї голова не заболит. — Той сїдит, молит сї Богу до ранє. — І, каже, що де підеш, то будеш мати щістє. І, каже, я тобі дам зїлє:

Що схочеш, то дістанеш, будеш коло себе носити. Від того ти сї нічо не стане. — Каже єден: Поприїздзели на погріб отець, мати. Приїхали ховати тай лишили самого. А ту Пан Біг дав душу, жи коло нього пильнує, жи він сам не є. Потому, як поховали тїло, і був великий баль. Балювали сї. Він був з лїсничим. Таже тоди коло жовнєре дуже асистували. — Ти, каже, останеш, не підеш нїде. Ожениш сї і будеш паном. Він остав. Оженив сї. Панував потому, пане, панував! По панцьки жив.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., від Курія в липнї, 1906 р. В. Левинський.

652. Як бідак прийшов до маєтку.

Був богач виликий, мав майиток, а ни мав жадноїі фамільиїі. Та ни мав, но йидного кума. І так завши до нього казав: „Куми, йак ти міньі то зробиш, що йа тьи буду просити, то йа тобі всьой майиток запишу, йак ти міньі то виповниш, що йа тобі буду казати, али мусиш міньі сьи пітписати. Йак йа умру, жибись ти коло мени обидві почи сьідьів, а трету ніч на цвинтари тагжи. — Тей той так зробив. Пітписав му сьи, той приходит до дому, ну, тай повідайи жіньцьі. Тай кажи: Жінко, будем мати типер майиток від нашого кума. Али ти мусиш зо мнов так само сидьіти. Жінка ту вобіцьила, жо піде. Али тей кум зарас ни заловго вмер, так він мусьів йти до нього на ніч. Так він просит свойі, жоби вона з ним пішла, али де? Вона кажи: Ти йак хочиш, то йди, али йа ни піду. Так тен рат ни рат, тай пішов сам.

Так він сидит коло нього, натуральни йак льули коло вмершого сьідьут коло дванайцьитойі і дальі, тей го потім всьі повітходили, зоставили самого. Али він свойу обітницьу мусит випелнити. Так він сидит, тей сьи молит, тей просит Бога, жоби му Памбіх допоміх випелнити обітницьу. Али вмирлий підносит голову:

— Чи ти, куми, йи?

— А йа... йи...

— Ну-ну... сиди... добри.

А він піт страхом Бога чикайи, жоби йно сьи скоро день зробив. Щасьтьи божи, жим відбив цьілу ніч; алиш бо ще дві. Тей приходит, кажи до жінки: — А диви сьи, ньічого ми сьи ни стало, а ти зі мнов ни хтьіла йти. Али чень підеш хоць на другу ніч? — Али де бим пішла? Можиш си йти. — Так приходит вечір, чоловік жінки просит, али де? Нима мови в тім. Так само було і на другу ніч. Той жиш, хвала Богу, вже дві ночи пирибув, али трета ніч гирка. Га, відбув сьи рано погріб кума. Так тен кум стурбований, йак то трету ніч ще пирибути на цвинтари. Так іде той кум до ксьиндза, — радит сьи, що він майи с тим робити. Він повів йиму, ксьонц, на тойи: А ти приходив сьи до мени радити, йакис майиток брав? — І той йиго так порадив, вокропив йиго

сьвиченов водов і дав йиму сьвиченойі ґриди і казав му йти на цвинтар пидалеко йиго гробу і три рази коло зробити і там в сиридиньі сидьіти. — Натуральни, той так зробив. Нареськьі сьідят собі там у тім кулку, зли духи приходьит, витьигайут тьіло з гробу тей мордуйут. А йиго так просьит, жиби він вийшов з за тойі крити, али він ньічого, но сьи молит, Бога просит. Нареськьі йиму злота дали йидну купку, али він ньічого — другу, трету, али він ньічого.

Нарешцьі тен кум йакось сьи вирвав віт тих зли-духів, тай упав коло нього за ґриту. Той допіру до нього: Бі' заплать ти, куми, бі' заплать ти, жос ми с пекла вибавив, бос видьів, шо сьи з мойим тьілом дьійало; то так були мойу душу ростаргали. То так кум твуй майнток той. Ти щасливий і йа щасливий. Али той майнток йа зробив тілько, жо йа льудий ошукував. Али тибе напоминайу, бис і других напоминав, жобис сьи ньіґди на чуже ни лакомив. Буть здоров, куми. Тей пішов до гробу.

Зап. від Бронки Бабіч, Львів, О. Деревянка.

653. Небіщик гостить брата.

А яритники тож ходять глупої ночі і їдять дітей. Де попаде у колисці, як ни похристе яка баба колиски, так вони забирають дітей тих і їдять. Чириз те должні люди кажного вечира, як лягають спать, христить вікна, двері і вирхи у пічі і грубі. У бабів кой 'ди случаї ця, шо хтось краде дітей. Ото саме ж і вони їх крадуть. Один чоловік розказував, шо він чумакував у місті з братом, так його брата у Криму заховали, на шляху. А брат його та був яритник. От той чоловік чириз скільки времня поїхав упять на Крим за сілю і довилось йому глупої ночі їхать по тому шляху. От диви ця: устав із могили його брат і так ласкаво з ним поздоровкав ся, приглаша його вечерять: „Може ти, братуха, голодний, так ходім на хутір, повичеряїм". — Цей чоловік ни совсім злякав ся, пішов із братом. А він повів його до одного багача, посадив за стіл, витяг із печі разної разности і поставив пирид своїм братом: „Їж, скілко вгодно", каже умерший брат цьому, а сам тодї никнув до колиски, аж нільзя узять: похристина колиска. Та тоді і каже: „Ну тибі, брат, розжив ся повечерять, а сам хоч і голодний буду. Посидь же ти тут, а я піду скрізь по слободі; може де розживусь". С тим він побігав довгенько, а таки ни вдалось схватить дитини. То вікна пирихристині, то колиски. С тим і прийшов так до цього та тоді і каже: „Ну, брат, повичеряв, так ходім на місто". — С тим і пішли до биків, а ті хазяїва даже і ни знали, чи у їх хто був, чи не. Прийшли вони до волів, тоді той покойник попрощав ся з цим братом і поліз у могилу,

а цей поїхав по своїй дорозї. І він, той покойник, пириказав ще і поклон дїтям і жінцї.

Борисов волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

654. Танець у небіщика.

Буў такий дурний і мудрий браті. Дурний як умираў, то казаў розумнуму: „Брате, як будеш сьи жиниў, то абис мене на вісїльи коикаў. І я прийду до теби. — Якуратньи сьи жиниў, пішоў просити на цвинтар. Гріб сьи втвориў. Ну, брате, ходи на вісїльи, бо я сьи женю. — А той брат його каже: „Ходи, тимчисом в мене сьи забаўльиют. — Той го привіў, таке музики грают. А того молодого взьила охота, каже: „Не знати, як би я пішоў в танец? — А той брат каже: „Проси того дїда сивого, то він тьи позволи. — Якуратньи той му позволиў. Вишоў йидéн танец: Ей, брате, я би ше раз пішоў в танец. — Вішоў той танец: Ей, брате, я би ше пішоў! — Проси зноў того старого. — Пішоў! І як вішоў, каже: Ходи, брате. там дес коровінчуки чикают. Як я пішоў суди, то сьи смеркало. Гай, гай, збирай сьи. — Зібрали сьи, віходьи на пляц, а то вже цвинтар не той. Мурава сьи посьсїдала; уходит до сила, ходит, сило ни тото. Зачиў сьи допитувати, кажут, шо нїхто ни затьимиў, жеби було вісїльи, али йи молода, друго дївочит, бо дес молодий пішоў. — Потому пішоў до ксьондза, вже не той. Зачиў дочитувати сьи, а він 500 лїт гульаў. Взьиў сьлюб і сьи россипати на сім сьвітї. Лиш порох сьи россипаў.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Олекси Климчука М. Капій.

655. Мерлець на весїлю

Быўо двох парі́нкіў и барз óни сьа льуби́ли, тá йак ґуáсны брáтьа. И раз сьа напи́ли тай йиден другóму гвáрит: „Йак бы ты сьа пéрше жéниў, то жебы-с мйа на весьі́льа кли́каў“. — А дру́гий зас так сáмо повідат: „Йак бы ты сьа жéниў, то жебы ты мéне кли́каў“. — И узнáли так аку́рат, же му́сит тóго бы́ти. Але стáло сьа так, што йиден гмер, а дру́гый сьа жéниў. Йуж сьа весьі́льа мáўо кіньчи́ти, а тот сьа вдогáдаў ó тым, же óни так тóгды [тоўды — „хоц-йáк ту гвáрйат, йак сьа кóму вы́рве“] так зроби́ли и тáку мáли бесьі́ду, жебы йиден другóго на весьі́льа кли́каў. И пі́шоў тот, што сьа жéниў, пі́шоў на тéмет и напрóсто на йóго гріб. И кри́чит на ньóго: „Мій товари́шу, фстан и под до мйа на весьі́льа, бо йа тьа маў кликáти“. — А тот му повідат, гмéрлый: „Йа йуж йду, бо йа йуж сьім рóкіў поку́туйу за тóту застáўу, што мы так óба зроби́ли“. — И пі́шоў з ним на весьі́льа. И тот, што сьа жéниў, уáдны го обшану́ваў, даў му пальу́нкы, там што маў, йак на весьі́льу.

И тот му то́гды гва́рит, тот, што быў гме́рлый: „Одвез-же мйа, о́ткаль йис мйа и взьаў“. — И и́дут и прихо́дьат ґ йи́шы хы́жи, и тот гме́рлый гва́рит (бо там бы́уо тыж весьі́льа ў ты хы́жи): „Ви́диш, ў ты хы́жи йист весьі́льа, а ты йак бы́ўо-с мйа не кли́каў до се́бе на весьі́льа, то йа бы́ўо и сам пі́шоў та бы́уо-м вели́кой бі́ды ти наро́биў. А те́пер ту йист весьі́льа ў ті хы́жи, то йак за́йду, то и́шче бі́льшой наро́бльу. Бо ту йист лу́же мі́хіў неповйаза́ных (а то бы́ли льу́де па весьі́льу ду́же, што польіга́ли, а паце́рі ани ний́аку моли́тву не гвари́ли, — то тых, ко́тры бы́ли, што паце́рі не гвари́ли, то зваў міха́ми неповйазани́ма)“. — И тот пі́шоў ў сво́йу сторо́ну, а тот пі́шоў зас ў сво́йу, и так сьа розы́шли. – Йуж да́ле не бу́де, коне́ц.

Розповів господар Андрій Докля в Бортнім, 30 липня, 1900, зап. О. Роздольський.

656. Кавалєр перебираєть ся за мерця і жадає гроший.

Росповіда́ў Бурко́ўский, що як ма́ли росправу ў Колом́иї, то бу́ло слі́дство. Поме́р чоловік і лиши́ла сї его́ жі́нка. Отжеш як вона́ сї лиши́ла, тай ма́ла гро́ший шос шти́ри до пйить ти́сїч ри́нских, бо він буў в Аме́рицї. Отжеж вона́ ма́ла кава́лїра, ще вона́ сї з ним зна́ла, як він ще жиў нибі́шик. Тепе́р той кава́лїр ходи́ў до не́ї і знаў, що є ў не́ї гро́ші. Отжеж прихо́дит до не́ї ў ночи́ і зачина́є ї стра́шити. Насампере́д лібра́ў собі ключ від ха́ти, прихо́дит ў ночи́ і розмика́є і фурт гово́рит до не́ї, щоби́ вона́ да́ла гро́ші єму́. Але він сї так перебра́ў, як мертве́ц: шьи́пка, соро́чка... — то вели́кий страх буў, як увійшо́ў у ночи́. Отжеж так ходи́ў кілька ве́черіў і ўсе ї ну́див, аби́ як дїста́ти гро́ші від не́ї. Аж наре́штї вона́ пішла́ до ві́та, да́ла зна́ти вітови, а там на той час буў жанда́р у ві́та. Отжеж зачьи́ли сї насьмі́вати з не́ї, а вона́ зачьи́ла пла́кати, що таки́ мертвий гро́ші гу́нцвот хо́че. Отжеж жанда́р тогди́ ка́же: „Я при́йду се́ї но́чи і бу́ду чека́ти, чи він до те́бе при́йде“. — Прийшо́ў жанда́р ў ночи́ і стаў собі, розумі́єте, за ша́фу і стоїт. Наре́штї дес так ко́ло два́найцїтої зачина́є той мертви́й кала́тати, отвира́є сї́ни... (до не́ї хо́дит у днину, а в ночи́ хо́дит, аби́ гро́ші відібра́ти). Отжеж наре́штї ўхо́дит до ха́ти, тай ходи́ў як мертве́ц: у соро́чцї, у шьи́пцї. Жанда́р зоба́чиў то́го мертво́го, си́льне сї настра́шиў. Тогди́ пита́є він ї: „Де тї гро́ші, шо я лиши́ў?“ — Вона́ сї не відзива́є ніц. Він тогди́ прихо́дит до ша́фи, зачина́є кала́тати, стра́шити... Жанда́р тогди́ віска́кує з за ша́фи, тай го лапа́є Тогди́ кри́кнуў, аби́ вона́ засьвіти́ла. Як вона́ засьвіти́ла, ба́чут, що то ї кава́лїр перебра́ў сї за мертво́го. Тай го тогди́ злови́ли, скува́ў го шанда́р, відда́ли до су́ду і дї́ста́ў шос шість чи вісїм мі́сїцїў.

Зап. в жовтни, 1910, від Гриця Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

657. Душа йде слїдом за тїлом.

У Ржевцї один парнінь убив дївчину. Він з нею кохав ся і хотів було взять заміж. А вона возьми тай насмій ся над ним, його бросила, а другого полюбила. Він підстеріг її і на самотї убив її до смерти. А щоб вина на його ни лягла, бо всякий знав, що він з нею кохав ся і вона його покинула, то він запріг коня, звалив її на сани і повіз у поле, щоб де нибудь скинуть її в кручу і снїгом закидать. Виїхав він у поле, возив, возив і все нїяк ни вибрав такого місця, де б можно було її скинуть. Шо заїде до якого нибудь ярочка, дивить ся, ни подалеку чорнїїть ся: або пішком хто нибудь йому на зустріч іде, або инаше підводою хто нибудь їде. Він зверне в бік, повезе подальші; тїко намірить ся збросить її з саней, йому почуїть ся, що за горкою хтось тюка, свистить. Він гайда віттїля. І так він проїздив до самого світа. Потім ни подалеку од сила порішив спустить її в ополонку, щоб пішла під лїд. Тїко налагодив ся волокти її до ополонки, а воно щось нидалеко од його, як засміїть ся, як заплеще в ладошки! Він злякав ся та віттїля. Підїхав він до сила і біля самого сила пирикинув її в ярочок і поїхав до дому. Ни спіло розвиднить ся, як уже і найшли убиту дївку і по слїду його голубчика сцопали. Багато бачило, що він їхав на розсвітї до дому. Опісля він цю гисторію всїм росказував. Старі люди признають, що це душа слїдкує за своїм тїлом і наровить свого ворога обличить пирид людьми в зробленому ним виликому гріхові. Кров чоловіча, кажуть, дарма ни пропаде. А инші кажуть, що це його совість мучила. Совість силкуїть ся, щоб буть чистою і задля цього мороче чоловікові голову, щоб він свій гріх одкрив пирид людьми, а враг борить ся з совістю, хоче, щоб гріх потаїть. Чоловіча совість це ангил, котрий охраня чоловіка од зла.

Зап. від Н. Потитієва в Шибекинї, Бїлгородського повіта, П. Тарасевський.

658. Зарізана дївчина.

У Троїцькі ни дуже давно один чоловік віз у город дївчину у аптеку. Дорогою він побачив, що в неї в платочку завязані бумажки і подумав, що то гроші, а воно були рецепти завязані у платочку, бо вона все хворала, так її дохтарі надавали багато разних рецептів і од голови і од живота і од ломоти і од всякої всячини. Доїхали вони до куріня, котрий стояв коло лїсу. У тому курінї охотники зїмою грілись, або робили засаду на вовків. Підїхав він до куріня, привязав коня і заходивсь коло тиї дївчини. Зарізав її бідолашну, витяг в неї гроші всього копійок 20, чи обаполо 30, положив їх у карман і сам пішов бродить по полю. Похоже йому увижалось, що за ним хто нибудь гнав ся. Видно

сліди, шо він все поле стоптав, все тікав од когось, або ховавсь. Дойшов він до лїсу і на дериві повісив ся. Зачипив себе за шию римінякою і чортові душу віддав. На другий день, один охотник пішов на охоту і натрапив на підводу. Подивив ся у курінь, а там зарізана дївка. Він злякав ся, та ходу віттїля, полав ся до лїсу, шоб ни подумали іще, шо він сам її зарізав. Став доходить до лїсу, коли дивить ся, а на дериві висить чоловік. Він тодї злякав ся іще дужче та скоріш до дому і заявив полиції. Полиція розвідала це дїло і оказалось, шо враг ним овладїв. Зробив такий виликий гріх, а опісля сам опомнив ся, шо він виликий грішник: Совість його замучила, ни дала покою. Христіянська кров одозвалась і ни дала йому ходу сховать кінців тяжкого гріха. Як кажуть старі люди; душа покійника слїдкувала за ним і мучила його совістю. Він з совісти і повісив ся на пробі Юди Христопродавця.

Записав від Ф. Зіборовського, с. Троїцьке, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

659. Мерлець напиваєть ся в шинку.

Трохим Михайлович Попов, коли остав ся удівцем, так він начав торгувать кабаком. Із сїмейства у його нїкого ни осталось, жив сам, як палиць. Він часто сам скучав і йому робилось жутко самому ночувать. А то раз він лижав задумавшись, іще ни спав, дїло було так, як в північ. Чує, шось двирми залоскотїло. Він подумав, шо то хто нибудь преть ся за водкою тай подумав сам сибі: От чорт його несе у глупу ніч. Став прислухать ся, одчіняють ся сїнні двері, одчіняють ся і хатні. Увійшов у кабак чоловік, залїз за стойку, взяв бутилку водки, налива, випива і сам з собою росужда. По всьому видно, шо балака з кимсь другим і угоща когось, а нїкого ни видно окроме його одного. І ото він сидїв, випивав, поки півнї закукурікали. Як півнї прокричали, так де й дїв ся той чоловік, нїкого ни стало.

Трохим Михайлович лижав у своїй кімнатцї, ни ворушивсь, бояв ся вийти, поки розвиднить ся. Коли уже стало видно, він вийшов, обдивив ся кругом, двері всї на крючках і на засові. Пощитав бутилки, всї, нидочоту ни оказалось. Шоб воно таке значило? — дума сибі Попов. Приходе друга ніч. Він бідний жде, як віл обуха. Страшно оставать ся самому ночувать і пригласить чоловіка — ни було знакомих таких, шоб міг остать ся. Та іще хтож піде біз всякого дїла у чужу хату ночувать? Сидїв він у кабацї, торгував часів до девять. Сидїв сам ни свій; як хто стукне двирми, а в його так і похолоне все. Промилькне в голові, чи чоловік, чи може нічистий. Одчине двері, як побаче, шо чоловік знакомий, то в його аж повисилїша на души і серце ни стане тенькать, страх одійде. Покупатиля проводе і упєть томить ся душою. Опісля

дивяти часів він всї двері позащипав на крючки, а сїнні двері іще засунув на засув. Пирикристив всї вікна і двері і лїг спать. Так, як у північ, чує, лоскотить шось щиколдами. Зразу йому показалось, шо то хто нибудь прийшов купить водки і стучить ся. Коли нї, одчіня само одні двері, одчіня другі і іде в кабак. Увійшов упєть той самий чоловік, сїв за стойку і почав випивать водку. Випива сам, других угоща, тїко других нікого ни видно. І упєть таким же манїром, як прошлу піч, посидів, поки півнї закукурікали і хто на, де дївав ся. В ранцї Трохим Михайлович підняв ся, обдивив ся кругом, все на містї: двері заперті і бутилки цїлі, а чоловік побував і випивав, а нїякого признаку ни зосталось.

Тут уже він дальші одкладать ни став. Пішов до попа, росказав в чім дїло і попросив його одслужить малебінь. Піп прийшов з усим своїм причтом, одслужив малебінь Спаситилю з акафистом, покропили кругом святою водою. З тих пір пиристав ходить до його гость. А все таки йому самому було жутко спать. Як настає ніч, так він і боїть ся довго сидїть, скоріш лягав спать. Скушно і страшно було жить одному. Так він скоріш найшов підходящу дївчину і жинив ся, шоб висилїш було у двох спать. Ожинившись, він довго кабаком торгувать ни став, бросив і поступив на жилїзну дорогу. Він росказував тим силянам про цю гисторію. І вони по приметах того чоловіка, шо ходив у гостї до Трохима Михайловича пить водку, признавали, шо це був той самий, шо умер три годи тому назад; він був колдун, чи знахарь, всї його боялись.

Зап. від Е. Т. Попової, с. Шибекино, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

X. Покутники.

660. Покутниця в Колїнках.

Йидна́ жі́нка така́ бу́ла, що уме́рла — стара́ — у̂ Колїнка́х такі́ — тай ходи́ла до до́му, тай би́ла горшки́ — шо уздріла у̂ ночи... то би́ла че́рес па́ру літ, по́кіу̂ не споку́тувала гріхи́, тай по тїм ста́ла — уже́ бі́лше не приходи́ла до до́му.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

661. Мама ходить до дитини.

Вмерла була одна жінка. Пикла хліп в нидїлю рано, а на пониділок на рано... в вечир захорувала тай до вопівночи вмерла. І поховали ї. І лишила маленьку дитину в колисцї. Так на другу ніч, або на трету ніч і вона приходит. Ни могла так до тої дитини дійти, бо колисала нянька тую дитину. Як дїставала сє до колиски, то давала знак по лавцї і по шафі ли́шками. Тогди кажут: Ну, вставайти, бо щось гуркає по лишках і по мисках по шафі! — Вони засьвітили і нима і віри ї ни дают. На другу ніч засьвітили сьвітло, ни могла до хати прийти, попід вікна йно мигало, тей мигало... Кажи хтось: Здає нам сє, що хтось ходит попіт хату тай вийдїт, щоби що нам ни закрав з вобісьцє.

На трету ніч вже ни сьвітили і прийшла до колиски добровільни, дитинї цицки дає вже. Тогди вони сє питают, хто то є. Вона кажи: То я є — прийшлам дитинї цицки давати, бо дужи дитинї кривду робити! Кажи: Абисьти ту за мени наймили службу божу, або що робіт, бо я ни маю пристановиска нїґде. — Вони сє хтїли дещо запитати, нарас вітир став по хатї, а дитина зачила в колисьцї кричити.

Зап. від вуйни, в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

662. Несповіданий небіщик.

Так сї тра́фило, що оде́н поме́р несповіданий і зачьи́ў ду́жи шко́дити ті ўдови́ци так, що вона́ сама́ сї бої́г ў сво́ї ха́ті і ўна сї зачьи́ла ра́дити грома́ди шо: Шос мьнї шко́дит, від коли чоловік уме́р". — А ўни ї пора́дили, закликати мо́цнї парупки́ і таку́ ба́бу перетри́мувати, жеби́ в неў бу́ла, як та стара́ Мафти́на (баба в Колїнках, зам. записувача). Як вона перетри́мує так ба́бу, а пара́з чу́є, зроби́ў сї шум і зачина́йи лу́скати на подї́, на стри́ху, а пара́з уже́ йи ў ха́тї. І жо́рна йи ў ха́тї і зачина́є жо́рнами так носи́ти, що аж и́скри дают. Але ба́ба ка́же так: „Вся́коє диха́ніє да хвали́т Го́спода". — А він ві́тти: „І я хвалю". — А ўна пита́є: „А чош ти хо́чеш ту?" — „Ой я несповіданий уме́р; я хо́чу, аби́ сї хто за ме́не віспові́даў і за ме́не слу́жбу бо́жу найми́ў. Я хо́джу ту ў поку́тї".

Зап. в цвітни, 1911 р., від Т. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

663. Скупар покутує по смерти.

Я чуў так: Уме́р чоловік; а він, таки́й буў си́лне скупи́й, шо нїчо́ на́віть убо́гому не хоки́ў да́ти дї́дови. І як він уме́р і си́лне буў грї́шний і ходи́ў че́рес то, шо нї він за сво́го та́та слу́жбу нїко́ли не найми́ў, нї нїхто́ за не́го не найми́ў. Він ходи́ў, аш по́кіў сво́їх гріхі́ў не споку́гуваў.

Зап. в вересни, 1910, від Юр. Колопенного з Бівки, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

664. Ґазда покутує по смерти.

Гандзї Павлишиній, як вмирав чоловік, зіставив гроший на дванайцєт службів божих. По роцї або пізнїйше віддала сї Гандзї за Івана Гайдукового і він не позволив їй дати сї гроші на службу божу. Тодї сей померший чоловік, Кость Павлишин, почав ходити до неї й напоминати, аби дала на службу божу, бо його души мучит сї. Бувало но загасєт лямпу, приходит вмирлець до Гандзї, але його нїхто не видїв, но чула стара Гайдучка, як вона говорила з ним: „Що хочиш від мене, чого ти мене мучиш?" — Єї другий чоловік любив сї напивати і бив чисто свою жінку, тому вона бояла сї йому сказати, що єї перший чоловік домагає ся гроший на службу божу й вона нїчо йому не казала. Аж одної днини, коли Гандзї давала цицки дитинї над колискою, перед самим полуднем приходит той вмерлець Кость і кажи: „Чому ти не даєш моїх гроший ксєндзам на служби божі? Знаєш, що я чирез то мучу сї й моя душа не має спокою; тому щоби ти знала, що я до тебе приходив, зіставлю тобі знак". — І хотїв вибити їй знак на чолї, але Гандзї перелякана упала зімлїла на колиску, а вмерлий випалив знак на стінї

коло дверий. Була ціла рука з пєтьма пальціми, люди ходили дивити сї на се чудо, а навіть старий ксєндз Конопка, аж доки Гайдучка не вишкробала стіни. Зараз сеї днини Гандзї дала гроші на дванайцїт служб божих і від тогди вже більше не приходив, а перед тим богато людий виділо його, як він сидів місячними ночима на рові коло свого города і читав з книжички папір.

Зап. 1908, у Вовкові, Перемишлян. пов., від Варвари Боднар М. Боднар.

665. Чоловік домагаєть ся поминок.

Вмер чоловік жінцї і поховали єго; а вона все плакала, ходила на цвинтар плакати. Жалувала за ним дужи. Єдної ночи вона спала сама в хатї, приходит той ї чоловік мирлий. Вона спала, він ї збудив, злапав ї за руку. Єго така рука зимна, як лїд. І вона кажи до него: Ти чо хочиш в мени? Ти чо прийшов?

А він кажи: Ти плачиш тей минї дужи зле.

Вона кажи до него: Яґжи маю ни плакати, коли минї зле.

Так вони собі балакают і він всьо росповідає як, що, куда... Потому вона щось троха сє злєкла, чи щось і зачила кликати Насьцю, що в другі хатї мешкала, ї донька. А він до неї кажи, той мирлий: Яґбись була ни кликала Насьцї, то щось був бим ти венци оповів. Тепер тілько найми службу божу і венци с тобов до балаканя нїчо ни маю. І сказав до неї: Будь здорова.

Зап. від Яндруха Стецїя в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

666. Покутник на фіґурі і в костелї.

Єле́н дру́гому не хтї́ў прости́ти. Оґжеж оде́н сидї́ў на цви́нтари на фіґу́рі, а дру́гий у косцьо́лї. Оґжеш зійшли́ сї ў нелї́ю до ко́ршми на заба́ўку і зайшли́ ў таку́ бе́сї́ду ме́жи собо́ў: „Тай ка́ут яка́с білá стої́т на цви́нтари на фіґу́рі“. — Отжеш йиде́н чолові́к ка́же: „Шо то за бідá, ўсе ка́жут, шо яка́с бідá, а я ще ніко́ли не ви́дїў. — І ўповідá́є: „Якби я ви́дїў, я́бим го ўзьми́ў і прини́с судá“. — А тоти́ ре́шта казáли: „Як принесе́ш, то ми тобі о́змем ґа́рнец горі́ўки, а ў разї — не принесе́ш, то ти нам о́змеш“. — Отжеш він ві́пиў горі́ўки шос два килї́шки і пішо́ў на цви́нтарь. І оде́н прихо́дит тá́мечка до то́ї фіґу́ри на підзирки за ним, так аби́ чу́ти, що він бала́каў, а́ле стаў з далéка. Тай він прийшо́ў, тай повідá́є до то́го: „То ти бідá? Ка́жут люди, що бідá́ стої́т на фіґу́рі. Отжеш, він ка́же: „Ходи́ зо мно́ў“. — А він ка́же: „Та як ти мене́ озме́ш?“ — Ка́же: „Чіпи́йи сї ши́ї“. — А за но́ги зібра́ў попі́т па́хи, обі́ймиў доко́ли се́бе, тай прини́с до ко́ршми. Отжеш, як він прини́с го до ко́ршми, тай ка́же: „Ўже́ ма́єте білу́“. І положи́ў йиго́ на стїў. Було їх

богáто ў кóршмі, ніхтó áні слóва не віповіў до нéгө. І той, що принíс і ўповідáє: „Казалíсте, що ви принесу́, я вам принíс, а ви ніц ни балáкаєте“. Отжеш він походи́ў по кóршмі, а той сили́т на столї. Віпиў він два килі́шки горі́ўки і кáже поку́тник той: „Нисúж менé назáд, віткис узьи́ў“. — Отжеш той несé йигó дорóгоў, ўзьиў на плéчі і несé, а він балáкає до нéго: „Знáйиш що, неси́ менé до косцьóла“. — А той чоловíк повідáє, що: „Ще трáба йти за ключьи́ма“, а поку́тник йиму́ кáже, що: „Не трéба, лиш óзмеш за зáмок і тобí сї ўтвóрит“. — І кáже так: „Як ти сесé зрóбиш, то бу́деш мáти вели́ку подьи́ку від Бóга, бо ми йидéн дру́гому не прощьи́ли і тепéр поку́туєм“. — Ўвійдéш до косцьóла, зберéш нас за ру́ки і бу́деш казáти: Отпу́щаш ґжéхі — отпу́щам. Так три рáзи. Як три рáзи скáжеш, тай ми собí підéм“. — І так бу́ло. Отжеш потíм вони́ сї забрáли, лиш він лиши́ў сї сéред косцьóла сам і не ви́діў, де сї дíти. І він вíйшоў с косцьóла, приви́г двéрі, двéрі сї замкну́ли і вартíўники́ прубувáли і не ўтвори́ли сї двері — як зáўше. І він верну́ў сї назáд до кóршми. І тогди́ оповідáє: „А ви́ділисте біду́, щом вам прині́с?“ — „Та виділи“, — кажут. І тогди́ сíдає і пйи горі́ўку. І віт тóго чьису́ він дíстáў вели́кий майиток від Бóга за надгорóду і дру́гим давáў і від нікóго грóший не браў.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

667. Родичі, що загоріли, приходять до сина.

Однóму чоловíкови в Михáлчи помéр дéді і нéньи, жи позагарáли, і роби́ли йиму́ шкóду: худóбу спускáли, ку́ри скидáли з бáнтїў, збíжи молóчене мíшьи́ли до ку́пи, фасóлї, горóх, грéчку, пшени́цу, овéс, всьо до ку́пи мíшьи́ли. Ї̆дного рáзу він приї̆хаў з мíста і затру́тиў віз під шóпу і спер сї на той віз і стаў думáти. А йигó дьиді тай нéні прийшóў ід нéму і собі сї поспирáли на той віз. Він сї питáйи їх: „Чо душьи́ потребу́йи?“ — Вони́ сї до нéго не відзивáли, лишéнь дáлї роби́ли збитки. Ї̆днóго рáзу сїў він за скіў і засьвіти́ў сьвíтло, постáвиў під горнéц, чу́йи: хтос дверми́ ри́пнуў і до хáти увійшóў. Узьи́ў він тогди́ горнéц і стáло сї ви́тко у хáтї. Він ди́вит сї, а то йигó дьиді тай нéньи. Він питáйи сї: „Чо душьи́ потребу́йи, чо ви рóбите менí збитки?“ — А вони́ йиму́ вітповíли, жи: „Ти, си́ну, бу́деш мáти гріх, жес нас ви́діў при сьвíтлї, бо ми тому́, щом без спóвіди ўмéрли, жем позагарáли, то тому́ хóдим, жи хóчем спокутувати на сїм сьвíтї. І щем мáли ходи́ти шість нéдїль до рóку і бу́ли би тогди́ нам усі́ гріхи́ прощéні і були́ бим дїстáли сї до нéба. Так тому́, жи ти нас уздрíў при сьвíтлї, то ми своï гріхи́ на сїм сьвíтї не спокýтували. А ми за сїсі́ гріхи бу́дем по склі́нні

горі сї дéрти. Як сї на скльнину́ гору́ вíдерем, то бу́дут на́ші гріхи́ спокýтувані, а як сї не вíдрем, то не бýдут спокýтуванї і бýдем у пéклї“.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

668. Мажир і покутник.

Ї́ха́ў вели́кий мажьи́рь і ста́ў пі́д ду́бом спочива́ти; зроби́ў це́льта і ста́ў там спочива́ти. Ў ночи́ кóло дисьи́тої годи́ни зачьи́ло щось проси́ти пóмочи. Він узьи́ў лївольве́ра, ві́йшоў і трíбува́ў сї питати, шо то є: „Вся́кє оздиха́ніє, хвали́ш Бóга, чи не хвали́ш?“ — „Хвалю́ Бóга так са́мо, як ти, — потрибу́ю пóмочи“. — Ожи він перенучува́ў, ї́хаў і приї́хаў до однóго села́, пішóў до кьсьóндза і потрíбува́ў да́ти на служби́, на сто службі́ў за ту ду́шу, шо потрíбувала пóмочи. Той ксьондз ни хтї́ў кíлько бра́ти, бо боя́ў сї, ци спрокуру́йи Він поїхаў до дру́гого сила́, ўступи́ў до кьсьóндза і голи́ў сї, дава́ў на служби́, так са́мо на сто службі́ў. Ожи той кьсьондз ни спрокурува́ў, — захóпила єго смерть і помéр. Тимча́сом у рік він ї́хаў і зно́ў там ста́ў у тóго ду́ба і спочива́ў. Тимча́сом у ночи́ зачи́ло шос до нéго промови́йти. Він ві́йшоў с своїми субє́йктами, взьиў лївольве́ра і пита́ў сї: „Хвали́ш Бóга, ци ньи?“ — „Хвалю́ Бóга так са́мо, як ти. Я є той сами́й, шо ти менї́ да́ў типерь рік грóші. Я це ни спрокурува́ў, то жьида́ю пóмочи, а́ли ни ў тéби, лиш своі фамíлії“.

Зап. в маю, 1911 р, від Дичука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

669. Як тато гримав по хатї.

Пішов чоловік грати доміни, а то було в різдвинї сьвита. Лишив жінку в дома саму с трома дїточками. Жінка заснула, прийшов ї тато мирлий, збудив маленьку дитину, тота дитина так кричит, а мама ни чує ніц. Прибудила сє, дивит сє на хату — а то місєць сьвітив — в хатї витко сє; дивит сє, стало над нев і нат тов дитинов біли і махає руков до дитини. Жінка пізнала, що то єї тато; настрашила сє, скочила с постелї, засьвітила лямпу і чикала, доки чоловік ни прийди. Потому чоловік виртав до дому; а то сьніх потріс тогди був. Приходит коло своїх воріг, дивит сє — якісь сьлїт є до хати. В хатї сьвітит сє і єго дужи здивувало, що би то могло бути. Приглядає сє на той сьлїт, що до хати щось шло, дивит сє, а то сьлїг мирлого, бо по панчохах було пізнати. Прихóдит до хати, питає сє жінки: Настрашилась сє?

Вона сє ніц ни вобзиває, но дужи почирвонїла. Настрашила сє і ніц ни вобзиває сє. Тогди він загасив лямпу, поставив шапку роскочину на скриню (ніби так во розпустив всю шапку шторца́) і вже спют.

На скрини стояла такоїз єго блюза. Слухає, шось там шипит по скрини, вже тєгни блюзу; а він кажи:

— Тєгни, тєгни! Вже тєгниш?

Жінка кажи до него по тихо, кажи: А во, тато є!

А він до неї кажи на голос: — Я виджу! Треба, кажи, продати ялівку або корову та набоженьство справити! — Так на голос кричив.

Стукає по хаті, а той чоловік навіть сє ни вобиртає і ни дивит сє, що то так ходит і що то так стукає. Тогди воно взєло шапку зо скрині і поставило на дідух.

Встає рано той чоловік, дивит сє, на дідуху стоїт шапка. Ду́мае собі, що він поставив шапку на скриню і що би — то могло здіймити? Тоди кажи до свої жінки:

— Твій тато мині збитки робит; що я єго ґрунт посів, чи що?

Клине, кажи: Ще як колись зла́паю бучка, так буду бив старого, як прийди!

Тогди вона єму зачила оповідати, що в ночи був ї тато, а вона спала, прибудила сє і дитина кричит. Зобачила тата і засьвітила лямпу. А він еї знов зачив оповідати, що здибав сліт ни живий, но тілько мирлий. А вона до него кажи: Ти як пізнав?

Він кажи: По панчохах. То я зарас пізнав, що в хаті він вже був. Чирис тоє, шо ти сьвітила.

На другу ніч, но тілько сє лямпу загасит, пукає, стукає, двирма трісе сінними, то в коморі миж пацєгами гуркає, то знов в сінех гуркає, той чоловік кажи до жінки: — Чуєш, як, кажи, чось пацєта ниспокійно спют? Певни-с ни дала їм їсти добри.

Так жіньці ни додає леку, щоби сє ни бояла. Слухає, вже щось по хаті шипит, та́як солому хто с по́стелї тєгни. Тоди кажи до жінки: Чуєш, вже є твій тато!

Так на трету ніч — знов так само гуркає, то дверцєта віт кухні втво́рит. Так власни бис ца́лий тиждень ни давав спокою. Єдної ночи спав на пєцу, накрив сє кожухом, слухає, щось тєгни кожух з него. Він гадає си, що то може кожух сам може злітав. Знов сє накрив, тото знов тєгни. Тогди той чоловік кажи: — Тєгни, тєгни!

Тей знов сє накрив. Як му додало страху, як му зашморгнуло горло — він сє налєк і вже вєнци ни промавлєв до старого — вже сє ни дрочив. Но, наймив набоженьство і мав спокі.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

670. Піп являєть ся по смерти.

То знов оповідав мій колеґа Дуркот. Прийшов він на завідателя до села, де вмер сьвященник. І все як йшов на апостола за престол,

все сидіў на горнім сідалищи той вмерлий. І другий раз і третий. Раз якось вийшов, той сидить. Тай го ся питає: Чого хочеш? — Той показаў три пальці; три служби — сказав. Так. І вже більше не ходив.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від о. Негребецького М. Капій.

671. Піп не дає спокою.

Вмер піп на запальінье. То било тому рік. По погре́бу, таке сьа трафило, зачаў вираблъати. Десь я чуў, жи лішко перевернуў, по стайни ни било спокою. Виганьаў худобу в зимі, пас на снігу. Настаў йинчий і той ни маў спокою. Не міг спати. По штири льу́да спало коло нього. Їхаў на соборчик до Лімної і коні так тьагли, жи аж страх, ни могли витьагти. Приїхали і зачи́ли о нім бесіду. Він сьи так йа́виў. І питали сьа йиго: Чо ти ходиш, може маєш гріх, можис у гніву вмер, можес задержаў служби? — І він коўтаў в стіў. Більше нич о ным не знаю.

Зап. від Федя Бурнича з Головецька, Старосамбірського пов. М. Капій.

672. Як піп поділив по смерти гроші.

Вмер у йиднім селї піп. Тей він ходиў до церкви. А він ше як жиў, то службу николи не відправльаў. Вони все, що в неділю заложили сьвічки, прийшло на другу неділю, мусїли заправльати другі. Ни́коли не могли його дістати. Тей йиден повідат, би му дали горнець горіўки, горнець гороху і він буде дозирати. Прийшла дванайцїта година і піп йде до церкви. А він собі, той хлоп, вилїз на хори і дозираў с хоріў. Піп прийшоў до церкви і зобачиў, що хтось йи в церкві. Тай прийшоў ід хорам тай повідат: Злїзай із хоріў, бо як не злїзеш, то смерть твоя. — Тот злїз. І він го завіў до захристиї, а там буў такий камінь великий, а під тим каменьом були гроші; хто му даў ринцький на службу, він там все метаў. І повіў го до нього. Піднимай тот камінь! — Хлоп підньаў. І піп висипаў гроші і розрахуваў на три чьасти: Йидну на церков, йидну тому, що дозират, а трету на громаду. І більше ни ходиў.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., від І. Федени М. Капій.

673. Як піп ходив по смерти.

На Бабиньі вмер піп. Тай все приходиў ід їмосци тай ї дусиў. Їмосьць пішла до йидного ворожильника, той ворожильник порадиў її так: Йак він прийде тебе дусити, ти возьми, запріжи штири коні і відвизи йиго в Ґрозїў до йиґомосьцьи. — Їмосьць взьала, так зробила тай го відвезла так в Ґрозїў. Як прийшла тамка тай закликала йиґомосьцьа: Вставайти, йиґомосьць, — я вам привезла свого йиґомосьцьа. — А той сьа питат: Та жи ваш йиґомосьць вмер. — А вона повідат: Таж йа вам ту привезла! Тай забрала сьа тай поїхала. Той піп, жи вона його

привезла, ходиў по покоях та видуркував. Бачу й до церкви йшоў за ним. Повідали, жи він навіть писаў лист до сьвятого отца біскупа, а той му відписаў, жи то ни може бити праўда. Потім їздили ксьондзове, ци то може бити праўда. Повідали, жи навіть мшанецкий піп їздиў. Їго сьи питали, чому він так ходит: Чи не затаїў ти які служби? А він подуркаў. Три рази дуркнуў, що затаїў три служби і два акафисти. І вже більше не ходиў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від М. Струняка М. Капій.

674. Мертвий піп відправляє в церкві.

Там була церква і в ній шос гуркало. Стояла шо ночи варта. І раз дали знати до ксьондза, а той спаў теж не йшоў. Пішли до середини, а від престола ксьондз вбраний правит. Каже: Чос тогди не приходила, як я казаў (а там була якась баба)? — Я грішна не знала, я сьи цуцикіў-муцикіў ваших бояла. — Він каже: Я цуцики муцики повідганяў. — Я грішна не знала. — А дяк (також опир) каже: Я всьо тото чуў! — А ксьондз кажи: А ти, дьику, мовченіє, дістанеш полотна на сороченіє. — І ті втікали, бо сьи зльикли.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Настї Ружалюк М. Капій.

XI. Топельники й висїльники.

675. Потопленник.

Той, що сї утопит, перемінює сї в коньи і ходит по ночи. Як кого перейде, наникає[1]), той умре.

Потопельників і повісеників то ховают на роздорожах або на граници; землю загладьит гет цаўком рівно і треба щобудь на тото місце кинути.

Зап у Ходовичах Ф. Колесса.

676. Як відратовано потопельничку.

Кротова Марфа та, шо на попові улиці живе, так уже три рази топла і її все витягали. Послїдний раз вона як утопла, так затого шо з пів часа була у воді. Ішла вона чирис сарму, це така узенька річичка. Чириз ту сарму була положина в поперек пириходка, дошка стара, потрупішина. Вона тїко зійшла на середину, а дошка та як хрупне, вона і шубовхнула у воду. Там було страшно глибоко. Ни подалеку були пастухи, побачили, шо баба якась пириходе і бачили, шо вона тарахнула у воду і ни вирнула. Пастухи миршчі побігли у сило і наткнулись там як раз на громаду мужиків, була якась сходка. Мужики побрали, шо хто попав, хто вірьовку, хто граблї, хто багор і побігли до річки витягать утоплиницю. Витягли її ни забарились, гуртом узялись, так живо виратували. Вона була уже біз чуств, на силу одкачали. Вона коли оклигала, так росказувала, шо її показалось, шо вона увійшла у якусь хату. Там було гарне убране, столи заслані гарними настольниками, кругом кресла дівани. Явилось до неї три господина і начали її приглашать: Пожалуйте, пожалуйте, сїдайте у нас, сичас прийде ваш папаша і мамаша,

---

[1]) Понюхає.

випім, закусим. — Почали ті три господини набирать стіл. Подали самувар, булок, разних хрустів. Всї вони чисто одіті: у чорних жупанах, у високих брилях. А коли, каже, начали мене витягать, то мінї показалось, шо мене хтось за плечі тягне з тиї хати. А ті три господини очипились за мене ни пускать. І все таки ті, шо тягли мене за плечі, пиримогли. Я їх добре ни розглядїла, тїко мінї показалось, шо мене з тиї хати витягали молоді парнї в білі одежі і инначе з крильми. А вже дальші я нїчого ни помню, як мене витягли і як одкачували. Очнулась тїко аж дома, коли лижала на постелї.

Зап. від Прїськи Чиридникової, с. Шибекино, Білгородського повіта П. Тарасевський.

677. Потопельник купаєть ся.

Їх називають „потопленники“.

Єк хтос утопиў си ночиў, ци днинoў, дїўка, ци жінка, ци хлопец, то він сам показує ся у ночи, купає си.

Зап. від Стефана Глушки в Тростянци, Снятинського пов., Ос. Михайлецький.

678. Потопельник йде по водї.

Ту в Возилові пас йиден чоловік конї. Вішоў на ті луги коло Днїстра, йде лугом, чуйи, в Днїстрі сьи купают, так сьи ригочут. Али він приходит до Днїстра, а ту біжит потопельник, бігают аж по верхи. Той сьи зльик, імиў сьи коріньи і заўмер. Шукают, ходьи, найшли, лиш трохи дихає. Пожив ще рік і помер.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Кир. Кременчука М. Капій.

679. Потопельник бє по водї.

Я прийшóў толóчити ри́бу; улї́зїм у вóду і зáраз нїчó не ви́тко і зáраз зачи́ло би́ти шос по водї. Я вíскочиў з води́ і втїким. І тáкйим буў страх дїстáў... Вігакім питáў сї лїсни́чого і лїсни́чий казáў, шо то потопельни́к, бо і йигó ужé пýджіў.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городенка.

680. Гуцул плине сидячи.

То раз з Дáлишева ходи́ў пáрубок до дї́ўчини до Лики́чого і пиривози́ў сї ци́риз вóду тудá вéчером, а вíгти кóло опíўночи. І раз ї́де с пиривíзником, мíсїць сьвíгит, ви́тко сї на вогí, я́кби ў день. Аж дивит сї: на полови́нї Днїстрá плинé Гýцул на си́дїчи по водї́ і кýрит люльку і очіпи́ў сї обóма рукáми чоўнá. Той пáрубок остоўпíў, а пиревізник і не видит. Той зо страхý кри́кнуў на пиривíзника: „Би́йти по рукáх веслóм потопельникá!“ — Перевізни́к оглéнуў сї назáд, а потопельни́к

пха́йи одну́ но́гу в чове́н. Пиривізни́к що мож го́нит ско́рше чове́н, а той чим ду́шчи пха́йи сї ў чове́н. Наколи́ пиривізник міркува́ў, шо ўже ниделе́ко до бе́рега, як ували́т весло́м потопельника..., а той піт чове́н тай пиривернýў їх при бе́резї ўже тай чове́н пішо́ў, а вони́ сї оба́ лиши́ли по колі́на ў воѓі. Уздрі́ли сві́тло у пиривізника ў ха́кі, зачьи́ли кричьи́ти, щоби́ хтос ві́йшоў с ха́ти, бо на воѓі́ ни зна́ют, у котри́й бік іти́, ци ў зад верта́ти сї, чи у пере́д поступа́ти. Аж у ха́кі у пиривізника бу́ў хлопец, же ма́ў ві́сїм лїт і ка́жи: „Ма́мо, та́то кли́чут!" — Тота́ ві́йшла с ха́ти, чу́є сво́го чолові́ка го́лос на во́ѓі. Вона́ узьи́ла і обо́є с хло́пчиком іду́т д' ним і взьи́ли с собо́ў запру́гу, пода́ли їм до рук, же вони́ за тоў запру́тоў ві́йшли на бе́рег. Ўхо́дьи до ха́ти до то́го пирвізника, посїда́ли на ла́ву, вікру́чують, що мо́крі штани́... а́ле чу́ют, сьпіва́йи шос на во́ѓі. Віхо́ѓи с ха́ти, ди́ўют сї: сирид Днїстра́ якє́с вісїльи́, му́зика гра́йи, а там тоти́ люди, шо при вісі́лю ко́ло му́зикі співа́ют... Нара́з вони́ вітси кри́кнули і то там зробиу́ сї шум і ві́тир по воѓі́, шо я́кби так бу́ли бли́ско ко́ло води́, то́би бу́ў їх ві́тер зани́с у во́ду.

Зап. в жовтни, 1910, від Н. Круца із Далешева пов Городенка, Ів. Волошинський.

681. Потопельник привязує худобу.

Илько́, шо утопи́ў сї, — чи́мос загри́з сї, тай пішо́ў до Днїстра́, тай утопи́ў сї, — тай приходи́ў до худо́би дивити сї; ка́жут, шо так привйи́же, шо не мо́жут розйиза́ти ра́но.

Зап. в лютім, 1911, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

682. Про потопельників у Днїстрі.

В ночи то дуже сум збирає йти коло Днїстра. В день то буде йшоў, а в ночи то буде видїв і чув. І як там іти в ночи, то воно від разу не показує такі потопельники. І найборше нового місьицьи. Хто би хтїв переконати сьи, то так йти до нового місьицьи, то в четвер і в неділю заўжди пужнє, то єму сьи риба покаже, а ньи, то особа. І може сьи надьикнути, шо може альбо з розуму ступити, а ньи, то може шос такого делїкатного показати сьи і може го завести Панбіг знає куди. І може за ним піти як той потоплїнник. І тепер в ночи небеспечно самітно їхати, бо як їде, а не видко сьи, може заблудити і потопити.

Там йиден чоловік в Губинї лапаў в ночи рибу і як заблудиў на Днїстрі і дуже сьи ловила риба, шо не міг дати си ради, а так сьи до него блуд узьив, шо не знаў, де він є, ци на Днїстрі, ци під земелеў. І заплиў далеко дужи, шо трохи сьи не фтопиў. І в Днїстрі є небеспечно лапати рибу.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Дм. Хартуняка М. Капій.

683. Топельники в Дністрі в Далешеві.

Говори́ў одно́го ра́зу лїсни́чий, що са́ме о пі́ўночи у Дністрі топільники́ одні́ співа́ют, дру́гі кричьи́, а тре́ті приклика́ют дру́гих. Бо на той час буў лїсни́чий у лі́сї у ночи́, а топельни́к кричьи́ў: „Час і пора́, а ще Илька́ нема́". — Тай сї здивува́ў, ду́маў собі́, що вони́ таку́ спі ванку ма́ют ме́жи собо́ў. Тре́гої дни́ни с то́го само́го села́ порьи́дний ґазда́, що назива́ў сї Илько́, пішо́ў до Дністра́ і утопи́ў сї. Аш тогди́ той повірпў, що вони́ кли́чут людий до води́.

Зап. Ів. Волошинський в липни, 1910, від Митра Ласійчука з Далешева, пов. Городенка.

684. Потопельник на Дністрі у Бівці.

Пішли́ ми с та́том на ри́бу у ночи́, ки́нулим кро́шню ў во́ду і слу́хаєм так з за пйить мінут, а то шос тріскайи намулом, біжи́т чап, чап, чап по наму́лї в гору́ рікиі́ і аш прибігло до нас до порона́ і хокіло йти о́пцес до нас. Алеш воно́ нас не ви́дїло, а я с то́го страху́, шом сї зльик, шо бігло о́пцис до нас і ко́ўтнуўєм дручко́м до порона́, аж відало го́лос долина́ми і лїса́ми... То як воно́ вітти ско́чило, то як займи́ло, то кількой ви́діў... А воно́ так віглядало як чоловік, а́ле зве́рьха чо́рне як ву́голь і ду́же до́ўгий во́лос ма́ло, а то бўў потопелни́к.

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колопенного з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

685. Потопельник і донька муляря.

Оден мульяр пішов сьи купати і він виліс вже з вуди, а донька зіставила сьи ще. Отжи дивит сьи, плине якийсь хлоп кудлаті. Ну, отжи той мульяр був на бериві, али він субі гадайи ув йинчім. Хотїв іти до дому, а донька була в воді і скричила; а той потоплинник зачив швитко плисти, жи аш вода по биригах сьи роскакувала; отжи вона втікла с татом, зіставила платьи, вкікла лишень в сороці, аш другого рана забрала шматьи.

А той потоплинни́к так скаков по воді, жи аш лисьцьи шуміло.

Зап. у серпни, 1904 р. від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов., Іван Савицький.

686. Потопельник лякає бабу.

Баба ішла з міста; али осьтут дивит сьи, вилазьийи якісь хлоп з води і переходит бабу чирез дорогу. Баба дуже сьи натьикла, а той хлоп як скокнув на другі бік в стов, то аж вода роскокла по биригах і дужи виликі шум, що аш бабу до гори підносило з виликого страху.

Зап. у вересни, 1904 р., від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов. Ів. Савицький.

687. Потопельник на поли.

Я йшов з родичами своїми від баби зи Журова на Фидорівку. Пириходимо ми чирис греблю кулу ставу, хапнули мине нибішка мати за одну руку, а нибіщик тато за другу і взьили мине в сиридину й тиснут. То в нучи було і ни дадут сьи мині подивити, де вода спадайи зі сьлюзів на ріку; али я цікавий і ширпнув-ям сьи напиред і подивив-ям сьи на ріку. Було то в зимі і ніч видна віт сьвітла — віт місяця. Над водойов стояла пальи, обмерзла ледом, а на ті пали сиділо шось такого, як би сиредного росту пес, а на нім так сьи та шерсьць полискувала, як шкло. Як сьи ми приближили ще блишше, сьніг скрипотів пирид ногами, так тото пітскочило в гору і скочило в воду під лід.

Зап. у вересни, 1904 р. в Журові від аґента „Дністра" Стаха Беркія, І. Савицький.

688. Потопельник мучить жінку.

Адамиха роска́зувала, що ї сї чоловік утопи́ў, тай як го похова́ли, то ці́ли́й рік ходи́ў що но́чи тай ї му́чиў. Тай закли́кала сестрино́го си́на на ніч, тай так і єго́ му́чиў ці́лу́ ніч, а він ї каза́ў: „Вже я більше до вас не прийду на ніч". — Тай він віта́к приходи́ў до не́ї цілий рік тай ї му́чиў.

Зап. в липни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І Волошинський.

689. Потопельник не дає ловити рибу.

Один раз була пришта з моїм кумом Аркадієм. Він був здоровий охотник рибу ловить. Бувало, шо ни саме глупа піч, він бере сябра Митра, — він тепер уже покійний, царство йому небесне — і виходють бувало з ним по всї річцї. Повсїда, бувало, наловлють риби тьму, дівать нікуди. Цїлий мішок наваlють, на силу, бувало, в двох припруть. А вонож бач у саму глупу ніч вся риба заснпа так, шо її загрібають як полову. Вона в просонку ни трапе, куди тїкать. Скіко годів їм проходило, нїчого ни злучалось. А то раз пішли вони на ту музку, шо ото біля мосту. Та ви добре знаїте, вона начинаїть ся у край мосту і пішла понад насипом, а потім заколисила в гайок і простяглась поміж вербами затого шо до самої мелницї. Дойшли вони до тиї музки і почали налагожувать волок, дивлють ся, з води вилазе чолов'к і крекче. Вони бросили там на берязї волок і біз оглядки тїкача, шо єсть мочі. Я сидів дома до пізна, робив, шив чоботи, — треба було до спіху. Покончив я роботу і уже лагодивсь лягать спать; пирид цим я вийшов на двір, захотїлось до вітру. Чую, по улицї біжать двоє, шо єсть мочі. Лопотять ногами, як добрі конї. Я подумав, шо то хто нибудь доганя кого, шоб побить, або вора лове. Я вийшов за ворота і кричу на них: Хто там? —

Вони остановились. Це я! — обізвав ся Аркадій. Я його по голосу пізнав. Чого ви біжете? — питаю я. Вони почали міні розказувати: так і так, злучилась, кажуть, з нами привиденція. Ходили 'ми рибу ловить волоком, так нас налякало. Ми полякались і волок там бросили на беризї. Ходім, кажуть, з нами, заберем волок. — Ні, хлопції, я зараз ни піду, нихай трохи згодом. — Чого? ни все равно. А то я боюсь, як би хто волока ни взяв. — Хто там буде знать про ваш волок? Лиха година вас понисла у таку добу рибу ловить. Підождіть, кажу, поки півні прокричать, тоді я піду з вами. — Согласились вони. Дождались ми до півнів і пішли. Приходим туди, волок лижить цілий, ни вридимий ї нікого нима. Я й кажу: Ну, тепер заходьте з волоком. Тепер нічого ни буде. — Вони довго опинались, боялись в воду лізти, а далі пішли. Уже було над зорою, почти шо світало. Пройшли вони раз, витягли риби з пуд міста. Другий раз уже ни стали заходить. Пішли ми до дому. З тих пір вони по почах ніколи ни ловили риби.

Зап. від Павла Шапувалова з Шибекина, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

690. Жменя потопельникової бороди.

Я чув з одного старого ґазди, то було дуже даўно, то він оповідаў, шо раз пішоў на рибу і там маў такий столец (таке нагорнене, шо міг стояти і с того рибу ловити, приставок такий коло води). Зачеў він ловити рибу, нараз чує, шос тим боком іде і шпурбі камінем. Але він каже: Мой-мой! ти галаєш, шо я страшка син? Ходи-ко суди!

А той пішоў тай перебриў тай іде сюда д нему; прийшоў до него і хоче его трутити у воду. Але той ґазда борзо хап за учкур від шлюбних поркиниц тай закинуў єму на шию... Ого! каже, тепер ти, синку, мій... Тай лакатку на одно пличе, єго на друге і іде т хакі. Прийшоў він у свій тік, лакатку кинуў, а єго кигне на тім учкурі до хати — хокіў виґіги, як він виглядає. Але тимчасом у сінних дверєх опер си той руками і ногами у одвірки і аиї руш єго вкегнути до хати. Але той ґазда хап одноў рукоў за учкур, а другоў єго за бороду і тєгне шо сили. Але тот як сіпне си, а єму жменя бороди лишила си лиш, а той утік тай сплескаў у долоні тай: ха-ха-ха! і пішоў.

Зап. від М. Рошки у Карлові, Снятин. пов. А. Онищук.

691. Хлопчина в сіти.

Два рибаки пішли па рибу. Оден з одної сторони берега, а другий з другої. Оден зачив підносити сіть, так була тяжка, що не міг передом, тілько мусів ся обернути і взяти напротів нгли жертку тую. Ледво-неледво піттягнув ї в гору, а з напатки вискочив хлопчина такий, якби

му сім літ було. Тей скочив в воду. Вода розгуляла ся той вобирнув ся і кажи до другого: Ото шкода такої риби.

А той кажи до него: От ходім звітси. Не жалуй за нею, бо ту якесь прокляте місце.

Було десь по вопівночи.

Зап від брата Осипа в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

692. Крокодиль у ріці.

Єдного разу с полудне в Будзанові повиходили так во сусіди і вобачили, жи якась риба дужи велика пливає, крокодиль. Далі кажи — якого стрільце здибати і будем стрілели в тую рибу. Привели стрільце Воляновского і тогди бирут — кажи: А во, вон пливає та риба. — Воно взєто, пиркинуло сє в конечу голову і виставило зуби і сьміяло сє з них так. І тогди люди вобачили і вже ни хтіли стрілети. Кажи: То ни є риба, то ни крокодиль. Вони казали, що потопельник. Тогди щось за кіля день втопив сє був хлопиц на тім місци. Потому знов як того хлопце витегали, то якісь такий сє був привидів, як ґориль в цирковім убраню. Тогди діти вобачили тей зачили дужи ґвавт кричити і тікали з води. Віт того часу вже сє там ни хтіли купати, бо потопельник є.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

693. Панич топить людий.

Єден чоловік їхав з ярмарку до дому. І їхав коло ліса. Дивит сє, виходит з ліса панич і кажи до того чоловіка, щоби го взєв на фіру. І їдуть оба, а той панич кажи: Будити їхали коло води і будети виділи, що буде їхав парубок на бричці с трома кіньми і буде дужи сьпівав і свистав!

Іно тото сказав тей зарас панич зник. А той чоловік поїхав. Їди, дивит сє, їди парубок с трома кіньми і сьпіває. Розібрав сє, іно в сорочці, роспріг коні і лізи в воду. Але зарас дивит сє той чоловік — гет того парупка коні потратували в воду. І потопили сє коні і той парубок. Той чоловік знов поїхав, дивит сє вибігає тай панич з ліса і кажи до того чоловіка, А що, виділисьти як сє втопив той парубок?

Кажи той чоловік: Видївим!

Будети виділи, буде пириходила жінка з двома дітьми і сє втопит.

Знов той панич зник. Чоловік їди, дивит сє, коло води такий крик. Питає, а єму кажут, що то сє жінка втопила з двома дітьми.

Приїхав чоловік до дому і зачив то всєм розповідати.

Зап. від батька в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, Марія Деревянка.

694. Чому утоплених ховають окремо.

Як потопелника́ ймут, то хова́ют на цви́нтари, а́ле на окре́мім мі́сци, бо він не є щісли́вий у Бо́га, не є щісли́ва душьи́, — і не дзво́ньи.

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колопенного з Бівки, пов. Городенка, І. Волошинський.

695. Два топельники викрадені з гробів.

У Хмелеві йи над Днїстро́м ко́ршма і у̂ неді́лю з ра́на напива́ло сї двох і як фі́ри надійшли́ і поїхали перевози́ти сї, а вони́ на поро́м. А перевізни́к нїчо́ не ка́жи. Лиш допли́ли тро́шки че́рез полови́ну, тай оба́ гоп у во́ду. І перевізники́ запамйита́ли де і знайшли́ їх, приве́зли до до́му і похова́ли по релї́ґійному на цвинтари. А віта́к у ти́ждень пересвітчи́ли сї, що їх не бу́ло, деревищі бу́ли. А то не що лиш їх ві́крали і ки́нули у Днїсте́р, бо ка́жут, шо як де йи потопелни́к на цви́нтари, там ва́жит град.

Зап. в липни, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

696. Вода не приймає чоловіка.

Буу̂ йиде́н чоловік, що три ра́зи скака́у̂ у во́ду уми́сне — хоті́у̂ утопи́ти сї — і вода́ го зноси́ла. Тимчьисо́во трафльи́ли сї, що го обрато́вували. Віта́к він аш повісиу̂ сї. І собі лю́ди гово́рьи, що вода́ не прийма́є.

Зап. в падолисті, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

697. Кандидат на повісельника.

Я чула як єден казав:

— Я такий чоловік, що мине навіть шкода в землю закопати; ino взєти за карк, мотузок зачіпити і в бапта повісити і завудити.

Зап від мами в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

698. Повішений пастушок.

Пасли товар тутка на Пиридворо́тю. Ну як перши були такі хлопцї, жи пасли товар, то мали мижи субою їдного начельника. Кутрий ни хтїв курови завиртати, а шо вітповів, то кара начельник судив. І випало на їдного хлопчика, жи так само ни хтїв курови завиртати, то начельник присудив його завішити. І взьили, вилїзли двох на ту бирезу, жи там була, ану того хлопчика завішити. І пригнули ту гілю і завішили того хлопчика, здіньили с курови мутуз і ту бирезу пустили і сьміяли сї з того.

Потім го відвйизали, то вже нибо́щик був. А потім на тім місци шос в ночи горіло все.

Зап. у падолисті, 1905 р., в Сороках, Львівського пов., від Миколи Кшивака Іван Савицький.

699. Буря через повісельника.

Йеден хлоп сьи повішав. Вźьиў вужище і сьи повішаў. То сьй зараз така бурьи і студїнь зробила!

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Федя Провальнюка М. Капій.

700. Як ґазда напудив ся повішеного наймита.

В йидно́го ґазди́ служи́ў на́ймит. Шос він тако́го зроби́ў, шо маў іти́ аж на те́рмін. Але то буў ше хло́пец дурни́й, тай він бо́йаў сї, тай с того аж пові́шіў сї. Але той ґазда́ не знаў, де він сї ґіў, він гада́ў, шо він дес укі́к. Вітак він хокіў молоти́ти і пішо́ў до шо́пи скида́ти снопи́. Нара́з — він скида́є — і зачіпи́ў головоў у то́го пові́шілника... Як застраха́ў сї, тай ско́чиў с снопі́ў аж захорува́ў на ці́лий ти́ждень. Пото́му то́го хло́пцьи ві́тти здойми́ли і похова́ли.

Зап. в жовтни, 1910, від Андр. Марунчика з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

701. Чоловік ударив собою до повісильницї.

Їден чолові́к ішо́ў до ма́йстра, же му коноўки́ ла́годиў, ко́ло двана́цїтої годи́ни ци́риз сад, а ніч бу́ла те́мна. Ішо́ў і нара́з уда́риў сї; ми́слиў, же то до де́рева і кури́ў дзи́ґар, бли́снуў тим дзи́ґарем і уздрі́ў тоту́ жі́нку, жи сї пові́шіла то́го ро́ку ў кім саду́. І перехрести́ў сї і пішо́ў до то́го ма́йстра і там ночува́ў, бо там бу́ла вода́, мале́ мочу́ло, бо́йаў сї, жеби́ го ў мочу́ло не тру́тила.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

702. Повісильниця в лїсї в Ісакові.

Назива́є сї то по́ле „Дїдї́ўка" і лїс; там па́сли пастухи́ воли́ і ночува́ли там з вола́ми. Каза́ли, шо так ў опі́ўночи то ўсе йшла́ повісильниця до гори́ та співа́ла, а з гори́ то пла́кала. І ше там оде́н побережни́к буў ў лї́сї і стоя́ў за корче́м і ви́дїў, шо вона́ йшла так роспле́тена і він собі гада́ў, шо то єго́ донька́ ві́йшла за ним єго́ кли́кати до до́му і він кли́каў, а ўна сї ни обзива́ла; він зачьи́ў за неў бі́чи с пали́цеў і ўна утекла́ ў корчі́ і не зна́ти, де сї поді́ла. То ўна́ сї пі́би пові́сила ў тім лї́сї і потім ново́го мі́сьицьи ўсе сї дава́ла чу́ти: все то пла́кала, то заводи́ла.

Зап. І. Волошинський від А. Ґрещука з Ісакова, пов. Городенка.

703. Як жердка йшла.

Їхав я з Стрия. А ту в їдного жінка повісила сї. Але повідали, жи вна ходит. Ну, я ґакурат ту приїздєю і здибаю таку жертку, ків. Тай йде то напротів мене. Я: пек ти осина! Перехрестив сї, бом сї злєк, а то щезло.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липни, 1906, від Михайла Ванька В. Левиньский.

704. Страх у видї висїльника і лїсничого.

Пішо́ў чолові́к у лїс в ночи́ і ло́мит гра́би сухі́. Ди́вит сї на де́рево: Ви́сит пові́шілник і так си́лне ногáми все отáк (опов. показує руками) хитáє, отáк хитáє. А він стаў і льи́чно йиму́ на то стáло і так му льи́чно, такі ду́же льи́чно... А він все до мéне ногáми — той пові́шелник. Але, кáе, я ло́мю таки́, áле все сї бо́ю, бо той пові́шелник вже мене́ аж ногáми ло́вит. В тї хви́ли я диво сї: Стоїт побережни́к про́тиў мéне, уго́рнений, узу́тий у чобо́тьох і ку́рит лю́льку. І так надáлї я собі́ думáю, кáе: Ко́ли я гáтку мáю, зáраз ско́чу у вели́кий провáл, як він мене́ лапáти бу́де. Колú я уже сто́ю, сто́ю, не прибли́жую сї д' нéму, áнї він д ми́нї. Алем вже си́льне аж у но́гим змерз і він д ми́нї не прибли́жуйи сї... Беру́, прибли́жую сї я д нéму, а то пиньо́к...

Зап. в вересни, 1910, від Варвари Богонїс із Колїнок, пов. Городенка, І. Волошиньский.

705. Висїльник на вербі.

У нашім селї повісиў си йден чоловік на вербі. Люди розвісили го тай поховали. Але кажут, шьо коло тої верби шьос пужії. Одного коло тої верби перейшоў білий пес, другого кіт, третий чуў, шьо верба шуміла, а вітру не було. Багато говорили, але я не віриў; думаю собі: Або брешут, або їм си привижеї. Усї бояли си тої верби і подилеку ї ўминали. А йден там близкий знаў, шьо верби ўсї боют си тай ховаў собі у ню тютюн на зиму. Я раз зза днини заздріў тот тютюн тай гадаю: Піду у вечір і озму. — Єк зробило си пізно, пішоў я тот тютюн красти. Прийшоў-сми до верби, нема нічо і нікого ніґде не чути. Ікос менї чупер устає, єк нагадаю, шьо на цї вербі завісиў си чоловік, тїтюн траба таки украсти. Вілїз я на вербу, вітїг торбу з тїтюном з дупла тай лишень направиў си злазєти, дивю си, а то хтос з земнї підоймиў руки д' минї на вербу. Я напудиў си тай підлїз назад на вербу. Придивєю си на то, шьо подавало менї руки, а то тот самий, шьо завісиў си. Я зо-страхи задеревіў на вербі і так пересидіў аж до ранку. Рано злїз тай ужем не браў нї тот тїтюн, нїчо. Ўминаў-сми від тогди ту вербу не лиш ў ночи, але і ў днину.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Дмитра Павлюка.

706. Індик із небіщика.

В Добрімполю в саді, там, в весло, єндик ходит. А там єндика навіть на цілім силї нима. В весло там все ходит тей куркає тей куркає... Али єдного разу зачив сє Штифан Квас сьміяти с того єндика. Як зачило єнчіти в ночи за будов там, де вони спали, а він зачєв сє сьміяти: Ще лїпши заводи! А воно чим рас лїпши заводило. То потому все ним кидало, все, аш віткорував. На третий день була толока в кухни, і повтвирали собі вікна всї тей тиребєт кокорузу. Али глипнула дївчина в вікно, дивит сє, стоїт мирла в вікнї, сорочка така паньска. Як сє злєкла та дївчина, як скричила тей втікла помижи дївки. А то сє панє таки рас повісила на ґанку, то вона так ходила по саді, пирикидала сє в єндика то... То знов якісь там чоловік то видїў, як сє на колисї на кирници росьцєгало.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

707. Висїльник — хортом.

Ка́жут, що як хто пові́срў сї, то там нечи́сте мі́сце. От такі́ моя́ жі́нка роска́зує: Лиши́лам сї у да́льшої сусі́тки з її дітми́, за́кім вона́ не прийде́ з мі́ста. Вона́ прийшла́ з мі́ста ўже пі́зно, бу́ло ко́ло двана́цятої годи́ни і каза́ла мині́ ночува́ти. Я не хоті́ла і та́кім пішла́ собі́ до до́му. Ві́йшлам від не́ї с ха́ти, нічо́ не бу́ло. А я́кім дійшла́ до одно́го ґазди́ стодо́ли, де каза́ли, що там сї пові́сьиў чолові́к, так с то́ї обо́ри ві́йшоў хорт і йшоў за мноў аж недале́ко мо́ї ха́ти і тогди́ спіўкоті́ў тай зник. Я переcтра́шена, ле́дво забі́гла до ха́ти. Сказа́лам чолові́кови, віхо́дит с хати — нема нічо́".

Зап. в липни, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

708. Рада, щоби повісельник не ходив.

Ка́жут, що як сї пові́шіє а́бо уто́пиг, то мо́же ходи́ти до жі́нки а́бо до діти́й; а́ле віта́к тра́ба найми́ти слу́жбу і стра́шиги вже не бу́де бі́льше ходи́ти.

Зап. в падолисті 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

XII. Опирі.

709. Коли можна бачити опира?

Йак би вийшоў о дванáцьаті годины так де на границьу, то моўйат, жи би зобачиў упірьа. То він так, як чоловік.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

710. Опирі.

Опи́р то такій чоловíк, що знáє „щось“, тей берé в дрýгого молокó.

У найбільше сьвйито хóдит опи́р тудá, кудá ідé худóба, корóви, ідé, усé зберé росý у жмéні, тей у дійни́цю, тей у дійни́цю.

Опирá як бýдут до грóбу нéсти, то смéркне сї, і вітер сї дýже зриває, бýрьи.

По смерти́ опи́р хóдит. Аби́ не ходи́в, то сíют за ним мак.

А як не помагáє, як ще хóдит, то відкóпуют, обертáют на дрýгий бік і забивáют ків у гóлову.

Опир, як го відькопати, то усе тварoв до землї лежит.

Як хто зобáчит, що опи́р так рóбит, то годи́т сї казáти: Що зи́чиш собí, ней бýде менí, а що менí, ней бýде тобí.

Опирí бют сї на граници: татарчьйнцкі[1]) не пускáют нáших тамкá, а їх ту.

То вже від того і говóрут: „Чо ти такій обдéртий? Ци не був ти на грани́ци?“

Зап. у Ходовичах Ф. Колесса.

711. Як виглядають опирі

Опирі мают таку саму силу, шьо відьми. Відбирают молоко від короў. Опирь має або над клубом, або під колїном або над задом такі

---

[1]) Із сусїдного села Татарського.

ґулї. Уни є при кілї дуже тонкі так, єк на жилах тримают си. Під тоў ґулеў є дирка і тоў диркоў віходит душьа з опиря.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

712. Опир має дві души.

Опи́р ма́є дві души́; як умре́, то хо́дит по сьвіті́.

Зап. в червни, 1910, від М. Мокрицької з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

713. Хто є опир?

Впир як є живий, то він є вовкулаком. Як прийде чєс такий, підповні місяци, то він йде на границю. Він здибає сї з другими впирами і мают там межи собою бесїду, де мают йти. Потім йдут по ночи до людий ссати. Як йдут, то перемінют сї в конє або пса. Він має дві серцї. Єдно має як жиє, а як вмре, то з тим другим ходи по смерти.

Записав у Цеперові, пов. Львів, від Федька Буняка, в вересни 1909, Іван Панкевич.

714. Опир ходить по смерти.

В селї Кукизові був чоловік, називав сї Добровольский. Він був впиром і походив з Караїмів. Як вмер, то ходив по хатах. Але потім викопали го з гробу і відрізали голову. Він потому таки приходив і то до того самого. Він мав дві серцї. Він приходив з головою під пахою і казав: „Дайте ми голочки пришити головочку“.

Записав у Цеперові, пов. Львів, від Федька Буняка, в вересни 1909, Іван Панкевич.

715. Як пізнати опира.

Опирьи́ пізна́ті по сло́ві, бо вин йик шьо ска́же наперéд, то му́сит си ста́ті.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика із Росгік, пов. Вижниця.

716. По чім пізнати опира.

Опира́ мож пізна́ти по тїм, бо на крижéх ма́йи фіст таки́й, як у хло́па звикле на гру́дех ци́цка, і шти́ри волоски́.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

717. Опира пізнаєть ся при смерти.

Упира́ мож пізна́ти, шьо йик умре́ та похова́ют, то ду́жи за́лива вели́ка, то лиш по то́му мош пізна́ти, шьо упи́рь буў.

Упи́рь мо́же то пошко́дити, шьо мо́жут бу́ти пло́ви[1]); зна́є наси-ла́гі хма́ри.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вижниця.

718. Хлопчик — опир.

На тім ґру́нті, де Васи́ль Гутькі́ў, бу́ў хло́пчик Черне́цкий Дми́тер і каза́ли, що він опи́р. Каут лю́ди ўсе́, що він опи́рь, бо ма́є фіст. Але я одно́го разу́ ві́йшоў на по́ле і він пасе́ худо́бу, о́тже я хо́чу дійти́, чи пра́ўда, що він ма́є фіст. Отже я пра́вю: Да́йно мині́ сі́рпичка́. — Він сї збува́є, що не ма́є, а́ли я сї упер, злови́ўєм го і підньи́ўєм сороч́ину і — якура́т йи фо́стик так, як ні́хоть за доўши́. Пото́му ме́рли діти на го́рло і пи́йтеро ді́ти́й у не́го бу́ло і до двох неді́ль гет тото́ ві́мерло.

Зап. в липни, 1910, від Павла Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

719. Хлопчик-опир збирає росу по поли.

А дру́гий пас ко́ні до́сьвіта ду́же, ота́кбим припуска́ли в маю́, коли́ збі́же сї в ко́лос вісипа́є. І вже зачина́є роби́ти сї ра́но. Він ви́дит: хлопчи́на невели́чкий, ота́к на ві́сім літ хло́пец, у сороччи́ні лиш, бис капилю́ха, хло́пский во́лос до́ўгий, а́ле рі́вно острижен́ий так кру́гло, — іде́ по збі́жу і так рука́ми зго́нит ро́су до ку́пи — збива́є ро́су. Він то ви́дит і га́дає піти́ до не́го, шо ту він ро́бит, ні пасе́, ні нічо́. А наре́шті той хло́пец щиза́є йиму́ з очи́й і не ви́дит да́лше його́. То старі́ каза́ли, що то опирі́, шо че́рез то нема́ полону́ — уроджа́ю — поло́н зби-ра́ют, збива́ют росу́.

Зап. в жовтни, 1911 р., від Т. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

720. Опир вправляє відьми.

Йа упирьом такі сьі ўродиў. На Йурийа йа майу найбільшу міць. О півночи перид Йурійем сбирайе сьі на Калашковецкій граници під Старогвісцьіми дванацьіть відьм. Йа сьідайу на білого коньи, а кожда відьма на кочергу, та йіздимо по дванацьітьох границьіх. Кожда відьма мусит виймити дванацьіть зирен пшеницьі є за зубий, шо мусьіла носити від сьвитвечіра аш до нинька. Йак котра добре справувала сьі, то йшла псувати льудьім корови, а котра ньи, то тратила право бути відьмою. Ой, на Йурійа майут відьми велику школу, а потому за тото цьілий рік они ньівичьи льуський доробок.

Зап. від ворожбита Прошака в Кулачківцях, Осип Яворський.

---

[1]) Зливи.

721. Рада, аби опир не ходив.

Як умре́ опи́рь, то ў деревищи прибити йиго́ осиковим палем чи́рис гру́ди і чи́рис диривищи до зимлі́ і віт то́го осикового кола́ опи́р ни ўстаў і ни ўста́не.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

722. Як позбути ся опира.

Як опи́р гри́майи, то тра́ба го сї запитувати таки́ми слова́ми: „Всякоє дихáніє да хвалит Го́спода“.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

723. Підкова в дійници проти опирів.

Опирьи́ мо́же лиш таки́й сами́й позбу́ти сї так: Бере́ пітко́ву кінцку і бере́ камі́ньи, як попсує коро́ву і тогди́ пиче́ ў пичи́, кида́є ў во́ду ў ґійни́цу. І той опи́р, ци опирка то як то кіпи́т у ґійни́ци, то вона́ прихо́дит у той час і тогди́ поверта́є всьо то́му ґаздї́.

Зап. в маю, 1911 р., від Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

724. Дїдо — опир.

Грици́ха каза́ла, що ї дїд буў опи́р, тай маў фіст; а як умéр, тай вона́ сказа́ла ксьо́ндзови, що він бу́де ходи́ти. А ксьондз ка́жи: „Як бу́де ходи́ти, а́бис минї́ сказа́ла“. — Тай ни ходи́ў.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

725. Опирі у видї білих псів.

Ішо́ўйим від дї́ўки; мі́сіць світи́ў, моро́з сильни́й, ішо́ўйим чи́рис грани́цу. І чи́рис грани́цу бігли два пси білих, що найчисті́щи́ папір. Оде́н за дру́гим, трима́ли висо́кости по ме́трови. То каза́ў минї́ чоловік, що він кілька раз пи́ред свя́йтом урочистим у ночи́ їх ви́дїў, як вони́ литьи́ на грани́цу під лї́с.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

726. Опирі-хлопчики в білих шапках.

Оде́н хло́пец сидї́ў у шиу́цьи́ до двана́цїтої годи́ни. Ў двана́цїтї годи́нї іде́ собі до до́му, тай тра́скайи батого́м, тай ди́вит сї нара́з, а ту на єго́ горо́дї два хло́пцї ў бі́лих шьипка́х, а він гада́ў, шо то які́ мо́же гра́ют сї, а́бо такі́ так ві́йшли на доли́ну. Тай він зачьи́ў за ни́ми бі́чи, тай біг аж до своїх вори́т, тай він зіста́ў ко́ло ха́ти, а тоти́ наза́д по́при йиго́ воро́та побі́гли з гори́. Як увійшо́ў до ха́ти, то не міг годи́ну сло́ва

промо́вити, так сї ду́же настраха́ў. А то бу́ли мертві́ опирі́ (то ше опи́рики, бо то мале́нькі, зам. Никола Круц). Як увійшо́ў до ха́ти, то му шьи́пку ду́же до гори́ воло́сьи пiднима́ло.

Зап. в жовтни, 1910, від Андрія Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

727. Гульки опирів.

А знов тато за опирів розповідали. Вни були вартївником коло церкви. Тай ночували на дзвіници. Коло півночи надійшли опирі. Дуже богато. Тай сьпівали, на скрипках грали, в доло́нє плескали тай все кричєли:

Гой-ла-ла, як ту, так там
По колїна кахтан.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липнї 1906 р. від Андруха Савки В. Левинський.

728. Як опирі булькотїли.

Йшов я по горівку на́ лаз. Йду я, слухаю, а то щос булькотит просто Козарьової лїски на гостинци. Слухаю: люде не люде, Жиди не Жиди. Тої бесїди не розумію. Гадаю собі: Піду сї подивити. — Я лише взєв сї так руками ги за плїт, а вни пішли булькотєчи гет. А то були опирі.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липнї 1906 р. від Митра Кушнїра В. Левинський.

729. Як опирі грали.

Мій тато казав, що як їхав з Стрия в ночи в великий четвер, то як настав місяць, то ввидїв, за границев від Улична все сьвітло є, сьвітло. Тай опирі грали, скакали. А приїхали за границю і тото́ сє лишєло.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липнї, 1906 р. від Бабяка В. Левинський.

730. Як поховати опира, щоби не ходив.

Асинтирвали два жомньири. Пішли до воська. Йиден буў опир. Той буў слабий, тай го віпустили. Той опир каже: Як сьи віслужиш, то жибис прийшоў до мени, як буду жиў. — Повертає до него, дивит сьи, в хатї сьвітит сьи, нима нїкого. Йиго ховали кілька рас, рано поховают, а на вечір зноў йи. В другі хатї йи люди. Вішоў, стаў, тай дивит сьи. Хочи йти, а той спускайи ноги с катафальку: Видиш, служилим в воську, чикай, принесу ти їсти. — Даў му студенцу, зїў, віпиў горіўки. — Я тобі скажу, шо я йи. А ти присьигниш, шо нїкому не скажеш. — Взьиў, присьигнуў. — Я йи опир. Потинаю людий, кроў віссу, а то сьи лишит. Али знайиш, як би мене поховали, як би взьи́ли

яловий кіў, прибили бис груди наскрісь бис трумну, то бим не ходиў Пішоў, йде, прийшоў під йидну хату, ни мали як потьити. Прийшоў під другу, лиш подуў, потьиў дїўку. Вона фпала, він кроў віссаў, а ї лишиў. Тогди каже: Видиш, от то я сим жию, абис нїкому не казаў. Йду, бо ўже чис. — Той чуў, жи він потьиў, сказаў, як йиго поховати. Затисали кіл, бют, а той в гробу каже: „Гай, гай, зломивіс присьигу; як бим знаў, буў бим їнакше зробиў.

Зап. від Кирила Крамарчука М. Капій.

731. Як відкопувано опира.

Жиў даўно у нас слаўний опирь Корбутьик. Йак умер, похували йіго на цвинтарі с христійанскоў парадоў. Ўже першойі ночьи по похороньі видьіли го в сильі, тай потьиў тогди свою жінку. Розкопуют другого дньи гріб, а він лежит, йак лижьиў. Наньили люди трох ксьондзьіў, вийшли с процесьійеў, відправили великі молитви і дужи запичитали гріб.

Третойі ночьи по тім похороньі ў сильі стаў великий вогонь. Люди видьіли йіго ў сильі. Тойі ночи потьив він багато людий, шо з ними за житьи мав. Коли настав день, пішли люди с процесьійев і с ксьондзами на цвинтарь, відкопали Корбутьика, витьігнули с деревишчі, звйізали посторонками, тай понесли на другках на баланецку границу ў поли. На граници вікопали йаму, спустили до нейі дольілиц Корбутьика, жиби сьі більше не підньіс, та прикидали го терньім, та бульіками. На верх накидали каміньі, тай настромили на могильі хрест, шо ше ниньі стовпок с него стирчит. Потому Корбутьик ўже більше не уставаў, а то пограничне поли льуди тепер називайут Корбутка.

Зап. від пастуха Петра в Кулачківцях, Коломийського пов., 1899 р., Осип Яворський.

732. Опир курить у домовині люльку.

Старий Семен не дав себе переконати. Що я йому говорю, а він все своє: Є, каже, опирі, таки є. Ануж, каже, слухайте, я вам буду казати, як то у нас раз було. Отут за зарінком, буде тому зо 30 років, стояла хата, а в нїй жила баба. Мала вона одного сина. Жидиком кликали, хоч він звав ся Василем. Доки жив, то як звичайно, чоловік, нїкому не шкодив, ходить, робить, от як ми. Оженив ся він, побув трохи, аж десь так під лїто вмер. Поховали єго, а то в саме сапанє було, ой Боже! як не звіє ся метилиця, кругом біло стало. Кара божа тай годї. Дивують ся люди тай з дива не виходять, бо такого, знаєте, нїхто не запамятав, аби в сапанє снїг, мов серед зими впав. А тут небіщикова жінка каже, що до неї вмерлий чоловік по ночи ходить. — От що!..

кажуть люди, се твій чоловік опир! Порадили їй, аби посипала попелом поріг та землю в хаті. Онаж так і зробила. На другий день дивлять ся: Є, видно сліди по долівці, виразно одна нога людська, а друга бараняча. Кажуть люди: Треба цему давати раду. Як стемніло добре, зібрало ся їх кількох, напили ся горівки, взяли сокиру, ліхтарню і верети тай пішли на цвинтар. Приходять там, розкопали яму, дивлять ся, а домовина порожна! Так ходили три рази, аж за третим разом застали єго. А він лежить собі боком, ще й люльку в зубах тримає. Вони до него, а він як замеркотів таки товарячим голосом... Відрубали они єму голову, присипали, зарівнали землю тай помогло. Вже більше не ходив, і на нинїшний день. А на другий день таке веремя, що Господи!

Зап. у Текучи, Печенїжин. пов. 1908 р. Дм. Бойчук.

733. Чим опир розгонить хмари.

Даўнó, кáжут, що буў Браткóўский, тай знаў відвертáти хмáри, áле то буў опúрь. Казáў, що маў якíс однóлїтні, тай як сї гáдина з жьйбоў кусáйи, то абú їх розігнáў, а як хмáра надíйде, абú махáў.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

734. Чому Кулачківці підупали.

Калашкіўцьі було колис велике місто, бо ше ў старих книгах церкоўних було записано, шо було кілька церквий, та Татари попалили. Тоди приходили до Калашковец Вірмени, Веньґри та Бесараби і йинші на йармарки. Аж рас умер опирь, тай уставаў с гробу. Хтось порадиў, шоби йіго обнести три рази наўколо міста. Йак обнесли та похували опирьи, то ўже більше не ўставаў. Але від того чісу місто шо раз більше упадало так, шо тепер навіт порьиднойі коршми ни майімо.

Зап. в липни 1899, від Івана Семенюка в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

735. Опир на кони.

Мій стрий хату вдоймаў і їхаў вопир на сивім кони поза ливади. То звіяў сьи вихір такий!

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Федя Провальнюка М. Капій.

736. Опир на стежцї.

Шли трох бис цвинтар на штешку з барабольма. Зобачили чоловіка мирлого на стешцї. Тоди єден з них кажи до тих двох: Шо будем робили, ни хочи нам сє мирлий вступити?

А тих двох до того кажи: Ходім, кажи, він нам сє мусит вступити!

Тогди той се мирлий... як се вони напосїли і пішли стешков і мирлий се вступив, так — во на крок. Як застогнало, тії як покидали всї три мішки, як зачили втікати, барилка зачила за ними летїти і горнец з вогнем і голова.

Али то був вопир...

Зап. від Андруха Стеція в Будзанові, Теребовельського пов., 1903 р., О. Деревянка.

737. Опир у стайни.

Ўповідаў ўден чоловік: Удного разу — каже він, — пішоў я до стайнї начувати тої ночи перед новим роком. Пішоў я начувати, бо кажут, шьо тої ночи худоба говорит так, єк чоловік. Ўна говорит о тім, шьо має си дїяти через цїлий рік з її ґаздами. Бог її так дає, шьо ўна говорит, шьо знаї. Пішоў я, каже, тай лег у єсла. Лежу тай чікаю ўпівночи, бо тогди товар ме говорити. А чую, шьос шелестит. Я подивиў си, а то кіт, а з рота і очий сипют му си искри. Я зараз здогадаў си, шьо то опирь перекинуў си у кота тай прийшоў від моїї корови відбирати. Я нї раз, нї два, хапнуў дралї, та єк шпурнуў у того кота, а він дес єк зниділ. Не знаю, де дїў си, бо я потім засвітиў свічку, перешукаў стайню скрізь, нима нїґде. Не знаю, відки прийшоў тай куда вішоў. У стайни двері добре приставали, шьо би і миш не ўлїзла, не то кіт, стеля була добре спушьина. Не міг я з дива віти. Не слухаў я уже, шьо товар ме говорити, так-сми си узлостиў на опиря.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов., від Василя Павлюка.

738. Як опир воював.

Був нїби так, як цівільний тай старший, тай скаржив си той старшо́му: Я бідую дуже в сьвітї. — А той каже: Шо то за біда? Я єї не знаю. — А я вам скажу, скоро хочете знати. Є в нас одна одовица, тай чоловік єї був опир, тай він два роки що вечера до неї приходив і мучив єї, мучив, мучив. Каже: Йдїт туди до неї, будете там ночувати, а за два вечері будете знати, шо то біда.

Добре! — каже старши́й. Взяв собі шаблю, амуніцию всю, тай приходит туди до тої жінки, тай каже: Приймiт мене на ніч. – А вона каже: Добре! тут є мого чоловіка покійника лужко, лягайте, тай спіт.

Тай приходит дванацята година, а то двері лиш рип, тай приходит, тай каже: Добрий вечір! тай просто на піч, а на печи жінка з дїтьми спит. Та як зачав жінку термоса́ти та дюґати, а старши́й з постелї встає з шаблев, а опир до него і він мав шаблю, тай каже: А тут хто на моїм лїжку? Що ти за оден? — Тай відтяв старшо́му ліву руку. На другий день здибає єго той цівільний тай питає: А шо, є біда? —

Ой, каже, є. — Відтак вони пішли на цвинтар, тай найшли там руку, бо опир, як ї взяв, та поніс на цвинтар, то де го когут запіяв, там він руку лишив, а самий у яму.

На другий день бере старший того цівілного тай ше одного старшого, тай каже: Маю я єго допильнувати! — Узяли собі горівки, тай пют, тай сидят до дванаціто̂ї години, а у дванаціті годині двері рип... А оден пє тай каже: За Ілашеву душу! — А той уходит, тай кричит: За мою душу ни будети пити, за моє здоровля пийте. — Зачали знов пити, тай знов так до трех разів, а він знов з шабльов, тай хотїв му і ту руку відрубати, але старший уже не був спячий, як махнув, то розтяв опира на половині. Ті си позхаплювали, тай кажут: О, дійшов наш оберштлайтнант аж тепер єму кінца! — Тай узяли єго, до купи склали, поклали на лавицу, то жінка дякувала, тай дала ї̂м горнятка, колачики, сьвічки за пома́ну, тай поно́тиц поховав, тай уже більше ни приходив.

Зап. від Їоруци Орчук у Раранчу, Чернов. пов. О. Рак.

739. Вояк і опир.

Ше дьидьі Штефана Гарасимчука служиў ў войску. Водного разу пустили го на урльуп. А ў Слобітцьі ўмер тоди буў на крайу сила опирь. Цалий день лижьиў опирь на лаві тихо, — а прийшла піўньічь, та зарас ўставаў, тай дес йшоў. Ксьондз не хтьіў йіго похувати, али казаў, шо тоди похувайу, йак хтос коло трупа переночуйе. Ньіхто аньі с Слобітки, аньі с околицьі не відважиў сьі ночьувати. Ўчуў о тім Гарасимчук тай пішоў до удовицьі і каже, шо буде ночувати. Дала йіму ґаздиньі оден книш, кварту горіўки, кусок солонини, миску сира, поставила то на скриньу коло постельі, замкнула за собоў сьінньі двері, тай пішла ў село спати. Поставиў собі жоўньірь ґвирь набитий коло постильі, віпиў горіўку, попойів, тай льих спати. Ў ночи ўстаў, тай льично зробило му сьі. Пішоў до комори, напиў сьі ше горіўкі, шоби відігнати льик, й сьіў пйиний на постьіль. Дес за йакис чьис дивит сьі, а то двері утворьийут сьі на роствір і ўходит теньґий хлоп ў шипцьі, кужусьі, чьоботьіх, тай стаў сирит хати. А той труп з лави підіймайи сьі тай від разу: „Та тут чути прісну душу“. — Взьили сьі оба опирі до жоўньірьи, питайут сьі, шо він хочьи тут. А жоўньір ньіц. Пустиў сьі оден опирь до него; жоўньір узьиў лиш ґверь у руки, а опирь стаў. Йак зачне бити обох опиріў; тарахнуў одного ў морду, а той сьі перевернуў і упаў на поріг тай не рушиў сьі. Йак тарахне другого кольбойу у голову, а той лиш закрутиў сьі та сирит хати бебеўхнуў сьі. Али уже і жоўньірь витверезиў сьі і заходит у голову, йак вийти с хати, шо сирит порога опирь простьігнуў сьі і аньі спати жоўньірови, аньі

до опиріў неживих сьі брати. Аш нарас кугут запійаў і опирь оден шчес, а другий кинуў сьі на лаву. Йак би буў жоўньір ни маў цьісарского риштунку коло себи, тай його були би опирі задусили.

Зап. від Михайла Федорака в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1906 р. Осип Яворський.

740. Як опирі убили дівчину.

То було як у нас ходьи на вечерниці. Зішла діўка по воду і друга зішла. А ту діўку взьйли опирі до себи і до тих людий ніц ни має. Али зішла по воду, каже ї: Прийди, сестрици, до мене на вечірниці. — Вона каже: Прийду. — Али памньитай, сеструню, довго будем присти. — Та в вечер зібрала сьи та йде. Али приходит перед ворота, а там стоїт жінка завита, таким білим, ноги, голова завита; вона каже: Де ти, діўко, йдеш? — Йду, каже, до сестриці на вечерниці. — Не йди до сестриці на вечерниці, бо тая систрицьи опирицьи, тебе зїст. — Вона не слухає, йде. Вона зноў каже: Твоя систрицьи опирицьи, тебе зїст. — Взьила, вернула сьи, пішла до дому. Зноў сьи здибали: Такіс прийшла? — Не малам коли, волилам шматьи, припізнилам сьи. — Та сьи ни признає, шо ї не кавала йти. — Вже, каже, сего вечіри беспечне прийду. — Йде, стоїт чоловік у шипці, питає сьи: Де, діўко, йдеш? — Йду до систриці на вичирниці. — Не йди на вечерниці, бо систрицьи опирицьи, тебе зїст. — Тай вона сьи зноў вирнула. А другого дньи здибала сьи: Такіс приходила? Наварилам голубців. — Вже сего вечіри беспечне прийду. В вечір йде, прийшла до хати, прийдут. Та бере, показує ї голубці. А то голубці з христьинцких пальчикіў. То опирі тілько людий потратили. Та веде до другої хати, таке показує; по сьцінах висьи з христьиніў голови, руками, ногами пліт горожиний. А ї душа стине. І вона так дивит сьи, стоїт поўна дїшка пальців. То, систруню, мої вогирки. Набрала тих пальціў, принесла в миску. Їж, такі добрі. — Вона скидала ті пальці під лаўку, а ту кроў вісипала, дала ї миску. — Їж, систруню. — Я вже зїла. — А чують, литьи тоті опирі. Вже йдут. А вона каже: Сеструню, де я тьи сховаю? Тай взьила, сховала ї під корито під постіль. Вони входьи: Фе, прісна душа смирди. Поўходили, зачили шукати, найшли під коритом. Взьили, голову відтьили, ноги, загородили пліт, а пальці в бочку, тай решта.

Зап у Костїльниках, Бучацького пов., від Паланї Провальнюк, 1904 р. М. Капій.

741. Парубок-опир потинає людий.

Умéр у селї пáрубок і поховáли. Али тут кáжут лю́ди, що він хóдит. Тай маў він ше дві сестрí і тáта й мáму. Але стáрша сестрá бýла на подвíрю, увійшлá до хáти, заслáбла і кáже: „Тáту, наш Гриць прий-

шо́ў. Які́м го ўздрі́ла ми́жи оде́нками, а́жім го сї злїкла́. Так нї хо́цно голова́ типе́р боли́т, тож льига́ю". — Ві́йшли с ха́ти по́за оде́нки — нима Гри́цка. Ґі́ўчина на дру́гий день уме́рла. Поховали. Ві́йшоў у тиждень сусі́дний хлопец, уздрі́ў на обо́рі зноў то́го Грицка́. Прибіга́є до до́му з опало́м і ка́же: „Та́ту, ба́цькіў Грицко́ хо́дит!" — І зноў хло́пец засла́б і на дру́гий день уме́р. Похова́ли хло́пцьи. Ту зноў па́ру день іде́ Грицкіў та́то на кік тай сї ди́вит: шос ми́гнуло за оде́нки. А він ві́тси, а сусі́да з дру́гого бо́ку по́при доро́гу тай зроби́ла крик: „Ой, йой, йой, ку́ми, ку́ми, ваш Гриць о́зде!" — Стари́й сї запу́диў, вирну́ў сї і да́лї за оле́нкі ни доходи́ў. І так Гриць ходи́ў ци́риз до́ўгий чьис і потина́ў люди́й, аж пото́му оле́н ґіт уже́ буў стари́й і буў та́кі опирь і каза́ў: „Ски́ньти, лю́ди, ми сто ри́ньских, тож не погиб́ните, а я вам пора́джу, що з ним роби́ти". — Лю́ди страх ма́ли, бо ни одно́му поки́ў одно́ й дво́є ґітий перестра́шиў, ски́ла́ли старо́му опире́ви, що вже сам хокі́ў. Бире́ той стари́й ґід с собо́ў два хло́па, іде́ сам, добува́ют Грицьи́, переверта́ют ві́ю долї́ли́ц, груль́ми́ до зимлї́ і забира́ют у не́го оси́ковий ко́лик, пригри́бли́ Грицька́ зноў і той уже́ бі́льше по силї́ ни ходи́ў.

Зап. в жовтни, 1910, від Савки Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

742. Як злодій уратував ґазді жите.

Йшоў опир і щез би. Ти де йдеш? — Я йду до йидного ґазди під вікно; той пчихни і нїхто му не скаже: Дай Боже здороульи, а я його душу возму. — Прийшоў під вікно, ґазда пчихнуў, а злодій краў тай каже: Дай му Божи здороульи. І щез би пішоў.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Яця Кузи М. Капій.

743. Як чорт потинав чоловіка.

Йшов злодій до ґазди красти воли, а сотона йде єго потяти. Йдут оба, той чоловік і той чоловік. Приходят до воріт: А ти куда йдеш? — Я йду воли красти, а ти куда? — Я йду єго потяти; а ти як воли будеш красти? — А оттак, та оттак, піду потихеньку, тай спущу воли, тай поведу; а ти як будеш єго тяти? — А я так, шо піду єго під нїс скоботати, а він пчихне, тай нїхто єму не скаже „здоров", то єго кров залле ротом і носом.

Тай пішла сотана скоботати чоловіка. Скобочет єго під нїс, а чоловік як чихне, а злодій став під задним вікном (шо до схід сонця) тай кричит: здоров! Але сотана знов скобочет того, тай чоловік знов чихнув, а злодій знов кричит „здоров". А третий раз як крикнув „здоров", то у хатї обізвала си жінка: Здоров, чоловіче, ти не чуєш, що тобі з під вікна вже три рази каже хтось „здоров"? — А чоловік каже: Дяку-

вать, жінко, я й не чую. — Тай сотона счезла, а злодій росказав усьо ґазді, тай ґазда дав єму пару волів за то, шо не вкрав і шо му душу спас.

Зап. від Санди Гуменюк у Раранчу О. Рак.

744. Опир та злодій.

Буў оде́н таки́й бога́ч; ни маў ґітий, лиш одно́го си́на. Але тут йидної во́чи збира́є сї до не́го злоді́й укра́сти ко́нї. Йде той зло́дій тай здиба́йи сї з опире́м тай: „До́брий вечір“. — „Дай Бо́же здоро́вйи“. — „Ти шо за оде́н“ — пита́є сї опи́р зло́дія. „Я йи“ — ка́же — „зло́дій“. — А зло́дій тогди́ пита́є сї опирьи́: „А ти“ — ка́же — „шо є?“ — „Я йи“ — ка́же — „опи́р“. — А деш ти йдеш, як ти є опи́рь?“. — „Ой“ — ка́же — „я йду до то́го і до то́го ґазди́, у не́го є оде́н син, я хо́чу ў не́го ду́шу узьи́ти, хо́чу, аби́ він уме́р“. — „Ну та як ти“ — ка́же — „зро́биш, аби́ він уме́р?“ — А опи́рь ка́же: „Я єму́ такі пу́щу порошки́ кріз вікно́ по́під ніс і єго́ як заскібо́че, а він бу́де чи́хати. Як їму́“ — каже — „тре́тий раз ніхто́ ни ска́же: „Дай Бо́же здоро́вйи“, — як він чи́хне, то я єго́“ — ка́жи — „пітну́“. — А зло́дій тогди́ ка́же: „До́бре тай я“ — ка́же — „іду́ до то́го богачьи́ ко́нї ў кра́сти, то“ — ка́жи — „бу́дем оба́ йти“.

Прийшли́ вони́ оба́ до то́го богачьи́. Али прийшли́ вони́ під вікно, ста́ли тай той опи́рь ніц не ро́бит, лиш ти порошки́ як пусти́ў кріз вікно́ то́му по́під ніс, а то́го як заскібота́ло, а той лиш чи́хнуў: Ипсхи́ — раз, дру́гий раз. А тре́тий раз як чи́хнуў, а зло́дій с під вікна́: „Дай Бо́же здоро́вйи!“ — А той син на по́стели ка́же: „Ой дзьїнькуйи“. — А опи́рь ка́е: „А най тї шляк тра́фит!“ — Тай звіяў сї бу́реў тай полетїў.

Тогди́ той зло́дій бере́, бу́дит ґазду́ тай ка́е: „Устава́й, мой!“ — Той узьи́ў, утвори́ў си́ни, пусти́ў го до ха́ти. Повіда́є зло́дій: „Я йшоў до вас кра́сти ко́нї, а опи́рь ішо́ў до вас, жиби́ ва́шого си́на поки́ў, жиби́ він уме́р. Тай“ — ка́жи — „здиба́лим сї оба́ тай зачьи́лим сї оба́ пита́ти. Я каза́ў, шом зло́дій. Я єго́ зачьи́ў сї пита́ти, шо він йи. Він ка́же, шо опи́рь, іде́ до вас за си́ном. Тай“ — ка́жи — „я єго́ пита́ю, як він мо́же поки́ти, а він каза́ў, шо пу́стит такі порошки́ і як єго́ заскібо́че по́під ніс і він чи́хне три ра́зи, як їму́ ніхто́ не ска́же тре́тий раз: „Дай Бо́же здоро́вйи“, — то він єго́ пітне́ тай у́мре. Але ми“ — ка́же — „прийшли́ під вікно́, тай я єму́ повіда́ю: „Ану́ пуска́й порошки́, най я“ — ка́жу — „ви́джу, ци ти го́ден поки́ти“. — А він“ — ка́е — „як пусти́ў ти порошки́, син рас чи́хнуў, дру́гий рас; тре́тий раз“ — ка́же — „як чи́хнуў, а я сказа́ў: „Дай Бо́же здоро́вйи“, а син відповіў: „Пра́ўда-пра́ўда“. — Опи́рь тогди́ ка́же: „А най тебе́ шлях тра́фит“. — тай сї“ — ка́же — звіяў з вітром тай полеті́ў“.

А бога́ч тогди́ ніц ни ро́бит, лиш уно́сит ку́сник солови́ни, скльи́нку горі́ўки, хліб і то́го зло́дія приймáйи ў го́сті. Тай тогди́ ка́е зло́дійови: „Маў ти ў ме́ни“ — ка́е — „ўкра́сти, до́бре, шо мій син жиє́. Я тобі дам сам“. — Тай тогди́ віхо́дит бога́ч до ста́йні, віво́дит зло́дійови ко́ні, запрьига́є до во́за, і подьи́куваў ґазда́ зло́дійови, зло́дій ґазді́ — сі́ў і пої́хаў. І той упи́рь уже́ бі́льше ни маў пра́ва приходи́ти, бо му сї пе́рший раз не ўда́ло, а дру́гий раз уже́ ни ма́є си́ли то́го само́го поки́ги.

Зап. І. Волошинський в липни, 1911 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка.

745. Опир воскрешує товариша.

Було два товариші. І оба були опирі. І єден умер. Але сей був слабший. Як умер і зладили єго на катафальок так, як звикле. Принесли сьвітло і хрест, поставили коло него хрест і засьвітили сьвітло. А д' ньому тай єго товариш прийшов помолити сї. А він не прийшов, щоби сї помолити, але хтїв з ним щось побесїдувати. Як увійшов, питає людей: Що мій товариш таке зробив? — А люди повідают: Вмер. — А він каже, жи він тілько твердо заснув. І взєв, підоймив хрест і взєв єго за руку і каже: Вставай, товаришу, не спи! — Він устав. І пішли у поле. Розмавлєли собі о дечім. Приходєт на поле. Там єст грушка на Чертежику. Умерший товариш каже: Ходїм далї. — А той каже: Далї не піду. — І зачали сї перечити. Той єго туда, а сей того туда. Той умерший був слабший і дурнїйший. А живучий був мудрійший і сильнїйший, і не дав сї єму далї вести. Бо як би був пішов далї, то він би був там єго затєв. Прийшли назад до дому. І взяв єго, на той катафальок положив і перехрестив і тогди він ажень умер. Приклєк, змовив пацїр і пішов собі дальше до свого дому.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липнї, 1906 р. від Петра Стецївки В. Левинський.

746. Опир у Серафинцях.

Я чуў так за опирьи́, що ходи́ло у Серафи́нци двох до ді́ўки, оде́н опи́рь, а дру́гий не опи́рь. Лиш той опи́рь с тим дру́гим ду́же вони́ собі кумпанува́ли. Пото́му той па́рубок опи́рь уме́р і пізні́ще ішо́ў віт то́му спа́ти до стодо́ли, знаў, де він спит і ішо́ў від не́му. Так до́ўший чьис він ходи́ў від то́му па́рупкови, до́кіў сї та ді́ўка не віддава́ла. Як та сї ді́ўка віддава́ла, він прийшо́ў на корова́й з ним. Той па́рубок ка́же: „Як тебе́ зоба́чьи, бу́дут сї льика́ти“. — А він ка́же: „Не бій сї, я тобі ста́ну за плече́ і мене́ ви́діти ніхто́ не бу́де“. — Увійшли́ до сіни́й, стаў то́му па́рупкови за плечи́ма, тай молода́ у ті хвили уме́рла. Таки́й сї крик зроби́ў, що молода́ уме́рла... те́рли її, гада́ли, що відотру́т і не помага́ло ніц. І він чека́ў, аж до́кіў не положи́ли на катафа́льок, о́тжеж він тогди́

ўзьи́ў і пішо́ў с тим това́ришом наза́д до то́го до́му, а той па́рубок уповіда́є: „Шко́да тако́ї молодо́ї“. — А він йиму́ уповіў так що: „Ско́ро би сї найшо́ў таки́й, що́би мене́ добу́ў і аби́ оси́ковий кіло́к заби́ти ў карк, бо я“, — ка́жи, — „не бу́ду лижьиў горілиц, а́ле долї́лиц і щоби́ добу́ли кирви́ с під мізи́лного па́льци с під ні́хтьи і як оси́ковий кіло́к забйи́ ў карк, жеби́ тогди́ йиго́ уфати́ли як найскорше від я́ми, бо силна бу́рьи сї звіє“. — Отже так зроби́ли, добу́ли йиго́ і він лижьи́ў долї́лиць. І ўзьи́ли, с під ні́хтьи кирьи́ пусти́ли і заби́ли ў карк у поти́лицу оси́ковий кіло́к і тогди́ уфати́ли то́го з я́ми і звіяла сї силна́ бу́рьи. Пішли́ до то́ї молодо́ї і помасти́ли тоў кирво́ў по́під ніс і вона́ ўста́ла здоро́ва і пішла́ то́ї дни́ни до слюбу.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева пов. Городенка, Ів. Волошинський.

747. Як опир виссав кров із молодої.

Віддавав богач дьівку за богача сина. А той син був вопир. І було три кіпцьі ф поли. А він ішов на тих три кіпцьі середночи, там йиго брат вопир. І вже йак то по вісьільу, тай в нидьільу вечир вони йдут спати вобойи до другойі хати. А той вопир в ночи фстав, тей с тойі молодойі віпив кров. Йі мама дужи плачи, шо сьи стало, жи йі донька ньі жива, і жива і нижива, і дужи зимна і ньічо ни вогорит. Тей така баба надійшла жибруща, тей чикай... йа тобі дам раду; чикай до ночи, вона тоди буде жила. Взьила тота баба в ночи, сьіла і сидьіла коло того кіпцьи; він вильіс з вітам опир, а вона йиго злапала за праву руку, а два чоловіки старих з боку сидьіли. Вона казала йиго пороти і з него кров вибирати і ф ту молоду льити. 'К вона ту кров дала в молоду, молода вожила, а в него фтисала осиковий кіл. Пиривирнула лицем до зимльі, вбила ф потилицьу восиковий кіл і вже ни фстав більши.

Типер нима таких, аньі цуда ни чиньит. Б'вало, казали тато, йак сьи смеркни, тей вже ньіхто ни виховив. Бойав сьи вопира.

Зап. від Ганни Колоднїцької з Бедриковець, пов. Залїщики, О. Деревянка.

748. Опир і піяк.

Буў у селї́ корова́й; а́ле опи́рь уме́р, тай ходи́ў, тай здиба́є сї с піяко́м, що йшоў з весї́льи, тай ка́же: „А ти що за оде́н?“ — „Я“, — ка́же, — „то шо й ти“. — „Но то ході́м оба́“. — „А де“, — ка́же — „бу́дем іти́? — „Та́же ході́м, бо там на весї́лю спйи музики, а як льига́ли спа́ти, тай не перехрести́ли сї. Тай ході́м до них, бо до них йи при́ступок, як вони́ сї не перехрестьи́“. — Тай ка́же: „Ході́м“, — ка́же, — „бо молода́ спит, тай сї не перехрести́ла“. — Прийшли́, тай і з молодо́ї ві́сцаў кроў, тай ўже тота́ нежива́. Вже тро́є неживи́х: два музики

і молода́. „Ну, тепе́р“, — ка́же, — „ході́м до двора́, ще пан с па́неў польгга́ли, тай не перехрести́ли сї“. — Прийшо́ў, ві́сцаў кроў з них обої́х, тай ўже й тоти́ неживі. А віта́к вже той пита́йи сї пия́к, шо з ним хо́дит: „А шо“, — ка́же, — „з ни́ми би роби́ти, аби́ вони́ поўстава́ли?“ — „Або ти не зна́єш що?“ — „Та я“, — ка́же, — „зна́ю, а́ле тебе пита́ю“. „Та шо“, — ка́же, — „віткопа́ти мене́, тай дзю́бнути у ми́зи́лний па́лец, аби́ аш кроў вийшла, тай їх понама́щувати, тай поўстаю́т“. — Тай віта́к пішо́ў на весїльи́, тай ка́же: „Що мині́“, — ка́же, — „бу́де, аби́ повоскреса́ти?“ — „Що“, — ка́же, — „хо́чеш, лиш аби́ молода́ воскре́сла“. — Но тай він пішо́ў на цви́нтар, добу́ў опирьи́, дзю́бнуў у мизи́лний па́лец, і набі́гло керви́, тай тогди́ ўже йде на весїльи́. Тай понама́щуваў, но тай поустава́ли і музики зачьи́ли гра́ти. Віта́к пішо́ў до двора́ тай пита́йи сї: „Шо мині́ бу́де, аби́ пани́ поустава́ли?“ — „Шо хоч, — і полови́ну майи́тку, аби́ лиш поустава́ли“. — Тай намасти́ў, тай поустава́ли, тай дїста́ў полови́ну майи́тку.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

749. Мерцеві перстенї.

Рас ходили дївки до такої хати с кужілем на вичирницї. І рас вмер богач парбок. Тай йидна дївчина каже: Ходїм, дївчата, поздіймаєм, він має дорогі перстенї. — Пришли вони і їх не годен здіймити. І взьили і с пальцьима позрізували. І каже: Берім і варім тії пальцї. — І зварили тії пальцї, приїзди хлопец на сивім кони. І припйив того коньи до плота, а сам йде і просто під вікно, шоби му дала ті пальцї. Ті дївчита сьи дуже зльикли і сьи боят. Али пішли на вишку і вирвали снопок і зачили фтїкати; так летєт, летєт, аж залитїли в село. А та, шо їм казала, то сї там лишила і до раньи посивіла. Ая.

Зап. від Ганки Брицької в Іванівцї, Теребовельського пов., М. Капій.

750. Дївка втинає опиреви пальцї.

В однім селї тай закоха́ў сї хло́пец з ґі́ўчиноў. Оджеж він буў опи́рь. Ци́риз до́ўчий чьис вона́ за не́го не зна́ла і закоха́ла сї ў нїм і купува́ла єму́ персте́нї і дава́ла йиму́ так у презе́нтї. Наколи́ він засла́б і уме́р, ї бу́ло жьиль за персте́нїми. Не могла́ж їх поздойма́ти, як він лижьи́ў на ла́ві, взьи́ла с собо́ў сво́ю това́ришку і пішла́ на цви́нтар добува́ти го. Наколи́ го добу́ли, зачьи́ли скига́ти — не мож. Вона взьи́ла нїж і поки́ла му па́льцї. І прихо́ґи до до́му, верта́ют сї і зроби́ла, закли́кала собі вичерни́цї. Ґі́ўчьи́та запро́шенї прьиду́т, а вона́ ў горшку́ вари́т па́льцї. Опи́рь прихо́дит під вікно́ і ка́же: „Ку́ри спи́и, гу́си спи́и і лю́ди спи́и, моя́ ми́ла не спит, бі́лї па́льцї вари́т“. — Одже то бу́ло

одноі́ но́чи, дру́гоі но́чи зноу́ так са́мо прихо́дит, тре́тоі но́чи зноу́ при-хо́дит. Аж тут вона́ сї призна́ла на селї́, шо у́ки́ла му па́льцї, і ра́дит сї, аби́ ї лю́ди пора́дили, шо тепе́р с тим роби́ти. Оджиж каза́ли ї зако-па́ти наза́д там у тру́нву, ко́ло руки́ покла́сти. Оджеж вона́ сї сама́ боя́ла, пішли́ з неу́ лю́де, дубу́ли і покла́ли там па́льцї. Прото́ж одна́ко він зноу́ ходи́у́. Каза́ли люди зріхтува́ти ї так, як до слю́бу під вінко́м. Наколи́ж він прихо́дит, дивит сї у́ вікно́, шо вона́ зі́брана там йи, віддає́ сї, тріс-нуу́ вікно́м і ї у́хо́пиу́ с ха́ти і розни́с.

Зап. в жовтни, 1910, від Н. Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

751. Піп — опир.

Єден ксєнц був опиром так, якби наш Сембратович. І завдав людьом, що будут люди умирати. Вимерли в хатї єднїй люди. Вимерли і в другій і так цїле село вимерло. Але тим цєсом трафив сї єден подорожний. А ту сї вже вмили. Думают: Будут за порядком умирати. А той подорожний каже: Приймiт мене на ніч. — Ми, каже, не приймем, бо ми маємо тої ночи умирати. — А як же ви знаєте, жо ви будете умирати? — А ту, каже, вже померли люди, лиш каже, пара хат ще є і вже до нас приходит. — Той подорожний каже: Приймiт мене! не питайте, буду я видів, що то сї буде робити. — А вни приймили: Як хочете з нами вмирати, то ночуйте.

А так у водинайцятій годині лїзе якийсь пес до хати. А опир ксєнц, як влїз до хати, то понанюкував всьо і на другий день люди вмирали. Вже мав ксєнц заробок. Як той пес увійшов, а той подорожний відтєв псу лабу таким острим ножом. Тай пес пішов скавулєчи гет. Кажи: Вставайте, люде, вже не будете вмирати! Післали зараз по шандарє так, як би від нас до Дрогобичє. Пішли вни. Тепер каже подорожний: Ідїт до вашого ксєндза. — Пішли с шандаром.

— Де єґомосць? — Попадє́ каже: А, каже, лежєт слабі. — І не пущєє. А шандар каже: Я мушу видїти. — Єґомосць лежит. — Покажiт ноги! — Показав єґомосць ногу єдну. — А покажiт другу! — Показав обі разом. — Покажiт, єґомосць, рукі! — Той показує єдну. — Покажiт другу! — А тот наставлєє ту, що перше. Але шандар то ввидїв: Не так, обі разом покажiт! — Ну, каже, не покаже, бо нема що. Як показав обі, то їдноі нема, бо сї там лишила в ночи. Тогди вже здали ксєндза, жи через нього люди повмирали. І вже не був ксєндзом. А люди повмирали, бо то був злий дух. Не знати, чи то Господь зислав, чи що.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липнї, 1906 р., від Івана Курія В. Левинський.

752. Опир питає Бога за урожай.

Раз на пу́щінє чоловік напи́ў сї, тай заблуди́ў на цви́нтарь, тай перенучува́ў. Він про́будиў сї, тай чу́є, а то хтос бала́кає. А тото́ опи́р ви́лїз з гро́бу, тай пішо́ў тай до дру́гого опирьи́ бала́кає. Ка́же: „Ходи́, бра́те, до Бо́га, заві дає́м, яки́й се́го ро́ку бу́де уродза́й на ярини́, ци ра́но, ци пі́зно“. — А той, що ў гро́бі, ка́же до то́го, що го пита́є: „Іди́ ти, ти, — ка́же, — „лі́пше ві́браний. Іди́ ти, ти“, — ка́же, — „завідаєш, тай мині́ ска́жеш“. — Але той пішо́ў до Бо́га, тай пита́є сї: „Бо́же, яки́й се́го ро́ку бу́де уродза́й?“ — А Бог ка́же: „Хто посі́є, як лишéнь сніг буде злазьи́ти, то буде ма́ти збі́жє, а хто бу́де сі́яти, як ўже бу́де су́хо, то не буде́ маў нічо́, бо не буде́ маў дощу́“. — Але той прийшо́ў від Бо́га опи́рь, тай роска́зує опирéви дру́гому, сво́му това́ришеви, як бу́де, аби́ й він знаў; а той пія́к про́будиў сї, тай слу́хає. А той опи́рь, як росповіда́ў опирéви, тай ка́же: „Ту є една́ душьи́, шо чу́є, так най са́мо ро́бит, а́ле най ніко́му не ска́же, бо як ска́же, так у тї хви́ли ўмре́“.

Чоловік віспаў сї, прийшо́ў до до́му, тай чика́є. Ту весна́, ўже́ сніг зла́зит, той бере́ насі́нє, бо́рони, не пита́є, по снїгу́ сїє. Жінка кричи́т, лю́ди кричьи́: „Гий, чоловічи, ти дурни́й, що ро́биш?“ — Але той не пита́є нічо́. Тут снїжок ўже́ злїз, а ярина́ ўже́ сї землі́ лапа́є. Ще скрізь мокро́, лю́ди чика́ют, по́кіў аж не ві́схне; а́ле ту ўже́ ві́схло, уже́ сї ку́рит за борона́ми, лю́де сі́ют, а то́го ўже́ й зе́млю збі́же ўкри́ло. Але ту прийшло́ сї, як іми́ла посу́ха, в тих нема ніц, що сї з не́го сміяли. Але той чека́є до ро́ку, тай зноў іде́ у ту ніч на цви́нтар.

Але чу́є, а той зноў опи́рь іде́ до то́го, тай ка́же: „Ході́м до Бо́га завідати, які се́го ро́ку ярини́ бу́дут“. — А той зноў опи́рь ка́же до то́го: „Та іди́ сам зноў, завідаєш, тай мині́ ска́жеш“. — Але той прийшо́ў до Бо́га, а Бог ка́же: „Се́го ро́ку ярини́ найпізні́щі бу́дут найлі́пші“. — А той прийшо́ў від Бо́га, тай ка́же: „Каза́ў Бог, що се́го ро́ку найпізні́щі ярини́ бу́дут найлі́пші. А ту є една́ душьи́; як чу́є, так най ро́бит, а́ле най ніко́му не ка́же, бо як ска́же кому́, так ў тї хви́ли ўмре́“. — Але той прийшо́ў до до́му, тут за па́ру місі́ціў ўже весна́, а той нічо́ на́віть не гада́є собі. Але тут сніг злазе́є, а лю́ди ўсі́ ў по́ле пішли́ за єго́ по́водом, як він роби́ў, а він собі на́віть нічо́ не гада́є ще сі́яти, він собі с то́го сміє́ сї. Але тут лю́де ўже сї поопсіва́ли, тай тогди́ ўсї лю́де ка́жут: „Він дурни́й, він не зна́є, що ро́бит“. — І жінка ка́же: „Гий, чоловічи, бій сї Бо́га, що ти ро́биш, чому́ ти не сі́єш?“ — Але ту ўже́ гет, гет, ўже пі́зна весна́, той зачина́є тогди́ сі́яти. Той лишéнь тілько скіньчи́ў сі́яти, пообсіва́ў сї, доші́ як зачьи́ли йти́, такі кра́снї у не́го ярини́ зроби́ли сї, що таки́х на ца́ле село́ нема. Але ту ўже люди

не ка́жут, що він дурни́й, а́ле ка́жут, що він щос зна́є до хлі́ба. Та́ бо вже й жі́нка єго́ ну́дит: „Єй, чолові́че, тай ти ўже́ зо мноў тілько жве́ш, тай ти мині́ не ска́жеш, що ти зна́єш?" — Е, я тобі не ска́жу, жінко, бо як ска́жу, за́раз ўмру́". — „Е, що то мо́же бу́ти, чолові́че, що ти ка́жеш, що ўмре́ш?" — „Но, як не ві́риш, жі́нко, то ўстара́й, що тра́ба на по́хорон гро́ший, горі́ўки, всего́, тай тогди́ ти ска́жу". — А но та ўже пристара́ла, що тра́ба, шма́тьи, гет ўсьо, той тогди́ бере́ тай роска́зує: Ка́же так: „Я ночува́ў на цви́нтари, щом сї напи́ў, там нучува́ў. Але тут оди́н опи́рь уста́ў, тай до дру́гого йде́, бу́дит, тай ка́же: „Ходи́, бра́те, заві́даєм у Бо́га, яка́ се́го ро́ку весна́ буде́". — Але той ка́же: „Іди́ ти сам, бо я", — ка́же, — „не так зі́браний як ти, тай мині́ ўсти́дно йти́". — Але той пішо́ў до Бо́га, тай заві́даў, той прийшо́ў, тай зачьи́ў каза́ти й дру́гому опире́ви, як сї верну́ў від Бо́га. А я то слу́хаў, а вони́ ка́жут: „Тут є одна́ душа́, як чу́є, най так ро́бит, а́ле най ніко́му то́го не ска́же, бо як ска́же, ў ті хви́ли ўмре́". — Тай скінчи́ў бала́канє, тай ў ті хви́ли й дух спусти́ў. А жінка тогди́ ка́же: „Волі́ла би я", — ка́же, — „не зна́ти, ніж зна́ти".

Зап. в липни, 1911 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

753. Вино з крови.

Їдна жінка зробила дівчинї їднї так, щоб та нїяк не могла вийти за муж. І от коли вона з дївчатами збирала ся на вечерницї, всїм дївчатам був парубок, а її нї. Тодї вона пішла до відьми тай просила її зробити так, щоб і до неї ходив який небудь парубок. На другий раз відьма зробила, що і до цеї дївчини став ходити парубок. Але він приходив завше чогось пізно, коли вже ішли до дому. Коли цей парубок приходив, то і приносив з собою бутельку червоного вина. Та дївчина питала ся, коли він ішов до дому: „Куда ти ідеш?" — Але він не хтїв сказати, звідкіля він. Дївчина сказала знов відьмі: „Зроби так, щоб я могла знати, куди він ходить і хто цей хлопець". — Відьма намотала дївчинї на руку ниток з голкою і сказала іти за цим парубком, і як він прийде на своє місце, вкинь єму цей клубочок в кишеню, але що ти побачиш, не кажи нїкому. — Дївчина так і зробила. Парубок пішов на цвинтар до своїї домовини, тай почав ссати кров з других і наливати в бутельку. Тодї дївчина пізнала, шо то було за вино, котре той парубок до неї приносив. Но хлопець цеї ночи не влазив в домовину. На другий день парубок сказав її: Не ходи більше за мною, бо я зроблю так, що твій батько і твоя мати помре. — Але дївчина не слухала і цїлий час за ним ходила, поки не вмерли тато і мама. Тодї вона знов

пішла до відьми і просила зробити так, щоб той парубок більше не ходив, але та не могла вже так зробити. Дівчина почала знов за тим парубком що ночи ходити. Він же казав, як вона не перестане, помре сама. На їдні вечерниці вона сказала другим дівчатам, що як вона умре, то нихай її поховають коло великої дороги, де їздить богацько панів. — Парубок через скілька ночів зробив її так, що вона не зовсім вмерла, але трохи замерла. Її поховали там, де вона просила до свеї смерти. На її могилї хутко виросло велике та гарне дерево, котре зацвило такими гарними квітками, що любо було дивити ся. Раз проїзжали там пани. Вони зобачили те дерево, сказали вирвати його гет із корнем. Їден пан завіз його до себе, до дому і посадив у вазон. Але хутко з тому панському домі неначе нечиста сила завела ся. Все, що де не поставлять, хтось переносить у друге місце. Сам старий пан замітив, що з цего гарного дерева злазить гарна та славна дівчина і переставляє вещі з їдного місця на друге. Тодї він її зловив і не дав знов зробити ся деревом і вона стала жити у цього пана. Раз вона пішла до батюшки спитати, що її ніби від цего робити. Батюшка казав, що вона повинна сповідатись уже не в церкві, а в костелї. Вона єго послухала, тай пішла в костел. Але той парубок стояв на дверах і не пускав її до костела. Потім дознались люди, що цей парубок був покійник. Та дівчина уже довго не жила, скоро вмерла.

Зі збірки Д. Щербаківського.

754. Як опир ходив на вечерниції.

Ходили дівчата на вечерниці. І кужда мала свого кавалїра; так — приходили хлопції, помагали прєсти то шо. А їдна — називала сї Марися — дівчина ни мала хлопця і все дужи її було маркотно, що ті всї мали, а вона но сама. Тай собі про жарт сказала: всї мают хлопції, а я ни маю; а до мени коби хоць мирьлий прийшов с курячими ногами! — Тай на другий вечир тай вже йде хлопиц. Все там нїґде ни сїдає, но коло неї, коло неї сидит, і все там з нейом балакає і як коли ї веритено впало, то нїґди ни дав ї піднести, но все сам хутко зігнув сї і підніс веритено, шоби вона ни підносила. І так того довгий час було. Али їдного вечира, як впало ті дівчинї веритено, а вона сї хутко зігнула і сама си піднесла. Тай тоуди, як сї зігнула, зобачила, що він мав позавивані ноги — мирьлец. Дужи сї настрашила, тай вже така сумна, пішла до дому. Вона мала стареньку бабуню. Зачала ті бабуни казати, кажи: Якийсь до мени ходит, якийсь мирьлий, кажи, має позавивані ноги. — А бабуня кажи: Як прийде ще завтра вечир, возьми собі, кажи, всучи такий клубочок з ниток і возьмеш, єму зачепиш за ногу; куда він буде йшов, то ти дослїдиш єго.

Тая так зробила; всукала си з ниток клубочок, звинула і вечир, як прийшов знов до неї, як вже сї мали росходити, вона си якось знайшла способу і заложила нитку за ногу і слїдила, де він піде. Йшла за ним, йшла так тихцем аж на цвинтар. Він пішов на цвинтар, роскинув гробик там, де мала дитина була похована, витягнув тіло тої дитини, приніс до церкви і там засьвітив, почитвиртував ту дитину на кавальчики тай їв. Вона зобачила, тай сї дужи настрашила. Прийшла до дому тай бабуня її сї питає: Шо-жісь, Марисю, виділа? — А вона сї дужи гризла, сказала бабуни, що́ виділа, а бабуня її кажи: Ни жури сї; як він завтра прийде, а буде питав, скажи: Скажи минї, десь була і шось чула і шось виділа? — а ти скажиш єму: Я нїґде ни була і нїчом ни чула, і нїчом ни виділа.

Тей як прийшов на другий вечир знов, тей кажи до неї: Скажи, Марисю, де ти була, щось чула і щось виділа? — А вона кажи: Я нїґде ни була, нїчом ни чула і нїчом ни виділа і нїчо ни буду казала. — А він кажи: Скажи, бо ти вмре тато. — Вона кажи: То ней вмирає, я нїчого ни виділа. — Тей на другу ніч вмер тато. Тей він знов приходит, знов питає її: Де ти була, щось чула і щось виділа? — Вона знов кажи: Я нїґде ни була, нїчом ни чула і нїчом ни виділа і нїчо ни буду казала. — Ка́жи: Кажи́, бо ти вмре мама. — Та знов кажи, що нїґде ни була, нїчо ни чула, нїчо ни виділа і нїчо ни буди казала. — Тей мама вмерла. Тай знов приходит, знов кажи: Скажи́, Марисю, де ти була, щось чула, щось виділа? — А вона кажи знов так само, як перши: Я нїґде ни була, нїчом ни чула, нїчом не виділа і нїчо ни буду казала. — Той ка́жи: Скажи́, десь була, бо вмреш. — А вона ка́жи: То ней! Прийшла до дому тай знов скаржит сї перид бабуним: Що́ я буду робила, бо казав, що я вмру. — Бабуня кажи: Знаєш шо, Марисю, як будеш вмирала, то скажиш, шоби тибе ни клали на лавцї, іно на серид хати жи б її положили. А тіло то жоби ни несли дверима, іно вікном. — Тей вже поховали її, тей він прилетів під вікно тей зачав кричати, кажи: Посьціль, лижала на тобі Марися? — Посьціль ка́жи: Лижала. — Скриня, кажи, стояла на тобі горівка? — Стояла — ка́жи. — Поріг, ка́жи, чи несли биз теби Марисю? — Поріг кажи: Ни несли. — Знов питає дверий: Двері, несли вами Марисю? — Нє, кажут. — Пішов на цвинтар, пороскидав гроби всї і ни знайшов єї. А вона, як вмирала, казала поховати сибе на окопі. Али на тім гробі виросла квіточка дужи файна. Їхав пан, зобачив тую квіточку і кажи до фірмана: Зьлїзь но, зірви тую квіточку, бо дужи ладна. — А той фірман зьлїз, хтів її зірвати і вона ни дала сї єму зірвати, тая квіточка. Кажи той пан: Що такого є, шо ни годин зірвати? — Взяв тай зьлїз сам. Зірвав, привіз до дому, посадив в лазонок. В вечир як принеси льокай панови що ви-

черати тей що там сї лишит, чи там яку пиченю, чи каву, чи там що, тай він ни казав від себи вже забирати; тей рано встани, тей все єму щось позїдає, що лишит. Тай зачали ся дивувати, що є такого. Пан питає локая, він кажи, що ни знає, щó такого сі дїє. Нарешцї той льокай кажи: Чикай, ни буду вже спав, буду видів, хто тото робит. І вже ни спав, чатував, чатував і дивит сї коло вопівночи: Вилазит паня с того лазонка тай бире сї до тої потрави тай їсьць. Пана ни годин кликати і пан ни прибудив сї. Кажи рано до пана: Пани, я вже досьлїдив, хто; кажи, паня така вийшла з лазонка і тото зїла; а я, кажи, добри видів, бо я ни спав. Зачали сї воба радити; кажи льокай: Як би я пана збудив в той час; кричати ни випадає, йинакшим способом пана збудити ни годин. — Кажи пан: Знаєш що? Возьми шнурочок, заложи на мій палиц мізельний ножаний; кажи, як вона вилїзи, тоўди ти мине но сїпнеш, то я сї зараз збуджу і злапаємо.

На другу ніч так зробили; засїли, но тая паня вийшла, а льокай зараз сїпнув за ниточку, пан сї збудив тей ї злапав, тей її вже ни пустив венци, жиби сї ховала. А вона дужи була файна і він си її сподобав і взяв її за жінку.

Зап. у Теклївцї, Скалатського пов., від Пар. Стадник, П. Стадник.

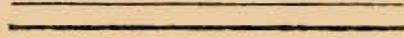

XIII. Вовкулаки.

755. Вовкулак обростає волосєм.

Як чоловік забуває Бога, то за него забуває і Бог. Тоді відьма бере нечистого за руку, веде на гору і там єго роздуває і каже єму: Перевернись через цей ніж три рази. Як він це зробить, то він весь обростає волосєм. На дорогах грабить людей.

Умань. Зі збірки Д. Щербаківського.

756. Кого їсть вовкун?

Воўку́н уро́дит сї так як чолові́к, йиго́ ніхто́ не зна́є, чи він воўк — а́ли чолові́к таки́й тай йде собі́ у сьвіт, тай кого́ йиму́ Бог призначи́ў, лиш ті́лько то́го їст.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

757. Вовкун потинає вівції.

Один маў жінку, але она ни знала, що він є воўкун. Але она свого чоловіка покинула и пішла до другого и там наймила сї у того ґазди. Тай була она раз из віўцєми під Пасїчєнкоў и у вечірь загнала віўції — двацєт и пєкь овец було — загнала тото у чєтиньик. Але тот єї чоловік, шо из ним ни сиґіла, як прийшла на него така мінута, то він сї переверг на воўка и побіг туди ид нї и заліз у тот читиньик и вістинаў двацєт и пєт овец.

Зап. від Петра Онуфрака в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

758. Завзятість вовкунів.

Сеї ночи збавиў воўкун І. В. пєтеро штук дробу. Каже, що дес так вопівніч разом віўції шульнули сї ит колибі тай він закіў скорізмаў сї, закіў крунуў сї туди тай пєтеро дробєт так, як бричем кожде попідтинаў...

Воўкун робит сї такі из порожінї, так сї такі родит. Як жінка видит у малих місєцях (шо ше ницаўно лиш зайшла), як тогди видит воўка, то с тої причини як буде хлопец, то буде воўкун.

Або зноў як жінка „на тих чєсах“ їст за воўком (шоби воўк шос исказиў, ци би ярчє, ци козу, а она би їла), як їст то мєсо, то такі буде дитина воўкун.

Воўкун має таку саму силу, як і воўк, лишень тілько, шо шо звоюї, то то ни їст; і більше звоюї як воўк. Воўк озме ци одно, ци двоє, а найби там избавиў и пєтеро, але ни рөбит нї за яку злїскь и зараз такі сїдає и їскь. А воўкун, то годин изнищити и ни знати якого ґазду, як має на него злїскь, бо він усьо вістинає, як у єго сумлїню заходит, тілько ше лишит ґазґі маєтку; але їсти, ни їст, хокь би кілко збавиў худоби.

Після єго чєсу то він робит, бо він має свій чєс призначений. Але зноў як він має великий заўзєток на ґазду, то він сї постарає и у другім разї.

Зап. від Андрія Шумилєка в Зеленици, Надвірнянського пов. А. Онищук.

759. Вовкун кусає псів.

В нас йи такий, жи сьи пирикидайи, воўкун, місьиць в вовка, місьиць в чоловіка. В зимі йак сьи вовки тьікайут, то воўкуни гет ідут. В нас воўкун так псів кусайи і вже сьи збирайут його бити, тей ни годньі.

Зап. від Ганни Колоднїцької з Бедриковець, пов. Заліщики, О. Деревянка.

760. Вовкуни їдять місяць.

Прихóдьи воўкуни́ і ї́лют егó. Так нима, нима, а віта́к ви́тко червóний — дýжи змýчиний... Чьисóм прихóдьи в ночí, чьисóм з вéчіра; они́ егó гризýт, розирвýт, а вита́к си сцíлює міськиць наза́д.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Гарасима Джюрека з Ростік, пов. Вижниця.

761. Вовкун зїв чоловіка.

Таки́й буў чоловíк — природжений воўкýн — як настáне вéчер, він сї перекидає ў вóўка. Прийшóў раз до однóго селá, тай проси́ў сї до однóго чоловíка на нїч. „Пириночýйте“, — кáже — „мене, ґаздýню“. — Той го прийми́ў на нїч, польигáли спáти. Жíнка устає́ рáно, а чоловíка її нема, бо той, що сї ўпроси́ў на нїч — подорóжний — зїіў чоловíка — лиш нóги лиши́ў. А сам пішóў собí, нїхтó нáвіть не ви́дїў, коли́ і що — ў ночи. Тай вітáк мýсїли тоти́ й нóги ховáти так сáмо, я́кби цїлóго.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

762. Вовкулаки жруть ся.

Мої тато розказували, як були в дворі, пасли воли на Стебнім під Коростом (такий ліс). Али, каўт, так пустили сьи на вечеру. Пішли по вечері, каўт, беру, йду, ше треба Митра пустити. А ту коло Климикового хреста йде два воўки. Я вже нерас видіў, не бою сьи. Йде єден перед мене, а єден за миоў так два кроки. Йшовім, на камики вілазиє з лїсників шэири; гадаю си: злапают — роздерут. Берут, кусают сьи; йиден за другим рве напереd тай дужи далеко вкікти, а два йде ще. Обзиваў би я сьи... Взьили, побігли, посїдали, ни маю куди пирийти. Аж ту смерть буде. Перейшовім, минувім, як зачяли гаркотїти, кусати сьи — тай за мноў. Я в ліс тай на дуба, чикаю, шо буде. Такім до рана пересидїв. А то воўкуни, воўки би так не бігли.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. М. Капій.

763. Як батько підстеріг сина вовкуна.

Годував отець сина. Але десь той син ходив. Десь сї смеркає, а син вже йде, а на рано в дома є. Потім як підріс, тай все десь йшов. Рано питає батько: А дес холив, сину? — А що вам до того! — Ну, тай нїц. Але єдної ночи, почкай — пішов син. Отець за ним. Він виходит, а так на полю сходили сї три дороги. Йде він далеко. А там сут вовки. Там прийшов син тай перевернув сї три рази. Тай зробив сї з нього вовк. А потому той вже йде на боцї. Вни там гарцували, гарцували, бавили, сї. А як зробив сї день, той перевернув сї три ра и тай зробив сї знов хлоп. А старий боком пішов до хати тай положив сї спати. Приходит син. — Сину, де ти був? — Е, що там! — Ти тепер, каже, сину, не мій! Таж я, каже, видїв, де ти був тої ночи, щос робив там і там. — А син тоди: Коли ви мене виділи, то я не ваш син, а ви не мої тато, тай сї забираю. — Тай пішов гет від вітцє. Вовкуном став і пішов ід своему товариству.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липни, 1906 р., від Івася Курія В. Левинський.

764. Сорок вовкунів.

Та́то оповіда́ў, шо йшло со́рок воўкі́ў почи́риз полонину́, а оди́н хро́мий ишо́ў з за́ду; тай тоти́ перебі́гли, а той хро́мий лиши́ў си тай справйийи ла́боў; та́то ди́вит си, а то є сук у ла́бі. Тай той усе́ справйийи д' не́му ла́бу, а той узьйу́ тай ви́кинг тот сук тай той побі́г. Дес у рік той оповіда́ў, шо прийшо́ў до Ко́сова на йирмарок, а тот вовку́н пизна́ў то́го чьоловіка, тай ка́же: „А ти дйе бу́дйеш ночува́ти? Та ходи́ зо мноў тай переночу́єш". — Пишли́, переночува́ти, а ра́но тот дає́ му міх пшени́цї тай міх кукуру́дзїў; а вин пита́є си: „Та за що?" — А тот

показує єму руку тай каже: „А видиш цес знак? То ти мині ьіймиу сук, бо тот воук, то буу я сам. Нас сорок воукуніу найиіли Ляхи, аби ми йшли полусити цісарску стаднину“.

Зап. Ів. Волошинський в вересни, 1911, від Гриця Матіоса з Ростік, пов. Вижниця.

765. Звідки беруть ся вовкулаки.

Яритників чоловікові нільзя ніяк гнівить, а то чим нибудь іспорте. Як ото це затіваїця свальба, так ото вже його бируть дружком, а єслї хто ни возьме, так ото уся свальба пириделаїця у вовки. Ті вовки, котрі пириделані із людей, называюця вовкулаками Ото вони бач і ходять, поки милостивий яритник найдиця, їх пририлела на людей. Один раз ізбіглось дві свальби. У кажні свальбі були дружками яритники. От вони катались по улиці і ізбіглись: один притворив ся биком і біжить прямо до саней колоть молодих; а цей дружко притворив ся відмідем. І як ізскоклись биця, так відмідь як ну вола нуздать, так він його одходив добре, так шо після того днів два на печі лижав. От він тоді із серця ходив таки, шоб попортить тих таки молодих. Як саме були вичирини, так він хотів у вікно духом попортить, так той дружко догадав ся та сів з боку молодих тай обмахував ся платочком: як тілько стане химородить, а він платочком на одліб махне і оджене його геть. С тим і згуляли вони свальбу благополушно. І так у ті містності, де єсть яритник, так як хто ни попросе його, і ни ожене сина.

Борисовська волость, Валуй пов., Воронїж. губ.

766. Як молодий став вовкулаком.

Як в одному силї почав жинить сина..

— Це ти про вовкулаків хочиш росказать? — Постойте, куди сьвята хлисне! — Пішов він, засватавсь; одбули зговор. От приходи ця вже свальбу гулять. А в їх два знахоря такі, шо на всю, деревню. Вони й думають: Якого ж кликать дружком? Чи того, чи того? А той батько: „Да кум Грішка больше зрадьні, а Платошка хоч знакомий, та ні так, как родіч“. — Ну покликали вони кума Гришку. Сабралїсь ета за малодой рагулькай (це Москалї так). Ну, от вони справились ізь ділами, поїздом їдуть назад, дамой. От той Платошка рассирчав, шо йиво ни взяли, пирикинувсь на дорозї, зьделавсь бугайом. Як дожине їх, як копне рогами віз — пирикинув їх; а той кум Грішка як сплигне з воза, да зьделав ся мідьвідьом. Як щепились вони там биць ця! Подужав відьмідь бугая: звалив, подряпав йому морду там, погнїзлив до діла. От сїли й поїхали. Той: „Постой же, сукин син! Помни день суботний!“ — От вони ниподалеко одбігли, той дружко біжить-біжить, сїв на віз, оглянувсь назад — коли його молоді вовкулаками вже си-

дять. Він тоді злякав ся та з воза. Зави́ли тоді вони всі і побігли в поли. Він тоді опять до воза іде тай дума: „Як же мені тепер являця без молодих? Як я славив ся, який то знахорь, а коли ж Платошка зна більш мене". — Ну, приїхав він до дому і каже батькові й матирі: „Нищастя случилось нам дорогою. Їдим ми, зострітив ся дорогою бугай, ни знаю віткіля: чи з Овчи́чого, чи з Чупри́ного, і зачав пирикидать нам віз, да! (Він бач ни признає ця, шо він знахорь). На силу ми втикли од його. Коли я оглянув ся, а мої молоді вже вовками. Я тоді злякавсь та з воза, так вони завили тай потюпали скрізь у поле". — Ну, а батькові вже нічого робить: „Мабуть уже Бог дав так, шо ни владіть своїми дітьми!" — Ну от вони побігли, ті вже, побігли, побігли скрізь у поле, добігли до кручі, посідали над кручею, думають: „Як жи нам типер жить? Вовки нас ни приймуть, а побігти в слободу — там собаки дихать ни дадуть?" — Та вони бігали вже, бігали і здумалось таки молодому вовкулаці до дому. Прибіг він до хати, сів пирид вікном, а мати як гляне в вікно, так і обмерла: „Чоловіче-чоловіче, вовк он сидить". — Він як ухвате кійок та за двір, як суне́ць ця до вовка. Ну, той вовкулака ж зна, шо батько, а той ни зна: ну, й давай його товкать кійком. Він як вопнець ця його на груди. Він як закричить: „Ой вовк скажений!" — Тут люди збігли ся туди. Вовк тоді диви ця, шо беда, та тікать. От біжить, возьме та й сяде, да! От на той крик виходе вже саме заглавний, пузатий та лахматий во́рож: „Постой, хлопці, ни ганяйтись!" І пита: „У кого тут молодих поробили в вовкулаки?" — Тут зараз той батько й догадав ся: „Та в мене, каже, один був син, тай то лиха личина якась посміяла ся". — Ну він, вже во́рож: „Ни жури ся, його можно одходить". — Ну звилів упоймать його. Тут усі гуртом заходились оббігать. Оббігли його, зробили пительку з вірьовки, накинули. Ну, от він узяв, той ворож, повів до себе у хату. Ну, одержав до півночі на привязі. От пришла глупа ніч уже. От він пішов, узяв житнє пириве́сло, ну, уходе в хату і давай його стьобать пиривеслом тим. Довго бив його; бє і молитви чита (диськить, морокує там, одворожує). Добив ся до того, шо кожа з його й спала вовча: прямо став чоловіком той молодий, ну, а балакать ще ни балака. Він узяв горілки, у стакан налив, шиптав над ним, над стаканом, потом оддав молодому: „На, випий!" Той випив і зараз його в сон кинуло і спав він цілі сутки. Потом прокинувсь. Тоді вже зачав і балакать, як слідує. Він узяв його і повів до батька вже. Ті обрадувались уже, ни знають, де і посадовить. Нарадили того ворожа і хлібом і грішми за те, шо одходив, шо й типер живе чоловіком.

Борисовська вол., Валуй. пов. Вороніж. ґуб.

767. Москаль привертає вовкулака в чоловіка.

Ділають знахорі на свальбах вовкулаками, гріха на душу хватають. Як на 'дьні свадьбі всї вовками пішли. Так то шо воно значить, як воно вийшло: осталась молода у свекра, а молодий пішов вовкулакою. Ну і так було: він пітходе, мати поле на городї, а він і подойде. А він, вовкулака, шо ни їв нїчого, ни дохлого нїчого. Мати поле, він все пітходе, вона пітхвате собаками, вони його прогонять; він опять підойде, вона його опять собаками притрове. Ну, значить, де свої в полї роблять, він хлїба украде та зъїсть: а то нїчого їсти хоч умірай. Лїг у полї і лижить та собі думає: „Здохну-здохну, шо буде!“ — От прийшли вовки, такі, значить, прийшли, обнюхали, тім якесь розговорюють с собою: „Чого, брате, лижать? Ходім з нами, ми тибе накормим“. — Ну, так він, значить, де вони дохле їдять, він ни їсть, так вони йому гуску задируть або вуточку. І завили його десь далеко, ну й пришлось, бач, його послали в овчарник, де Москалї багаті. Послали в овчарник, він ганя овець по хлїву. Ну, й вийшов хазяїн, ни самий старий, а син його: шо то гаркотять вівцї. Він прийшов, батькові росказує: „Ну, батюшка, штота в нас овци пужаюця“. — „О, пайтїть нада, хвинарь зажеч!“ — Ну, засьвітили хвинарь. Старий каа': „Пойду я сам, пасматрю!“ — Пішов, значить, отворив, а ті вівцї збились в кучку, а він у куточку притаїв ся. А вони бач, вовкулаки, такі, шо віттїль ни вилїзуть: такий так вистрибнув, а вовкулака в остріху влїзе, а вилїзти ни вилїзе. Той побачив його: „А, галубчик, ти тут? — Давно я тїбе ждал?“ — Та взяв його за пояс за шию та в хату й привів. А він смирний, ни огризаї ця. Той каже синові: „Пайдї ти, прінєсї мнє ж жита два пиривесла с снопов!“ — Приніс той. Він зараз ударив три раза по голові — шерсть з його й скочила — він став чоловіком. Бої ця його та сгинаї ця... Потом дав шось випить на водкі настояне — здоровий стакан красний. Тодї ка': „Лажись та спи!“ — Положив долї його. Ну, то він спав довго, до світа спав. Він став роспрашувать: „Аткуда ти?“ — „Та я, ка', здáлика: далеко мине вовки завили“. — Так став роспрашувать: „Ш чого зділалось?“ – На свадьбі, ка', зділалось“. — „А жина ж де?“ — „Жина в батька“. — Ну він то бач спрашує: „А што ж би, я повіз тебе до твого батька?“ — А той росказує, шо його батько багатий: „Він, каа', хто зна шоб тобі дав. Він би рад був, він би половину худоби оддав“. Ну взяв той Москаль та й повіз до батька.

Став підїжджять і сказав йому: „Ти ляж, а я рядном накрою, шоб і нїхто ни відáв, а я пайду батьку спрашувацьця, чи пустять ночувать“. — Приїхали. Пішов він: „Пустїть ночувать!“ — А ті ни пускають: чумаки прийшли, так возами двір весь заставлений. Він просицьця:

„Пустіть, я хоч у щелочкі пирниочую!“ — Толкувались-толкувались тай ка'ть: „Та пустіть уже його — в Москалем ни зладнаїш!“ — Пустили. Той пішов у хату сам, поздоровкав ся і диви ця: старого жінка, синова жінка і ще лишна жінка. Він спрашуїть: „Его баба у вас біспáрна?“ — „Її, голубчику, бояри з молодим пішли вовками па свадьбі, а вона в нас осталась жить“. — А Москаль пита: „А как би он пришол, ви б раді були?“ — А вони: „Ми бо знать як раді були б!“ — А він натяка: „А тому шоб ви дали, хто б його привйоз?“ — „У-у, та ми б половину худоби дали, хто б нам привйоз!“ — Він пішов, увів його тай говорить: „Узнавайте, ваш син?“ — Вони подивились-подивились: „Наш син!“ Та почали обнімать його та цілувать — таке шо... А Москаля угощають, три дни напували, кормили. А син росказує: „Як ти прицькуєш було мене, мамо, так собаки й литки покусають“. — „Ой, синочку, я ж і ни знала, шо се ти“. — А того Москаля напували-напували, дали, говорить, дві парі биков: позапрягали зовсім із солю тай оддали. Та це тобі й все! Цурь йому пек, тому Москалеві і хахлові і всім! Він подиви ця-подиви ця, бачить, шо сабаки поросходились, опять підойде до матері.

Борисов волость, Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

768. Знахар привертає вовкови давний вигляд.

От один одним син був у одних там людей. Задумали женить: поїхали, посватали, ну свальбу давай гулять. От посідали молоді, виїхали з двора. От молодий завив, скочив з воза і побіг скрізь у чисте поле. Ну, що ж тепер? Молоду привизли, а молодого нима. Ну, приїхали до дому, батько й пита: „Де ж це Тимоха?“ — „Та де, тату, каже, завив вовком тай побіг у поле“. — „Ну щож, так і буть. Сідайте, добрі люди, пообідаєм та помянем Тимоху!“ — Пообідали, пішли гості, а молода осталась жить у свекра.

Ну, на другий день мати пішла полоть картошок, дивиця — вовк ходе по городу. Давай його собаками цькувать; погнали вони його, литки йому попідривали. Ну, побіг він на луки, зовсім доходе з голоду. От прибігли нічу вовки, такі вже настоящі, понюхали-понюхали, як завиють над ним. Побігли, принисли йому вутя, поймали коло річки (жжалились над ним). От він те утя зїв, піджививсь трошки, встав і пішов слід за вовком. А ті давай-давай гусятка там йому ловить, ягнятка. Ну, от він до того ростирвив ся, шо вже падлюку почав їсти. От вони, вовки, кинулись до річки води пить, а він все одставав, а то наперед заскочив, а вона чоловіча образина й оказалась. Вони злякались, побігли втікать од його. От він остав ся сам, ходив-ходив і забрав ся до одного в загороду та турне овець по загороді, а вівці як розбіжаця по загороді,

так і заривуть. От син уходе в хату тай каже: „Тату, у нас шось овець ганя“. — От вони засьвітили хвинар і пішли. Підходе той тато до загороди: „Це бач хто ганя овець! Я давно ждав, шо ти прийдеш, голубчику!“ — Ну, пішов у загороду, за вуші взяв, поволік у хату. Пішов, житне пиривесло взяв і давай його бить по морді: стьобав-стьобав, так з його кожа та й скочила. Потім дав йому горілки, він випив і заснув. Цілі сутки спав. От просипаї ця, просе їсти, — їсти вже захотів. Він опять дав йому горілки, дав йому попоїсти. Він упять заснув, опять сутки проспав. Потім проснув ся тай диви ця: „Де ж це я єсть?“ — От він йому розказав, той хазяїн, посїдали обідать, він і каже: „Відкіль ти?“ — Він сказав, з якої він слободи. Ну, от він і пита, той хазяїн: „Шоб твій батько дав, як би я привіз тибе до дому? — Він і каже: „Він і ни знав би, чим наградить!“ — Взяв він, соломою обмотав, положив на віз і повіз.

Приїжджа, а тут чумаки приїхали до того батька вовкулачиного та повнїсїнький дьвір. Просить ця ночувать, вони ни пускають: „У-у, та в нас чумаків так повно, шо й... у нас нїгде в хатї“. — Та мінї аби оцей куль у хату, а сам я де-небудь пириночую“. — Ті одмагались-одмагались, пустили. От уніс той куль соломи у хату, розпріг і сїв на полу, сидить. Вони посїдали вечерять, його ни сажають. Диви ця, молодиця по хатї мотаї ця, та й пита: „Шо це за молодиця?“ — У-у, голубчику, у нас один був син, та як ожинили, а воно, якась собака, як посміялась, як поробила, так він побіг вовком та хто і зна, чи він типер живий, чи нї. А молодиця, спасибі їй, таки ни кида нас“. — „А шоб ви, каже, дали тому, хтоб вам привіз сина?“ — „Та шоб я, каже, дав: запріг би самих луччих пару волів та з возом і шо є в йому соли зовсїм би й оддав“. — От він пішов у другу хату, розмотав той куль соломи тай уводе його у хату. Вони тодї тих чумаків зза стола, а його за стіл, давай його вгощать, яєшню прягти. На другий день впять і сало прягли і ковбаси. Запрягли йому пару волів і поїхав він до дому.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

XIV. Відьми й чарівниці.

769. По чім пізнати відьму?

Ві́дьму пізна́ті по тім, шьо у не́ї на лици́ йи усьи́кий цьвіт, і бі́лий і чьирво́ний; а́ле лиш хто си на тім зна́йи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика з Ростія, пов. Вижниця.

770. Огнище на відьми.

Як хочиш відьму узнать, в питрівку, на первий день, заговівши, як прожинеш коров та будиш од череди йти, та яку найдиш паличку там або цурупалочок який і шо дня до самого Петра складай в одно місто, а на Петра запали. Так відьма, хоч би за десять дворів була, прийде: „Дай огню!“ та й годі. Її й дають огню та сміють ця. Ото й дознаюць ця, шо вона відьма. — Вона чи ни відьма? Каа'ть: В неї чоловічки в очах до гори ногами попиривиртались. Замічають: в такого чоловіка, так вони показую ця як слід, а в відьми вони попирикидаю ця до гори ніжками.

Борисовська волость, Валуй. пов. Воронїж. губ.

771. Липини не вільно палити у два боки.

Відьми обхоѓі у східні читверги границі́. Як є, шо запалит липину на оба боки и верже вітак гет на двірь, то відьма тото бе́ре и у східні читверга бе́ре то на очи и с тим обходит границі́; без того она ни видит. Цирез то ни вільно палити липину на оба боки.

Я так иду́, а то було якурат у східний читверь, иду онди проти посїчиньскої границї, диўю сї — стоїт, ни дивуйти, чиледина и так, ни дивуйти, гей кобила усе: иги-ги! и-ги́-ги!.. А минї так лечно стало, и я такі назад, назад тай на міст тай ве̇рнуў сї назад у Пасїчний, шом ни міг изважити сї ити.

Зап від Андрія Перожука в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

772 Як пізнати відьму.

Відьму, кажуть, можно узнати ось по чому. Ото як сидять за двором баби в неділю або в празник, так проходячи мимо їх треба надіть картуз назад козирком. А з пальців треба зложить дві дулї; одну руку з дулию засунуть в кишеню, а другу руку заложить в пазуху. Як шо проміж бабами є відьма, то неприміінно обізвицця — нашне його лаять: Шо ти, бісів син, дурака корчиш? Чого ти назад козирком ходиш? Шо ти смієс ся з нас... і инше.

Записав від Андрія Образумова в с. Шебекинї, Курської губернії, П. Тарасевський.

773. Як пізнати опира або відьму.

Єк хочі знати, котрий опирь або відьма, то на сирне пущінє бере сир у рот у шматку і тримає до ранку. Вітак дес ховає. Перед Великоднем з суботи на недїлю іде з тим з сиром до церкви. Єк зачне си осиношне, то ме видїти, котрий опирь або відьма, бо ў него дїниця на голові.

Зап. від Івана Николюка з Джурова, в Тростянци, Снятинського пов. Осип Михайлецький.

774. Свячений сир.

Щоб побачити відьму, то це треба мати ложку свяченого сиру, взяти його, звязати в сорочку, як раз коло пупа. От на годиняниє против Великодня із вечира іти в церкву, бо тодї всї відьми бігають по силї, іти і диржати ся за пуп, нїби пуп болить і стогнати: О-йо-йо-й! то відьма зараз прибіжить, тай буде питати, що тебе болить? Али від пупа руки ни відривати і нїчого з нею ни говорити, бо вона зараз вкраде свячений сир, щоб його до церкви ни донести; вона знає, що з тим сиром в церкві всїх відьмів побачиш. То як прийти в церкву, треба диржати кріпко його, то зобачиш, хто є в силї відьма, а хто гопир. Али тодї вже з церкви в ночи ни виходь з тим сиром, бо позбігаю ця опирі і відьми на коцюбах, на лопатах і роздирут тебе на шматки з тим сиром. А як розвидни ця та посвятять паску та прийти до дому та розговіти ся, тай взяти той сир тай піти на беріг тай кинути його на воду, тай тодї мирщі відбіжи далеченько, щоб не чути крику водяного гадя, тай тодї дивись на воду, то до того сиру позлазяць ця з води де які жаби, пауки, черепахи, ужі і гадюки і той сир розхватають на дрібні шматочки.

Умань, Київ. губ. Зі збірки Д. Щербаківського.

775. Як можна пізнати чарівницю.

На велике пущінье ворожьат. Варьйат в вечір йийцї і тоту лўпу з йийцьа би сховаў кусник, би нихто не знаў. Тот йиден, шо сховат

і шо день як встане, би си в йенчім не подумаў, іно о тім, аж до самого Великодня, а на Великдень би си вьзяў в рот під язик хот кусник. То котра йи чаріўницьа, то прийде і буде питати сьа: Шо ти там майиш? Спізнає зарас, котра чаріўницьа.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

776. Столець на відьми.

Кажут, шьо єк би хотіў знати, котра жінка у силї відьма, то має так зробити послїдного дня перед новим роком: Має раненько зробити собі столец, але таки того ранку зрубати на него живе дерево. Єк ўже столец готовий, то на нім має тот чоловік того дня ўсе робити сидїчи, хотьби навіть маў люльку курити,- то має на него сїдати. Над вичір бере си тот столец під паху, тай неси єго з собоў до церкви. Має си єго так нести, аби нїхто не видїў, бо єк би увидїла жінка, шьо ўна відьма, то уже того нещіслива година. Лїпше не йти до церькви. Єк прийде си до церкви, залїзти дес у куток тай сидїти. Ўже й церькву замкнут, а він має сидїти тихо на тім стілци. Дес коло ўпіўночи приходї до церькви ўсї сїльскі відьми, шьоби си порадити, шьо кожда має ў цїлім роцї робити. Єк тот чоловік буде сидїти на стілци, то єго відьми не будут видїти, а єк би буў без стілця, то би го відьми уздріли і розперли на кавалки. Тот чоловік сидючи на стілци віслухає усю відьминску раду і буде уже знати, котра у силї відьма. Дес зараз ў другі годинї по ўпіўночи відьми розходї си, а чоловік має сидїти аж до ранку. Єк на новий рік поприходї люди до церькви, тогди він віходит з своїм стілцем зноў під пахоў тай відносит єго до дому. Такий столец мож переховувати доўгі роки. І ўже новий не траба робити, лиш послїдного дня старого року траба на нім сидїти, а у вечір іти до церькви. Тогди буде знати, чого си сокотити. Відьми радї си, у кого котра з них має молоко відобрати тай свої корові дати.

Зап. від Василя Павлюка в Тростянци, Снятинського пов. Ос. Михайлецький.

777. Як відьми христосують ся.

На маслїнї, на первий день, злїпить вареник, ізварить його, той первий вареник оддїльно, шоб знать його було. Зварить і висушить; шшить капшучок, положить туди вареник і носить його на шиї до самих страстїв. Піттн з ним на страсти, прийти до дому, повісить його під образи, і нихай він висить до виликодня. На виликдень, як іти до вутринї, опять надїть його на шию. Коли пошнуть коло церкви обносить плащаницю, побачиш — відьми тодї христосують ця з замками, шо церкву замикають.

Борисовська вол., Валуй. пов. Воронїж. ґуб.

778. Як дивити ся на відьму?

Аби уздріти відьму, ци опиря, то траба узєги дошку, де сук віпаў, єк робі домовину і крізь ню дивити си.

Зап. від Стефана Глушки з Джурова в Тростянци, Снятинського пов., Осип Михайлецький.

779. Бойко показує відьми.

У нас бу́ли Бо́йки; пан спрова́джуваў на жни́ва, і ў нас перебува́ли на ква́ти́ри. Али при тїм інтере́сї Бо́йка корті́ло іти́ до це́ркви; лиш єму́ бу́ло ўсти́дно, бо вони́ ма́ють коро́ткі сардачки, тай він проси́ў дьи́дю, аби́ єму́ да́ти сардачка́ угорну́ги, аби́ він пішо́ў до це́ркви. Али то бу́ло на Іва́на Хрести́тельа; пози́чиў єму́ дьи́дї сардака́ тай пішли́ оба́ до церкви і ста́ли собі оби́два по́біч. Але ксьондз стає́ на евангє́ліє чита́ти, а Бо́йко тогди́ нїц не ро́бит, лиш кладе́ свою́ но́гу на дьи́дї небо́щика тай ка́жи: „Ви́дите що? Щос ви́дите? А що ви́дите?“ — „Ви́джу, жи ку́жда ві́дьма трима́є дійницу на голові́“. — У той час той сво́ю но́гу ссу́нуў Як іссу́нуў, а дьи́дї нїчо́ уже́ не ви́дьи.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки із Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

780. Відьма цїлує у дзвінниці дашок.

Ко які люди вивіряють, скілько у силї відьом і хто саме. На масляні, первого днї, як варять вареники, замічають первий вареник і звари ця він умістї з другими. Тодї як уже вийме його звариний, зашивають його у капшучок і на поворозцї носять на шиї і нїколи ни скидають. Тодї уже пізно тому чоловікові нїльзя ходить нїкуди до самого вилнкодня, а то відьми нападуть, задушуть. І ото уже як збереже його до цього дня, шо ни вийдя у юму відьми сиру, так тодї іди на утриню до церкви з тим вареником на шиї і примічай. Як уже яка відьма, так уходе у церкву і у дзвіницї зараз цїлує замок, а як уже виходять із церкви, так будуть усї шайкою іти за тим чоловіком і будуть просить, шоб ни страшив та одпустив їх по совістї. І ото він уже шо зна, те їм і робе.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

781. Пиріг із чосником на відьму.

На різдвяні сьвита стоїг на столї чисно́к; на вели́кє пу́щіньи зроби́ти з него пиріг, той пиріг трима́ти під па́хоў цїли́й піст; на Ве́ликдень до це́ркви взьи́ти його́ під язи́к. Буде́ іти́ до церкви, буде́ ї ви́дїти, як буде́ зна́ти промо́ву; а як ни бу́де зна́ти, то пітне́ го. Або як

іде́ на Вели́кдень с це́ркви, аби́ закла́ў капилю́х на го́лову ў це́ркві, то бу́де тако́ж віціти. Вона му ска́е скинути.

Зап. в жовтни, 1910, від Федя Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

782. Дівчина бере свячений чосник під язик.

Лю́ди йшли́ до це́ркви, а ді́ўчина взьи́ла під язи́к сьвіче́ний чисно́к, тай іде́; а та жінка ві́дьма завива́ла сї ў пере́мітку, тай ка́же до то́ї ді́ўки: „Ти ві́кинеш то с писка, ци нї?" — Тай ді́ўчина ві́кинула тай віта́к слабува́ла.

Зап. в вересни, 1910, від І. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, І. Волошинський.

783. Чосник на відьми.

Чисно́к с під ска́терти на пе́рший Сьвйи́твечір посади́ти у черепо́к, аби́ ріс до Вели́кодньи. Узьи́ти на Вели́кдень у пи́сок тай ра́но у це́ркві на всено́шнім диьи́ти сї, то ві́дьма трима́йи на голові́ дійви́цу тай го пізна́ст, при́йде до не́го тай го буде́ то́ркати; а́ле тра твердо́го, аби́ не россміяў сї, а́нї не заговори́в, бо би го потьи́ла тай би за́раз упа́в тай уме́р.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

784. Як прикликати відьму.

Дималце́ є, тай у дімалци́ сьвітло таке́ мале́ньке; а ўна хо́дит поми́жи марже́ну, ко́ло коро́ў, і чьолови́к уздри́т тай сокоти́т. Уздрі́ў из дйи́леку тай бли́жит си ґазда́, шо там за сьвітло йи, а воно́ чи́чйи вид не́го да́лї. А вин ка́же: „Це уже́ ві́дьма йи! Аби́ тйи прийшла́ до мени, я тобі́ дам ни́тий тай бе́рда — а́ли ра́но". — А вин ухо́дйит, ка́же жи́нцї: „Ра́но ма́йи при́йтї, я булу́ зна́тйи, котра́ ві́дьма". — Дйи́вит си, аж ра́но прихо́дйит жінка — прихо́дит до не́го: „Я прийшла́ до вас, ци би ви минї́ нї прода́ли пороси́", або́ шьо. А ўна уже й рік нйи бу́ла ў тї ха́тї а́бо два. А чьолови́к жі́нцї ка́же: „Оце́ ві́дьма, була сно́чі ми́жи коро́вами і я її́ кли́каў сно́чі тай вона́ прийшла́". — Потім у нас спізнают по цему, шо то доко́нчи йи ві́дьмоў.

Зап. в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Вижниця, Ів. Волошинський.

785. Відьма утікає.

Раз на Юрія, місечна ніч була, ми ішли, нас два ішло, а відьма з ґійницеў шос туди діяла. Але она мала си з нами здибати, а як нас уздріла тай утекла гет.

Зап. від Петра Григоровича в Орельци, Снятин. пов., 1912 р. А. Онищук.

786. Відьма перелітає ріку.

Я раз ішо́ў з міста тай чи́риз рі́ку переле́кіла ві́дьма так, йик ди́мало тай сі́ла на горо́д. Тай я призира́ў, а́лем ї не ви́дїў. Як нови́й мі́сїць наста́не, то вони́ чьисо́м і по дві, тай си так скримсну́т, йи одна́ яснї́ща, одна́ темнї́ща.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка з Ростік, пов. Вижниця.

787. Як призвати відьму.

А молоко́, ка́жут, що я́кби ві́дьма відобра́ла, — грі́ги а́бо печи́ ў вогни́ кі́нцку пітко́ву і кла́сти на порі́г, то за́раз та ві́дма прибіга́є і про́сит сї, жи вже бі́льше молоко́ відбира́ти ни бу́де, щоби́ ї тим зилї́зом ни пекли́, бо хоть воно́ на поро́зї жилї́зо, а ві́дьма чу́є, що пече́.

Зап. в цвітни, 1911, від Павла Семовоника із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

788. Капля молока на сковороді.

А взнають відьом, яка спортила корову. так: видоють з тиї ко́рови молоко і станут жарить його на сковородї — ото вже та відьма ни з сього, ни з того, а таки прибіжить у ту хату і стане розпитувать, шо роблять.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

789. Капля молока спроваджує відьму.

Як відьма корову спортить, зараз здой хоть каплю на горячу сковороду, так вона так і прибіжить, і в піч загляне, і туди никне і сюди. — Дай, ка', минї ту каплю. — Так її трудно, як та капля на сковородї: вона так і качаї ця. Оце ночю чорт зна де лїта, а дньом така хвора, така хвора — жива до Бога лїзе.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

790. Як спровадити відьму.

Хто заміте, шо відьма корову подоїла, треба взять, подоїть корову, рожжарить сковороду, злить на неї молоко: так вона почує запах та і прийде чого-небудь питать. Та тодї вже нїчого нїзьвя їй давать, а то як даси, то й усе ворожіня пропаде.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

791. Як виглядає чарівниця?

То Дмитро повідаў, жи видїў чаріўницьу о́тї на ґанґу, так біло вбрана, як на смерть і мала хвіст.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від Г. Бідник М. Капій.

792. Хмари йдуть за відьмами.

Йи такі жінки́-відьми́, шьо біжьи́ тай за ни́ми хма́ри біжьи́ тай йи такі люде.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика із Ростік, пов. Вижниця.

793. Відьма родима — негрішна.

Як роди́ма ві́дьма, то не ма́є гріху́, а як учена, то ма́є гріх.

Зап. в маю, 1911 р, від П. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

794. Відьми родимі і вчені.

Відьми́ йи природже́ні і ўче́ні; а́ле ті ўче́ні то ще гірші від тих, що ўродже́ні, а вони́ ўчьи сї від тих роди́мих.

Зап. в вересни, 1910, від І. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

795. Що треба робити, щоби стати відьмою.

Їдна відьма каже до молодиці: Я тебе научу, як відьмою стати. Ти возьми, скинь сорочку, а як я стукну в вікно, щоб ти вийшла! — От одна молодиця і попробовала. Як відьма стукнула в вікно, та молодиця скинула сорочку і пішла за відьмою, а відьма її вила берегами і ярами. Тай здибають они двох опирів, а ті опирі кажуть до відьми: А ти взяла достовеніє, щоб тут ходити? — Нї, не взяла. — А тодї опирі начали її бити по мордї, а та друга аж закаменїла. Тодї опирі ту другу питають: А ти взяла? — Нї. — Тодї і ту другу добре набили. Тай та відьма і жінка пішли до дому. На другий вечір відьма каже до молодиці: Ти бери пушку сира і я возьму. — Взяли они ті пушки з сиром тай ідут попід ставки. Як кине та, що вчить ся бути відьмою, свою пушку з сиром, то приплила їдна рибка. А як відьма вкинула, то до теї пушки приплили і гадюки і жаби і начали їсти сир. Тай та жінка не хтїла бути відьмою, а відьма до неї каже, що моя душа пропала.

Умань, Київ. ґуб. Зі збірки Д. Щербаківського.

796. Хвіст у відьми.

Ві́дьма ма́йи природже́ний фіст так, як ри́ба плє́гву; а́ле як мала́, то го́лий, а віта́к пороста́йи, як ма́йи роки́. Ка́жут, що відьми́ поло́н збира́ют; от хо́дит по хлї́бі тай збира́є, да́йи коро́ві, а та да́йи молока́. Росу́ збира́йи.

Зап. в вересни, 1910, від Ів. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, І. Волошинський.

797. Відірваний хвіст.

Науменко, на самом ділї, чуть ни родимий. Він прийшов раз у кабак: „Є каа', відьма родима, є с хвостом!“ (Воно, положим, говорять, родимі відьми єсть с хвостами). — „А де він у тебе той хвіст?“ — „Над сра..ою! Купіть мінї, идольські сини, горілки тай рвіть“. — А в його справдї шось в родї бородавки, чи шо. Мужики найшли вирьовочку таку тоненьку, обвязали ту бородавку, та привязали його до стойки. Кров з його біжить, а вони його тирять. А він: „Тянїть, идольські сини, аби півкварти купили. — С тим і одірвали ту бородавку.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

798. Як відкопували відьму.

Відьми сут родимі. Коли є сїм дївчат у кого, а хлопець не переложит (значить, а жадного хлопця), тогдї межи тими сїмома одна є відьма родима. Коли є більше, як сїм, то всї справидливі. Так само коли є сїм хлопцїв, а жадної дївчини межи ними, то оден є родимий опир. А єк би було и 15 хлопцїв, то всї справедливі. Є відьми так само и опирі – від дожджу, від посухи, від морозу, и від коров, и від всєкої біди. Та таких брали давно, тай вязали ланцами; брали на дрючок и пекли, аж доки си не признали, и не відвернули посуху або дождж, або шо инче, шо зле вчинили. Приказували старі люди, шо не одно и в руках згинуло, а таке запекли було, шо си не признало. Єк умре таке, то доти буде або дождж, або посуха, доки єму голов не відрубают. Разу одного, скілько вже років буде, не тємую, такі плови були, година бє, та бє, а то відьма вмерла. Взєли та зібрали си три люда, та в ночьи взєли лїжники, свічок тай горівки, пішли на цвинтар, пообстелювали гріб, шоби нїхто не бачив, тай відкопали, дивют си, а в трунї всєкий цвіт и лїд, и відьма вивалила язик. Оден си спудив, бо відав сам був опир, тай не хотїв голову рубати. Тамтї два віпили горівки тай відрубали голову, а кров живіська потекла. Єк опир кривавит, дождж пускає си. Втяли також кіску тай поклали на гріб, на знак. Та собі на біду — бо за то завдали їх до кримiналу.

Зап. 1902 р., в Космачи, Косів. пов. від Анни Жедалик Кл. Лисинецька.

799. Як дитина бігала по шнурі.

Була одна жінка тай мала доньку. Трафив си з другого села ледїнь, шо єю засватав и она си віддала и пішла на друге село. Прийшло си, в якис чьис она си надїяла тай каже: Чоловічьи, я піду до мами на злоги. — А він не хотїв пустити. Она си просила тай він помєк тай пустив. Але пішов назирци за нев. Хотїв знати, чьому закортїло жінку кончи до мами. Прийшов тай став у ночи під вікно и дивит си, а жінка

на постели. Та єк вродила си дитина, мати взєла флєщинку з полиці, помачала чимос дитину, и взєла й поставила на постіль коло доньки. Вітак взєла шнур, подала оден конец донці на постіль, а сама взєла за другий конец й розтєгнула почерез хату шнур, а сама стала в кочергах коло одвірка там, де кочергу кладе си (в гуцульській хаті кождий кут має свою назву: коло мисника, коло вишного вікна, коло постелї и в кочергах). Отже стала в кочергах, приложила пальці до губ и фівкнула понад шнур, а дитина схопила си тай по шнурі ид бабі. А поліжниця собі приложила пальці до губ и фівкнула, а дитина від баби д мамі и так перебігло по три рази по шнурі. А чоловік дивив си кріз вікно, тай спудив си, тай думає собі: Ого мерза, отом си дістав у руки, Боже відверни, ще й мою дитину відьму зробили; отом си дістав між відьми! — тай засмутив си. Вітак прийшов рано нїби з дому, тай нїчо не каже. А вітак єк відужала, прийшла т' хаті, а чоловік все сумний, тай сумний. А она каже: Ти чого такий сумний, чому межи нами нема щирости, та веселости, єк перше? — А він каже: Дай поки, я шос видїв й знаю, та тому менї не весело. — А она: Скажи, скажи. — Та шо скажу, шо коло тебе Бога нема. — Ой, ой... — Та я видїв, шо ти, відьмо, робила з мої дитини з своєв мамов відьмов, також шоби з неї була відьма та кликалисте злї духи! Ой, ой, отом си дитинки діждав! — А ві жєть вчнило си чоловіка тай каже д' нему: Знаєш шо, піди ко до попа та най мене й дитину заклене, там є в книгах заклинанє, тай від нас злі духи віступлє, и я тай дитина вже не мемналижати до них. — Чоловік пішов, запросив попа, піп заклєв и вітак вже собі жили, єк Біг приказав.

Зап. 1902 р, в Космачи, Косів. пов. від Михайла Палїйчука Кл. Лисинецька.

800. На що хреста на дверех у стайни?

Хрест ро́бйи де́хтем на две́рех у ста́йни і на одвірках для обеспе́ченя пе́ред ві́дьмоў і опире́м.

Зап. в липни, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

801. Проти відьми — деготь.

Ирид Юрієм аби взьиз і аби помастиў дехтем тоті двері, в котрі до корови йде сьи, такий хрест з дехтю і на воротьих і вона не таку має міць.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від С. Хартуняка М. Капій.

802. Чим ловити відьму.

Ві́цьма сї перекида́є ци на пса, ци на кота́, то аби́ злови́ў на слю́бний очку́р, тай вона́ перестої́г якийс чьис, тай зро́бит сї жі́нкоў.

Зап. в липни, 1910, від Н Мокрицького з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

803. Як зловити відьму.

Як відьма перекине сї кіткоў, то кидают на кітку борону і так вони лапают її.

Противў відьми корову заправлийют — якос тамечка примовийют.

Зап. в цвітни, 1911, від Павла Симовоника із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

804. Шнур на відьму.

Відьма може потлити чоловіка; як ї дес злибайи, то лапати ї можна шнуром на віддїў, бо може покити чоловіка, якби ї на віддїў ни лапаў.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

805. Спосіб на відьму.

Коло корови мож на Юрія зловити відьму. Покласти борону зубками на двір на дверях у стайни, самому лїгчи на голу землю під борону і тогди сї ї уздрит. Ўна приходит і жьилує мене, шьом змерз. Я беру новий кулешінник чірвоний і слюбні поркіницї. Ўна зайшла до колешнї у видї свинского бордюга з світлом і каже до корови. „Я тебе, марґуць ци сивуле, дою". — Цей, шьо хотїў ймити, відповідає: „А я си до тебе строю". — Ўна каже: „А я молоко до свого знаріду зсипаю". — А він каже: А я тебе своїм способом злапаю". — Єк він сказаў так, зробиў і прикриў відьму кулешінником і поркіницями. Ўпїс кулешінник до хати і зачьиў си з жінкоў радити, аж стала біла днина. Рано приходит до него дитина тої відьми. „Ей, вуєчку, пустїт нам маму". — „Не пустю маму, най твоя мама не псує менї манну". — І так стало. Дитина пішла до дому. Приходит ґазда тої відьми: „Бі' си Бога, чоловіче, даруй ми провину, більше цего не зробю, хоть най зараз гину". — І даў му за то, шьо сам хотїў, аби лиш жінку пустиў до дому. Аж тогди відьма прийшла д' хатї.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Грицька Николюка з Джурова.

806. Рада на відьму.

Але ші є практика, аби узьиў тай ймиў живого струга тай аби удоїти молока у струга тай аби го кинуў ў піч поза грань тай уже більше не буде відьма молоко брати.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Филипа Чолана з Ростік, пов. Вижниця.

807. Хто зловить відьму?

Такий, що уміє від себе щос відговорювати, то дістане відьму, а такий, що не уміє, то не дістане.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

808. Як Жид злапав відьму.

Йиден такий був Жид в Чирнилици. І він узьив, хтос йиго дорадиў, та взьиў такий, шо бире сьи в нїм сьлюб, пасок, шо се оперізує штапи, альбо очкур і він так узьпў, сїв коло корови с тим очкуром і мав новий горнец і сьвічку сьвичену. Але воскова. І сїв коло корови проти Юріє в вечір. І чує в ночи, шос рипнуло дверми. Він той горнец відоймиў до гори, бо він сьвічку накриў і то засьвітило сьи по цалі стайнї. І дивит сьи, а піт коровов є відьма, а перекинула сьи в колесо. А він узьив, приступиў до корови і то колесо взьив тай в дьиру фпхаў той очкур. І ввів тото до хати і припйиў до бамбетльи; рано встаў і на тоє сьи дивит, а вона сьи пирикинула вже в кобіту. А в неї тогди очкур від писка пирисилений аж до заду. І так привйизана була до бамбетльи. І Жид каже, шо буде бити; а вона каже: В вас корова вже не буде більше збаўлена. І наўчу вас, шо сама вмію, али як буду вмирати, лиш пустїт мене. І навчила йиго, як вмирала.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Софрона Хартуняка М. Капій.

809. Тїтчин гречаник.

Сїв чоловік засїдать відьму. Вона лїзе через тин, баче, він сидить: „Це ти ка', Іван, сидиш?“ — А він каже: „Я“. — „На тобі гричаник та іди до дому!“ — Він до дому прийшов: „Нате, каже жінкам, тїтка вам гричаник прислала!“ — Коли засвітили світло, а то коровячий гівняк. Він тодї пішов у друге з батїгом її пиристрівать тай заснув, а вона й прошла мимо його.

Перве, шо народиця, так відьму влове.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

810. Як відьма убирає ся до корови.

Ві́дьма як іде́, як хо́че від коро́ви молоко́ відобра́ти, то сї перебира́є на бі́ло і во́лос ма́є роспу́щений. А як ґазда́ підсє́де, то тра́ба, аби́ маў ко́ло се́бе во́лу сьвіче́ну, жиби́ на ню хлю́пнуў і мо́же ї йми́ти. І як імé тоту ві́дьму, то аби́ ї заска́ржиў до су́ду, то бу́де сиді́ти ў аре́штї і заплати́т йиму́ за всї тоті чьиси за молоко́, жи відбира́ла від коро́ви.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

811. Як відьма відбирає молоко і яйцї.

Як лиш прийде і с ста́йнї з одві́рка утéше трі́ски, тай вже відобра́ла молоко́. А як не мо́же с ста́йнї, то з одві́рка з ворі́т.

Ві́дьма відбира́є і я́йцї від кури́й і лї́зе до кури́й на під ди́ркоў

котóм. Я по тім знáю, що по Юрієви у кáждої кýрки три абó штúри пéра від полоpúни повтúнані в цілім селі

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський

812. Топка соли у відьми.

Чьиріўни́цьи кладé тóпку сóли пид мист, абú не вúтко, тай кілко маржúни перейдé, тілко молока відберé.

Як корóва зарúче, то вонá клúчйе молокó від тóї корóви до своїˊ.

Зап. Ів Волошинський, в серпни, 1911 р, від Одок. Матіос із Ростік, пов. Вижниця.

813. Як відьма відбирає молоко?

Віцьма кладé на стоўп дійнúцу тай слýхає, абú де корóва зарикáла тай кáже: „Мині смитáна та мáсло, а тобі“ — кáже — „най бýде водá“. — Тай ужé с тóї корóви нима кóристи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Филипа Чолана із Ростік, пов. Вижниця.

814. Жаба післана відьмою.

Відьмú навіть і жьи́би посилáют до корóў, абú відбирáли молокó; áле як ґаздá імé ту жьúбу і її зúйже і роспечé кінцку піткóву і постáвит ї на ту піткóву і льльú молокó на ту жьúбу і жьúба на піткóві на кі кінцкі — і тогдú відьма прийдé до тóго чоловíка шос позúчити, бо ї так кóло сéрцьи печé, як тотý жьúбу. Але той чоловíк абú нічó ті жíнції не позичúў, нáвіть і стебельцьú, абú ни взьúла, то вонá тогдú за ту кáру мóже й умéрти.

Зап Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

815. Де збирають ся відьми?

На Юрія збирают си відьми на круглíках (горбок на пасовиску о промірі 2—3 м).

Я начуваў, знаєте, на толоці з кіньми та так дес коло ўпіўночи (а я спаў на круглíку) шьос обкинуло мене наўкруг граниў. Тогди я вікроїў з земні мале колесо і поклаў у кіпилюх, а то шьос лиш зашуміло тай полетіло до хати Н..

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

816. Забави відьм.

Роскáзуют, що на велúкі сьвúта, от на Юрія, на Дмúтрьи, тай відьмú ідут на кочергáх на границі, тай забавльúют сї, грáют сї, а якби там такúй прийшóў від ним, що не знáйи віт сéбе, тáй би го покúли.

Зап. в вересни, 1910, від Ів. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, І. Волошинський.

817. Як відьми танцювали голі.

Раз в нашім селї забавели сї. А прийшов до них так, якби подорожний тай забавлеє сї в коршмі. — Але я, каже, знаю, жи в вашім селї чирівниці є. Зложіт менї, заплатїт менї, то всї перед вами станут!

Тай зложили єму ґазди гроші. А віт сам не знав, що єго жінка чирівниці. Він взєв в шепку штири ґрейцарі тай положив в шепку тай закрутив два рази. Тим чєсом кожда чирівниці, що робила, то робила, шмитє с себе верла тай до коршми тай гола танцювала.

Віт сї дивит, а його жінка є. Ну і стали танцювати си. Як сї вже дуже втомили, а вітови зробило сї прикро, що єго жінка танцює, тай взели го просити, щоби розробив. Потому обернув у другий ріг два рази, тай кожда пропаметала сї і полетїла до свої хати. Тай люде знали, які є чирівниці в селї. А він від того був. Бо то с подорожників найбільше трафлеє сї.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липнї, 1906 р., від Михайла Бабяка В. Левинський.

818. Сходини відьом та опирів.

Ко́ждого ново́го мі́сіцьи пе́ршого ті́жньи ма́ют свій сейм, схо́дьи си відьми́ і опирі́ на сейм, вони́ си зна́ют і він так са́мо має до се́би; же́нит си опи́рь і з ві́дьмов. Схо́дьи си на Юрі і на Андре́я, а́ле за то сьви́то сла́бо пип оповіда́є че́рез то́ті відьми́.

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вижниця.

819. Як маляр хотїв зробити женщину відьмою.

В силї Коріньок малярі поновляли церкву. Один маляр стояв на хватирі у бідного чоловіка. Мужик був у економії на заробітках, а жінка була дома, сама управляла хазяйством. Один раз хватирант попросив у хазяйки на вечерю подать молока. Вона й каже: Я рада б душою попотчувать вас молоком та на жаль і дітям ни в волю приходить ся їсти; корова поганенька, молока зовсїм мало дає. — Ех ти ни знаїш, як молоко добувать! — обізвав ся маляр. — Хочиш я, тебе научу, молока буде ни в поїд, іще продавать будиш. — А як же це можно, шож треба зробить, научи, пожалуста! — Маляр взяв якусь книгу і почав читать. Читав, читав довго. Образи були високо поставлині на покутї, а коли він почитавсь тиї книги, то ні з сього, нї з того ідуть, ідуть в низ і постановились на долівці. Він тодї і каже: Скидай юпку. — Вона скинула і стоїть тиличкою в одні сорочцї, жде, шо дальші буде. Маляр і каже: Ну, тепер повиртай ся до образів задом. — Вона тодї схаминулась, розшолопала, шо це діло ни боже, а од чорта, та мирщі надївать юпку і задки-задки геть од покутя подальші. Він і каже: Чогож ти зля-

калась, куди ти біжиш? — Хай тибі всячина з твоїм молоком, лучче я вік біз молока буду, чим душу свою занапастить. — Е, голубко, ти хотіла, шоб було молоко і шоб душа була чиста? — І так вона ни захотіла учить ся добувати дарма молоко. Одказала йому в хватирі, боялась, шоб він ни поробив з нею чого небудь.

Зап. від Пилипа Козїдубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

820. Відьмині дїти.

Єк жінка злеже тогди, єк си місїць марот мінит з лютого (з казибріта на марот), то єк то є у ночи і тогди уродит си дитина, то єкби тогди не було світла, то відьма, котра уродит опирьа, може собі у потемку люцку дитину узєти, а опирьчьи підкинути. (Відьми чинї опиріў тогди, коли казибріт передає службу на марта). Єк відьма підкине свого хлопчика, то буде опирь, а єк дїўчину, то буде відьма. Відьма озме люцку дитину тай мучит, лишеї дома, а сама ходит, куда хочі. Своє опирє або відьмє не могла би так лишити, бо й ўно би перекинуло си у кота, ци пса тай ходило з неў. Таке підмінїне опирьчьи або відьмочка дуже плаксиве, а їсти нїколи би си не наїло, хотьби і сто разіў даваў на день. А шьи пізнати, шьо котре опирь, то ўно природзїня ни має, лиш там, де ўно має бути, є маленький пупчік, котрим ссеї і ни має там жадного волося і на грудех ни має цицочок. Відьму по тім мож пізнати: ўна także ни має природзїня, лиш пупчік, волося там ни має, цицочок także нима, а з заду має голий фіст. Єк відьма підмінєла дитину, то ї ховают від людий, аби її нїхто не видїў нї у купели, нї голу. Така дитина ўже з малу має опиречу натуру або відьминску. Плаче та плаче, а єк ўсне, то нїхто би ї не пробудиў, бо дух з неї вішоў тай пішоў дес межи опирі, або з відьми межи відьми. Дух з відьми нїколи ни піде до опиріў, або з опиря до відьміў. Опирі ходї відбирати коровам молоко тої ночи перед новим роком.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов., від Василя Павлюка.

821. Чи крадуть відьми зірницї.

Просто диво на цїм світї стало, як у одному силї збила ся самотоха, як ізбунтували ся. Просто з дуру набалакано, що відьми зірницї покрали: утриню і вичірню. Тут малі, старі, просто усї так як дурні, бо повірили на колдуна старого. Так вибігли диви ця, а воно було хмарно і їх ни видно було, так тут усї і ахнули і давай шукать відьми: хто і де тут? — І пішли ляси, хто яку бабу чудну зна, і той про її стане казать, що вона відьма, поросудять і усе ни приходи ця. Но тут Лизка Пискунова стала ляскать язиком, що вона вийшла о північї і як

подивила ся на небо і углядїла Сорочиху стару на віником і Устю Риштачку на помилї. І литїли до Устї у верх і нисли у руках зірниці. Так тут уся громада і загриміла, бо вони низдужащі були і так собі чудакуваті, похожі на відьом. Пішли с криком до їх у хату, а вони жили у хатї биз рідні і гріли ся на печі і ни знали ці штуки. Люди увійшли у хату і давай костить: „Ах ви старі суки! Ич які болящі, а як зірниці красти проворні. Випустїть зірниці — нихай світять і добрим людям время кажуть. — А бить кажен бояв ся, щоб відьма ни зробила котом или свинею. Ті баби стали с кректом отказуваця, бо у їх ни було мочі справляця з ними, так шож ни кажи і ни говори — ни вірять. Та де у Бога Микита Сугробів явив ся і давай їх палюгою валять та костить: „Ах ви сякі-такі дураки! Я сьогоднї всї зірниці бачив, а ви плитете, що на голову ни лїзи. Щоб вас сїм хіндь трясло та ще болячка на язиці сїла!“ — Так щож, хоть розійшли ся, а одно товчуть, що ни було сю ніч зірниць: це вони попускали їх на волю і вони стали світить. А хто почав росказувать, що вона диржала у погрібі, у пічурце, надавлинї каминюкую, а як наляли її усї люди того хутора, так вона і пустила їх. Так у тому силї болтали дурним язиком, та на силу уже люди умні ростулкували, що сьому нилзя буть. І так кінець.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воровїж. губ.

822. Відьмин спряток.

Ві́дьма збира́є смета́ну тай нано́сит у шкорлу (дупло́ у смере́ці) і там ро́бит собі́ спрьи́ток тай но́сит д сво́ї ха́ті. Минї росповіда́ў оде́н чьолові́к, шьо найшо́ў буў дупла́ву бере́зу тай там були́ малі́ бербеничьки́ — такі на па́лец, гий флоя́ра; ў одні́ була́ бриндзьи, ў дру́гі ма́сло, шьо собі́ ві́дьма була́ спрьи́тала.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вижниця.

823. Відьма не трафляє в тїло.

Оце такі так отут було. Був оден чоловік, шо мав жінку відьму, шо по чімос єю хтос пізнавав, шо она є відьма. И казали єму люди, шо: Твоя жінка відьма. А він казав, шо то не правда. Тай говорив він з другим сусїдов, казав, шо: мою жінку публічат, шо моя жінка відьма. — А той сусїд також шос знав и єго порадив. Каже: Ану но возми нового четверга у північи — бо то четвер відьм — озми ко та обирни ю спечу там, де спит головов, то таменьки оберни ногами тай меш видїти, ци відьма, а ци нї. И тот ґазда так изробив. Там, де спала головов, там обернув ногами. И рано жінка не вставала, у обіди також нї. Він єю буджьиє, она так, єк завмерла, не встає и не обзиває си, а тїло

тепле. Уже в днину, в полудне, обернув еї назад так, єк була, и она си пробудила и встала и говорила до чоловіка собі, шо си заспала. Чоловік на ню посварив и она си признала, шо є відьма від маржини, від дійла. И сказала, шо є їх много, але не всї до одного. Одна є до худоби, друга до вужей, трета є до жибів, четверта до звірів, пята до людей, шо потинає, до всєкого, до дожджу, до граду, до посухи, до всєкого. Людей потинают так відьми. Збирают шерсть на помитищу, шерсть тоту, котру шкрепчут и вікидают, и злі духи йдут, візбирают, и відьми, й тоту шерсть січут, и тим потинают людей, робє калїками або на смерть. А тот чоловік пигав си своїї жінки: Чомуж ти не вставала так довго? — А она єму казала, шо: Ти мене обернув там ногами, де я була головов, а дух той, котрий з мене вийшов, то в ногах місце не мав найти, аби зайшов в ноги, а в голову на инче місце не міг піти. А єк ти мене обернув головов на то місце назад, то той дух назад зайшов та я встала.

Ой так славити Бога, шо то вже си сими чьисами перевело якос, не чувати; а давно то єк сусїд з сусїдом чього погнївав си, то оден на другого насилає жеби, вужі, всєку нехар, всьо то т' хатї лїзло. Приповідували старі люди, шо так було. Покойна Марія знала до того, та бувало йшли до неї и она воском висукувала; бо то так, єк потне відьма шерстев, то тїло зачне пухнути; а она, бувало, возме воску и по тїлї ссукує и шерсть си вісучьи вся у віск тай лекши си зробит и видужає. А тоту жінку також піп заклинав и благословив, аби була чистов чьильидинов.

Зап. від Михайла Палїйчука 1902 р., в Космачи, Косівського пов. Клим. Лисинецька.

824. Зловлена відьма в мішулику.

Йик ві́дьму в мішю́лику йимут тай держи́т, а тї́ло ї хова́ют, тай прине́су́т до гро́бу, а тот пу́стит мішю́лик тай душьи́ увійде́ у тї́ло тай вона́ ожива́йи. Йик ві́дьму у мішюлику йме гу́знами, то ї трима́є у гу́знах, бо вона́ би утекла́ з и́ньчього.

Зап. І. Волошинський, в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вижвиця

825. Відьма в мішулику.

Відьми́ йи ў мішю́ликах, бо, ка́жут, шо йик ві́дьма ле́ке спа́ги, то душьи́ ли́шит то́луб і влї́зе ў тот мішю́лик тай лети́т, тай з бли́ска мож пізна́ти, а з дале́ка лиш сьві́тит так, гий лїхта́рньи. Де́які пітхо́дьи тай

ло́вйи; мож лиш гу́знами[1]) йми́ті, аби́ си приближи́йу тай лиш тим би ймиу, и́нчим би ні. Відьми́ летьи́ з Ґалі́ции[2]).

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Насті Хімчинської з Ростік, пов. Вижниця.

826. Яких цуцинят не любить відьма.

Є такі собаки, шо відьом рвуть і вовків ни боять ся. У них виростають вовчі зуби. Один дякон розузнав про це діло і задумав придбать сибі таку собаку. Розжив ся сибі цуциня, сучичку. Виросла вона, побігалась, ощинила цуцинят. Дякон оставив сибі саме де лучче цуциня, теж сучичку. Ця вже сучичка коли виросла і побігалась, то ощинила цуцйнят двох чи трьох з вовчими зубами. Дякон одібрав цих цуцинят і положив їх сибі під кровать у хаті, шоб ни подушила відьма. Стали вони підростать. Дякон і очей з них ни спускав. Коли сам з дому одлучав ся, то припоручав жінці або роботникові, шоб доглядали за ними.

Один раз вечиром дякон був дома, була лїтня пора так, шо двері були одчиниті. Дякон сидїв, писав цирковні книги. Коли чує, як заскавучать цуцинята під кроватю! Дякон опромитю як хватив свій костур суковатий та туди. Коли дивить ся, а там собака здорова, чорна, душе тих цуцинят. Він як почав її буздикать тим костуром! Бив, бив, аж поки всї ноги попирибивав; ни одниї кісточки ни осталось цїлїсїнької, потім пиривязав одну ногу красною ниточкою і викинув її за двір.

На другий день ранком дякон пішов до попа і заявив, шо до вас скоро привизуть відьму сповідать, так ви одкажіть, шо відьом ни годить ся сповідать, гріх. Низабаром після того дивлють ся, везе молодий паринь свою матїр сповідать. Дякон зразу догадав ся, шо вона, і попові моргнув. Піп тодї став розпитувать, чим вона захварала. Син сказав, шо ни знаю, а вона криз зуби процїдила, шо я впала з горища і розбилась. — А дякон і каже попові: Ану давайте, ми подивимось її на ногу. — Вона ни хотїла показувать. А дякон з попом силою подивились на ногу, коли так одна нога пиривязана красною ниткою. Піп тодї почав її страмить: Ех ти, богоодступниця, ідолопоклонниця ти, ти чортові душу віддала. Убирайсь вон... Іди до чорта гріхи свої спокутувать. — Прогнали їх, парняга завирнув коня і поїхав з матїрю до дому. Привіз і вона довго ни жила; чириз день, чи чириз два здохла.

Відьми, кажуть, з проста ни вбєш, її ни за шо ни попадеш, а дякон її уходокав чириз те, шо в його була така палка, шо всяку нечисть

[1]) Споднями.

[2]) Через ріку Черемош, над котрою лежить село Ростоки.

могла попадать, бо на її було стіко сучків, скіко в отчинашу слів. І сучки шоб були родимі, а ни прироблині нарачи.

Зап. від Пилипа Козїдубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

827. Смерть відьми.

В Лисиківцї біля Шилакиної вмірала відьма, три днї вмірала, ніяк ни вмре. Ну от і каже та баба: „Зорвіть стилину, тодї я вмру". — Ну от вони зорвали, а вона ще ни вміра. Ну тодї: „Розваліть комін у пічі!" — Нивістка взяла, дірочку пробила маленьку тай ка': „Вже розвалили!" — А вона і ка': „Брешеш, сукина доч! Обдури свого батька; розвали мінї увесь". — Вона тодї взяла, весь розвалила, вона тодї і вмерла. Це й дячок Миколай Гаврилович Носов розказував, аж забожив ся, шо правда. Вони бач поїхали ховать, а воно дірка. Вони й питають: „Шо се таке?" — Їм і розказали.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

828. Відьма на катафальку.

Прежде й батюшка спорив, шо нима відьмів, а коли роспитавсь, є. Прежде відьми уставали з могил, та ходили до дому. А от розказувала одна стара баба, як її свикруха вмірала. Прямо христи ця нивістка, шо правда була. „Сидю я, каже, годую дитину, а в кінцї стола сидить батько, жури ця, де брать дощок на домовину? Це вже пириночували, як вона вмерла. Коли вона кидь с себе сирпанок. Це вже як до вечора долижала. Я, каже, злякалась і ни злякалась. Вона все коло голови лапа, а я питаю: „Чи так завязала сирпанок?" — „Так!" каже. Балакала-балакала до дня, балака й день, а ни встає. Та приходе вже Голобородьчиха тай каже: „А коли ти пиристаниш витрибенькувать?" — Взяла, зложила їй руки й пирихристила — тодї вже вона пиристала балакать. Вона росказувала, як її й ховать: „Ви нисїть, каже, мине на пирехресну дорогу та так і пройдїть чириз неї". — Так вона ходила до дому й після смерти, поки закляли її. Батюшка прибивав її осиковим приколнем. Бувало як ни оставлять їй вичерять, так вона цїлу ніч торохтїтиме ложками і лизатиме все.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

829. Відьма і по смерти шкодить.

Мовили, жи як вмерла чаріўниця, то прийшла до того дому і не давала невістам корови дойети. Невісти сыдали під корови, а вона наступувала корови, би невісти не могли дойети.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Г. Бідник М. Капій.

830. Гадина і відьма.

Як гадйина укýсит корóву у вийми, то ўже відьма не мóже відобрáті молокó.

Гадю́ґа не мóже кусáті корóву биз прьи́чьки[1]), а йак вели́ка прьичка, то мóже і чьоловíка ўкуси́ті.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика з Ростік, пов. Вижниця.

831. Як заправляють корову проти відьми.

Сьвітьи́ колóкічку — знáют пани́ч, дéрево колóкічку — і рóбйи такі кілóчки і віпáлюют такí ґьирочки́ у рóгах і запихáют тоти́ кілóчки у ріг і то кáжут, що від такóї корóви ві́дьма відобрáти молокó не мóже. Сьвітьи́ є паскáми. Хлóпці нарубáют колóкічку і продают у відпуст тим людем, що потрібýют і вони́ дают сьвіти́ти, аби́ мáти до корóў і до посьви́щуваня хáти.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

832. Як забезпечити корову перед відьмою.

Ще такí йи знахарí, що кáжут, що піткýрюют корóву тим васи́личком, що на Чéсного Хрéста опкладáє сї хрест, то такí, щоби́ ві́дьма ни мáла при́ступу.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

833. Розпатлана відьма.

Один раз я вийшов ночу на двір, як раз о півночі. Чую, на городї хтось закричав. Слухаю другий раз, хтось крикнув; прислухавсь, ниначе знакомий бабський голос. Я вийшов до току, дивлюсь, поперек нашого городу біжить женщина в одній сорочцї тиличкою, роспатлана, простоволоса. Подалась вона скрізь по городах. Я тодї назад і пішов до дому, мінї якось моторошно стало. Бог його зна, шо воно таке, кажуть, шо то відьма. Я раньше ни вірив, шо є відьми, а на цей раз своїми очима бачив. У нас на Заголївцї ни дарма подейкують на одну женщину, шо вона відьмує; може це вона сама бігла.

Зап. від Павла Шапувалова з Шебекина, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

834. Відьма Йваниха Квашнючка.

Напьити ньі Жиди на цвинтарі вишньі пильнувати, бо йа ньіколи ньічого сьі не бойу. Рас над досьвітком дижльу сьі — а то шос лазит

---

[1]) Як хто не святкує свята, то Бог посилає гадину, аби укусила худобу або єго і се називає ся „прьичька".

по траві. Йа маў коло себи усе сьвічену воду, шоби боронити сьі у ночи від нечистойі сили. Ўзьаў йа скльинку ў руки, тай питайу сьі: „Верда!“ — А воно моўчит. Дивльу сьі йа льіпши, а то Йваниха Квасьньучка гольіська ходит с дьіпициў й росу збирайе. Казала, шо даст миньі дисьитку, шоби йа моўчиў. Йа такі моўчив, али тиепер вона уже небішка, то вільно миньі говорити, хотьай се лише йа вам, пани, кажу.

Зап. від Павла Вівчара в Кулачківцях, Коломийського пов., 1902 р., Осип Яворський.

835. Відьми до бараболь.

Є відьми́ до молока́ і до барабу́ль; до́кіў ни зірву́г цвіт, то мо́жна с то́го цві́гу ві́вести барабу́лї, йик вістигне. Відьми́ збира́ют цьвіт, бо ўни с то́го жию́т.

Ві́дьма збира́йи смета́ну з молока́ тай уже́ коро́ва дає́ рітке́ молоко́.

Ві́дьма йик роди́ма, то і ді́ўкоў, а йик учьи́на, то мо́же і жі́нкоў уже́ си нау́чіті.

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р, від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вижниця.

836. Відьма від яєць.

Федьір Бовтьук буў сусьідом Антосьі Федорьіка. Йіх жінки посварили сьі за йейцьі, бо Федориха мала й більше курок й льіпше гудувала, а менше мала йійець, йак Антосиха. Федориха розголосила на цьіле село, шо Антосиха відберайе йейцьі від курий, бо майе шість курок лише, а шо дньи несе фустку йейець до міста. А хтос би казаў, шо то лише віт короў йе відьми.

Зап. в липни 1909, від Яґніпіки Розлуцької в Кулачківцях, Коломийського пов Осип Яворський.

837. Відьма свічкою.

Одна́ жи́нка мині́ каза́ла, шьо: „Ко́ло ва́шої ста́йні ми́ґало шьос так, гий лучі́ца[1]), а́ то бу́ла ві́дьма.

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Одок. Матіос із Ростік, пов. Вижниця.

838. Відьма котить ся клубком.

Шов парубок з улиці, а відьма котиця клубком, підкотилась йому під ноги. Він узяв, до дому приніс та й на кілок повісив, а тоді каже: „Давайте, тату, цей клубок сокирою розрубаємо!“ — Стали рубать, а вона зробилась жінка. Взяли її пальці да й поодрубували.

Борисовська вол., Валуй. пов, Вороніж. ґуб.

---

[1]) Лучниця.

839. Як відьма штовхала дівку.

Йокова Оксана пізно вечиром ішла з вичирниць до дому. Ни дойшла і на половину дороги, як начало її бить під ноги. Шо пройде в сажинь міста, а воно упеть, так клубком і котиць ця до неї. Як штовхне під ноги, вона так і шльопне на задницю. Шо піднїмиць ця, ни спіє разів пять ступить, а воно знов валя з ніг. Похоже воно на кішку, чи на собаку. Зложиць ця у клубок і штовха під ноги і так здорово, шо вона не може устояти на ногах. Оксана нагибала палку і хотїла одбиць ця нею, та нїяк ни попаде. Уже вона пробувала і на відлїб бить і все мимо. А вона бач була ни перва і ни послїдня у матирі так, шо відьма її ни боялась. І так вона бідну мучила аж до самого дому. Од пирипологу Оксана аж прихворнула.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекино, Білгородського повіту, П. Тарасевський.

840. Відьма у мішку.

Це два чоловіки шли, а відьма коти ця клубком та так і вдаре чоловіка під ноги: сирдита на його була. Він встане, наче обойде її, а вона опять ударе та звале його. — „Шо тут робить? Давай, зайдим до чоловіка, візьмем мішок. Взяли вони мішок, наставили, вона і вкотилась в його. Принисли вони той клубок до дому, як рубонуть-рубонуть його, так з його кров і присне. І він такий мнякий і нїчого на йому ни видно, а рубонуть — кров піде. Тодї взяли той клубок і викинули, а на другий день питають про одну жінку: „Чи ни хворає вона?“ — А їм каа'ть: „Її порізано“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

841. Дївчина на клинку.

Несли мої тато коробку. Йшли з міста під гору, дивлют сьи, якась коробка котит сьи під ноги. А вони палицеў за мотузок і на плечі. Принесли до дому, повісили на кілок. Рано дивльи сьи, а то дїўка висит на клинку. Просит сьи. А вони взьили, вибили і пустили.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від М. Ракочої М. Капій.

842. Відьма у видї обичайки з решета.

Мій дїд маў коро́ву і йиму́ фурт псува́ли відьми́, нїко́ли ни міг ви́дїти молока́; то так псува́ли: то кро́ўйоў дуби́т[1]), то ў молоцї́ кроў, а́бо гирке́, або ки́гне сї як жи́би; аж йиго́ дру́гі нара́дили, шоби́ на

[1]) Дуби́т — мо́чит.

сьвййта виликóднї заліс під бóрону, тогдй як у цéркві усинóшне сї прáвит і абй стиріг вíдьми, то чéрес тотý боронý мóжи вйдїти вíдьму і злапáти ї. І так він зробйў. Дйвит сї с під боронй, а двéрі сї ўтворйли. Нарáз кітит сї обічййка з решетá прáво піт корóву і чýйи, обічййка ўжé й доїт корóву. Він тогдй с під боронй і хáпнуў ту обічййку ў рýки. І маў с собóў дóбрий цьвик і молотóк. І прибйў ту обічййку до бáлька у стáйни при кінцй обічййки. Так лйшиў обічййку ў стáйни, що вйсїла кóло бáлька. Сам пішóў спокíйно спáти, бо ни спаў цїлý ніч, що стиріг вíдьму. А жíнка віхóдит дóсьвіта с хáти, чýйи, щос у стайни кричит. Вона пішла до хáти і кáжи: „Чоловíчи, шос у нас у стáйни кричйт“. — А вонй прихóдьи обидвóйи до стáйнї і дйвйи сї, а то не обічййка, áли жíнка прибйта за вýхо до бáлька. А то бýла йигó рíдна стрййна, що сидїла нидалéко. І присьиглá пирид ним, що ўжé кілько бýде тримáти корóву, то бýди мáти молокá подостáтком, нїхтó го ни зопсуйй. І тогдй ї вітчіпйў від бáлька. Пісьльи тóго маў подостáтком молокá і нїхтó му ни псувáў.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

843. Спіймане колесо.

Років три тому назад у Шибекинї була така гисторія: Кажись під кличальну нидїлю було нас хлопців і дївчат душ з десять чи й більше. У койкого були осикові палки на всякий злучай, шоб ни одколошматила кого відьма. Ходили ми до пізна. Слухаїм, підняв ся шум все равно, як ото буря настига. Ми кругом подивились, вітру низамітно, дерива ни колише, а шумить, вихор, ни вихор... Коли дивимось, біжить прямо на нас колисо. Дївчата і хлопцї всї в россипну, боялись, шоб кого ни задавило. А Паньків Василь був смілий, одважний, ни врябів, виступив на пирід з осиковою палкою. Тїко воно стало добігать до його, він як торохне тию палкою на відлїб по тому колисї! Колисо впало, він його приткнув до зимлї осиковою палкою, а сам гука на нас: Ей хлопцї, нисїть вірьовку! — Я мирщі побіг до дому, взяв віжки і примчав їх на вулицю, де поймали колисо. Василь взяв ті віжки, пройняв їх у колисо криз матицю, куди ося задїваїць ця. Звязав кінцї віжок до купи і взяв, іще привязав до стовпа. Василь був первий син у матирі так, шо відьми його боялись і він ни дуже трусив. Після цього ми ни довго гуляли на вулицї, скоро розійшлись по домах. Якось моторошно стало так, шо дївчата боялись довше гулять. На другий день дивимось, біля стовпа лижить баба привязана до його віжками. Віжки протягнуті криз неї; один кінець виходе з рота, а другий з с...ки. Її одвязали і пустили. Так вона

ни довго після цього жила, скоро здохла. Це, кажуть, була истина правда, всякий скаже. Звать її було Кулинка, жила вона на Заголіївці.

Записав від Василя Мацокина с. Шибекино, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

844. Чарівниця колесом.

Десь в тім Хащові прийшла баба до ґазди чирувати його. А він в ночи як видїў ї тай зачьаў імати. Тай вона як зачьила втікати, зробила сьа колесом. Тот іміў колесо, вніс до хати і задїў крізь наточину посторонок і привязаў до постелї до ноги; він рано встаў, а посторонок в писку баби.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від В. Молодика М. Капій.

845. Як відьма заблудила.

Йак на Йурійа ґазда не устириже корову перед відьмами, то най цьілий рік ни сподьійи сьі молока. Спльу йа на Йурійа тамтого року у йаслах, аш чуйу, шос стукає до двирий. Потому дверї утворьийуть сьі, а до стайньі котить сьі колесо. Йа такі йорданьскоў водоў булькнуў на него, а передімнойу стала мойа сусьіда Федориха Паўльучка. Питайу сьі йу, шо вона у мойій колешни потребуйи, а вона кажи, шо сьі йі блуд причьипиў. А маў йа коло себе істик, — йак возьму блуд відганьати, то певни, шо уже більше не схочи сьі йій блудити до мойі колешньі.

Зап. від Павла Слободяна в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1910 р. Осип Яворський.

846. Відьма жабою.

Ві́дьма пирикида́йи сї ў жьи́бу тай ска́че до коро́ви. Якби ї пові́сиў за ла́пку а́бо упі́к зилї́зом, то́ би та жі́нка, шо ї післа́ла, за́раз прибі́гла.

Зап. в червни, 1910, від М. Мокрицької із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

847. Відьма перекидаєть ся в жабу.

Опири́цї і в жьи́бу сї переки́не, піде́ до чужо́ї ста́йнї молоко́ відьбира́ти. Я тако́ж раз уви́дїв, як жьи́ба лї́зла до на́шого хлїва́: а то була́ опири́цї, така́ кобі́та. Я бив, бив, а вона́ сї притайи́ла, — але я знав: бив, бив далї, а вона́ пото́му скака́ла по́виж ме́не, аха́! а мявчьи́ла так, ги коли́ коте́. Каза́ли ма́ма, аби́ ї було́ зьзїма́ти, і нїжка́ми за банти́ни[1]) привйиза́ти, то би сї була́ проси́ла.

Ві́дьма то лише на границю ходит, а опирицї молоко відобирає.

---

[1]) Дручки поперечні, що в горі сполучують крокви.

На сьвітого Івана досьвіта ходит опириці і збирає до скіпцьи росу туда, куда корови йдут і по фосах.

На сьвітого Івана у літї ночуют в стайни і стережут коров перед відьмами; кажут, що треба три рази косов махнути понад корови, то уже опириці не має права. Опириці таки ходит по смерти. Мама таки ходили по смерти. Сестра колисала в ночи дитину, а вони прийшли відовергли руку, тей сами колисали.

Зап. у Ходовичах Ф. Колесса.

848. Німка — відьма.

То їдна Німчиха продала корову рускій жінці. На саме Юрє Німчиха обернула сї в жєбу і прискакала до тої хлопки тай скаче по земли, посеред хати. Але жінка каже до чоловіка: Що то, каже, є, що ніколи в нас жєби не було, аш тепер на врочисте сьвєто. Каже жінка: Возьмім, піймім ї і порізати ї так на кусьні. — Тай взєли, тай порізали крижі, тай ніс.

Тай тої Німчихи не видко було дві неділи на сьвіті. Аж у дві неділи війшла покалїчена, ніс і крижі. І потому вна вже казала, що то він ї зробив. І казала, щоби не голосив нікому, що вна то знає.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Андруха Савки В. Левинський.

849. Відьма кіткою.

Єдно́го ра́зу ішо́ў ґоспо́дар до сво́ї ста́йні і ко́ло коро́ви уви́діў кітку; о́тжеж узьи́ў ї і за ґу́бу привийза́ў до слу́па і лиши́ў ї привийзану і пішо́ў спа́ти. Ра́но прихо́дит до сво́ї ста́йні, а то жі́нка, його́ ку́ма. Ка́е: „Е, то ви ку́мо?“ — „Е, та пустї́т мі, ку́ме, бо я так цїлу́ ніч те́рпю, щом ма́ло не зги́нула, а ўже бі́лше то́го не зро́бю, аби́м прийшла́“. — І він взьиў і пусти́ў ї — подарува́ў.

Зап. в липни, 1910, від Антона Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

850. Як відьма перекинула ся в кота.

То ніби так було: Мої тато вже знали, що відьми мают ходити, тай засіли за борону. І нема що, щось дверми рипнуло, дивлєт сї, прийшла кобіта до хліба. Але же вони ще нічого сї не кивали до неї, іно дивили сї, де вона піде — і пішла до корови і зачила ніби доять корову. Як вони єї зловили, а вона перекинула сї в кота.

Вони потому того кота внесли до хати, і поти в хатї били, поки знов сї в кобіту не перекинув. І потому зачила сї просити в них. Каже: Я тому не винна, що моя душа пішла, а мій толуб дома лежит. — І ка-

же: Пустіт мене, а будете мати цілий рік молоко. (Але що з того молока, таке, як вода, ніц не було сметани).

Зап. від Івана Татчина в Іванівцях, Жидачівського пов., Н. Левицька.

851. Відьма у виді пса.

У на́шім селі́ пирики́нула сї ві́дьма псом тай пішла́ до коро́ви. А той ґазда́ узби́ў коро́мисло тай ї ўда́риў — то бу́ла с тре́тої ха́ти — тай ўна до трох день уме́рла.

Зап. І. Волошинський в липни, 1911, від Мих. Олексина з Черновець.

852. Зловлена відьма у виді пса.

Йиде́н раз пи́ред Іва́ном увійшо́ў чолові́к до ста́йнї ў Миха́лчи — Васи́ль Зилїнцкий. Ухо́дит до ста́йнї в опі́ўночи ў двана́цьитї годи́нї, тай ди́вит сї, жи сиди́т пес ко́ло коро́ви. А взьиў, то́го пса вужи́ском злапа́ў і зйиза́ў, тогди́ уві́ў до ха́ти і зачьи́ў йиго́ би́ти. Зачьи́ў йи́го би́ти, аж доби́ў сї — на ві́длїў биў йиго́. Биў ті́лько, аж до́кіў сї не ста́ла с пса жі́нка. Тогди́ зачьи́ла вона́ йиго́ проси́ти — спізна́ў її́, шо то йиго́ сусі́да — щоби́ ніко́му нїчо́ ни каза́ў. Да́ла йиму́ пи́ить ри́ньских і напра́вила йиму́ коро́ву, що та коро́ва дава́ла йиму́ двана́цїть лїтер молока́ і бі́льше йиму́ коро́ў уже́ не псува́ла.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

853. Відьма перекидаєть ся у свиню і пса.

У нас таке трафило сї. Отой Николай небіщик він дуже на єдну мав око, на чирівницю. А вни сї пильнували. Іде якас така свиниско. Гонєт ї. Далї переверла сї вна псом. Вни йдут за ним, та як го йімили, як взєли бити, так били, що пес не міг встати.

Другий день треба йти до Івана подивити сї, що єго жінка робит. Ага, та лежит на печи! — Що тобі є? — Слаба! — Від чого, не повість. Ту така сина, жи не може си раду дати. Аа, тоти си погадали: то ти була! То ти людьом хосен відбирала?!

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липнї, 1906 р. від Бабяка В. Левинський.

854. Відьма утїкає собакою.

Була в селї така дуже стара баба Варвара, всї казали, що вона відьма. Оце було так: Їдна жінка сховала собі за пазуху сир і хтїла знати, котра відьма видоїла у неї корову. На Всїнощни на Великдень пішла вона до церкви. Варвара зобачила у неї сир за пазухою тай видрала у неї його із за пазухи, бо боялась, що та її у церкві пізнає між

другими відьмами з відрами та дійницями. Но та жінка пізнала її, Варвара обернулась собакою і утїкла.

Зі збірки Д. Щербаківського.

855. Собака на хрестинах.

У їдної молодиці були христини і она попросила нашу служанку за куму. Як всї вже прийшли тай забули зачинити двері, а в сїни вбігла чорна собака і як її не вигнали, она не вибігла з хати. Тодї іден чоловік взяв мітлу і погнав ся за нєю; аж тодї вона пустила ся на утеки. Як раз тодї це було, як наш хлопець і друга служанка вийшли на вулицю подивити ся, що там роби ця на христинах; але вони почули, що в селї почали собаки заводити і як раз побачили цю чорну собаку. А той хлопець первак, а мужики кажуть, як хлопець первак, то він все бачить. От він і каже до служанки: „Ой втїкай, втїкай, а то буде зле". — А як війшла вже в кухню, то й він каже: Оце чорна собака була відьма і она перескочила через рів і паркан і тілько за нею зисвистало і зашуміло, а наші собаки так і погнали ся за нею в садок.

Умань, Київ. ґуб. Зі збірки Д. Щербаківського.

856. Чарівниця хортом.

Але рас маў ґазда дві корові; а була сусїда опирицьи, що відбирала молоко. Той взьиў, зробиў собі осикову борону. На осикову ї злапає. Дивит сьи, лїзе хорт через пліт — тай під корову тай цорк, цорк, ссе, як тельи. А він осиковоў бороноў тай імиў. Ввіў він до хати, взьиў, завйизаў до мішка. Оббив. Ей, каже, ґаздо, даруй ми житьи, цїлий рік будеш мати молока, шо не будеш маў де дївати. — І маў тілько; але в рімний рік не маў вже!

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Гриця Кузя М. Капій.

857. Відьма йде за возом.

Як їхали тьотка, а ми їздили в Юрків на свадьбу, так за тьоткою відьма собакою рябою оказалась, іде і йде: кусать ни кусає і ни одстає, та хто зна, де й дїлась.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

858. Відьма з ведром.

Один вечер вишов я полюбовать куплиний дуб, который уже пилщики пиляли, осмотрів етот дуб і доски і пішов іще подиви ця на пиньок, который гож на ковадло. Толко доходю до пинка, как слишу шум і потом смотрю, как лїзить руда собака чириз ограду із відром і бряжчить (і даже

відро своїми очами бачив!) і іде до коров. Я бачу, шо це відьма і гукнув на собаку. Келки він до неї, а вона навтікача чириз ограду та так брязнула відром. І іще почули люди, стали кричать, хотіли упоймать, но вона с шумом удалила ся, що із виду пропала.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

859. Стидлива відьма.

То в літї було, в нучи; стояла худоба в стайни і зайшов такий виликий красий пес мижи худобу і вийшов ґусподар ду стайнї і злапов того пса і втьив му в обох пиредних нугах па́зурі і вуха му обтьив. А то йиго була сусїда. І прийшов до тої сусїди, а вуна лижит на пйицу і він сьи питайи, що ї такого — а зави́нина була. Він сьи питайи: Шо вам такого, шо ви хорі? — А вона кажи: Я рубала патики, втьилам си пальцї. — І встидала сьи вийти мижи люди; три тижнї лижила і зробила си так, жи вмерла зі встиду.

Зап. у падолистї, 1904 р., в Вороцові, Городецького пов. від Гнатка Мороза Ів. Савицький.

860. Вітиха — відьма.

Раз так було. Ішли парубки с коршми, а понапивані були. Перейшла їх корова. А то була вітова жінка. Вна сї перемітувала або конем, або свинев, або псом, або коровов. Але парубки мали добрі копачі. А тота сї корова добре забочила до них. Як уєли тай поламали ї роги. А та прийшла до хати тай легла. Віт собі: Шо тобі? — А на другий день віт питає: Котрі тї били? — А жінка сказала. Віт до коршми та до них: А на що ви менї жінку били? — А вни кажут: Нї, ми її не били. — Що він зробив, подав до міста. І вни так присїгали: Виділи ми якусь корову, а вна хотіла нас колоти, а ми були троха напиті і корову відбили. І так сї справа розвязала.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липнї, 1906 р., від Бабяка В. Левинський.

861. Відьма шкодить куром.

Ві́дьма іде́ ў ночи́, тай коби́ діста́ла с кури́й пірьи, тай курки́ не бу́дут сї не́сти ў гнїзді́ — піду́т по бурьина́х — попсує́.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

862. Відьма бере слїд корови.

Ву́йна Ильчи́ха росповіда́ли, що як жену́т коро́ву, а ві́дьма стої́т на лі́сцї, тай вітпрова́дит їх очи́ма аж до цвинтара, а віта́к лиш озме́ слїду́ тай... І молока́ ні́ко́ли не бу́ло.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

863. Відьма краде капустяні висадки.

Одно́го ра́зу стеріг я ві́дьми з дру́гим сусі́дом, а то за ві́сатки капу́стіні, щобй не зірва́ла — за насі́ньи капу́сти. І сиді́ли ми до опі́ўночи і нікого́м не вйділи. Так по опі́ўночи уздрі́лим ко́ні у дру́гім кінцй ў горо́дї, а то у тра́ўцї. Тож ми побігли за кі́ньми, щоби тра́ўку не з'їли; тож еде́н біг з одно́го бо́ку, а дру́гий з дру́гого. Ми опинйли сї сйрид горо́да і ко́нї щє́зли, не зна́ти де і що... Верта́ємо наза́д, дйвимо сї на ві́сатки, а то уже́ позрйвано.

Зап. в вересни, 1910, від Митра Ласїйчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

864. Відьма посилає жабу до попа.

Так бу́ло, жи жьйба йшла́ спа́ти д' ксьо́ндзови на лу́шко і так, ка́е, тут на подві́рю робйў такйй чоловік і ра́дьи сї ксьонц, шо́ би с тоў жьйбоў зробйти. І той чоловік ка́же: „За́рас та жі́нка бу́де“. — Шос він поворожйў ї, і за́раз та жі́нка у тї хвйли прихо́дит. Прихо́дит молока́, пото́му зноў прихо́дит решета́ — шос позйчити, бо ї пече́... Neза́баўки зноў вже летйг го́ла тай кричйг: „Змйлуйте сї“ — до ксьо́ндза. А ксьондз ка́жут: „Прощьйю тобі твої гріхй, жибйс біліше на нікого то не насила́ла“...

Зап. в вересни, 1910, від Варвари Богоніс із Колїнок, пов. Городенка, І. Волошинський.

865. Відьма посилає дві жаби.

Я ту зна́ю таку́ жі́нку, що гово́рьи, що вона́ відбира́є молоко́ від коро́ў. Але нара́з до не́ї йде дві жьйби, такі велйкі, як бо́ханец. А вона́ тогдй ті жьйби ло́вит і шйє с сиро́го полотна́ таку́ торбйнку і кида́є до то́ї торбйнки і вішіє тоту́ торбйнку нат ка́глоў, де сї палйт — у дим. Наколй вона́ ў диму́ потрймала так мо́же з чверть годйни, прибіга́є жі́нка, котра́ ї кума́ рі́дна і гово́рит до не́ї: „Ку́мко, пусті́т їх, не печі́т. Я вам молоко́ то зве́рну, шом вам забра́ла і білше на ва́ше подві́рьи ни наве́рну.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки із Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

866. Опирі помагають відьмі.

Їде́н чоловік хокі́ў зловйти ві́дьму ко́ло зі́льи, абй ни урва́ла. Він сидйт, нара́з дйвит сї, а его́ цілйй горо́д ко́ний — пасу́т тра́ўку. А він пішо́ў тотй ко́нї загонйти, а відьма прийшла тай то зі́льи зірвала. То ни бу́ли ко́нї, а́ли то бу́ли опирі́. Їдна́кож він не вйдіў, як вона́ то зі́льи зірва́ла.

Зап. в жовтни, 1910, від Андрія Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

867. Як відьма сама прийшла до хати.

Я був на Веньґрах на кватири. Там мені добре було. Був у ґаздині. Вна мені казала: Своє не дам, чуже не хочу. — Відобрала від неї якась молоко. Я прийшов з зицирки, а вна каже: Не будем нині молока пити. — Питаю: Чому? — Бо взєла! За три дни будемо пити.

Тай так ги в полудне топит ґаздині. Налєла вна молока с кварту, аби сї гріло. Гріє сї тото молоко тай нема віц. Нема, нема, нарешті біжит якас. А вна сї обернула до печи плечима та плечі гріє. Та якас прийшла до огню та все тре під груди. Тай говорит по мадярски до неї, лиш троха ї розумів. А ґаздиня їй каже: Було мене не зачіпати. — А та побігла гет. Нема, нема ї, — біжит другий раз. Так кричит на цілу хату: Пусти мене, бо згину. — А ґаздиня відтєгла молоко з печі і не знаю, де поділа. А та зараз перестала себе терти по грудьох. Вже ї не пекло. І молоко назад вернуло сї. Я сї ї спитав, аби мені вповіла, аби я тото знав, якби до мене прийшла до дому яка. А вна не повіла, тілько сказала: Без гріху не можна.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Ілька Хонька В. Левинський.

868. Відьма на броді.

Щем хлопцьом був. Чотирнаціть років ми було. Тато мій ґаздовав, не я. Я вів коні на ніч, ги би завтра на Юрє. Тай веду горі водов. Але коні теньґі були, фуркотєт, не хотєт йти. Я потис кіньми, а коні зачєли бічи горі водов. А на воді ци кобіта якас махала чимос по воді, на броді. Як мі ввиділа, втікла від мене гет. Не знаю, хто то був. Та потому в тата було штири корови. То молока було пуд-пуд тьма. А нарік і молоко згибло і корови в рік згибли. Тото молоко, що вна собі хотіла, прийшло до мене.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Ілька Хонька В. Левинський.

869. Молоко з воловодів.

До́сит мій сусїд казав такої: Каже, стояв я на кватири. Коров не виджу ніґде, а молока кілько богато, що внесе коновку за кождий раз. Тай потому мене кортїло подивити сї на ти корови, що так богато молока дают. Вна пішла ід коровам. А я, каже, дивю сї, як буде доє́ти. А вна підставила коповку, через ба́льок перевісила два воловоди тай, каже, с тих воловодів молоко так тече́. То с штирьох воловодів доєла мололо в коновку. А все, каже, як доє́ла, то казала: Сьтїй, маленька, сьтїй! — А то не було лиш воловоди. Ай, каже, не їв я то молоко пото́му.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушнїра В. Левинський.

870. Молоко в уздечках.

Та биў йиден ґазда, а маў жінку чарівницю. І маў корову, жи мала богато молока. Прийшло на Юрьа. І так вона сьа готовит; взьала сконец і цідилце і пішла по луках рано. І все цідильцьом згортат росу і повідат: „Беру пожиток, а не вшиток“. — А Жид Абранко пас коні там, уздечками згортат росу і мовит: А йа вшиток. — І привіў коні доміў, а молоко цьапкало з вуздечок дорогоў. А Юрьа било в неділю. Повісиў Жид уздечки на сьціну і так сьа устрашиў, бо молоко цьапкало. І він підставив бочку. Пак люди вийшли з церкви і зайшли там до тої коршми. І питают: Шо то йи, Абрум, жи ми ни маєм молока, хоць в нас йи штири корови, а тобі во́броти[1]) тілько дают. Що то за божьа година? — І його обернули за чаріўницю. Повіли му, жи го будут судити. І він вповіў за ту бабу. І пішли по ню радні, хотіли судити, жи вона з них жиє. І вона людий перепросила і мали зноў молоко. І юш.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від В. Грицунди М. Капій.

871. Молоко з обрутєнки.

Йиде́н на́ймит зібра́ў ко́ні, займи́ў па́сти на ніч. Али ві́гнаў він уже́ на пасо́виско, спу́таў, обрутінки́ поздойма́ў тай іде́ до до́му. Ди́вит сі, іду́т якіс дві баби́ тай фустка́ми маха́ют по збі́жу по росі. Ілу́т вони́ тай збира́ют тоту́ росу́ фустка́ми. Али він ди́вит сі, шо вони́ ро́бйи тай бире́ тай собі́ оброкинка́ми кигайи по росі. Прийшо́ў він уже́ до до́му, заві́с тоти́ обротєнки́ до ста́йні, покла́ў у ста́йни на кли́нок; ра́но віхо́дит ґазда́, а то уже́ ціле́ мочу́ло зроби́ло сі у ста́йни з молока́, а з оброкино́к фурт цуркоти́т так, я́кби с кирни́ці вода́ йшла. Ухо́дит ґазда́ до ха́ти тай ка́е на́ймитови: „Шо то йи, шо з обрукино́к молоко́ біжи́т?“ — А на́ймит ка́же: „Я“ — ка́же — „ви́ґіў, шо на́ші сусі́да і дру́га бра́ли тай росу́ збива́ли фустка́ми, а я“ — ка́же — „собі“... — Али низза́годі сусі́да прийшла́ пози́чити макі́три тай пішла́ до ста́йні. Ґазда́ віта́к віхо́дит, а то уже́ по молоці́ — у́же оброкинки́ сухі.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

872. Ніж у терлици.

Відьми відбирают молоко, єк котра від того. Раз зачьили си жінки дивити, нема молока їх коровок. Шо се таке? Додумали си тай зібрало си скілька, йдут до тої відьми, а она сидит під терлецев. Застромила ніж у терлицу тай доїт, а молока по́вен цебер.

---

[1]) Уздечки.

Шоби пізнати масло, шо відьма робила, то вергти трішки на воду. Єк масло чисте від ґаздині, то риба приплине тай буде їсти, а єк від відьми, то всєка нехар до такого масла йде.

Зап. від Анни Жеґалюк 1902 р., в Космачи, Косів. пов. Клим. Лисинецька.

873. Молоко з сохи.

Відьма куда іде, то їде на терлици. Єк їде, то каже до терлиці: „Рубай, не дотинай; рубай, не дотинай". Говори це так доўго, доки їде. Відьма відбирає чужі корові молоко і дає свої сосї (соха). Єк відьма дес піде, а її чоловік схочі молока, то озме сокиру тай боўхне неў ў соху девїть раз. Тогди з сохи поцюркотит молоко, а єк уже доста, то коўтне вістрєм раз у соху і молоко перестане іти.

Так само робит опирь і опирева жінка, єк єго нема дома, а схочі молока.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Дмитра Павлюка.

874. З кождої хижки по пів лижки.

Ту баба йедна продавала масло. Приїхаў до неї з міста купець купувати масло. Ше не мала готового тай повідат: Льасьти си спати, я за той чьас масло зроблю. — Він ліг спати, али ни заспаў, дивиў сьи, як вона тото масло буде робити. Тей як вона пішла, шось мала на грья-дьох і вергла в боденку і зробила масло і пішла на воду. А він слухаў, як вона бесїдувала, як робила: „З кождої хижки не беру нич, но піў лижки". — А він взьаў, пішоў, потому то з грьяди зньаў і пішоў доміў; каже до баби нальати молока в боденку. Він уложиў кусник тих чаріў тей верг у боденку і каже: І я с кождої хижки не беру хобай по піў лижки. Як сьа молоко зачьало льати до хати, ледви втїк.

Зап. в Бандрові, Лїського пов, від І. Федени-Іелетчака М. Капій.

875. Відьма поперед кіньми.

Бачив я падлюку, ту відьму, свинею то що. Минї шос ни даєць ця вона на глаза. Їдимо ми коло Лукіянкового двора, а попиред наших ко-ний іде ка зна шо. А Петька й каже: „Тату, шо то?" — Я зараз вила вихватив, туди сюди, нїчого ни видно. Так воно й подалось у гору.

Борисов. волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

876. Відьма водить чоловіка.

Ишо́ў чо̀ловік з мі́ста и буў на Ні́мчіщи[1]); иде́ коне́м тай вин ви́тти вздріў из Ні́мчіщьи, як ві́дьма ходи́ла тай сказа́ў: „Абе́с прийшла́ ра́но,

[1]) Висока гора між Вижницею і Ростоками.

дам тобі бе́рда та ни́тий[1]). — А ўна як зачьи́ла го води́ті, то цілу́ ніч го води́ла тай так обби́ў си но́ги... щістьи, що вин води́ў коньи́ — так го води́ла, аж до́ки ку́ри запі́яли. А вита́к вона́ му ра́но сказа́ла: „Абе́с знаў, кого́ так мудрува́ті!“

Зап. в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Вижниця, І. Волошинський.

877. Як відьма щезла.

Шов я раз про їдну суботу, там сьи дївки заплїтали; я мислив, жи то дївка, а то чьирівницї була. Ну, й хтїв ям ї злапати, но тей ни міг: втїкла́ на то своє подвіри, десь ту во нидалеко сусїди і щезла і пропала. Шем ї вдарив палицив, втїкла, аж тріщит.

Зап. у падолистї, 1905 р. в Вороцові, Городецького пов., від Івана Штойка Іван Савицький.

878. Відьма сопе.

Вів Питро поїть лошадь до ставка, так часів в одинацять. Став чириз рів пириводить, лошадь як захропить, як захропить та на-дибошки Він її диржать-диржать, а вона ще білш. „Я дивлюсь, каа', шо воно таке: собака ни собака, сидить і сопе“. Стрільнув би в ливольвира, та бої ця, яґби білш коня ни злякать. Давай він „Живий в помощі“ читать. Воно все таки стоїть, а лошадї нияк ни пиритяне. Тодї він давай на сторожа кричать: „Бири, Санька, коляку та побілше та йди сюди!“ — Той приходить, походили-походили, нїчого не найшли. Росказують бабі Мархві і питають її: „А шо Тотиха ни відьма?“ — „Та то вона, стерва. То вона три годи ходила гороху рвать, а ти її ни дав — ото вона тибе й полякала та Питра“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

879. Як молодиця ходила відьмувати.

Жили ми на хуторі; у нас піч завалилась. От ми договорили гончаря пирикидать піч, дали задатку руб, а він порядив ся другому робить, тай каже: „Ви пирибудити так, поживите де небуть, а в його сїмейство вилике, так я йому зліплю поскоріш“. — От і пішов мій дїд, попросивсь до 'днії женщини, а мінї, Боже, ни хотїлось пириходить, та вже ніде дїваця. От ми затїяли вже у містї борщ варить та кашу — моє пшоно. Вона унисла молоко на кашу: кашу варить молошну. Як глянула я на те молоко, так, Боже! якесь воно таке красне та чудне, шо мінї аж хто зна як стало. Посїдали ми обідать, попоїла я борщу, а каші вже й ни їла. Як іздумаю, хто зна й як зробиця мінї, аж поверни ця все

[1]) До ткацького варстату.

в сиредині. От дождали вечира, вона оставля нас ночувать. Ну, оть я лягла на лаві крий стола. От і лижу, наче сплю. От воно встало й гукнуло мине. Я лижу, ни озиваюсь. Ось вона скинула юпку, роспатлала волосся й пішла с хати. Я тоді вже лижу, сама ни своя. Ни скоро вже входе в хату вона та до мене, а в мене все так і потерпло. Та тоді: „Ти спиш?“ а я опять не озвалась. Ось она тоді од мене та до полу, наділа юпку, завязала голову та й лягла спать. Це вона ходила відьмувать.

Борисовська вол., Валуй. пов. Вороніж. ґуб.

880. Пси роздирають корову відьми.

Я був в Перемишли на цьвіченю. А був фірер з за Турки. І говорив о тім, каже, жи я був три роки з другим фірером. І смо, каже, були на забаві. Взєли смо арляміш. І я сї, каже, напив дуже, а він не був дуже пяний. І смо, каже, пішли оба відтам на спацер. Ідемо на спацер горі вигоном, куди худоба йде. Отже-ж, каже, йдемо вигоном, а я зачєв співати. Аш він каже до мене: Тихо, тихо, щось ту зараз буде. Іде черівниці. — Став я. Кажу тихо: І рахує по кілю. І повідає все: Із усїх сїл сїм кісьлїв. — Иш той фірер став говорити й каже: Із усїх сїл сїм псів. — Отже-ж каже, я сї взєв його питати, що то буде. — А він мнї взєв казати: Ввидиш, каже, аж прийдем до неї. — Иш прийшли до неї, до хати чирівниці. А там навколо хати псів, жи нїхто не видів, кілько. Прийшла вона і не пустєт ї до стайнї йти. І мусїла випустити ту корову с стайнї. І тоти пси тілько по разу взєли корову, рознесли і пішли.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липнї, 1906 р. від Федя Трача В. Левинський.

881. Корова рикає по смерти відьми.

Стри́йна ма́ла ву́жі тай тельи́, як прода́ст, то вуж сце; а молоко́, як зачне́ бува́ло дої́ти, то так гуркоти́т, як у хма́рі переверта́є сї. Віта́к, як она́ вме́рла, то коро́ва так рика́ла, що тро́хи две́рі не поломи́ла. І вітак у той чьис му́сїли прода́ти.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

882. Відьма побита на смерть.

Я чуў, шо Гаври́лиха бу́ла ві́дьмоў, тай як зайшла́ до ву́йкової коро́ви, тай ву́йко як йми́ли, як наби́ли ґральми́, тай у гріб пішла́.

Зап. в жовтни, 1910, від Ник. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

883. Як чоловік зловив відьму.

Одий́н чьоловік, ґазда́ маючій, ка́жут, шьо йиму́ піна́ на молоцї ни стає́, а там одна, шьо одну́ ма́йи коро́ву, то раз на ти́ждень но́сит ма́сло і молоко́. Тай ка́жут, шьо йиму буў ї; то ўна така́ гий ди́мало, лиш по ши́ю тай голова́ тай сьві́тит, гий лу́шниць и, а віта́к гий зни́діє, по́рпайи сї і зноў зника́йи. Я чюў, шо вин узьйу́ шос со́рок баньо́к ци шьо, абі́ ни сказа́ў — заци́лькали. Йи відьми́ до ўсьйкого, до кукуру́зїў і збіжьи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка із Ростік, пов. Вижниця.

884. Як мужик ловив відьму.

Чириз три хати од Іванихи Чиридникової жив дід Лиміш. Він часто випивав і як бувало напєть ся, то все відьом лаяв. Він нираз хвастав ся, шо зна всих відьом і шо він може хоч де її пізнать і поймать. Унадилась до його, ходить, доїть корову відьма. Він замітив, яка саме його навіща. Ішов пяний з кабака, остановив ся на супроти відьминої хати і почав її лаять: Ти, сукина доч, мою корову подоїла, я тебе бісову дочку запопаду! Ах ти чортова душа! Як пошне, бувало, її лаять, так всякими словами її тисячує. А вона іще далеко більше на його розсердить ся і нарошне на зло йому що ночі ходе доїть його корову. А він бач думав, шо він її наляка тим, шо нахваляїть ся її запопасти. А вона добре знала, шо він ни відьмак і нічого ни зна, а тіко первий син у матирі так, шо на жаль їй, вона ни могла його поколошкать, а сама його ни дуже боялась. Він коли бував пяний так постоянно проходячи мимо відьминої хати лаяв її, на чім світ стоїть. А вона і ухом ни вила, на зло доїла його корову.

Дід Лиміш, шоб звірить ся, шо иминно вона доє його корову, дождавши ночі взяв борону, пирикинув її у верх зубками і ліг сам під неї. Так як опівночі, дивить ся, іде женщина тиличкою, в одні сорочці, роспатлана, в руці цеберку несе. Промчалась мимо його в загороду і шось забормотала. Лиміш добре узнав, шо це та сама, яку він часто лаяв. Хотів було підхватить ся, погнать ся за нею, та ни міг ворохнуть ся, все равно, як звязаний лижав. Так все баче і все добре зна, а піднять ся ни може. Відьма видоїла корову і подалась упєть мимо тиї борони. Лиміш аж зубами заскрипів та ни міг підхватить ся. Лижав він під бороною до тих пір, поки аж півні закричали. Вилїз з під борони, подивив ся тіко у ту сторону, куди вона побігла, матюкнувсь, разів два плюнув і пішов у хату спать. Після того він став зорить за кожним слїдом, куди вона піде, шоб підсісти на дорозї вичирком та дать їй па-

мяти, як чужих коров доїть. Вона хитра бісова після того боялась з ним зустрічать ся на самоті.

Зап. від Гальки Чиридникової, с. Шибекино, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

885. Син викуплює зловлену маму-відьму.

Раз злови́ли ві́дьму в портини́ці тай му́сїў син іти́ тай заплати́ў дисьи́тку тай пусти́ў. (Ті́ло лежи́т живе́ биз душі́, бо душьи́ летит у мішю́лї).

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Івана Лилика з Ростік, пов. Вижниця.

886. Як наймит побив ґаздиню.

Буў ґазда і ґаздиньа і мали слугу. А та ґаздиньа була чаріўницьа. І тот слуга все ходиў на вечірки, так ніби як я. Тай вона мовила все: Не йди, бо сьи перепудиш колись чогось. — Але він ходиў. Але рас вона сьи зробила котом, то псом і зачила сьи на нього кидати. Той як прискочиў до плота, як вирваў кола, іми́ў бити — так збиў, жи ледво доміў прийшла. Не йшла більше пужьати, потому якись час полежала і вмерла.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Івана Федини М. Капій.

887. Чарівниця відбирає молоко.

Такий буў йиден хлоп — пішоў на Юри — чось му корова ни хтїла молока давати. Він сьи радиў жінки, а та му радила піти до хлїва: Стань собі за дверми і шось буде йшло до корови. — Він собі стаў за дверми, а в ночи прийшла опирицє і дояла корову. Він зараз ї злапаў тай зачиў бити. Вона сьи перекидала то псом, то котом, нарешты сьи перекинула ситом. Доти биў, доти биў, доки сьи не перекинула бабоў. Каже: То ви, кумо, такі минї збитки робите? Я вас зараз заскаржу. А вона йиму казала: Нїц нікому не повідай, всьо будети мати. Тогди поки корову маў, то все молока маў поўно.

Зап. у Подусїльнї, Перемишлян. пов. від А. Демковича М. Капій.

888. Ніж у серци відьми.

Йиден чоловік йшоў до дому тай поступиў до коршми. Дайти ми молока. — Я би дала молока, али то таке звурджéне. — Шо питаєте, дайте. — Поставила то молоко, той виймиў ніж, запхаў шторцом, біжить відьма. Али вертить сьи, упхаў ї в серце ніж. Чоловічи, шо робиш? — Шо робю? Абис більше не робила нікому. Нїґди, поки жити буду, не збавлю.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Яця Кузя М. Капій.

889. Відьма, пробита ґральми.

На Юрі йиден чоловік пішоў в почи стеречи корову. І якас тїтка прийшла до корови; він сї пустиў рас з ґральми, другий, третий, пробиў ї ґральми. І більше як з місьиць була слаба. А то була ґаздиньи єго, Сахарка Заверухи жінка.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Проця Трачука М. Капій.

890. Як відьма випрошувала ся.

Прийшли тато з села трохи забавні, тай пішли парубка будити, щоби конї вигнав. Прийшли на обору, щось дверми рипнуло; прийшли вони до стайнї, чуют, щось сї худоба стлумила; приходєт до корови, коло корови кобіта. А вони собі гадали, що то котра дївка домашна, кличут вони: Каська! — А вона сї не обзиває. Кличут: Хто ту є? — Ніц. Вони тогди зловили єї за плече, а вона стала сї вириватн і не обзиває сї. Вони тогди мало мисьлячи — лап за волосє, і злапали, вибили, вибили, вибили, і питают: Що ти тут робиш? — І знов бют; а вона зачила сї просити і каже: Дайте менї спокій, а будете мати молока, кілько схочете.

Зап. від Сеня Кукуяна в Іванівцях, Жидачівського пов., Н. Левицька.

891. Як парубок напудив ся відьми.

Буў у нашого Илька наймит, отсей Васиљ Хорт, — ще тогди моя жінка була дїўчиноў — тай він казаў тому Василеви, аби гнаў конї на ніч у вовес, а він не хотїў гнати, али взьиў, пішоў ў жолуб, тай льиг. То дїяло сї на сьвийто якес, ци на Пєтра... — на Пєтра. Тай він льиг собі там у жолоб, тай лежьиў, що ховаў сї у жолоб від Илька. Але дес саме в опіўночи дивит сї, а ў жолобі йи дьирки, тай він дивит сї, а відьма йде, тай несе сьвічку у руках так, гий куделю... Тай він як ї вздріў... бо вона стала на порозї, а вона йшла до корови, а корови там не було — корова сї тогди ўположила, тай ї перебрали до маґазину, а вона гадала, що корова у стайни, — а він як ї уздріў, тай сї ульик, бо вона простоволоса тай гола, напудиў сї, тай тогди слабуваў через дві недїли, — що сї буў ольик, — напудиў сї буў дужи.

Зап. в вересни, 1910, від І. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, І. Волошинський.

892. Сват бє сваху відьму.

Рас Тимко Зубрей нибіщик роскázуваў: Раз надійшоў він с коршми, але дивит сї, шос сї сховало ў терньи під плїт. А він до нєї, тай ўсе палицеў, палицеў, а вона була гола (добре палицьи приставала, зам. жінки). Але вона вітак уже доки терпіла, то терпіла, а вітак каже:

„Свáту Ти́мку, та то я, свáха твоя́, не бий мене́". — „А я́кже ти свáха, то чож ти хóдиш гóла по ночи?" — „А я мýшу ходи́ти, бо я є призначе́на так ходи́ти, бо я єст ві́дьма". — Тай вітáк він ї пусти́ў, наби́ў дóбре й пусти́ў (аж дóкіў сї не признáла, дóти би́ў, ув. жінки). Тай аж потíм знáли лю́ди, шо вонá ві́дьма. Бо він вже ни однóму вітáк роскáзуваў, якá то бýла річ.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городенка.

893. Кума відьма.

Оце годів тому двадцять у мене була дуже гарна корова, давала молока відер з двоє. Но якогось вечіра я побачив, що щось пішло в хлїв і меньше молока стало. Ото я раз пішов в хлїв, щоб піймати ту нечисту силу, взяв ремінчик, свічку і горщик і лїг на сїнї і жду, коли прийде, як кажуть люди, відьма. Оце як стало розвиднятись, я побачив ту саму нечисту силу, що приходила той раз. Я взяв ремінчик і закинув її на шию, тай так здорово побив, шо ледви до дому зайшла. Коли в день каже жінка, шо кума слаба. Я пішов навідать ся і розпитати, від чого вона це так занедужала. Коли приходжу, вона до мене. Я тоді догадав ся тай кажу її: Ото, кума, було не робити, шоб брати чуже молоко! — Вона после вмерла. Отаке на світї кої ця меж людьми.

С. Войтовка. Зі збірки Д. Щербаківського.

894. Як ґазда побив відьму в мішку.

На Юрія ході відьми коровам молоко відбирати. Така відьма є звичайноў жінкоў, лиш дух у неї відьминьский. Ўна лїгає спати, а дух з неї віходит, тай єк летит куда, то віглїдає гейби свічка у міхурі.

Цес Юрко Михайлюк ўдного року тóго вечіра перед Юрієм пішоў голити си до ўдного ґазди тай там си засидїў. А він забуў, шьо маў свою стайню ухоронити перед відьмами. (Охорона така: бере си у кушку чорного ладану, проскури, котру роздают на Великдень, лупини з писанок тай тим си обкурює стайню. А потім бере си лайнїка тої таки корови тай робит си на дверях стайнї хрест. До такої стайнї уже відьма не ввіде). Засидїў си він до ўпіўночи тай іде відтіў до дому. Приходит до стайнї і чує, шьо шось доїт корову. Корова страх не хочі стояти. Подивиў си він у віконце, а то відьма (такий капшучок, а ў нім світло) доїт корову. А він маў такий міх, шьо у него мож зловити відьму. (На такий міх пріде си на перший Свит-вечір основу і ткане і того таки дня має си віткати і ушити). Нагадаў собі за міх, побіг борше до комори, вінїс тай увішоў несподївано до стайнї. Запер за собоў двері, підложиў

борше міх тай трутиў відьму у него таким зїлєм, котре рве си на Юрія кождого року до сходу сонця. Трутиў, борше завїзаў тай далї бити палицеў. (Палицю утинає си на Юрія до сходу сонця). Биў тоў палицеў, биў, аж упріў і уже хотїў віпускати, але нагадаў собі, шьо ўна би могла єго скалїчити з злости. Биў, биў та так побиў, шьо ўна уже й не віщьила у міху і аж тогди віпустиў. На другий день чути, а то ўдна стара жінка, кажут, сночи дуже заслабла. Нагадаў він собі, шьо то буў дух відминьский з тої відьми у єго хатї. Не приходила ўже відьма до єго стайнї відбирати молоко, але й Юрко не забуваў свою стайню обкурити.

Зап. Осип Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Гаврила Струца.

895. Як чоловік убив жінку-відьму.

Мині́ роска́зувала одна́ жі́нка с Ка́мйинок, що ка́же, що як вона́ служи́ла у дру́гої жі́нки, а́ле вона́ сї віддала була́ за дру́гого, тай чоловік пішо́ў у по́ле сі́но громадити, а вона́ сї лиши́ла з ґазди́неў, с тоў відьмоў. А та жі́нка-відьма вже звари́ла вече́рю тай ка́же до не́ї: „Ходи́“, — ка́же, — „Пара́сю, піде́м вече́ріти“ — а то бу́ло про́тїў (пе́ред, замітка зап.) Юрі, а на Юрі найбі́льше відьми́ воюют — „тай буде́мо льига́ти, бо за́раз ґазда́ не прийде с по́льи“. (В Камінках косять сїно по мочарах і помежи корчами на весну, зам. запис.). Тай сі́лим, ка́же, тай вече́рієм карто́флї с квасни́м молоко́м. Але вона́ мині́ ка́же: „Бери́“, — ка́же, — „Пара́сю, вече́рій, а я йду на́ двір, бо шос това́рина рика́йи“. — А я, ка́же, вжем повече́ріла, чека́ю, чека́ю, аж вже віхо́джу на двір, тай кри́чу: „Ґазди́не, ґазди́не“, — а ґазди́нї нема. Аж ўже шос за дисьи́тоў хатоў та ґазди́ньи, тай несе́ ґі́йни́цю з молоко́м. А ї ґазда́ йде с по́льи, а ўна в да́леку пізна́ла сво́го чолові́ка. Але ўже бли́ще підхо́дит чолові́к, а вона́ сї не ма́ла де скри́ти, взьи́ла, тай сї переки́нула кі́ткоў. Вже сі́ла на плїт, тай зачьи́ла вя́укати, а він уздрі́ў, тай здойми́ў граблї́ с плечи́й, тай кі́тку вздовж грабльи́ми, тай ка́же: „Агій на те́бе, та чо сї ди́виш на ме́не тай ва́укаєш?“ — Тай вже лиши́ў ту кі́тку, тай прихо́дит до до́му, тай пита́йи на́ймички, — а вона́ льигла, нема ґазди́нї, а вона́ льигла́, — пита́йи сї ґазда́: „Де, Пара́сю, ґазди́ньи?“ — А она́ ка́же: „А я зна́ю? Да́ли вече́ріти, тай дес ві́йшли с ха́ти, тай нема, тай нема“. — Тай він вже до не́ї говорит, а́ле чу́є, а то хтос іде́ по́під ха́ту, тай так заво́дит... А він віхо́дит, тай ви́дит, що то йиго́ жі́нка. „А тобі́ що, До́цю?“ — А вона́: „А Бог би тї поби́ў, я́кіс мнї обрихтува́ў!“ — А він ка́же: „Ах йой, та коли́, а тобі́ що Бог даў?“ — Узьи́ў ї по́за ши́ю, тай вво́дит ў ха́ту, а у не́ї на твари́ ца́лком кроў — грабльи́ми ї приголомши́ў... А вона́ ка́же: „А тиж не ви́дїў сьві́та, як я стоя́ла піт пло́том?“ — А він ка́же: „Я тебе́ не ви́дїў, я лише́ кі́тку ви́дїў“.

Тай до тре́тої днини вона́ уме́рла, бо ї грабли́щем розби́ў. Тай віта́к він сї сповідаў, тай казаў кcьо́ндзови: Щом уби́ў жінку, а́ле вона́ мині́ сї показа́ла кі́тка, тай!..“

Зап. в вересни, 1910, від Сеньки Барановської в Далешева, п. Городенка, І. Волошинський.

896. Як син убив матір відьму.

Балакають люди, шо в Ганнівці був ни дуже давно такий злучай: У одниї відьми родив ся первий син з хвостом. Так прямо і родив ся з хвостиком. Це бач, кажуть, шо вона нагуляла його з чортом. Бо всї відьми по пятницях і серидах лїтають ночу на мітлах з чортами гулять. І ото бач, яка приживе од чорта дитину, то родить ся хоч і по образинї чоловіка, а з хвостиком. А бувають такі злучаї, шо родють ся зовсїм ни похожі на чоловіка, всї в ширстї і на чорта похожі. Тих уже ни пускають на світ, а скоріш убивають і закопують у землю, бо все равно піп христить ни стане.

Син вирос і був правдивий, ни любив обіжать людей, чужого нїколи ни брав. Він все знав, шо мати його відьмує і де вона бува і куди лїта. Він часто її галдів, шоб вона все це бросила. Відьма за це його ни злюбила, слов його і слухать ни хотїла. Часто його гризла і нї за се, нї за те на його сердилась; досадувала, шо син зна про її продїлки. Син був хоч і з хвостиком і все знав лучче всякої відьми, а сам страшно відьом ни любив і нїколи нїкому ни робив зла, одним словом поганими дїлами він ни занїмав ся. Він був лучче всякого обноковенного чоловіка

Раз якось мати на його розсердилась і качалкою торохнула його разів три добре таки. Син сей раз пиритерпів, ни став її колошматить у образї матирі, а оставив до ночі. Настала ніч, мати його накинула свитину і подалась з дому. Він добре знав, де в їх бува зборище. Взяв гарний ґренджик осиковий і пішов до того двора, де вони зібрались. Сїв під тином і жде, поки вони вийдуть на роздобичу. Відьми посовітались між собою, куди які йти доїть коров. Прикинулись в собак і подались. Дивить ся він, цїла шайка собак біжить. Одна стрибнула чириз тин, як є біля його, друга, третя, і так їх штук шість пирискочило чириз пирилаз; а далї біжить саме послїдня, біла, ряба собака. Він догадувавсь, шо це сама вона. Тїко вона спялась стрибать чириз пирилаз, а він як ошарашив її ґренджиком по голові, вона так і гепнулась на землю. Він тодї, як почав її молотить тию палкою, по чім попало! Бив, бив, аж уморив ся; бросив її в ярок і пішов до дому. Лїг спать ни в хатї, а під повіткою.

Ранком увіходе в хату, чує, мати на пічі стоне, уже пошти шо зовсїм кончаїть ся. Він і пита: Мамо, чого се ти? Захварала, чи шо? —

Еге, бісів син, як бутьто й ни знаїш. Шоб вони тибі повсихали. — Я нічого, ни гріши на мене, хібаж я став би свою матір бить. Собаку у ночі я одну лупцював; так собаці, кажуть, собача й честь, а тебе я ни трогав. — І так вона день помучилась, а ночу й здохла.

Записав від Маньки Хайловоі, с. Шибекино, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

897. Відьма в тяжи.

То бу́ла одна́ жи́нка-ві́дьма; вона́ бу́ла на́йстарша тай була́ кишка́. Пішла́ вона́ зльигаті, а ї прийшо́ў чьис, аби́ йшла на се́йму і то му́сіла — зпа́єтйе, — бу́ті; тай вона́ попроси́ла чьоловіка, аби́ пішьо́ў чьолові́к зроби́ті за ню цу слу́жбу, а чьоловік ка́е: „Та йик я бу́ду іті́ у цу слу́жбу, коли ні зна́ю, йик іти́й". — А вона́ ка́е: „Я тобі ска́жу як: Озми́ собі" — ка́же — „заміта́уку тай сьидь си, скажи́: Го́йса, тай за-ї́деш, аж де тота́ се́йма йи. Бу́де́ш на се́ймі, а віта́к, куда́ схо́чеш, то се́ў коби́лоў заї́деш, а́ле аби́с ї ні казаў: ци, лишь го́йса, бо з не́ї упа́деш тай буде́ш іті́ пішки; тай аби́с віта́к ни бануваў, шьо я тобі́ ні каза́ла". — А вин змили́ў си, тай сказа́ў: ци, упа́ў с коня́ тай сами́й піший йшоў.

Зап. Ів. Волошиньский в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика із Ростік, пов. Вижниця.

898. Стріча в комині.

Буў наймиток ф такої баби чаріўниці, згодиў сьи на рік. Тей льигла вона с ним спати, али слухайи він в ночи, баба взьила с під постелї кацюбу, добре намастила (хороба знає чим...) маслом, сїла і поїхала комином. Али так той переспаў сьи, слухає, їде баба зноў комином. На другу ніч так само. Али він думає си: Поїду я сибі. — Взьиў кацюбу, сїв і зачив їхати. Али тимчисом ни знаў, як то до тоо траба вогорити. Заким він виїхаў с комина до гори, то їхаў може зо штири години. А чаріўницьи вже назад вертала і вобоє сьи здибали в коминї. Али тимчисом зачила чаріўницьи Івана бити. А він взьиў і сказаў на другий день людьом, шо так і так, та баба є чаріўницьи. — Тоди сьи зачили пільнувати с худобом. Али рас йиден господар злапаў тую чаріўницю у хліві і взьиў і фтьаў ї фсї пйить пальцї. На другий день баба навіть ни злізла с пйица. Посходили сьи господарі і зачили сьи з неї сьміяти. І вона вже вйинци того не робила.

Зап. від Стефана Рівного в Іванівцї, Теребовельського пов., М. Капій.

899. Чоловік летить за відьмою.

Прийшьо́ў чолови́к тай ўпроси́ў си на ніч у жи́нки; тай льиг тай ле́жи́т, а́ле ди́вит си в ночі́: жи́нка вста́ла тай попа́хала с ка́ганчіка тай

пишла́ у горн (ко́мин). А вин перегодйиў[1]) тай гада́є собі: „На́йко і я попа́хаю“. — Вин попа́хаў с ка́ганчіка тай пишо́ў за неў ў горн. Тай прихо́дит на сейм там, де ўна, а ўна ка́же єму́: „Чьо тйи прийшьо́ў тут?“ — А він ка́же: „Чьо ти прийшла́, то и я прийшьо́ў д' вам.

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вижниця.

900. Відьмина масть з під порога.

Буў оде́н чоловік удове́ц і ходи́ў до одно́ї жінки, а та жінка була́ відьма. І йиму́ лю́ди каза́ли, шо вона́ відьма, а́ле він не віриў лю́дем тай сї з неў ожени́ў. Одно́го ра́зу у ночи́ ў двана́цїтї годи́нї вста́ла вона́ і зачьи́ла копа́ти піт поро́гом зе́млю. Вікопала ма́сти, помасти́ла сї по́пid па́хи і сї́ла на коче́ргу тай ка́жи: „Гіб-гоп, аби́ я бу́ла ў орендарьи́ ў піўни́ци“. — А вікопала ма́сти двоя́кої, аби́ ма́ла туда́ і ві́тти. А той чоловік уста́ў, вікопаў собі ма́сти одно́ї, намасти́ў сї по́піт па́хи, сїў на сту́пу тай ка́жи: „Гіб-гоп, аби́ я буў ў орендаре́ві піўни́ци“. — І зале́кіў до піўни́цї то́ї, а там його́ жінка та́кі ме́жи відьма́ми їст хлїб і пє вино́. Вже ві́тти — вона́ сї намасти́ла по́піт па́хи і полекі́ла наза́д, а він не маў ма́сти дру́гої і сиді́ў аж до дни́ни, до́кіў сї не розви́днїло. Прийшо́ў орендар до пиўни́цї, а він сиди́т ў пиўни́ци. Зачьи́ў сї той пита́ти: „Чо ти ту зайшо́ў?“ — А він зачьи́ў росповіда́ти, як то бу́ло, тай оренда́р єго́ віпустиў с пиўни́цї. Прийшо́ў він до до́му, а вона́ спа́ла. Він тогди́ зачьи́ў ї роспи́тувати: „Чому́ ти мене́ не вівела тако́ж?“ — І узьи́ў ї, ўбиў, а сам пішо́ў до криміна́лу і вітси́дїў три ро́ки.

Зап. в мартї, 1912, від Ів. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

901. Три неділї в дорозї.

Вони бач оті відьми у Київ мотають ця у вечирі. Це на заговини тих відьмів понасходилось в одну хату до відьми; так вони все повиїдали з молошника. Тоді кажна як шморгне у камін! — А я чула, що вона попериду чогось лизне та у верх. А чоловік відьми підглядів та собі лизнув та й заграв за ними. А вони побачили його: „Чого тибе лиха година принисла сюди?“ — Так він три ниділї виртавсь до дому. Кажуть, як відьма вмре, так ниroден дячок ни вичитає всю ніч.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

902. Жовнїр і відьма.

Буў у нас Проць Бі́ґос, що при во́йску служи́ў, тай оповіда́ў, як вони́ стоя́ли раз на квати́ри. Каже, що льиг на ла́ву, а відьма уста́ла

---

[1]) Пере́чекав.

ў ночи́, ві́кигла плужо́к с ша́фи і зора́ла на при́пічку тай посі́яла про́со. Ў кі хви́льці про́со зі́йшло́ і зацвило. Ўна взьи́ла ў мищи́нку то про́со, змоло́ла і памасти́ла сї, пішла́ на грани́цу с кочергоў і зачьи́ла сї би́ти з відьма́ми. А його́ ку́мпан оде́н на ла́ві лижьи́ў і нара́диў Про́цьи, аби́ тим про́сом сї намасти́ў. Проць намасти́ў сї, ско́чиў ў ка́глу, забіг на грани́цу і як ухо́пиў ме́чик, переби́ў їх двана́цїть, а віта́к від ґазди́нї похва́лу ґіста́ў. А яку́ похва́лу?" — На те́рлици ї́хати до до́му. Ні́як вона́ їму́ ни каза́ла лиш: гайд. І він так ї́хаў і ни ви́ґіў піт собо́ў, шо то те́рлицьи. Кумпанї́стий на не́го чика́є, а Про́цьи нима. Со́нци ду пулу́дньи дохо́дит, він піт сило́м пообзира́ў сї ко́ло кра́йної ко́ршми, де найбі́льши люди́й і сказа́ў: вйи; а те́рлицьи упа́ла і він біз нічо́го сї лиши́ў.

Зап. в червни, 1911 р., від В. Скотини з Далешева, поз. Городенка, І. Волошинський.

903. Піп із відьмою на балю.

Була удо́ва-богачка и ї сї — ни дивуйте — диржеў сї, най сї преч кажи, ксьондз. Є, уважеєте, и між ними (ксьондзами), шо має горєчу кроў на челєдь и грішит так, як и ми.

Але та удо́ва була непроста тай куждої нової се́реди дес ходила на якус границю, якис сейм они там мали, а при кім и баль мали, уже по кім сеймови ніби.

Але кажи раз єґомоскь до неї: Але й бо ти їдеш усе на якис баль, а мине ніколи ни озмеш...

— Е, кажи, то ни для вас, кажи, єґомоскь, аби вас туди трудити.

— Чому? Видит сї, шо я ни годен там піти, де ти? Гадаєш, шо я ни годен сї так обійти из людьми, як ти?

— Но, алоў, кажи она, прийдети тогди и тогди и поїдимо...

Але то хати були курні, коме́ніў не було, лиш вікно у горі (у стели) на дим той уже. Дала она ксьондзови замітачку, а сама сіла на кацюбу и каже: Ну, єґомоскь, їдьте цирез горішнек...

Віїхали они горішнеком, сперед хати є брика, є конї-сивашки, посїдали и їдут. Але їдут они, а она ксьондза наказує: Єґомоскь, кажи, ви коби, кажи, мали у гадцї, шо вам буду казати: у вас, кажи, є мода, шо шо-тай зараз благословити, ци порцїю, ци шо буґь, хліб ци шо; а там, кажи, абисти сї ни поважили тото робити (ніби на кім балю).

Приїхали они там, до того двора — там таких гостіў, таких пановіў, поўна хата. Але посїдали они за стіў, сперед куждого стоїт килїшок из якимось напоєм, такий погарь стоїт. Але берут они пити, а тот ксьондз забуў сї тай свій погарь переерстит, переблагословит — усьо пропало... Пропало гет усьо чисто, лиш тьма стала так, як би очи за-

жмурну̂ — ніц не витко... А тот ксьондз из страху уже ніц не пиу̂, лиш держит то у руках и як сиґіу̂, так сидит. Але дау̂ Бог днину, уже сї витко, дивит сї він (ксьондз) — а то він — врщененький — сидит на гіли, на смиреці, а у руці держит кінцке копито (по колїно лаба из коне). Та як излїз, то аж за три роки заплїу̂ сї до свого сила.

Зап. від Петра Онуфрака в Зеленици, Надвірн. пов, 1908 р. А. Онищук.

904. Наймит назначує ґаздиню відьму.

На́ймит бу̂у̂, у тако́ї ґазди́ні служи́у̂, шо бу́ла ві́дьма. І він ви́діу̂, шо вона роби́ла: Намасти́ла сї, сїла на кочергу, тай сказа́ла: „ну“ — тай стау̂ кінь. Він собі намасти́у̂ сї, сїу̂ на яки́йс пати́к і сказа́у̂: „ну“, і там вї́їхау̂, де вони́. І там ро́бйи відьми́ своє́, тай вони́ ка́жут: „ну“; — а він ка́же: „ну, перетну“. — Приї́хали до до́му, а вона єго́ зачьи́ла карта́ти, бо вона́ ма́є знак, що він ї назначи́у̂ на голові і вона́ єго́ би́ла.

Зап. в вересни, 1910, від Андрія Богоноса з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

905. Як відьми побили Гуцула.

Єден Гуцул ішоу̂ до дому і єго посїла ніч у дорозї. Було то перед Великоднин тай він упросиу̂ си до у̂дного ґазди на ніч. Єк уже у̂сї полїгали, Гуцул также лег і удавау̂, шьо спит. Ґаздиня гадала, шьо у̂сї спе, у̂зела з під припічка масть тай си намастила тай крізь гори пішла каглоу̂. А Гуцул придумау̂ собі: Ей, ци й я не намастиу̂ би си тоу̂ мастиу̂! Зачьиу̂ мастити си. Їк уже пашмарувау̂ си, хапнуло го під каглу і потїгло туда, куда пішли відьми. Родимі відьми мали свої мечики від терлиці, шьо колопні кіпают, але він не мау̂. Єк відьми йшли хітарем, границею між полями сусїдних сїл, говорили: Шьо тну, не перетну. — А Гуцул кае: Шьо тну, перетну“. — Єк не злетї си відьми, єк не зачнут Гуцула парити, аж коу̂піт летїу̂. Прийшоу̂ сарака Гуцул з ґаздинеу̂ до дому та не йойкає си, нє, а ґаздини нїчо не шкодит, бо у̂на відьма.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

906. Як парубок потяв відьми.

Йиден наймит служиу̂ в ґазди. І він спау̂ на дворі. І подивиу̂ сьи в вечір в вікно перед Юрьим. А та ґаздиньи мастила сьи якоюсь мастию і він тото бачиу̂. Як він тото бачив і взьила кацюбу коло комина, як стала, то не знау̂, де вона сьи дїнула. Де вона пішла, пішла на границу, бо то була відьма, шо молоко збирає. А той наймит узьиу̂ різак, той шо сьи сїчку ріже від скриньки, віострив і масьць сьи тота лишила і посмарувау̂ сьи і сам за неу̂ з різаком пішоу̂ в каглу. І на граници застау̂ їх багато, си́ла. І всї були з кацюбами, лише він бу̂у̂ з різаком.

І на граници відьма кожда каже: „Тну, не дітну". — А він нічого не знаў тай каже: „Шо втну, то перетну. — І покалічиў дужи сила, багато. І йиго тогди загнало дуже далеко у сьвіт, бо він нічо не знаў. І він, як єго загнало, вітак вертаў сьи назад, до того села. І вирнуў сьи за десіть літ. Служиў, і так ледво не ледво за десіт літ вирнуў. І як прийшоў до свого села і прийшоў до тої самої ґаздині, шо служиў. Тай ї дуже скалічиў, шо була бес руки, тогди на граници. І там, котрі були, то всї покалічиў. І всї знаў, котрі є в тїм селї відьми. І тепер там сьи довідав, як можна пізнати відьму в селї: Аби взьити, на перший сьвитий вечер на руский посадити чисник і аби ріс до виликодних сьвит. І так йиго хоронити, жиби йиго не рушити, то в вікнї, і в виликоднї сьвита як сьи йде с паскоў і той чисник зірвати і взьити під язик. І так буде видїти, котра відьма, то кожда буде мати дїйницу на голові, а нїхто не буде видїў, лише той, хто має чисник. Хто хочи пириконати сьи, най то зробит, али не буде жити.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

907. Підкована відьма.

Буў такий ґосподар і в того ни годни були наймити служити. Бо вона була опирицьи. Перекинула сьи в ночи коньом, казала на себе сїдати, аби їхаў на границї. — Казала йиму, аби ни казаў вісьта або гайта, але все: кода кода кода... Так вона кількоро наймитіў збавила. Там забили па границьох. Аж йиден буў такий мудрий, прийшоў на службу до неї, та перекинула сьи коньом, казала сїдати. Сїў на ню і їде. Приїхаў до ковальи, каже: вісьта! — Каже: Ставай, будем коньи кувати. Коваль встаў тай укували на всї штири ноги. Він взьиў собі косу, вона му казала, аби сказаў на границї: „Кого втну, не дотну — а він казаў: Кого втну, перетну. Як зачиў тьити, всї опирі порубаў, а ксьондзови вухо відотьиў. Просила йиго, жиби віў назад до ковальи, жиби підкови повідриваў. Він вибуў в неї, пішоў до ксьендза на службу до того, жи му вухо перетьиў. Він сьи питаў того ксьендза, хто йиму вухо перетьиў. — Ксьендз казаў, жи пішоў до церкви і сова з бантіў злетїла і йиму пазурами вухо подрала. Він потім йиму вповіў, жи му то вухо на границьох втьив. Той ксьендз му заплатиў, жиби нїкому не вповідаў за то, бо би з ксьендза скинули.

Зап. у Подусїльнї, Перемишлян. пов. від Антона Демковича М. Капій.

908. Як вояк підкував відьму.

Прийшло раз війско у село. Тай оден жовнер став на кватиру у одного ґазди. У вечер уснув ґазда тай дїти, а жінка крутит си по

хатї, шос нїби пораїт, хоть усе було покутане в хатї. Тот жовнїр був цїкавий тай здогадав си, шо баба жде, шоби він уснув. Він притаїв си, а все зпозирає, шо баба робиг. Она взєла флєшечку з полицї, помазала си, сїла на кочергу и гайда в комин, пішла. А він встав, взєв и бере собі флєщинку и розібрав си, помазав си, було и теля в хатї, а він и телє помазав и сїв на заміталку, пішов в комин, та гайда за нев, ше й телє взєв з собов. На чьис упав там у світї світельнім меже відьми, а они си бют на тій горі, а телє бігає меже ними. Єк би був телє не взєв, були би го рознесли. Они си бют, але знаків не роблє собі, бо примавляют собі. Они знают, бо щезби помагає, тай издици йім помагают. Відьми собі примавляют: Шо тну, не дїтну", — а жовнєр каже: „Шо тну, в нї' дїтну! Тай всї чирівницї позначив. Вітак каже ґаздиня до жовнєра: Розумнис, шос телє взєв, був бис сам загинув; а так сїдай на мене, бо й за місяць не будеш дома з сеї гори. Тай зробила си кобила з неї. Лишень сїв на кобилу, тот чьис опинив си в знаємім містї. От коваль. Він збудив єго: Куй ми зараз конину на всї чотири нозї на остро. — Тай она не говорит д' нему, стала білов кобилов. Підкував, приїхав ид хатї, злїз, пішов, лєг спати. Она війшла в хату жінкою, побелендїла и ґвавт болит, підкови на руках и ногах; а єк була кобилов, то ї не болїло. Понакривала си на постели та стогне: Йой, йой... Шо тобі, жінко? — питає чоловік. — А жовнєр відзиває си: Я вам скажу; я їхав на нї, и я мусїв кувати, бо підбила си. — Чоловік каже: Йди від мене в світ! — бояв си єї. — А суд сказав: Та лиши, от дїти, шо меш дїяти; она там вже не піди; най такє щезне. — Підкови якос повідривали, та вігоїла си та вже більше не їздила між чьирівницї та відьми.

Зап. від Анни Жеґалюк, 1902 р., в Космачи, Косівського пов. Клим. Лисинецька.

909. Відьма кобилою.

Відьми́ пе́ред Іва́ном то́ї но́чи ма́ют таку́ масть, що намастьи́ сї і сїда́ют на те́рлицу і чи́риз ка́глу ї́дут на грани́цу і там сї ко́сами руба́ют. А у̂ їдно́ї жінки служи́у̂ на́ймит і уздрі́у̂, що вона́ пе́ред Іва́ном намасти́ла сї і сї́ла на те́рлицу і поїхала. На́ймит узьи́у̂, уста́у̂, розібра́у̂ сї, намасти́у̂ сї і ко́су си узьи́у̂ і поїхау̂ за неу̂. Як приї́хау̂ на грани́цу, там було́ бага́то відьмі́у̂ і та його́ ґазди́ньи, жи він у не́ї служи́у̂. І руба́ли сї ко́сами і каза́ли одна́ дру́гі: „Як утну́, ни перетну́". А той на́ймит руба́у̂ сво́ю ґазди́ню косо́у̂ і каза́у̂: „Як утну́ і перетну́". І ту ґазди́ню поруба́у̂ косо́у̂ і взьиу̂ і поїхау̂ до до́му і льиг спа́ти. Ра́но у̂стає́, а ґазди́нї єго́ нема. Він прихо́дит до ста́йнї і ди́вит сї: яка́с коби́ла ко́ло жо́лоба. І взьиу̂, дау̂ тї коби́лї сі́чку ї́сти. І та коби́ла стоя́ла ко́ло жо́лоба і сі́чку ту ни ї́ла. Аж віта́к у до́бу ди́зит сї, а ґазди́ньи йде до

ха́ти, і так пома́ло, же ле́две йде, віта́к два мі́сїцї бу́ла слаба́. А той на́ймит служи́ў лише́ у не́ї пи́ять мі́сїцїў і ўна йиму́ заплати́ла за цїли́й рік і єго́ вітпра́вила.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

910. Відьма з Космача.

Була, каже, в Космачи Курищучка тай тримала собі двох наймитів. Одному давала їсти багато і добре, і той був худий, як горстка; другого годувала як будь, а він собі, як пенцух (ситий). Так каже той ситий до худого: „Гей бра'! та ти так файно їш, та ти такий худий? — А той каже: „Іди, лїгай в ночи східного четверга (четвер — послїдний в місяци) там а там спати, то будеш знати, чо я худий".

Прийшов східний четвер, в ночи лїгає він під вуглом хати, спит не спит, шо буде? Але приходит в передопівночи ґаздинї. „Так і так, — каже до него — я відьма, вставай, вези мене на Гвридю, на сугир" (місце, де збирают ся відьми). Поїхали. — Приїхали там (а вона з него зробила коня), присилила вона єго до верби, натрісла з верби грушок: „На! їж!" — Він наїв сї, а вона дає їму в рукі замітавку (кочергу)· тай мовит: „На цу замітавку, обганьий сї нев, але кажи: „Тну, не дотну" тай дес щезла. Гей! як прийдут до него відьми, а він обганьиє сї, та все: „Тну, перетну! Покалїчив усїх! Надлїтає вона (господиня) тай каже: Щос наробив? буде біда! — Перемінила єго назад на чоловіка тей каже: „Сїдай на мене тай тїкаймо. — Як будем тїкати, абис не казав: цу, але абис казав: ну! бо як скажеш: цу! то як стану, вже сї не рушу далї. — Перекинула сї вона в коньи, він сїв, тїкают. А там межи відьмами крик, гоньи за ними.

Прилїтают вони в Космач, а він коло самого Цигана: цу! а вона стала. Він злїз та збудив Цигана та каже: „Прислав мнї ґазда, абис підкув кобилу". — Циган, як Циган, підкував, а той поїхав. Приїхали на загороду, він пустив ї, а вона пішла до хати. Там знов стала жінков, накрила сї тай спит. Але будит її чоловік рано, дивит си, а вона має рукі й ноги підковані. „Абих був тї не видїв" — каже чоловік. — А ти що, підкови маєш? — А вона признала сї: так і так. Бере вона з жердки сердак, тай несе Циганови, аби повідривав підкови.

Зап в Текучі, 1908 р. Дмитро Бойчук.

911. Відьма над відьмами.

Служив в одного ґазди слуга — а того ґазди ґаздиня то була відьма. Отже тот слуга докмічував си, шо она є відьма, и то старша меж відьмами, яко комендант. Нового четверга слуга сокотив, шо з нев

буде си робити. Єк позбігали си відьми до неї в завлєги (значит о 9 годині) и взєли згарки, бо давно скіпками світили. Огже одним кінцем світили, а другим спороли перед печьи припіч, бо то звикле у хлопів припіч з глини, и посіяли лен перед пічьов. У одні годині си уродив и достиг и зібрали го, вітовкли, и зробили з того насінє олій. А все тото нечиста сила ділала. Слуга на лавици не спав, на то си дивив. Єк понамашчували си тим олієм и посідали, а то їм чорт помагає, на замі- талки и вилитіли всї кріз каглу и поїхали на Ґутин, на гору, на своє призначене місце. А череп тот забули сперед печьі. Тот слуга встав, взєв тот череп з тов мастьов, шо було в хатї посудку: коновок, цебрів, мотиків, горшків — всьо то понамащував, и сказав їх слово, так єк они казали, єк ішли кріз каглу. До того посудку сказав: ну! Увес посудок кріз каглу повіскаковав до сїней, а сам сїв у зілницу у ту, шо си платє золит, и помастив себе и ту зілницу и вітитїв кріз каглу він из тов зілницев и поїхав за ними на ту гору, де они си баталюют. А то була зимна пора. На ті горі знайшов всєку овоч так, єк в лїтї у наймудрішім оґродї сливки, яблука, грушки, виноград, всєкі лїтні овоші. И нарвав того з кождого дерева, и наклав т' собі у ту зілницу. И відьми за него потємили и зачьили єго шукати — и говорити собі, шо: Тут дес прісна душьи вонит. — А він из тим утїк назад до дому. Сказав ну! и дома. И вісипав тото за постїль у царок, тай лєг и спит. Она рано зачьила єго буджьити, яко ґаздиня слугу, и каже до него: Вставай! А він не хотїв сев разов єю послухати. Сказав до неї: Тихо, відьмо. — Она пішла д' ґаздї, зачьила си вадити з ґаздою, шо слуга не хоче єю слухати. Ґазда прийшов д' нему и питає: Чео ти жінку мою називаєш відьмою? — А слуга каже до ґазди: Бо она такі є відьма, и то такі старша, над відьмами відьма. — А ґазда каже: То не може бути. — Каже слуга: Я вам дам довід, бо я сеї ночи не спав, я ходив на Ґутин там, де они си баталювали з відьмами и приніс єи вітти знак, всєкої овочи, котрої в зимі не родит си у нас. — И взєв та показав. И она вздріла, шо нема куди крутити. Ґазда пішов по попа, и привів ґ' хатї, шоби єю благословив, и заклинав, шоби она вже відьмов не була, аби була чьистов чьильидинов так, єк є кожда.

Зап. у Космачи, Косівського пов., 1902 р. від Михайла Палійчука Клим. Лисинецька.

912. Жінка опириця.

Я жінку мав опирицю справедливу. Я дванайцїть лїт не знав, що вна опирицї. Аш далї, як місєц настає на четвер, то вни ходили до сейму. І потому прийде с сейму і рано дуже довго спит. А я нїц не знав. А далї кажу до сусїди, що моя жінка мусит завше на четвер спати ;.

ніхто би не збудив її, поки сонце високо не буде. А далї взєв я сусідї казати, яка річ. А він: Е, то вна мусит бути опирицї. Він каже: Знаєш ти що, ти сї переконаєш. Як она лєже спати, оберни її туди головою, куди ногами. Та ти пізнаєш. — Як вна заснула, я її обернув туди головов, куди ногами. Рано вже добре сї розвиднїло, — не встає. Сонце високо, — не встає. Вже гет пізно, люди йдут до полє, вна ще не встає. Аж далї взєв я, обернув ї назад так, як лежєла. Зараз встала. Чухає сї і каже: Ой-йой, як я заснула міцно. — А я мовю: Ти не заснула, ти опирицї, я сї тепер переконав. — А вна каже: Що би тобі шкодило, як би я опирицї була? — Я мовю: Та ми ніц не шкодит, але я тебе сї бою. — Аж потому пришов чєс, вна мала малу дитину. Ту би йти до сейму, а вна не може. Каже вна менї: Підеш ти. Я мовю: Та що ти говориш? Та мене опирі, мовю, задушили би там. — А вна каже: Не бі сї! Ту, каже, прийде білий кін, та ти сядеш на нього, тай він тї заведе та возми си он є за кітлом моя шаблї деревяна, що маю від них. Ну, каже, тепер зрихтуй сї, будь на поготовю, бо прийде кін. — А я сї зрихтував, там деревєну шаблю не взєв. А я взєв кошу. Припєв їм до боку та йду на того конє під хатов. Приходит тот кін, а вна наказує, абис не казав „ві“ лише „цу“, бо тї лишит. — Тай незадовго приходит тот кін. Та я сїв на того конє. Як мє взєв тот кін аш там, де вни сї сходєт. Там посходили сї всї тай облетїли всї границї вже перед дванацїтов годинов. Як мали сї розходити, то тоди взєли радити сейм. Їни кажут: Так будемо робити, аби середнї люди вмирали, а старі, би сї лишєли. — А я тоди обізвав сї: Неправда! Кажу: То молодї пімрут, а на старих хто буде робити? — Тай ще кілька з них обізвало сї за мнов. Потому зацєли сї сварити, а далї почали во́йну. Як узєли деревєними шаблєма вилушкувати, тай тоти до тих, а тоти́ до тих. А тоти рубают, тай все кают: Що, каже, втну тай не дітну. — А я собі взєв ко́шу тай все кажу: Що втну тай перетну. Тай я що махнув кого по руцї та віттєв руку. Що махнув по носї, віттєв ніс. Що махнув по усї, віттєв ухо. Ну, вже потому розїздзєют сї. А завізли мнї коло пєтнайцїт миль на границьох. Тай взєз мене кін носити, аби привіз, вітки взєв. А далї, я сї помилив тай кажу: „ві“. А тот щез та мене лишив на штири милї від дому. Тай я аж третого дня прийшов до дому. Ну, вже й всьо. То таке моє було. Правда всьо.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липнї 1906 р. від Митра Кушнїра В. Левинський.

913. Про ґосподиню чарівницю і слугу.

Був йден слуга і служив кілька літ у єдної вдови. А в сусїда зараз була дївка черівницї. Рано коли він де їхав в дорогу, то вона єго

переходила порожними коновками і він завжди в дорозї мав якісь випадки.

Раз він поскаржив сї свої ґосподини, що єго та дївка переходи. А ґосподинї каже: „Ти дурний, як вона тебе буде переходила, то ти нажени конї і поїдь борше“.

На другий день він виїздит десь на фірманку, диви сї, а вона вже йде з порожними коновками. Як той затне конї, і переїхав борше, як вона. Дївка тоди наробила крику і каже: „Я мушу вмирати через тебе“. — А слуга каже: „То вмирай, що мене обходи; було мене не переходити з порожними коновками“. — А дївка каже: „Як я вмру, то ти мене мусиш пильнувати без три ночи в церкві“. — І вмерла. Прийшов вечір вже він має йти пильнувати її тай зачинає плакати перед свою ґосподинею. А ґосподинї каже: „Не плач, купи за 5 кр. маку, розсїй по церкві, а сам вилїзь на хори і сиди тихо“. — Той так зробив. Прийшло коло півночи, як назлїтало сї черівниць, як зачєли мак збирати — позбирали мак і далї єго шукати. Але когут запіяв і вони повтїкали.

На другий вечір казала єму ґосподинї купити за 10 кр. маку, а єму казала сїсти там, де ксєндз сповідає.

Знов коло півночи назганєло сї ще раз черівниць і знов зачєли мак збирати — позбирали мак і шукают знов єго. Але когут запіяв і повтїкали всї.

На третій вечір каже ґосподинї: „Нинї купи за 15 кр. маку, а сам вилїзь на павук, що виси на серединї церкви, вмотай сї тим шнурком аж до самої гори“. — Той так зробив. Коло півночи назлїтало сї черівниць, що навіть не мали де стати. Кинули сї мак збирати, позбирали мак і зачєли єго шукати. І не могла жадна єго заглєнути. Аж йден якийсь кривачиско підніс очи до гори і наробив крику. — А дивіть сї, сліпаки, де він заліз. — Ті всї закричєли, як єго здіймити звідтам. — А вона каже: „Ту є йден млин, що вже сїм лїт як погорів. Принести звідтам вуглї, накурити в церкві і він злїзе на дів“. — Але зачєли сї всї торгувати і жадна не хтїла йти — відпирала сї, же ни знає де. — Він диви сї з гори, а єго ґосподинї є меже ними і каже: „Я піду сама“. — А вона так навмисни, щоби сї довго бавила і єму нїчого не зробити. І полетїла по те вуглї. — Вже мав когут запіяти, як сї вернула. Як накурили тим вуглїм, то трохи сї слуга не задусив на павуку на горі. З того диму зачєв він поволи розкручувати сї. І вже туй туй мали єго за ноги вхопити, аж когут запієв тай то всьо повтїкало. Він злїз з павука тай пішов до дому.

На другий день він вже не спит, іно пильнує ґосподинї, що вона буде робила. Перед північою встала ґосподинї, добула якоїсь масти з під кобиці, намастила коцюбку і крикнула „цуть“ тай без комин поїхала на

коцюбі. — Слуга живо побіг до хати, взєв, витїгнув масть з під кобиці, намастив маґільницю, взєв си макогона поганєти і крикнув „цуть“ тай собі поїхав без комин за ґосподинею. Диви сї з далека, а на граници таких черівників і черівниць, так сї бют, аж гуде. Приїхав до них, як став макогоном молотити, аж кров до гори сцела. А ну забирают сї вже всї до дому тай він, що мав казати „цуть“, то казав ве. І впав на землю. Бє поза себе маґільницю, не хоче їхати. Той проси ґосподинї, щоб му повіла, як сї каже, а ґосподинї пігнала, не слухає навіть, що він проси.

Бідака слуга муси йти на пішки. Йде він, йде, аж поставали вже з ранї пташки і зачинают сьпівати. Він слухає, єдна пташка засьпівала „цуть“, а він собі паганув, що сї каже „цуть“, як крикнув щось зо три рази „цуть“, то так поїхав, як вітер. Догонив ґосподиню, як зачєв макогоном смарувати, аж відголоски йшли. — Приїхав до дому і пішов спати.

В рано встає, диви сї на ґосподиню і нїби не знає, що він її бив і питає сї: „Вам що таке, що ви такі синї?“ — А ґосподинї каже: „То я тебе від смерти вибавила, а ти мене так вчера збив, що я мушу вмирати“. — А слуга каже: „Було менї повісти, як сї поганяє вашу черівницьку коцюбу“.

Записав у Цеперові, пов. Львів, від Данила Бартоша, в вересни 1909, Іван Панкєвич.

914. Відьма і Бог.

Холи́ла ві́дьма по земли́ — та, що росу́ збива́йи, — тай Пан Біг уже́ уви́дїў, що вона́ лихі́ дїла́ дїла́йи, тай ка́же: „Чародї́лнице, лиходї́лнице, поки́нь лихі́ дїла́ дїла́ти, ста́ла бис уже́ ка́менем“... — А вона стої́т уже́ ка́менем тай ка́же: „А ти, Бо́же, аби́с сї на небеса́ не возні́с“. — А Бог ка́же: „Чародї́лнице, лиходї́лнице, так лихі́ дїла́ дїла́й, яки́с дїла́ла“. — А вона́ ка́же: „А ти, Бо́же, на небеса́ сї знеси́“.

Зап. в вересни, 1910, від Андрія Богоноса із Колїнок, пов. Городенка, І. Волошинський.

915. Відьма скриває Ісуса перед Іродом.

Як тїка́ла Марі́я с Су́сом Христо́м і Йо́сифом, що їх цар віде́льский хотї́ў стра́тити тай здиба́ли сї з ві́дьмоў, що не́сла ді́йницу з моло́ко́м. „Ей“, — ка́же Марі́я, — „схова́й“. — А ві́дьма ўзьи́ла, схова́ла ї піт се́бе, тай укри́ла ї ци фартухо́м, ци спідни́цеў, тай тоти́ по́при ню перейшли́, тай не ви́дїли. — „Ну“ — ка́жи Марі́я, — „аби́с бу́ла скри́та, по́ки сьві́та й со́нцьи“.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

916. Що чекає відьму на тім світї.

Ві́дьма ту́течка то ро́бит, що хо́че, а́ле прийде́ на тот сьвіт, то ї там по кри́шцї рвут на тї́м сьвітї. Раз зди́бала сї жі́нка з жі́нкоў; а́ли

ѝидна́ жінка такі була́ справедли́ва жінка, а дру́га жінка то бу́ла відьма. А та́ки жінка до то́ї відьми тай ка́же: „Ку́мо, у вас то“, — ка́же, — „йи молока́ тай ма́сла́... у̂ ме́не нема“, ка́же. — „А“, — ка́е — „та що“, — ка́же, — „ку́мко, що ма́ю тілько, ко́ли сї му́шу за то му́чити“. — Ка́же тота́ відьма до то́ї жі́нки: „Ану́ озьміт ви сво́го ма́сла гру́тку, а я сво́го, тай ки́нем“, — ка́жи, — „на во́ду“. — Тай як ки́нула тота́ жінка ма́сло на во́ду, тай тота́ відьма, то то́ї жінки пли́ло ма́сло, що ніхто́ нічо́ не каза́у̂, а то́ї відьми — то злетї́ли сї всї дзвірі, які́ йи, дичина́ і дома́шна звіри́на, коро́ви тай віу̂ці, всьо що йи, що молоко́ дайи́ на сьвітї. То так їх бу́ло ду́жи си́льне бага́то, що аж стра́шно сї було́ дивити, а та жінка аж тро́ха не у̂ме́рла... Тай розірва́ли то ма́сло по ня́вочку, кілько їх було́ — то́ї відьми, а то́ї жінки ніхто́ нічо́ не каза́у̂, бо ніхто́ ни нале́жіу̂, бо ї ма́ло то, що ї Бог дау̂. А та відьма, то відбира́ла від вся́кої дзьвірини́ молоко́, тому́ то ї так розірва́ли її масло. Тай тогди́ ка́жи відьма до то́ї жінки: „Дивіт сї, як то ма́сло рвут, так післї мо́ї смерти́ мене́ так бу́дут рва́ти“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

917. Опир і відьма.

Жили собі чоловік з жінкою. Вони мали одного сина парубка. Той парубок був опир. Він завше ходив в вечері в ліс, скидав свою одежу і переробляв ся в опира. Він раз ішов силом і встрітив дївку. Дївка тоже була відьмой і узнала, що цей парубок опир, а він знав, що вона відьма. Відьма каже опирові: „Іди зо мною разом“. — Вони пішли у ліс, він переробив ся у опира, а вона в відьму і пішли лїсом. В тому лїсї жило богацько злодіїв. Вони грабили людий в ночи. Відьма знала, в які хатї то розбійники жили. Коли вони прийшли до теї хати, вона сїла на віник і полетїла в трубу разом з цим опиром. В хатї розбійників не було. Вони переробились, вона в славну дївчину, а він в гарного парубка. Коли прийшли розбійники, вона опира сховала у скриню. Розказала відьма розбійникам, шо вона заблудилась і зайшла в цю хату. Вони заставили її у себе жити. З цього часу в хатї все робило ся дуже хутко і добре; ніби зварено було хутко, в хатї чисто, прибрано. Вона дуже була гарна і всї вони, вісїм їх було, хтїли на її оженити ся. Але вона казала, шо треба трохи почекати. Опир все время не виходив до тих розбійників. Але відьма і опир тож не могли жити без других опирів та відьмів. Як вони літали до них, намастювались якоюсь мазею і комином виходили все відьмою і опиром. Розбійники раз засїли і зобачили їх, але нічого її не сказали. Другий раз не дали її вилетїти, як вона помастилась. Попросили у неї собі теї мази і поробились опирами. Тодї вже

вийшов і той опир. Хутко вони стали заводитись з нечистими. Нечисті мали у себе главного старшого, він був кривий. Вони всї збирались у хатцї і грали в ночи у карти. А грали вони що ночи, поки не проспівають півнї. Їдної ночи вовкулаки брали в картах верх над нечистими. Кривий не хтїв нїяк, щоб опирі взяли верх. Довго вони сварили ся і не примітили, що вже два рази півень проспівав. Третий раз проспівав півень і вся нечиста сила пропала прахом.

Зі збірки Д. Щербаківського.

918. Кара божа.

Ішли дві баби у Київ Богу молить ся. Дорогою де не возьметь ся жаба здорова, приздорова. І почала слїдкувать за ними. Плига тай плига. Кудиб вони ни пішли і вона там. Дуже близько вона ни підходила, а так сибі троха оддалї позадї них, гонить ся за ними і гонить ся. Уже вони і посппішали, шоб вона одстала. Так нї, ниначе утичуть од неї і вже подумають сибі: Слава тибі Господи, одстала. Коли дивлють ся, упєть за ними плига. Замітно було, шо вона більше всього за одною бабою слїдкувала, а до другої ни касалась. І так вона гналась за ними аж до самого Київа. Зайшли вони у один манастирський двір на почлїг. Їх стали приглашать у хату ночувать, там було богато койок з подушками. Всї пішли у хату ночувать. А та баба, за котрою гналась жаба, ни пішла у хату, знала за собою гріх. Догадувалась, шо се по її душу жаба слїдкувала. Лягла вона спать, сон її ни брав, ждала страстї, як віл обуха. А жаба та плигала до самого двора і в двір устрибала. А вже у дворі сховалась у дрова. Настала ніч, жаба та вилїзла з під дров і приплигала до тиї баби. Випустила з себе тьму тьмущу разного гаду, пявок гадюк, ящірок, жаб і всякої всячини було видимо ни видимо. Як почали вони її сосать та гризти кругом, вона давай кричать ни благим матом од таких тяжких мук. Всї богомольцї проснулись, повибігали дивить ся. Коли до неї, а вона вся обліплена всяким гадом і всї сосуть з неї кров. Кой хто з богомольцїв пробував палкою одігнать од баби гад. Так нї, нїяка сила ни бере. Так дуже повпинались, шо й клїщами ни одірвиш. Ну, шож тут робить, запомогти нїяк ни можно було. Та іще ни всякий согласин був ратувать її, шоб ни кинулись на того, хто возьмить ся обо占ронять. Всї так і порішили, шо її смерть така прийшла. За виликий гріх Бог покарав. Покликали попа сповідать її. Прийшов піп, став її сповідать. Вона на духу йому призналась, шо за нею є великий гріх. Піп і кажи: Ну розкажи, чим ти грішна? — Та я відьмувала і зняла з неба нескільки звізд. — Деж ти їх дівала? — спитав піп. — Та я їх положила в горщик і сховала на піч. — Піп прочитав якусь молитву. Всї гади од неї одпали. Він тодї і каже: Ну тепер ти, бабка, іди до дому,

і зараз же одниси звізди, де вони були, постав їх на своє місце і вже більше ни покиряй ся дяволові. А як будеш дальше відьмувать, так тебе іще ни такі муки нападуть. Схаменись, покай ся пирид Богом. Одниси звізди на місто і іди спасать ся куди нибудь у монастир затворницею і молись Богу день і ніч, поки ни простить тебе Бог. — Пішла баба до дому. А вже ни звісно, чи вона зробила так, як піп казав, чи ні, хто її знає.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекино, Білгородського повіту, П. Тарасевський.

919. Салдат і відьма.

Давним давно це діло було, як у одному конному полку та случилась з одним салдатом яка штука. Занїмав ся він з однию любушкую, а вона та була відьма. От він поки з нею ватажив, поки йому ни було ніякої причини. А то вже як стали його товариші збивать, шоб він її бросив, оце було нападуця: „Что ти до них, падлюк, увязал ся: ти од ніх не вирвіся: онї тебя замучуть. — Салдат наш послухав, ни став до їх ходить: забросив її. Так та відьма намусила салдатишку збить з канплету, бо її дуже злоба завзяла, шо то ходив, удовольствував її, а то уже одказав ся. Так вона з серця схотїла йому оддячить злом за зло.

От наш салдат у те времня, почистивше свого коня вечиром, поставив на місто, в ізвісні часи повечеряв і став лягать коло свого коня спать на койцї. А салдацька служба така: де кінь, там і сам лижи. От він уклавшись спать, довгенько таки йому ни клонило на сон: усе думав, так шо долежав він затого до півночі. Коли слуха, аж воно двері рипнули і одчинились. Він як гляне — коли воно являїця кобилиця здорова та красива, на цвіт біла, як лебідь, а грива та так, як ото повісму конопель ростріпай — так і в неї, хвостяка той так і позавивав ся у кільця і товщиною як поганенький мішок. От вона уходе і прямо до салдатового коня і ну його ганять та щипать та мушкорить; а кінь став одбиваця; та як звили там бучу, просто аж сумно лижать нашому салдатові. Той дума, бідняга сам сибі, от як бросе коня та як нападе мене, так тодї хто зна шо й робить. Коли так: як бросе вона коня та з кобилицї пириробилась мабуть у жінку і підойшла до його до койки і ну її хитать, аж салдат наш ни влеже на койцї. От вона дрьогала-дрьогала, а потім іще як попала його за ногу, як протягла його по койцї разів два, так він і уші опустив і душа в ср...ку заховалась. От вона його ни довго пополохала і подалась.

От наш салдат прокинув ся у ранцї і так як у ступі побув з пириляку. Так він цїлий день ходив так, як нисамовитий. На другу ніч

тоже таким родом приходе і дала йому чосу іще дужче: качала його біднягу пошти шо цілу ніч. То було йому за шутку, а де далї дужче, все хуже і хуже: прямо ни дає йому і заснуть ніколи; кажну ніч усе равно, як у ступі побуде. То був наш салдат красивий, а то уже поблїднів, як стїна. Товариші його питають: „Чого він такий став?“ — А він ни признає ця. От він тирпів-тирпів, а таки вийшов із терпенія, зознав ся товаришам: ніде дїваця, ни дає й жить йому стерво. Пара уже допитуваця хоч добрих людей, шоб спасли од напасти.

От підходе вечир, у його і душі нима. Став просить одного салдата, шоб за його поночував і за себе: „Пажалуста, брат, постережи лошадь і мою ету ноч, а я ляжу у казармі“. — А другий салдат і каже з удивленям: „Почему ето так, что ти ляжеш в казарме? там хуже, чем у канюшне“. — Ізявляє наш салдат свою біду, чириз шо боїця нучувать: „Тут от в чом дело, брат. Открию я тебе усю правду, через что я боюсь в канюшне лажить ся. Знал ся я з адной девкой, а ана то должно бить ведьма ілї овсї колдуня. Ну так ото я єйо забросїл; послушал своїх некоторих товарищей. А она то на меня расїрчала; так она мне, стерва, каждую целу ноч не дайоть спать: лошадь змучїла і меня тоже. — Науча його салдат, як спасти ся. А він то був мабуть ни с простих — такий, шо сам лучче усяких колдунів був. „Ех ти, ти чудака! Что ти зделал? Тебе ранше говорїлї, что не вяжісь до нея: она тебя научить, как на светє жіть. Ми давно замечаєм, что ти что то поблєднел; она тебя змучїла, а ти єще несознайос ся. Ти меня спросїв би, как с етім поступіть, я німножко лучше тебя на счот етіх делов знаю“.

А вона, ця сама його любима, шо ни дає йому житя, сама вже була главна відьма, а її мати та ще похлеще була. Жили вони тілко у двох: мати її вдова, а вона дївка. А вони то бач його навідали і приманили, а він бач ни довго походив, одказав ся тай наробив сибі лиха. Науча салдат уже його, як од її одбиця: „Ну так теперь же ти от как зделай. Проіскай волотя, потїпай его і сплїтї с него оброть і потом, как ложить ся спать, так ти возьмі дай сядь за дверми коло пятки і оброть умєсте с уздой так, чтоб только она на дьвери, а ти крікнї: тпру! і зараз накідай єйо обротю. А єслї сїдеть коло пятки, так она тебе не увідїть. І ти когда наброталш, так садїсь поскорей на єйо, так вона тебе кругом города обнїсьоть трі раза. Да только постарай ся, чтоб сегодня ето дело справіть; а єслї допустїть до несколькі суток, так она тебя задушіть. Как не узеваєш етой штукі, так тогда уже больш не прійдьоть она тебя полохать“.

Тут наш салдатишко, нидовго думавши, побіг на сило розживаця в волотьтя у мужиків. (Волотьтям, ілї суволоч, називаї ця остаток конопель на ниві: як ото вибирують баби уже совсїм, а воно ото остає ця

по зимлї, збите у лямиць по зимлї. А воно бач остае ця іще з того времня, як тілко посходе ото густо, а яке ото заглуши ця, ото й ухляка на землю). Розжив ся він в волотьтя, прибіг поскорій до конюшнї, натїпав того волотьтя, сплїв обротьку, прилагодив до неї узду і поготовивсь уже засїдать на ловлю свого врага. Тепер уже йому висилїш стало на души, як получив од товариша добрий совіт. От заступила ніч. Наш салдат сїв за двирми коло пятки і жде врага, як віл обуха. Сидїв він, сидїв, аж стало уже дрімаця, а він усе сидить. От він досидїв ся уже й до півночі, слуха: шумить, одчіняю ця двері і являї ця кобилиця. Він тодї поскорій налагодивсь і тілько передні ноги пирисадила чириз поріг, а він як зхвати ця та напротів неї з обротькою та тодї раз як крикнув на її: „Тпру!“ а сам на морду її оброть. Вона тодї як кинулась тїкать геть із конюшнї, а він на неї поскорій вéрхи. А вона як залопотїла куда видно, у поле і помчала його, як птиця — политїла і все вигожда, шоб його збить із себе, а він очарапив ся її за гриву так, як воша за кожух: думки у його нима, шоб упасти з неї. От вона як помчала його та намісто того, шоб обнисти три рази кругом города, та облитїла з ним три рази кругом білого світу і примчалась упять у город. А салдат як би, як ото вона прибігла у город, узяв би та й пустив її до дому, от би йому і ни було напирід маторації, а то взяв з дуру тай підбіг до кузнї тай підкував її і прибіг до дому. А воно півнї як крикнуть (уже звирнуло з півночі), а вона доразу так і стала бабою.

Так вона рачкувалась-рачкувалась по двору коло салдацьких конюшень, с тим і полїзла до дому, стинаючи зуби на Івана з похвалками, шо ми тебе задушим і ростирзаїм і розорвем. Так вона прилїзла раком до дому, а кров з неї так і цибинить — вона сяк-так долїзла до дому. Дивиця мати, аж дочка її лїзе підкована і тілко-тілко шо жива. А він шо дуже її пиригнав, а шо дуже була боляче, так вона тодї поскорій до попа та висповідали її. Так вона три днї ни жила і кончилась. А товариш той, шо салдата научав, як обойти ся, та був зводним. От він днїв чириз два, чириз три став повірять свою роту. От дойшов він до цього самого салдата, а він лижить на койцї, сміє ця і хвали ця йому: „От, брат, я уже з своїм дїлом справив ся: обомчала мене кругом білого світу три рази. Так я її пригнав до кузнї та ще й підкував, а вона раком полїзла до дому; прослишал, что єйо уже похоронїлї“. — А зводний тодї і каже йому: „Ну, Іван, тепер тиж пропав; оце прощай ся загодї: вони тебе найдуть і в могилї, розорвуть як вовки вівцю“.

Тут наш Іван тодї і руки спустив, одскокла у його радість. От він тодї і пита товариша: І чтож тепер делать?“ — Каже йому товариш: „А вот что тебе делать: єслї ти еті трі ночи не висєдїш на єй могілї, так тогда ти пропал“. — Питає його Іван: „Ну, а какже нужно посту-

пать? как на могілє сідєть?“ — „Да вот как: дам я тєбє палку дліни трі аршіна і ти, как будеш садіт ся, так сядь как єсть срєдї могіли і трі рази обчеркнї кругом могіли той палкой, сколько она дохватїть. І потом на том кругу на всє чітирі сторони начертї той же палкой по кресту і потом перекрестїсь сам і сїдї, нїкуда не рушай ся з мєста. Как нє пужатємуть, как не прістявлятімуть ся, так ти не уходї, а то всьо равно разорвуть“. — От він дав йому таку палку, пошиптав її і понаписував на її якісь слова. Тодї і приказав, шо гляди сам для себе вигождай: викрипи ці три ночі. — Він натяг ся, шоб винисти цю штуку.

Наступила ніч. Він подав ся, сїв на середину могили і здєлав те, шо йому приказано, пирихристив ся і сидить, жде. Тут уже підойшла північ. Слуха, як зашумить, як зашилистить і вилазе з могили та покійниця, шо він її удостояв. От вона вилїзла з ями і піднялась на воздух і стала скликать усїх своїх подруг. Вони, нидовго думавши, як налитїли штук дванадцять. Так вона тодї їх послала на всї краї шукать: шукали-шукали, по всїх конюшнях вишукали скрізь — нима Івана. Прилїтають вони і хваля ця: „Нима нїгде Івана по конюшнях. — А тут уже скоро півнї заспівають — так вони і подались усї по містах, а ця тож пулькнула у яму. Тут уже наш Іван пішов до дому. Ни вглядїли його відьми, шо він сидїв на могилї. От Іван дождав ночі другої, пішов упять сидїть. Досидївсь він до півночі, вилазе упять відьма з могили, піднялась на воздух і стала упять скликать подруг своїх. Вони у один мент злитїлись упять усї до неї. Тепер уже вона їх посила скрізь шукать по хатах та чи ни заховав ся де. Политїли вони, шукали-шукали — нима нїгде. Прилитїли до неї і хваля ця: „Нима Івана, ни найшли!“ — С тим вони упять розлитїлись, а ця полїзла упять у яму. Тут наш Іван упять уже пішов до дому. Наступила третя ніч, пішов Іван упять сидїть. Досидїв він до півночі, вилазе упять покійниця з могили з шумом і криком. Налїтають до неї упять подруги і одказали її, шо Івана нїгде нима: шукали і по домах, шукали і по других полках — нима нїгде.

От на поміч покійницї явилась іще відьма така, шо нидавно родилась і тілько прилитїла, живо углядїла, шо Іван на могилї сидить, тай каже їм: „Ех ви! шукаїте Івана, а він он на могилї сидить“. — Тут уже вони сипонули до його усї, али нїяк ни пирилитять чириз очирк. Камінюки на його кидають, христи ламають та все на його попужують, приставляюця разними страшними животними та все лякають, шоб вибіг із кругу. Лїтають над головою птицию з виликим носом і як-як за голову ни хвате. А він сидить, ни тїка — тирпить уже. С тим вони бились-бились, нїчим ни злякали його. А тут півнї як крикнуть, а вони так усї й зашумїли геть по домах, а ця тодї осталась сама та руками сплиснула і сказала: „От коли я пропала!“ і пулькнула у яму. А салдат тодї устав

і подав ся до дому. Тут тоді чириз три дні угляділи його живого і всі товариші дивувались, шо він витривав, остав ся живий. Так вони опосля ходили дивиця на неї, одкопували могилу, так вона до гори спиною лижить і витяглась, як сучка. Так вони її закопали і іще осиковим кілком прибили. Так той салдат цілий вік благодарив своєму товаришеві, шо спас його од нимминучої і лютої смерти.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

920. Відьми — дякові коханки.

Буў йиде́н таки́й ру́ский хлоп, а́ли дьик — таки́й гий Бурко́вский. Маў одну́ ді́ўку ў сво́їм силі́, дру́гу ді́ўку маў на сторонї́ — так як у Рипу́жинцех. Йиде́н ве́чер йшоў у сво́їм селї́, а дру́гий ве́чер йшоў на сто́рону. І так він усе́ йшоў; а тоти́ ґі́ўки́ були́ обі́ відьми́, а́ли він ни знаў о кім нїц. Аш прихо́дит оде́н ве́чір, шо він прихо́дит до то́ї на сторонї́. Як прийшо́ў, уже́ поси́дїў фа́йний кава́лок у ночи́, она́ йиму́ ка́же: „На тобі́ сей бук“. — А він ка́же ї́ї: — „На що минї́ це́го бу́ка?“ — А вна ка́же йиму́: „Ти як цей бук ни буде́ш ма́ти, то до до́му не прийде́ш“ — ка́же — „бо ти, як прийде́ш до грани́цї до сво́го по́льи, тибе́ ни буде́ пуска́ти. Али“ — ка́же — „аби́с нїчо́ ни роби́ў, лиш сим бу́ком аби́с єиў і биў і воно́“ — ка́же — „до те́бе ни приступит“.

Ну йде він від не́ї с тим бу́ком, прихо́дит на грани́цу, — зроби́ла сї пиред ним ду́жи си́лне вели́ка льо́ха і лі́зи йиму́ під но́ги. Він у той бік — вона́ ў той бік. Уздрі́ў він, шо віт то́ї льо́хи ни мо́же сї нїя́ким спо́собом вітчіпи́ти — вона́ єго́ ни пуска́є. Бире́, тим бу́ком ту льо́ху бє, бє, льо́ха сї ни уступа́є і все наўпере́д не́го йде, не пуска́є єго́ с то́ї сте́шкі. Ну нїц, він лиш бє і бє, вона́ наўпере́д не́го ўсе йде. Приве́ла єго́ аж до ворі́т єго́, на воро́тах ста́ла і ни пуска́є його́ на обо́ру ўже. Як він зачьи́ў ї на сво́їх воро́тах би́ти тай би́ў, по́ки аж ни уби́ў і той сї бук ни поломи́ў. Али як він увійшо́ў до ха́ти, розібра́ў сї і льиг собі́ спа́ти; і спит і ни спит — жура́ йиму́, шо уби́ў льо́ху, аби́ ни маў на́пасти. Ту ўже до́сьвіта — ка́же він: Піду́ я на доро́гу, озму́ ту льо́ху, дес віткúгну“. — Віхо́дит він на двір до сво́їх воpí́т, ди́вит сї: а то льо́хи нема. А він ка́же: „Бо́же, та я ї уби́ў, шо ўна сї ни рушьи́ла тай“ — ка́же — „Го́сподy дьи́кувати, що вона́ ще́зла, шо я ни бу́ду ма́ти нїя́кої на́пасти“ — ка́же. Тогди́ цї́лий день він собі́ до́ма — ўже нїгде́ ни йде.

Прихо́дит той ве́чір, шо ўже ма́є йти до це́ї ґі́ўкі у сво́їм силі́. Прихо́дит він до се́ї ґі́ўкі, та́то і ма́ма пла́чут — вона́ умира́є ў лу́шку. Він прийшо́ў: „Добри́й вечір“, — вита́є сї с стари́ми, старі́ пла́чут, ка́-

жут: „Нáші донька́ ўмирáє". — А він кáже: „А ї шо йи? — А ўни йиму́ кáжут: „Ми ни знáєм — заслáбла і ўмирáє". — Вже як він посидїў, вона́ до нéго бі́лше не обзиває сї — та ґіўка — тай він пішóў собі зноў до дóму. Прихóдит він до дóму, зноў льиг спáти, спаў собі до рáньи. Рáно ўстаў і цїлу́ днину буў собі дóма. Прихóдит вéчір, зноў він ідé до тóї ґіўки на стóрону.

Прихóдит він до тóї ґіўки, звитáў сї з неў і з ї рóдичами. Питáє сї ўна йигó: „А як сї тобі дїяло, як ти йшоў до дóму?" — Кáже він її: „Як ти знáла, шо мині́ мáло бу́ти, шо ти мині́ дáла сей бук, шо менé льóха ни пускáла тоў стéшкоў, аби́ я йшоў собі до дóму?" — Она́ кáже єму́ тогди́: „Я я́кби ни знáла, то тобі бим ни давáла". — Али він ни знáє ніц о тім, шо він ґіўку ўбиў. — А ўна йиму́ кáжи: „Ти тóго ни питáй, шо ти биў, лиш бóле, шос до дóму зайшóў, бо тотá льóха, то твоя́ кохáнка. Я одна́ на сторонї́, а тотá дру́га на своїм селї́". — Кáже: „Йдиж до дóму, бо за тобóў ужé йи післанéц; она́ хóче тобі шос обіцьи́ти, аби́ ти ї псалти́ру читáў".

Но, він прихóдит до дóму. Йи той єгó ґіўки тáто, чикáє на нéго тай кáже: „Де ви сї так бáвите, пáнї реєнтий? Моя́ донька́ ўмирáє, хóче вас ви́дїти ше на óчи". — Прихóдит він до нéї, ўна єму́ кáже: „Де ти так сї бáвиў? Я ўже мáю умирáти, чекáю на тéбе, мáю тобі росповíсти, шо мáйиш мині́ три нóчи псалти́рю читáти; йидну́ нїч у хáтї, дві нóчи у цéркві. За тотó мáйиш від мóго тáта ґістáти пáру волі́ў з вóзом за пéршу нїч, шо вітчитáєш у хáтї; а за тих дві нóчи у цéркві я тобі мáю самá заплати́ти". — Тай тимчьи́сом умéрла.

Як ўна умéрла, прихóдит та нїч, шо він маў псалти́рю читáти ў хáтї; ідé до цéркви, бирé собі псалти́рю і читáє. Туту́ нїч вітчитáў у хáтї. Заробиў собі воли́ з вóзом. Али туту́ нїч йидну́ прихóдит у цéркві читáти. Нїц він ни рóбит, лиш паль на стóрону до тóї ґіўки тай кáжи: „Гий, бій сї Бóга! Я мáю таки́й ту пóгріб і таку́ псалти́рю, шо мáю одну́ нїч у хáтї вітчитáти і мині́ її́ тáто мáє дáти воли́ з вóзом; áли дві псалти́рі мáю такі́, шо нибóшка ў цéркві, шо ўна казáла, шо мáє мині́ самá заплати́ти. Як я то вітчитáю, віт когó та заплáта бу́де?" — А ўна йиму́ кáже — та йигó кохáнка сторóнцка: „Якбис у мéни ни буў типéрка, то тáка би булá заплáта, шо, я́кбис пішóў до цéркви її́ псалти́рю читáти, то би с тéбе ни стáло áнї кі́сточкі. Али як минé послу́хаєш і тотó зрóбиш, шо я тобі бу́ду казáти, то вітчитáєш і аби́с сї нїчóго не льикáў". — Но дáє йиму́ она́ такé кори́то, що сїм рік пáску пеклó, не булó ми́те; дає́ йиму́ скáтерть, що сїм рóкіў пáска сьвіти́ла сї на нї, — ни булá прáна; — і дає́ йиму́ таку́ сьвíчку, що сїм рік кóло пáски

булá і ніхто ї нічó ни робúў і кáже йимý: „Абúс знаў, шо як підéш до цéркви її псалтúрю читáти, абúс се с собóў узьúў — тих три рíчи, бо ї як принесýт до цéркви, то там сї ніхтó не лúшит, лиш вонá ў трýнві, а ти кóло нéї — псалтúрю читáти і цéркву замкнýт. Як її занесýт до цéркви, ти с собóў тотó озмéш; тотý скáтерть абúс постелúў по лївім бóцї кóло трýнви і то корúто абúс постáвиў і тутý сьвíчку засьвітúў. Як бýдеш читáти псалтúрю, будé пýкати деревúщи рас, абúс читáў ще, а як пýкне дрýгий рас, абúс бóрше свóю сьвíчку сьвітúў і абúс сї сховáў піт то корúто. Вонá, як вíйде с трýнви, будé тибé просúти в рáзу під мúлий Біг: „Покажú сї минї, мій мúлий. Кількос до мéни ходúў і ми сї любúли, тиnéр ужé мúжи нáми розлýка. Я йду до сирóї зимлї, а ти сї лишьúйиш на сьвíкі. Чýю, що сї щúро мóлиш, минї читáйиш“.

Як він зачьúў псалтúрю читáти, він читáйи, читáйи, нарáс: пук диривúще. Йимý вже страх — áли читáє дáлї. Чýйи він — дрýгий рас пýкло. Він бóрше псалтúрю замóк і на ту скáтерть льиг і корúтом сї накрúў. Ну як він сї тим корúтом накрúў, вонá вілáзит с трýнви і зачьúла йигó просúти: „Де ти йи?“ — А він нічó, мовчúт, ни обзивáє сї. Но — він слýхайи — вонá за ним люшýє по цéркві пóза кóждий вíўтарь тай кáже йимý: „Я тибé, птáшку мýшу найтú, бо я цúрис тéби ідý спрý зéмлю їсти, бо ти так минé спорідúў!“ — Так вонá там люшýйи, поперешýкувала ў цéркві кóждий кýтик і ни моглá го найтú. Кугýт запіяў на дванáцїту годúну, вонá грим до трýнви тай льиглá. Тай ґик тогдú с тóго страхý вілáзит с під тóго корúта і дáлї читáйи до днúни ужé. Прихóдьи рáно, відмикáют цéркву — йи дьик — читáє. Зробúла сї днúна, він пішóў до дóму, бо він мáє лиш ніч. Прихóдит до дóму, цїлий день мáйи ту дýмку, як ту трéту ніч дочитáти тóї псалтúрі дáлї? Він бýчок у рýку — дáлї до свóї кохáнки на сторонї, абú ўна йигó порáдила лїпши шо він мáє с тим робúти.

Прихóдит до нéї, ўна кáже йимý: „А шо, вітчитáўйис ужé ў цéркві?“ — А він кáже: „Вітчитáў“. — Тай ўна кáже йимý: „Заприсьигнú передомнóў, шо йинчу ни óзмеш лиш менé за жíнку собí, то вітчитáєш ше су дрýгу псалтúрю в цéркві; а як ни заприсьúгнеш, то ни вітчитáєш“. — Но, він уздріў сиротúско, шо бідá, боїт сї смéрти — ще молодий і кáже: „Озмý“. — І заприсьиг. Кáже вна йимý тогдú: „Абúс тотý скáтерть стелúў піт трýнву і тотó корúто там постáв і ту свічку засьвітú і тим корúтом накрúй. Як будéш читáти, то абúс не чикáў, абú два рáзи пукало деревúще, лиш як пýкне рас, абúс жúво ховáў сї піт тотó корито“.

Но, пішо́ў він до це́ркви дру́гу ту ніч, зачьи́ў чита́ти псалти́рю, а то уже́ з ве́чіра зачина́є пу́кати. А він тогди́ запе́р псалти́рю тай під деревищи запха́ў сї, льиг на ту ска́терть, тим кори́том накри́ў сї, ту сьві́чку взьи́ў у ру́ки і трима́йи. Віхо́дит вона́ з дириви́щьи і за ним шука́йи. Кли́че єго́: „Мій ми́лий, обізви́ сї, ти ви́диш, що уже́ ме́же на́ми розлу́ка. Я уже́ йду до землї́, ще обо́є поцїлю́ймо сї на кіньци́!“ — Він ти́хо, моўчи́т, ни обзива́є сї; вона́ за ним люшу́є, облюшува́ла це́ркву чи́сто від ба́нї до землї́ по́за ко́жду скалу́бинку. Тогди́ утвори́ла це́ркву, обле́кіла три ра́зи наоко́ло це́рькву, як сви́снула раз, — зле́кіла си відьмі́ў поўна це́рква і ка́жут її: „Чо ти, се́стро, ў нас хоч?“ — Вона́ ка́же їм: „Нїчо́ ў вас ни хо́чу, лиш хо́чу, аби́сте мо́го кава́лїрьи найшли́ тут, бо я ма́ю йиго́ розірва́ти по кі́стцї“. — Вони́ її ка́жут: „Ми, се́стро, ни зна́єм, де він є, а́ли це́ї но́чи дити́на сї ўроди́ла — ґіўчьи́-відьма, ўно ше ни ма́є гріху́ перворо́дного, шо ще ма́миної ци́цки ни ку́шіло, то воно́ зна́є, де він йи“. — Як вона́ ві́йшла, як сви́снула на ту дити́ну, та дити́на лити́т у повітю так, як го́луб і ка́же: „Ма́єш гріх неспоку́туваний за ме́не, шо ти мене́ кли́чеш тако́го а́нгильи ще — на суд!“ — Ўна ка́жи: „Му́шу тї кли́кати, бо я йду ма́рне с сьвіта цири́с сво́го кава́льирьи; він мине́ так спорі́ди́ў, шо я йду до гро́бу, а він хо́че сї з йи́нчоў жени́ти і ґаздува́ти, а минї́ вели́кий жаль, бо я у сво́го та́та йидна́ одини́цьи, мали́ток сї лиши́ў. Він мине́ так зни́щиў, що я ма́ю йти до гро́бу, а я ма́ю таку́ міць, що́би і єму́ буў гріб“. — Та дити́на тогди́ промо́вила зноў: „Як ти ма́йиш таку́ міць, щоби́ йиму́ буў гріб, то мо́жеш йиму́ роби́ти, а́ли мене́ ни кигни́, бо я ще лиш дві годи́нї як на сьвіт сї наро́дила, то я таки́й гріх ни мо́жу на сво́ю ду́шу собі́ прийми́ти. Я зна́ю, де він йи і де він лежи́т, ти йиго́ ни го́дна знайти́, бо він йи запічьи́таний; а́ли минї́ ни ві́льно сказа́ти, шо то́му тра́ба роби́ти, бо я ще ў хрест ни ўве́дена. Якби я ў хрест ўвела́ сї, я би йиго́ за́рас роспичьи́тала. Тай, се́стро, бува́й здоро́ва, бо я собі́ лечу́ до сво́го до́му, а ти йиму́ нїц не го́дна зроби́ти“.

А той ґик як учу́ў то сло́во тай вітхьили́ў собі́ кори́то, ди́вит сї, а то по́ўна це́рква відьмі́ў, тай та йиго́ йи сторо́нцка. Тай когу́т запія́ў, тота́ грим до дириви́щьи, льигла́ на ві́ки віко́м лежьи́ти. Тоти́ всї с це́ркви забрали́ сї чи́сто, це́рьква сї замкла́, ґик уста́ў с піт то́го кори́та і чита́йи да́лї псалти́рю до днини. Розви́днїло сї, прихо́дьи, відмика́ют це́ркву, ди́вйи сї: дьик сиди́т, чита́є псалти́рю. Ка́жут тоти́ ро́дичі: „Шо то за бо́жа во́льи, шо він живи́й“. — Но уже́ він дочита́ў, прийшо́ў сьвяще́ник, ста́ў на слу́жбу, вітпра́вив слу́жбу Бо́жу, ві́несли її с це́ркви, похова́ли. Ну прихо́дит він до до́му, іде́ до її та́та по воли́ та по віз — він ше ни ўзьи́ў. Та́то відда́ў йиму́ віз і воли́ за пе́ршу ніч, шо чита́ў ў ха́тї. Али

він ка́же до то́о — ґик: „Дьи́кую вам за ва́шу запла́ту, мині́ пе́рша ніч заплаче́на, а́ле дві но́чи, шом чита́ў у це́ркві, то ни ма́ю за то пла́ти". — А він йиму́ ка́же: „Іди́, іди́, а тобі́ яко́ї тра запла́ти, я́кіс узьи́ў во́ли і віз і доньку́ до гро́бус загна́ў?" — Тай як він вже взьиў воли́ з во́зом, пішоў на сто́рону до то́ї ґі́ўки, засва́таў ї і з неў ожени́ў сї і ґаздува́ў, по́кіў йиму́ Бог присудиў віка́ — бі́лши він ни маў на свої́м віку́ віпа́тку.

Зап. в липни, 1911, від Івана Луцика із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

XV. Знахарі і чарівники.

921. Лиха година.

Це єсть така минута послушна чоловікові. У ту минуту нільзя нічого худого казать ни на скатину, ни на чоловіка потому, шо у її шо скажиш на животного разного роду, те й здії ця йому. Один сальдат росказував, шо у тому краю, де він служив, та жила вдова бідна-прибідна; до того вже бідняга страждала, шо нікуди вже й більш казать. У вдови було троє малих дітей. Вона їх гудувала, бідняжка, своїми прилежними трудами. Оце бувало возьме мішок і темної ночі піде у поле колоски зрізувать по чужі ниві. Ото бач як назрізує повин мішок того колося, та тодї возьме, положе його сирид хати та потопчи ця по йому, ото бач і вимолотила його. Тодї повіє і змеле. А у неї була своя мелниця рушна: вона нікого ни просила, шоб змолов. Таким маніром наготовляла і на зиму сибі харчей. От цей салдат і навідав її, він її жалів і помагав їм: став до її на кватиру і він сам мало їв свою порцію, більшу половину оддавав дітям тим. І у тиї вдови ни було нічого підослать ни в голови, ни в боки дітям, так той салдат підстилав їм свою шенель. А хазяйка та було і каже: „На шо ти, дядя, її підстилаїш, вони забалують її. — А він було і каже: Нічого, я вичистю“. — Так вона бувало помагала салдатові чистить його матїріял. Ті діти вдові кой коли доймали й до плачу. Вона їх уже оце було лає-лає, як оце розсерди ця, та більш і нікуди. Пристав до їх і другий салдат та такий нивмовірний та нинависний на дітей, шо він би їх готов поїсти. Він був здоровий громотїяка: у його була волшебна книга, котра доказувала, коли бувають лихі минути. Один раз вони пішли усї троє на город кашу варить і устряли за ними діти і стали вони мішать її. Вона їх налаяла, шоб ни пирибивали варить: Шоб вас сякі та такі вибрали! Як ви мінї надоїли, коли я вас іздихаюсь?“ — Той салдат хватив скорій книгу і диви ця у її: Коли воно трохи-трохи ни дойшли ті минути. А він тодї дождав ся

тих минут тай кричить тоді на ту бабу: „Скорій лай дітей, колиж лаїш, шоб покалубились: Я ось бачу такі минути, шо слухають людей. Лай їх!“ — А та вдова і каже: „А коли бачиш, так нихай вони тибі повилазять!“ — Коли вони так і вискокли із лоба та й упали на книжку. Слухають, як закричить той салдат: „Ой-ой! Ой-ой!“ — Коли глядь, аж у його очі качаю ця по кпвзї. С тим і остав ся той салдат сліпий, і по це времня по миру ходе.

Борисов. волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

922. Котяча кістка.

Треба узять чорну кішку, три зорі варить її опівночі та шоб кожну зорю по девять раз закипіло. Тоді як на мотлох розкипить кішка, вибірають, яку треба кістку, тоді ту кістку й посмокче. Тоді вже він зна, шо яка твар балака: скотина рже то що, вітер дує, а трава шелестить або верби шумлять зїмою і листя нима, а верби гудуть: він і зна, чого вони гудуть, чи на шквирю, чи як. Якусь траву ще достають, шоб знать, шо балака скотина.

Борисовська вол , Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

923. Чіпки.

Йик йидéн дрýгого хóче с сьвíта зігнáти, йде до чьиріўника́ і той чьиріўни́к рóбит з гли́ни фіґýру, áле ўпере́д мýсит мáти слїдý с тóго чьоловíка, на котрóго мáє би́ти і то бóсого чьоловíка. Тай с того слїдý рóбит ту фіґýру чьоловíка áбо жíнки і вітáк набивáє кілкíў з рýжного дéрева — кíлько ґатýнкіў дéрева є, то с кóждого мýсит мáти по чіпкóви. Йик він то скінчи́г, ту фіґýру, і прилáгодит чіпки́ і вітáк набивáє ў фіґýру ў гóлову, у плéчі, у рýки — на всї стóрони бє, як го хóче карáти (мучити), а як на смерть, то бє на сéрце з глóгу; і кладé єгó ў кáглу; там сýшит йигó, бýдит, і дóти вин мýчиг си — та осóба — дóкíў то не перетлїє. Йик то вже перетлїє, так ужé мýсит той чьоловик гинути. Але при тім як той чьирівни́к хóче котрóго ратувáти, бо вин сподїє си, шьо прийдé ше той, на котрóго вин бє, просíті єгó, шоби́ му видби́ў кіўки́, тай вітáк вин єму́ відбивáє. Однї є такі, шо бют піт кáглоў, а дрýгі у колéшни. Йик хóче му попускáті, то мýсит го вібирáти с кáгли і відволóжує водóў і кладé собí на свóлок і проти́вно тогди́ відбивáє, вітликáє. Забивáє березóвим полїном.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Шиманського з Ростік, пов. Вижниця.

924. Кілки.

Йи таки́й, шо хóчє дрýгого зігнáті з сьвíта тай йдиé до знáхарьи тай знахáрь берé кіўки́, бє, такі гиі пáтец з йикóго нибýдь дéрева, тай

бє ў зе́млю у ко́лесо — віго́нит ду́шу с то́го. Тай аби́ тоти́ кільки́ не лови́ла земльи́, не лі́зли ў зе́млю — то му́ ничьо́ ни ўді́є, а як полі́зут ў зе́млю, тай той ги́не... Але то гріх неспасе́ний — зроби́ти не ки́шко.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Филипа Чолана з Ростік, пов. Вижниця.

925. Чоловік добрий на руку.

То́то до́брий вин на ру́ку — шо раз!.. У не́го варт шос купи́ти... Я йик купи́ла у не́го чьо́рну ку́рку, то вже ше́стий рик несе́ си и бэз когута́ и ни кльо́че, нї ничьо́ — лиш несе́ си... А я...

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Одок. Матіос із Ростік, пов. Вижниця.

926. Гнїздо птаха ремеза.

Птах ре́мез назива́є сї. Отжеж як зло́дїй найде́ собі́ того́ гнїзда́ і собі́ ў доло́ню піт шкі́ру запха́є таке́ стебелце а́бо шерсти́нку з не́го і поті́м він лиш прийде́ до за́мка, озме́ за за́мок і втво́рит. По сї́м я зна́ю, що єде́н чоловік у нас на сїно́жьитах коси́ў ве́ртіп і махну́ў косо́ў і коса́ чи́сто рострьисла́. Поті́м він зложи́ў ї зноў до ку́пи і вона́ зноў сї розібра́ла. Аж поті́м дійшли́ за то гнїздо́ — воно́ було́ у ті́м ве́ртепі ў траві́.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

927. Закрутка.

Як пішов я гусей заганять, а сніп лижить на ниві закручений. — Я, кажу, возьму його, може воно дома здась ця, гуси його поїдять. — Принїс до дому, бросив до долу. Оликсівна моя взяла верчик соломи та у піч — хліб пригнїтить. Ну, так вона як спалила, так воно як крутонуло, трохи очі ни повилазили: цїлий місяць очі наче свердлом крутило всїм. Так отака вона бува на́крутка.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

928. Закрутка стріляє в печи.

Як у сусїда Ігната була свальба, на другий день вони молоду повизли в Оликсандрівку оддавати. Та зачали підмитать, а під столом верчик с соломи ж житної, та так круто скручино, шо й краю ни найдиш: там уже круто-круто скручено, як вірьовку. Вони хотїли його розкрутить тай ни розкрутили, та взяли так цїлим і кинули у вогонь. Так воно так стрільнуло, як з ружа. Після того вилика вже дївка, годів шіснацяти, захворала та й умерла.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

929. Отець Митрофан.

Це в оцьця Митрофана було. Ранком ходив у сарай, ни було нічого, а то закручино. Закрутило так, шо всю Тишавку зьбірали, ворожку призивали: так попиняли на стару Львовичку. Так тут був швець Михайлівський, ворожій, мабуть у його шось було у носї: з духом був, шо пройшов і огнь і води. Так той швець одкрутив і біля річки спалив. — Так він сам кликав шевця, отиць Митрофан, чи попадя? — Нї, сам: попадя там така була, шо вес день і слова ни допитаїсь ся.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

930. Зїлє, що отвирає замки.

Ка́жут, що йи таке́ зело́, що як сї ним пітре́, то сї у̂тво́рит ко́ждий за́мок. Лиш озме́ у ру́ки тай сї відо́мкне, а́ле то йи такі́ му́дрі у̂ го́рах.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

931. Зїлє до отвираня замків.

То зїльи сї трафе́є у сї́нї, як сї ко́сит; а єго́ тра, аби́ хотї́у̂ пізна́ти, ки́нути на во́ду. Сї́но буде́ пли́сти з водо́у̂, а воно́ буде́ пли́сти про́тїу̂ води́. І тра́ба, аби́ йиго́ запусти́у̂ у̂ мізи́лний па́лец. Де па́лцем прикладе́ до котро́го за́мка і сам сї у̂тво́рит.

Зап. в жовтни, 1910, від Андрія Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

932. Скований жовнїр зникає з вязниції.

Я чуу̂ за йидно́го жо́у̂ньира. І так він зіста́у̂ засудже́ний на два́цїть лїт за яку́с прови́ну і так він замкне́ний бу́у̂ у̂ кайда́нах уко́ваний — в желї́зю значи́т. Наколи́ йиго́ запрова́дили і замкну́ли і зіста́вили йиго́ так та́мка. Отож по які́мос часї́ прийшла́ слу́жба, відомкну́ла ту ви́йзни́цу і йиго́ у̂же не було́. Так подібно ги́йби сї у̂ му́ху переміни́у̂, а́бо у̂ дух яки́й.

Зап. в липни, 1910, від Івана Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

933. Свічка з людського товщу.

Як чолові́к умре́, аби́ зло́дїй пішо́у̂, єго́ добу́у̂ і с то́го са́ла аби́ зроби́у̂ сьві́чку і жеби́ прийшо́у̂ до ґазди́, же ма́є гро́ші і той ґазда́ жеби́ і сидї́у̂, то би не уста́у̂ і зло́дїй мо́же прийти́ і забра́ти гро́ші і той єму́ чолові́к нїчо́ не ска́же.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

934. Свічка з панського трупа.

Похували нашого пана ў склепі й замурували. Похували так, йак ўчера, а хтос розбиў склеп так, йак заўтра. Розбиў, забраў зиґарок, перстеньі с пальцьіў, пообрізуваў с трупа сало тай пішоў. С того сала робльи злодьійі сьвічку, а йак кого хотьи обкрасти, обходьи запаленоў сьвічкоў три рази хату, то ґазда й усьі заснут йак ўмирльі. Тоди може злодьій стьігати ўсьо с сільничих, а вони не ўчуйут.

Зап. від Миколи Пашника в Кулачківцях, Коломийського пов., 1906 р., Осип Яворський.

935. Що шкодить на молоко.

Жінки́ собі́ тото́ ми́сльи, шо тим молоко́ уминчьийи сї, як сї мішьийи з молоко́м дру́гої коро́ви, а́бо як сї слабо́му дає́, а́бо як сї дає́ за границу, значи́т поза своє́ село́. І так са́мо сир.

Зап. в падолисті, 1910, від Л. Шеремета із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

936. Молоко пече.

Тут приходит один Гуцул, шьо знає до короў і він минї казаў, шьо єк хто корову зопсує, то мусю брати у суботу, до схід сонцї роспечи підкову найдену і серп і доїти на то корову; доїти на то корову на порозї. І та, каже, шо ту корову зопсувала, та, каже, прийде і буде сї просити, бо то ї пиче у серце.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, Снятин. пов. 1911 р. А. Онищук.

937. Корова з першим телєтем.

Котра́ коро́ва ма́є пі́рши тильи́, то руба́ют колóкічку і дают до це́ркви, там ксьондз пра́вит слу́жбу бо́жу і посьвіти́т сї і плати́т сї (а́ле то не тра́ба писати) і тогди́ утина́є сї ро́ги і запуска́йи сї ту коло́кічку ў ріг так, щоби́ вона ніко́ли не ві́пала — значи́т. Ожи як вона́ ма́йи пе́рши тильи́, то від не́ї молоко́ жа́дна ві́дьма ни го́дна відобра́ти, хіба́ би ї ві́робила, жиби́ вона́ зги́нула — молоко́ на жа́ден сьвіт ни го́дна відобра́ти.

Зап. в маю, 1911 р, від П. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

938. Чудо Козми і Дамяна.

Є таке́ сьви́то Ко́зми і Дамія́на, взьи́ти, закопа́ти сніп кукурудзьи́нки на зи́му, а на ве́снї добу́ти, тай ку́жду шулуми́нку проде́рти: піт ко́ждоў шоломи́нкоў капу́стїна роса́да зро́бит сї. Ту роса́ду посі́яти, то лі́пша капу́ста с то́ї роса́ди, як с капу́стїної.

Зап. в серпни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

939. Смалець із гадини.

Каза́ли Рипу́жинцкі, що скóро хто ўбиў гá́дину, то нéсли до Буржи́нцкого, а він браў, вíшьнў, тай з нéї смáлец топи́ў, тай скóро аби́ укуси́ла худоби́ну і він тим смáлцем помáстит і стáхне.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

940. Вуж до бжіл і до корови.

Вуж так йи до бджіл áбо до корóви, то аби́ хто ўби́ў, то пропáде пáсїка, áбо корóва. За сем чуў, що вуж урóдит сї пíсьли тельи́ти, óжеж потім він собі найдé такé мíсце, що він собі льигáє там і спит. Наколи́ хóче ї́сти, óтжеж так ідé до корóви, як тельи́. Обвенé сї кóло ноги́ і сце так. В рá́зї, я́кби го хто ўби́ў таки́й, же не знáє, то уги́не і корóва.

Зап. в липни, 1911, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

941. Як вуж хотів ссати корову.

Я пас кóло Ґу́та товáр, у лу́зї. Ди́вю сї, а то сї такé су́не як конóвка за гру́бе — таки́й вуж — тай хóче сцáти корóву. Корóва, як то завíтрила, та в вíбрикі, а за нев усї зачьи́ли тїкáти. Лéдвим товáр аж у Рóмановім лу́зї полови́в. Й бу́вбим бив тотó, бо в мéне в рукáх булá лїскóва пáличка, áле люди скричьи́ли: „Ни зачіпáй тото!“ — Тай я сї боя́в.

Зап. в сїчни, 1909, від Василя Романюка Якового, в Іванівцях, пов. Коломия Михайло Романюк.

942. Гадя в хатї.

Йидна ґаздиньа мовила, жи знає від молока шось. Так в неї було гадьа. Я вийшла на поріг, а там тілько гадьа. Йидна вилїзла аж на під. Раз ісмо виносили цебер до сїний, а гадьи́ влїзло під цебер. Вона, та ґаздиньа, сама їх тримала. Нихто їх не биў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від Г. Бідник М. Капій.

943. Юшка з вареної гадини уздоровлює слїпого.

Раз йиднá жíнка ожини́ла си́на. Привíў той син невíстку до хáти свóї мáми, áле тóго си́на тáто то буў слїпи́й на óчи. Але де старá підé з дóму, а нивíстка шос собі злáгодит лї́пшого, тай ззїст, а що не ззїст, то ховáє на потóму, тай як дóбре ззїст, тай лиш вóду попивáє. Але вонá ўсé пйи вóду, тай кáже: „Гий бідá — пйи сї водá“. — Але раз вонá упеклá шквáркіў, тай поклáла на полицу, а стари́й, як зачьи́ў шибати сї, тай найшóў, тай ззїў ти шквáрки. Тай тогди́ кáже: „Ей, невíстко, дай води́, бо й я ззїў пíў біди́“. — Але тотá тогди́ дáла води́, ди́вит сї до шквáркіў, а шквáркіў нема. „А Бог би тебé побúў, ти ста-

рий сліпа́ку, ўже́с найшо́ў шква́рки, ўже́с стаска́ў?“ — „Ўзьи́ла вона́, „чека́й“, ка́же, „йму я га́дину, спечу́ тай покла́ду на поли́цу, тай“, — ка́же, — стари́й нама́цайи, ззїст, тай умре́, тай ўже бі́льше не бу́де минї́ робиў шко́ди“. — Але стари́й як зімлїў, як ма́цаў за поли́цу руко́ў за ми́скоў, тай як торкну́ў, тай переверну́ў си на о́чи ту ю́шку з га́дини з ми́ски. Тай як му ю́шка хлю́пнула на о́чи, тай він увидїў чи́сто сьвіт так, як ма́є бу́ти, бо то так Бог даў. Уздріў його́ при́кріcть, шо він так сї му́чит, що йиму́ хто даст, то він так їст, бо не ви́дит що і бу́ў би і ту га́дину ззїў, я́кби му Бог буў не ўтвори́ў о́чи. Так нара́з я́к би буў ту га́дину ззїў, бу́ў би потрі́скаў на кава́лки.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

944. Ліки на очи.

Мої Палани зробиў сьи прищик коло носа і зачьила дерти і так шло, аж ї вочи заступило. І возилам ї по бабах аж за Чернилицу, али ни помогло. Поїхалам до Язліўцьи до знахарьи́, тай даў якус воду, шоби вобливати вочи, али но на гроші помогло. Повезлам ї за Днїстер до якоїс баби. Та взьила хухати і в вочи плюти і каже: Вже будеш відїти. То ї далам штири шустки. Возилам ї до Зарваницї, до Камінки, али не помогло.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Ганни Провальнюк М. Капій.

945. Поміч на очи.

Мене раз болїли такі так очи. Але пішоў я у Ясїнє; кажут: Кобисти, ґаздо, пішли до того чоловіка, він знає до усєкої боли и він вас віздоровит на очи. — Якурат я пішоў, допитаў сї уже до того чоловіка — и він менї побаяў, а далї каже: Звариш, чоловічку, яйце и то яйце розкроїш на двоє и тот жоўток вібереш, а білок меш класти, одну половину на одно око, а другу половину на друге око, а так тепле привити би платком на цалу ніч.

И, видити, я то як зробиў и минї сї та кроў розийшла и я очи маю здорові.

Зап. від Дмитра Кіндратюка в Зеленици, Надвірнянського пов. А. Онищук.

946. Чоловік із поганими очима.

Як ма́ма плека́є дити́ну, а вита́к перерве́, а віта́к зноў дає́ сца́ти, то воно́ є вита́к найпога́нїще на о́чи; як ви́росте — мо́же ду́же ле́хко зба́вити ци чьолові́ка, ци маржи́ну, ду́же пи́льно мо́же навро́чити. Тому́ як вже раз від ци́цки відобе́ ма́ма дити́ну, то не сьміє дава́ти єму́ дру́гий раз сца́ти.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Томнюка з Ростік, пов Вижниця.

947. Не добрий на перехід.

„Є такий чоловік, шо ни добрий на перехід — май більше из чельиди сї трафеї — то як перейде хрискинина, то чоловік мусит зле погостити, аби куди сї справиў. Я раз ишоў та пї така перейшла, шом знаў уже за ню, шо така, том упаў из берви у воду. Такий у нас называє сї бешчьисний. Та як сї трафит, шо перейде такий, то поміж люди знати котрий, один другого сокотит, то би три рази ногоў назад себи (ніби за ним) шпортнути; тогди уже не ме шкодити“.

Зап. від Андрія Перожука в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

948. Гитмазіт.

У нашого віта згинула клячка і він минї сї сам признаў, що вона згинула з очий — з завидуваня... Такі люди йи, що мают такі очи, що хоть і не рад — такий майи гитмазіт — такі очи поганї.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки із Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

949. Вроки.

Як хто кому чого позавидує, то єму то пошкодит: люб го буде голова болїти, люб му стане дес у поги. І на то баба знає промову до того. „То йи ўроки“ — такі очи“, — каже, „має“. Не у кождого такі очи. Йи такі, що хотьби і не рад, але як сї подивит, то зараз увийнє і на то скидає вогню“: палит тернє, говорит отчинаш і кидає у воду. І тоти вуглики падут на дно у миску. Як вуглики ўпадут, то йиму є того позавидуваньи бракує, а як не падут, то нїц не бракує.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

850. Навроченний косар.

Я самий раз маў ўроки. Війшоўєм косити і чоловік надїхаў і каже: Борше, борше, бос сї лишиў. — І потїм до полудньим косиў, але ўже дуже гірко і зараз ми зачьили ноги вийнути й руки, а по полудни том ўже не косиў нїц. І такім буў ослаб, щом навіть на коньи не міг вілїсти сам. Вісадили мнї на коньи, таєм заїхаў до дому. Тогди ще Василь нежонатий буў, тосмо оба косили. Вітак скинули минї вогню і по тїм було лекше. Падали вуглики. А на другий день знозвім пішоў косити.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

951. Лік на вроки.

Як заслабне піяк або хто будь, то приписуют то врокам. Тогди ідут до знахорки, такої баби, і вона собі бере терниви (сливочки), роз-

ло́жує с то́го вого́нь, аби́ сї напали́ли ву́глики і насипа́є до ми́ски води́ і бере́ тогди́ де́віть тих вугликіў жаре́них, кида́є до ми́ски, аби́ сї гаси́ли. Пото́му бере́ чисно́к, зубо́к чиснику́, у зу́би, пожньика́є і кида́є та́кже до ми́ски. Пото́му бере́ ніж таки́й до́ўгий кухе́нний і переерсти́т ми́ску, ро́бит хрест, і пото́му іде́ до стїни́ і наўхре́ст на ко́жді стїнї у ха́тї ро́бит хрест і ушкре́пче до ми́ски (стїни́). Тогди́ йде до не́го, дає́ йиму́ напи́ти сї. „Наж“ — ка́же, — „си́нку, тобі́ за́раз буде́ ле́кше“ — і уми́ти сї йиму́. Пото́му ту во́ду вілива́є у бігунї хатни́х двери́й і так закі́нчує. Як ву́глики сплину́т на верх, то приписують, що ле́кше, що бо́рше ві́йде, а як пірна́ют, то ка́же, що небеспе́чно.

Зап. в жовтни, 1910, від Теодозія Блошки з Колінок, пов. Городенка Ів. Волошинський.

952. Знахар виратовує дївку.

Засла́бла дї́ўка на пра́лї стра́шне так, що такі́ смерть ї грози́ла. Як засла́бла, зі́йшли́ сї сусї́ди ї ратува́ти. Хто що міркува́ў, так ра́диў, а́ле жа́дної ра́ди не бу́ло. Прихо́дит пан ґі́дич с ца́лоў апти́коў лїка́рскоў — і апти́ка нїчо́ не помага́є, такі́ дї́ўка від сме́рти не верта́є сї. Аж ра́да ў ра́ду, жінки́ на то настиґува́ли, закли́кати то́го зна́харьи, котри́й вогню́ скида́йи. Наколи́ той знаха́р прийшо́ў, спали́ў патичо́к на ву́глички і моли́тву зговори́ў — зроби́ў з Бо́гом... Тепе́р скида́ў вугли́чки́ у во́ду, зроби́ў хрест на кі водї́, ві́йшоў на двір і пода́ў кріз вікно́ з надвірку. Наколи́ тоў водо́ў діткну́ли сї дї́ўки, дї́ўка ста́ла здоро́ва і прито́мність дїста́ла — спами́ита́ла сї.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

953. Десять лїт хора.

Оден парубок залюбиў си з ґіўкоў, але не ожениў си з неў, бо она мала мало ґрунту. То було у Устю. Але він післаў старости у друге сило тай по часї одружиў си з другоў ґіўкоў.

За пару рік тота ґіўка, шо він си з неў кохаў, пішла у гори і там у знахаріў таке виробила на єго жінку, шо она десїт рокіў лижела хора і ни мала доброго розуму. Але єї ґедя єк зачеў ходити по ворошках, по бабах, зайшоў до одної до Чирнїўцїў, а она кинула картами і каже: На се лїку нема, бо се є віроблено від найстаршого чорта; але я буду робити, шо зможу, а єк се не поможе, то мусит умирати. Тай вітак помогло, шо она там робила, бо та жінка приходит поволи до свого здороўля і до свого розуму.

Зап. від Михайла Рошки в Карлові, Снятинського пов., 1911 р. А. Онищук.

954. Помиї зі святого вечера.

Таки́й звича́й йи, що наколи́ на́чіньи сї обми́є на Сьвит-Вечір, то ти поми́ї злива́є сї ў фльишки́. Так сї бу́ло тра́фило, що я в шуткову́

субо́ту збира́ю сї йти ў по.ле сїяти, а нара́з мине́ зачина́є шос трьисти́ і студи́ти, ру́ки й но́ги минї вйи́нут і я паду́ до землї. Оже я тогди́ собі так поду́маў: „Я не слу́жу, я сї поло́жу на по́стїль — бу́де минї ле́кше“. Як я сї положи́ў на по́стїль, так у ми́нї зачьи́ло дух запира́ти і я ги́ну. Але ў той раз бу́ли ма́ма жоно́чі ў ме́не, а я ка́жу: „Закли́чте минї жінку, бо я ги́ну“. — Жі́нка ухо́дит до ха́ти тай мене́ пізна́ла, що я ги́ну. За́чина́ют тогди́ склика́ти сусї́дїў, бра́та Тодо́сїя, щоби́ минї хтос вогню́ ски́нуў, а́ле я не мо́жу промо́вити, бо такі́ ви́жу і так собі́ гада́ю: „Ви не го́дни сї верну́ти“, бо ту буў ше Дми́тер Смок в Да́лишеві, — „аби́ мене́ живо́го заста́ли“. — А при тім прихо́дит сусі́да і вно́сит тих поми́й, що злива́ли на Сьвїти́й Ве́чір і ти́ми поми́ями мене́ хлю́снула по гру́дех — посмарува́ла. Як мине́ ти́ми поми́ями хлю́снула, то минї сї так здава́ло, я́кби на ми́нї скала́ стоя́ла тай сї ссу́нула.. Ожеж я тогди́ за́раз засну́ў, та́кім засну́ў, як по ку́пели. Як я засну́ў тай тогди́ минї здає́ сї, що йи люди тай я сї піднима́ю, цїлюю тоту́ сусї́ду ў ру́ку тай ка́жу: „Вже ма́ю три́цїть рік тай аж тепе́р повірив́ім, же рато́ваний два ра́зи умира́є.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

955. Сорочка у баїльника.

Из тим Крамарєком ни знати, шо сї зробило. Учера прийшоў — так сонїнко пригрівало — а він озми тай лєж на дашок, на оборіг; так дашок буў спущений гет до зимлї и він собі лєг. Але разом покотит сї на землю тай туди уже ни киває сї — и голос му заперло, шо анї слова з него ни чути...

Ходили онди у Черник ба́яти, али ни мож ше знати, шо с того буди.

Нинї віходили сюди Порогіўци (до него віходили, шо даваў дес туди корову на зиміўлю) та приказували, шо у них такі сї таке трафило, так само занїмило було зєкі, та ходили аж у Слиўки до одного баїлника и помогло.

Приказуют, шо нести би з него сорочку, то той баїлник гет посїче ту сорочку. Кажут, шо підут.

Зап. від Дмитра Кіндратюка в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

956. Горня на череві.

Димньи́н буў слабий і привели бабу до него. І зачила го мацати і напхала ф таке мале горньи кло́чи і трошки води всипала; аби добре сьи погріло, підпалила клочи. І тарах до живота і тримала, аж доки само не відлетїло.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Ф. Провальнюка М. Капій.

957. Як лічити ячмінь.

Коли нападе над оком ячмінець, так його треба лічить: Ячмінь, ячмінь, на тибі кукуш, шо хочиш, те сибі й купиш. Купи сибі топорок, рубай себе в попирьок. Коли причитують сї слова, то треба показувать на ячмінець дулю, разів з два так зробить і він скоро пропаде.

Зап. від Лизавети Болдирихи г. Купянськ, Харківської ґуб. П. Тарасевський.

958. Лік проти бранки.

Пішоў Ми́тро до ворошки, єк го мали синтирувати, а ворошка кажи: Єк ни хочь у воську служити, то іди у самі піўночи і на цвинтари возьми з девєтьох гробіў глини. Як прийдеш с перед комісії, то абись кинуў їм коло ніг, то їх обмертвиш, каже, шо тибе не відберут.

Но, він си зібраў, узєў макогін, аби сї маў чим боронити тай приходит на цвинтар та бере з девєть гробіў глини. Але разом єму дуже ги́ря (волос) устала тай зачєў кікати. Він чує, а то за ним шос шумит, він си дивит, а то тьма-тьменна ґітий за ним біжит. Але він якос укік, у жменю стулиў тої землї і укік.

Потому він то робиў, але ни помогло.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, 1911 р. А. Онищук.

959. Лік на данє.

Каза́ў йиде́н чоловік, шо го шос ну́дило і він ни знаў, шо йиму́ йи — ўсе́ му сї шос у го́рло пха́ло. А віта́к дора́дили йиго́ люди, жиби́ пиў ду́же горі́ўку. Як зачьи́ў горі́ўку пи́ти, тай строї́ў то, шо у нїм було. Віта́к ше зачьи́ў пи́ти бзинову́ гарба́ту с сі́менним молоко́м, тай як го зну́дило, тай го віригаў. То буў таки́й загрубши́, як кукуру́дзїний шу́льок, — тай поті́м за́раз ста́ло ле́кше. Тож він то дїстаў, шо йиму́ хтос даў шос зї́сти тако́го і запло́дило сї ў нїм таке́.

Зап. в серпни, 1911, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

960. Рада на любов.

Як хо́че ді́ўка відда́ти сї, тай іде́ ї ма́ма до Гу́пайлихи до Підве́рбец, тай бере́ ку́рку, а вона́ воро́жит: „Бери́“, — ка́же, — „води́ з двох но́ріў, а́бо де сї схо́дьи дві млині́ўки до ку́пи, тай най сї ді́ўка ми́йи, а тоту́ во́ду ві́сипати там, де парубки́ гуля́ют, де че́лїдь гуля́є на то мі́сце“.

Зап. в вересни, 1910, від С. Барановської з Підвербець, пов. Городенка, І. Волошинський.

961. Грабельки до жінок, худоби, коний.

Йиде́н чоловік буў ўдове́ц, а́ле він що, хлоп здоро́вий, йиго́ корти́т, коби́ яку́с си ба́бу найшо́ў; а́ле так він ра́дит сї, шо́би то роби́ти, жиби́

ни маў свої і жиби дістаў за дурно. Але йиму йидні люди кажут: „Йими собі лилика, купи собі новий горнец і поверти ґирочки і віднеси йиго ў опіўночи ў ліс і поміни, на що маєш мати; як до жінок, то поміни, лиш на йидно, бо на двоє ни буде і тікай вігти, кілько вигко, як закопаєш, бо як мураўлї добудут сї до лилика, як він зачне кричьйти, так у тї хвили оглухнеш і осліпнеш, як учуєш йиго крик. А ў девіть день підеш, тай озмеш, там сї лишит грабельки і вилочки з него, — з лилика. І як схочеш яку молодицу т собі привернути, лиш з далеку с піт сардака показати, аби ніхто не видіў, тай вона прийде т тобі, а як ўже ї не схоч, так лиш озмеш вилочки ў руки, тай лиш до неї рукоў покажеш, тай вона віт тебе піде. — Так само купец, як має ті вилочки і грабельки, як пішоў у місто, як купці опступили якус худобу, так він узьйў ті вилочки у руки, так ўсї купцї повідлїтали, ўже вони не хотьи тої худоби. А тими грабельками як причесаў т собі худобу, то ўже ніхто ї не купит, хотьби там було і сто купціў. І нараз приступає він до тої худоби і купує як найтанче. І тогди озме грабельки у руки і тоў рукоў лиш кинуў т собі на купцї, так вони ў него мусьи купити і дорого заплатити, бо ўже так їх ваг кигне до него. Тож то не мож поміняти грабельки і вилочки до ўсего, лиш до йидної річи. Якже поміниў до воліў, то ўже до коний ні".

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

962. Як розлучити молодят.

Як би взьаў барвінку з її (молодої) вінка, або його і як би листок перервав на піў і поставиў іден кусник на однім боцї води, а другий на другім, то би сьа розійшли як та вода.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

963. Як попсувати житє молодятам?

Ніби люди, котрі заздрісники, завзєті єднї на других, такі робєт чари: Бире там, де тичнє є писєча, набери тої зимлї, де пси бігают і попілу і перцю і соли. То разом змішиє, возьме, в горнец ссипли, як ідут до сьлюбу люди з молодов і той горнец кине напротів людий, напротів молодої, аби сє тії молодї кусали, як тії пси, а сіль то аби єдно другому вочи висолювало, а периц, то жиби так гірко було.

Зап. від мами в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

964. Вмовлена слабість.

Так сї трафит, що здибайи сї чоловік с чоловіком, тай кае: „Ти слабий". — Так аби десіть чоловікіў йиму сказало, що він слабий, тай

буде́ такі́ слаби́й. А аби́ сказа́ло де́сіть, шо він мо́цний, так за́раз ста́не мо́цний.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

965. Коли хорий буде жити.

Мої́ дьи́дї каза́ли, шо як бу́ли слабі́, а то їм сї пока́зувало таке́ зуба́те, кланца́те... Тош так: я́кже кому́ сї пока́зуйи, тош той ше бу́де тро́ха і жи́ти.

Зап. в серпни, 1910, від Н Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

966. Як попадї зуби висипали ся.

А то у однї слободї був яритник такий, шо схоче, те й бере у людей, і нїхто ни може йому нїчого сказать потому, шо все ровно тодї пропав на віки. От він унацив ся до попа: прийде, того возьме й того, і так, шо вже й надоїв йому. От він раз прийшов до попа і просе дощок хороших — такі, шо годяця на двері. От піп подумав-подумав і насмілив ся вже оддать йому ті дошки, а попадя углядїла, шо він таке добро дурно оддає, та і ну його псякувать. А він нїчого ни сказав, пішов. От піп після того попадю чуть ни бив за те, шо росердила яритника: „Шо ти надєлала, стара корга? Тепер нам пропадать одь його!“ — А попадя одно ублажа його, шо нїчого ни буде їм: надїїця, шо і сама кой шо зна. От тиїж ночі попадя вийшла на двір, а воно як загуде вихор страшенний чириз двір та пиримчав ся він чириз хлїв той, шо були вівцї, так він і хлїв розорвав і вівцї усї покрутились. Було їх двадцять пять штук і всї пропали, даже і смухи ни згодились, нїльзя було обдирать; поприставали до мняса і усї посинїли, як чавун. С тим ті вівцї ни принисли їм нїякої пользи, надєлав їм убутку рублїв на сотнягу, а попадї ни тронув, нїчого її ни подєлав потому, шо і у неї було у носї. Так він таки її, хоть ни скоро, а таки спомнив. На вилиґдинь годів чириз два́ зойшлись вони у утринї із ним христосаця, так він як дунув її у рот, так зуби після того і повисипались усї переднї. Це дїло було отам аж за Воронїжом, де саме багато Москалїв, тому уже годів двадцять.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

967. Три роки в постелї.

А то був один случай у Обоянї, Курської губернї. Один Москаль він чинбарював там по городу. От він у пяному видї тай вилаяв яритницю, так вона йому подєлала, шо він три годи й с постелї ни вставав і увесь почорнїв, як свята зимля. Так щастя його, шо у його була жінка ще похлєще тиї яритницї: так вона одходила сяк-так. С тим вони і вткли у воронїжську губерню і тут вони стояли на кватирі в особе по-

строяні хаті, занімались чинбарством. Так вона, таж яритниця, літала по ночам аж сюди та все лякала їх, то у стіну кирпичя гупала, то по хаті як хто конем біга, а вийдуть на двір, кругом хати обойдуть — нима нікого. Так воно їх годів три лякало, поки вона аж умерла. А вона бач на їх була сирдита. Так вони тоді як почули, шо вона умерла, так тоді пирийшли упять у свій край. Яритниць і яритників сердить нільзя, як нічого у носї нима.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

968. Земля з гробів.

В одної жінки була́ дитина слаба. І вона докторувала, що там могла, що там баби напле́ли. То з лотоків воду в чоботї нести і вона в тім купала — нїчо ни помагало. То в лїщинї купала — що могла. Що йно баби сказали, то вона робила. Вийшла собі пирид вечиром на місто, питає ся: А що там, кумо, лекши вашї дитинї?

Та де, чуєти — ще гірши!

А шо робити?

Вже хто шо скажи, то роблю нинька!

Знаєти ви що? — ше єдно робіт: ще з девєтьох гробів зимлї набрати і скупати тую дитину, тоди якось вам вже покажи: Або́ буде жило, або вмре!

Запросила собі єдного чоловіка, щоби сє сама ни бояла йти на цвинтар, і пішли обоє в ночи і зачила тота жінка брати зимлю́ с першого гроба, тей каже: рас; прийшла до другого — так рахує аж до восьмого, як зачіпила дивєтий гріп, як сказала девїть, як сє вітир зірвав, як щось в гробі застогнало, то мало їм голови ни позривало. То вони ни знали, куда втїкати. Вже ни знали, куди йти. Темрява сє зробила. І якось вони вийшли с цвинтару, прийшли до дому і зачили оповідати, як їм на цвинтару було́.

Як скупали тую дитину в ті зимли, як впала зимлє на тую дитину! Зара впала зимлє або мура́вицє, цалком чорна стала дитина і рано вмерло. Так бабскі лїки викорували дитину. Ще би було жило, коби були ни брали зимлї з гробів. Тото дужи шкідливо.

То так було, я забув то сказати: вони сє пириспали і прийшли на цвинтар і гадали, шо то вже до́сьвіта, а то було пирид вопі́вночив.

Зап. від Яндруха Стецїя в Будзанові, Теребовельського пов., 1903. О. Деревянка.

969. Віра уздоровлює.

Була слаба йідному ґосподарови жінка, все слаба тей слаба. Тей кажи: Пішов би ти де до якої ворошки, такої знахарки, або ворожбита, можи би шо дав, можи бим подужала. Кажи, там в Микулиньцьох є така

ворошка, кажи, люди йдут, то вона дещо помагає. — Він кажи: Як скоро вже як би знатя, шо поможи, то бим вже пішов.

Али ни мав гроший багато, но сорок ґрейцарів. Пішов до Микулиниц тей здибав сї з другим товаришом, зайшли до шиньку тей він тії гроші пропив там. Вже вийшов зо шиньку, тей став тей журит сї, шо вже ни має ш чим йти до ворошки. Подумав, подумав, али він мав фляшчину порожну за пазухом на лїки, бире тай йде до дому, з голїруч ни піди до ворошки. Мав йти чириз риштік, там тикла вода і росли верби; тей він йде чириз тую воду, чириз риштік тей витягнув фляшчину, набрав води, кинув шось три листки тей пішов до дому. Приходит до дому тей вона питає, жінка: А щож там, кажи, ходив-ісь до тої ворошки? — Він кажи: Та ходив-ім. — А шож вона там, кажи, казала? — Той витягає фляшчину зза пазухи, чи там с кишенї: А во, кажи, дала якоїсь води, шось, кажи, кидала до неї, якесь лисьця, чи шось, та на пий. — Та жінка взяла, напила сї тої води вечир, рано знов напила сї, тей кажи: Вже ми, чуєш, багато лекши від того лїку. Добри люди повідают, шо вона помагає. — Пий, пий, як помагає, то я ще піду, вона казала, шо за ті гроші ше дасьць. — Али вона зак тую йідну випила тей подужала, здорова була.

Зап. у Білоскірцї, Тернопільського пов. від Федька Римара П. Стадник.

970. Хлопцї в склянцї.

Я був на стависку, а там була стирта. Нас було три і скакалисьмо з тої стирти на землю. Ну, тай такісьмо скакали. Я прийшов до дому і на другий день мине зачала дуже нога болїти і то не болїла, но свербіла, нїби поза шкіру мурашки лазили. На другий день болит, на третий день болит, лїпше тай лїпше, аж вже за тиждинь я вже ни годин стати. Якім йшов до третої хати в сусїдстві по сестру, то на палици ледвом зайшов. Посходили сї баби тай радят, аби до баби везти. Там була така баба на Мантяві. Кажут: Вона відмовит, то ни буди болїла. — Тей поїхалисьмо на Мантяву, заїхали під хату тую; така хата старенька була, полїплина, з дзюрами. Взяли мине шваґир на руки, занесли; а як несли, том ґвавт кричав, так мине болїло. Принесли мине до хати, посадили на лавку. Та взяла, прийшла, скинула з мени штани, взяла якийсь ніж і зачала притулювати до литки то звітси, то звітси, а я сї бою! Все як зимний ніж притулит до литки, то ще гірши болит. Гину, так болит. Вона зачьила шось балакати, троха шиптала, троха голосно, можи з годину: Ни боли ж то, ни круши ж то чирвоної крови, білої кости, то на лїси, то на дебри. Потім взяла яйце і качає минї по нозї, а потім взяла — трас! Збила тоє яйце в шклянку: Диви сї, кажи, в ту шклянку — а вона жовток затримала, а білок пустила в воду. — Я сї дивлю, а там поперек шклянки

такі пасмуги, такі якурат як вітир — я стою на пиредї, найбільший-єм. А в ті шклянцї був-ім я і ті хлопці, жи зо мном сї бавили. Я стою з ними. Кажи: То вітир тобі подув на ногу і тибе так болит. Казала: Йди на віз і їдь до дому. — І я встав, пішов на віз і поїхав до дому і вже мине ни болїла нога.

Зап. у Пізнанцї Гнилій, Скалатського пов., від Матвія Голояда П. Стадник.

971. Невгадлива ворожка.

Слаба була в мени дитина, ломало ї ногу, через кілька час. І мене дорадили люди, щоби везти до баби, такої знахорки. І ми поїхали до того села, до Луки. Які-сьмо приїхали тай дуже менї сумно було, дужи сї мине ляк взяв, тáк нїбим до пекла приїхала. Але того дня не засталам еї в дома. Вернулам вечир до Багорова і хтїлам їхати до дому, але шваґер зачав збороняти, жиби заначувати і ще на другий день їхати там. На другий день приїхалам там — я першого дня не була в хатї, но на подвірьу — прийшлам до хати, дивлю сї, а там навкола на сьцїнах тілько образів! Думаю си: Можи вона з Богом робит, коли тілько образів в хатї. А народу такого! Повни подвірьа, нїби де на ярмарку. За то довго треба було чекати черги, жи так було багато людий. Тей як вже прийшла на мени черга тей я прийшла до хати. Та знахарка була дужи вбрана і коралї великі мала і теньґа. Тей як я її зачала просити за дитину, тай вона минї кажи, жи дитина подужає, жи ї буде лекши; вона ми дасьць зїля. „Вона вам ще подужає, ще замуж піде, ґосподиня з неї буде". — Та, кажу, дай Божи, щоби так було. — Дала зїля, казала варити і прикладати до тої ноги, то казала викине ґулю і потому витиче і буде дитина здорова. Потім я вже хтїла відїхати, але шваґир кажи: Ще скажіт ви, братово, за себи, що вас голова болит. Тей я зачала ї казати за себи. Кажу: Мене ще голова болит. Можи бисьте минї що помогли, щоби мине голова ни болїла. — Вона минї дала столец, казала сїсти і скинула з мени всьо з голови і посадила мине простоволосу. А я сїла нї жива, нї мирла. Ни тямлю нїц вже, де я. То їдно, що я сиджу, бою сї гріху, що я в чарівницї, а други стидно, що тілько людий видит, що я сиджу рощіпчина на стільци. А вона мене як вже рощіпчила, а сама полетїла на двір. І довгий час, що вона ни була. І виртає до хати і зачинає минї ворожити насамперед. Я зачинаю сї сварити з нейом. Я, кажу, ворошки ни потрибую, я їхала щоби, помошчи дитинї, ни ворожити. Тей я кажу до неї: Я ни потрибую ворошки, бо я в їдного Бога вірую. А вона пе, гайда, таки далї ворожит. Каже: Я знаю, ви мали спір з вашим сусїдом за курку, з вашим кревним. — А ми таки мали з нибощиком Лучком за курку сварку. А шваґир знав тай бире, потакує. А нарешцї бире, минї відмовляє: То на лїси, то на гори, заклинає то так, то сяк там, я —

мислите — слухала, коли я сї бояла. Ледвим с хати вийшла, такім сї бояла, так минї сї ноги трьасли. Тей-їм сї сварила з шваґром: Чо ви притакували, які-сьти виділи, що то мана? — І тогди поїхалам до дому. Дитина ще послабувала — бо то на веснї було — від весни до зимних мнясниць і померла, не помогла нїчого. А я жила в страху, все мине сумлїня глодало, чо я до ворошки зайшла; потому навіть їм сї сповідала. А по тім часї кілько минї дїтий слабувало, повмирало, али я до ворошки ни їхала.

Зап. у Теклївцї, Скалатського пов., від Пар. Стадник П. Стадник.

972. Як ворожбит уздоровив дївчину.

Я прийшла була до Чайковского. Дивлю сї: повна хата людий, а якийсь заглядає попід зорі, потім на двір виходив, заглядав; казали, що пізнавав по хмарах. А то в Чайковского дївчина слабувала, вочи ї болїли і ніс. І він поїхав до їдного села і привіз якогось чарівника. І він ї пускав кров з носа, так було можи тої крови з пів лїтри в мисочцї, так шума стояла, видно, що раптово йшла кров. Потїшав ту дївчину: Ни жури сї, ти ще будеш здорова, ще сї відась, будеш мала дїти. — І якось помогло. Нїчо ї ни бракує. Типер сї віддала, али якось ни чути, шоби ї шо бракувало. Кажут, шо ї дужи богато коштувало. Али шо заплатила, то нїхто ни знає. А потїм пішов той чоловік до Янька — в него жінка була слаба — і там також ходив по подвірьу і попід зорі заглядав, али казав, що та жінка вже ни вийди. І таки вмерла. Була дихавична, спухла. Її треба було ворожбита!

Зап. у Магдалївцї, Скалатського пов., від Катерини Черниш П. Стадник.

973. Бездарні лїки.

Пішли раз наші корови на пасовиско і прийшли до дому тай зачали бити, не годин їх було видоїти, не годин було приступити до жадної. Тай моя свекроха зачила сї радити знахарок; казали їм тії знахарки, дорадили, щоби варили якесь там зїля, на горечий камінь капали і притовкали тим каменем ратицї. Тай вони так робили, але нїц не помогло.

Зап. у Теклївцї, Скалатського пов., від Паранї Стадник П. Стадник.

974. Козак здержує дощ.

Проявив ся на Залиманї козак-калдун, шо одводив дощ. Як туча найде, він вийде с книгою й чита — тучі й розойдуця так, шо дощу ни було усю весну. Народ казав, шо це він тучі одганяв. Бач як туча стане надходить, а в його так саме, як і в відьми, черва поза шкурою й ворушиця, кишить і ни даєть йому покою. Народ приходе до волосного

старшини тай каже: „Вишли його, такого-сякого од нас, а то ми його вбємо!“ — Прийшли до батюшки, кажуть: „Батюшка! так і так, общиство обурюєця на козака; каже, шо він калдун. Шо нам зробить, шоб общиство одстало од його?“ — Батюшка каже: „Неправда ваша, він чоловік нічого“. — Та харашо, шо дощі скоро пішли, а тоб його вбили. А шож, може воно й справді шо морочило, та як його налякали, воно й пиристало морочить.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

975. Як радали давно на посуху.

На брак дощу́ то так робили: зго́нили людий силоміцю до ріки́ купа́ти сї, бо як сї скупа́ў опир а́бо відьма, то за́раз ішо́ў дощ.

Зап. в жовтни, 1910 р., від Т. Блошки ів Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

976. Ворожка з Підвербець.

У нас йи Гу́пайлиха, що воро́жит лопухо́м, чорно́білем і оли́ву яку́с злива́є — си́пле на во́ду, а вона́ ди́вит сї на то, тай воро́жит. „Ади́, — ка́жи, — „сьвічкус обіцьи́ла до це́ркви, то чому́ не даш? — Ади́ пе́сик, ви́диш, псас сї напу́дила“... — А вони́ ка́жут: „А-я, я, вона́ до́бре ка́же“; тай то йдут... А шанда́р здиба́є тай пита́йи сї: „А ти ві́тки йдеш?“ — „Та я ходи́ла до Підве́рбец до Гу́пайлихи“. — Тай запи́ше, тай подає́ до су́ду, тай за па́ру не́діль йде Гу́пайлиха до цюпи...

Зап. в вересни, 1910, від Сеньки Барановської з Підвербець, п. Городенка, І. Волошинський.

977. Рада ворожки, щоби лїпше поводило ся.

Трафи́йи сї, що іду́т до воро́шки а́бо ворожбита́ і він дес шос уга́дує: „У вас за ха́тоў йи яки́с приточе́ний плото́к а́бо де́рево, ві́кіньте єго́, бо то вам шко́дит, тай найміт слу́жбу Бо́жу, то бу́де вам ле́кше. Що той ска́же, то стара́ют сї доклядно сповни́ти.

Зап. в сїчни, 1911, від Антона Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

978. Ворожка радить перенести стайню.

А як щос зги́не ў чолові́ка, а чолові́к пі́де до воро́шки, а воро́шка ка́же: „Коби́сте могли́ ў и́нчім мі́сци покла́сти ту шо́пу, бо то“, — ка́же, — „нещісли́ве мі́сце, то вам сї не виде́ нічо́“. — Тай тогди́ чолові́к бере́, працу́є, так шо́пу перебира́є на дру́ге мі́сце, бо там щі́ски каза́ла воро́шка, що найде́.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

979. Як ґазді не вела ся худоба.

Бив я е́ще пару́бком. Пас я з дру́гим сусі́дським пару́бком на го́рі би́дво. На на́шій у́ці би́ва на го́рбку ко́шар на би́дво, де в лі́ті ночува́во. Мі' вя́ньо мав дос' шу́мні во́ви і коро́ви. Але я́кас на них за́шва біда і барз бі́дни би́ви, а на́віт штош па́ру здо́хво. Ре́ку, што то мо́же од тра́ви, або од да-чо́го.

Раз в неді́лю повідат ме́ні нон хлоп, што зі мнов пас: — „Біга́й, ре́че, до Гу́ти Полянско́ї до ноно́го дзя́ка, што чи́тат з псалтира.

То еґомо́сці повіда́ют, што там добро́го ніт, што нич не зна́ет і што́б їх не пи́тат о ра́ду, а́те як біда, то чло́вік і голя́ка[1]) ся іма́е.

Пішов я до ноно́го дзя́да. Дав він ме́ні ніж і по́вів: „Вчинь но, си́ну, пса́лтир". — Вчи́нив я, а він ре́че: „Та то́бі, си́ну, би́дво ся не ве́де". — Ре́ку му: „І та, лем не знам че́му".

Вчи́нив я е́ще раз, посмо́трив він в кни́жку, тай по́вів, што нон ко́шар не на чи́стім мі́сци поставле́ний. Я би бив ні́ґди не по́вів, што през нон ко́шар нам ся би́дво не ве́де. — Ре́ку я е́ще дзядо́ви: „А што мам ро́биц, мо́же то ці́ва у́ка нечи́ста?" — „Ні, — повіда́ют, — возь, пере́став ко́шар на півні́чний схід в діл!"

Ве́рнув ся я до би́два і не і́шов до́мів, лем ся забра́в з по́ним пару́бком до ді́ва. До вече́ра ко́шар смо переставили.

І што ви, па́не учите́лю, повісте, што од то́го ча́су біда би́дво зохабива і до ґне́ска би́дво нам ся барз шу́мні ве́де.

Зап. у вересни, 1910 р., від Мих. Гошка в Грабі, Ясельського повіта, Осип Яворський.

980. Нечистий у виді пса.

У сусіди, їдного господаре, заслаб був кінь. І він не знав, що єму сї стало. Поїхав він до дохторе. Не дав той ради — кінь погиб. Ну, погиб він, а то взело сї брати до другого. Пішов він до ворожки. Ворожка му повіла, що: Там маєш лихе місце коло хати, розбий свої штахета і тобі сї ніц не стане. І він прийшов до дому, розбив штахета і тепер му сї добре поводит. Тато старий вийшли в ночи на двір тай видів, як довго бігав довкола хати білий пес, а потім десь щез. Ото й сам він фурт воював.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Клепача В. Левинський.

981. Ворожка вгадує смерть жінки.

Мині́ трафле́ло сї в Топорівцех, що донька́ уме́рла, а той зьить по доньці́, вдове́ц, ожени́в сї з дру́гоу і с тоу дру́гоу собі файно ґаздува́у

---

[1]) Бритви.

і любиў сї, а нені першої мені казала: „Отó минї жьиль“. — „Та чогó?“ — кáжу. — „Він казáў своїй жінцї, а вонá минї сказáла“: „Що ще жінка жила, як я вже на тéбе óком кидáў“. — А я питáю сї: Чому?“ — „Бо я буў за жінки у ворóшки за тóго, аби вонá вийшла, а вонá сказáла: — „Не заходи сї з уздорóвленєм, бо твоя жінка беспéчне ўмре, а ти ожéниш сї с тоў на схід сóнцьи, що він буў присьижним“. — „Ожеж я ужé утрáтиў надїю і не питáў нї лїкаріў, нї нїчó жінцї, лишім так роздýмуваў — на схід сóнцьи, котрий буў присїжним. Агá, ну то йи такá ґіўчина, що я мóжу оженити сї. І до штирóх місїцїў стáло сї так, що я с тобóў оженю сї. Але не кажи нікóму“. — А онá сказáла тéщи — такі нéни небішцї. „Ой“ — кáже — „як ми сказáла, том аж мáло не упáла з жьилю“.

Зап. в сїчни, 1911 р., від А. Трачука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

982. Із пирогів град.

Пастух пас конї. А баба наварила пирогів цалу миску. І зібрала сї гола, іде в поле с пирогами. Як взєла йти, то метала пироги, всї пироги в єден бік. А той з заду йде і ти всї пироги збирає в міщé. Тай потому забрала сї вна до дому. Полягали спати. Піснули. Той отворив вікно тай ссипав пироги до хати крізь вікно. С тих пирогів став великий сьніг, лїд, мороз. Вікна замерзли лїтної пори. Хто то зробив? Він сї признав. Наметала на тучу, на людей, аби скосила пару селїв, аби град, тучі вибили всьо в поли. Потому він сї замельдував до віта. Зїхала комісїя ревідувати, що сї стало. А він каже: Що я зробив? То вна винесла тілько пирогів в поле і ссипала, а я зібрав і вісипав до хати. І він дістав за то нагороду, жи оборонив пару селїв, бо його Пан Біх натхнув своїм духом.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Івася Курія В. Левинський.

983. Злобна яритниця.

А оце як стоїть за двором яритник або яритниця, то ото хто мимо їде, так должен воздать честь; а ни дай Бог підсміхнуть ся — так ото пропащий будиш на віки. Раз дївчата їшли у нидїлю по улицї, а під двором сидїла яритниця. От одна із їх і підсміхнула ся, так вона с того разу стала кричать на разні голоса. Та вони її вже куди-ни куди возили до розних бабок і ворожіїв, так на силу одходили.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

984. Ворожба солею.

Я служила в єдної ґаздинї, а вона була чарівниця і на великдень ворожила, як вийшла з церкви. Наструґала сьвяченої соли, взяла си

в запаску тої соли і пішла довкола хати і метала в усіх чотирьо́х кутах і в хаті, в стайни, в сіньох.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Г. Бідник М. Капій.

985. Сушена голова щура.

У нас у Коноваловому, шо у Типоля, свинарь був Джиджим, прикащик, так його дочка, шуть його зна, де вона взяла крисячу головку і ссушила; а свекор, значить, дознав ся, виняв с печі. Вона приходе, він її й пита: „Шо се ти хотіла нас утруїть?“ — Прийшов син, він і синові сказав. Так вони били-били її, як сучку ту, і вона втикла, помандрувала к сукиному сину.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

986. Ворожка Дунїйка.

Ту в Да́лишеві то була́ така́ воро́шка Дуні́йка, де тепе́р Тара́с Петро́ і то зі сьві́та до не́ї приходи́ли. І то як чолові́к чи́стий, то такі порошки́ дава́ла, що нічо́, а як затрое́ний, то бу́де ри́гати ящірка́ми. Тай Фе́дір забажьи́ў порошкі́ў і закли́каў сусі́діў і сусі́ди бу́ли сьві́тками, що ящірки́ в нім бу́ли. І він як тоти́ порошки́ зажи́ў, як сї ві́чистиў, то ще два́цїть літ жиў при до́брім здоро́вю, а́ли на не́го ра́ди ни було.

Зап. в цвітни, 1911, від Николи Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

987. Ящірки в ковбасї.

Йиден парубок пас на облозї худобу. На йидного чужого ґосподари. А того ґосподари дїўка йшла і казала му: Чо ти ту пасеш? і брала сї до него обдирати. А він не даваў сї і взьиў, набиў і відти займиў худобу. А відтак в зимі ходили колїдувати хлопцї. І ходиў той парубок. І колїдували під хатоў того господари, шо він пас. І каже ґазда: Ходїт до хати. — А він собі нагадаў, шо він побиў дїўку. І на закуску даў кавальчик кобаси. А він собі нагадаў той парубок і взьиў, сховаў в кишеню ту кобасу. Принїс до дому і даў мамі, а вони сховали ту кобасу на комин. І вона стояла девіть день на коминї в теплї. — В девйитий день подивили сьи, а там йи ящірка. І тогди кажи: Якби я буў зїў, були би в минї такі.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

988. Мука з сушеної ящірки.

Ў йидні́м селї́ буў таки́й па́рубок, що ду́же з дї́ўкоў закоха́ў сї, а ўна йиму́ ка́же: „Васи́лю, ї́деш ў лїс?“ — А він ка́же: „Ї́ду“. — „Кобис минї́ міг іми́ти зо дві я́щірки живи́х, а най буде“, — ка́же, —

„й нежива́“. — А він приї́хаў ў ліс, імнў я́щірку і ўзьнў, роскла́ў вого́нь і ссушнў ту я́щірку на пру́бу. І ўзьнў, стер ї на муку́ і ві́кіг онучку с чо́бота і зібра́ў ту муку́ з я́щірки ў ону́чку, завнў і покла́ў на пень ў лі́сї на дубо́вий і прикла́ў ка́менем. Але він прихо́дит у ве́чір до дїўки, ўже́ як прийшо́ў з лі́са, а вона́ йиму́ ка́же: „А ймнўес я́щірку?“ — А він ка́же: „Ой ньи“, — ка́же, — „не мож бу́ло ймйти“. — Але він поїхаў зноў у ліс у па́ру день, ди́вит сї до то́го платка́, а с то́ї муки́ так як мак дрібнї я́щірки́ попло́дили сї. І він тогди́ ка́же до сво́го това́ришьи: „То так дїўки́ зна́ют чарува́ти парупкі́ў, диви́ сї“, — ка́же, — „що сї зроби́ло.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

989. Сушені ящірячі яйці.

В Колїнка́х дїўка да́ла далиші́ўскому па́рупкови даньи́, шоби́ ї сва́таў; а то бу́ли суше́нї я́йцї ящірьи́чі; а́ли пиритри́мала че́рис чьис і то йиму пошко́дило і зачьи́ли ў нїм рости́ ящірки́. Зачьи́ло його́ пичи́ і сушйти. І ни припуска́ло му ї́сти. І поти́м поїхаў у го́ри і даў йиму́ чоловік напи́ти сї зі́льи і упиреза́ў його́ по́ясом і оде́н чоловік тисну́ў з одно́го бо́ку по́ясом, а він ри́гаў і віходи́ли кава́лками ящірки́ і на́віть цілї і до то́го йиму́ примо́вили на воґі́ чисті. По примо́зі с то́ї води́ зроби́ло сї так гий горофйи́на ю́шка густе́. І пісьлї то́го зроби́ў сї здоро́вий і пішо́ў до Кана́ди.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

990. Як парубок ригав ящірками.

Йиден парубок вορаў і закликала го вдови́цьи на сьнїданок. Дала йиму горіўки. І він сьи тоў горіўкоў захлиснуў, шос му сьи в голові закрутило. Відтак слабував два роки. І так ригаў ящірками, шо як віде під мур, як вачне ригати, йиден конец в писку, а другий під муром. І пішли вони до ворожбита. А ворожбит казаў так звйизати крепко і він вірігає гет усї. Али як зачиў вірігувати, то трохи не вмер. І так сьи вігоїў, а здороўльи вже ни маў.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Софрона Хартуняка М. Капій.

991. Парубок ригає ящірками.

Раз приве́зли до Петро́вої ма́ми па́рупка; так бу́ў ві́сох, шо лиш бу́ла шкі́ра і ко́сти, так го спи́ли. Тай вона́ му да́ла зі́льи тако́го напи́ти сї, тай го увйизала від нїг аж до голови́, так го увйиза́ла рушнико́м. Тай тогди́ як зачьи́ў ри́гати ящірка́ми, то аж по́під ла́ву бі́гали.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

992. Порошок з яєць ящірки.

Йи такі, що як хо́чут зроби́ти зби́тки... то йи такі́ ящірки́ на по́ли, як сапа́є сї, то нахо́дит сї такі́ я́йцї на по́ли, і то пото́му о́зме тих я́єц і зітре́ і даст з горі́ўкоў ві́пити дру́гому. І то віта́к сї пло́дит у нім, тай він ни́дїє. Єго́ млоїт, ну́дит, він ї́сти не мо́же і ни́дїє с то́го. Отжеж йи таке́ зі́лє, що дає́ сї пи́ти, як хто ві́тримає, перетри́має. І у нас буў таки́й чолові́к, що дава́ў і ві́ратуваў. Єго́ ді́ти зна́ют, але тим не ору́дуют.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

993. Ящірки в попадї.

А то ра́зві ни було? росказують — єсть. Брат погромськоі попадї женивсь, а вона, попадя, на свадьбу приїхала у Шаталовку (чи вона за Остогорським, чи де). А там закричали: „Знахор прийшов! Знахор прийшов!“ — Ну, а 'на говорить: „Де?“ — „Он говорить, стоїть миз людьми“. — Вона й говорить: „Он какой!“ — Так він тїко глянув на неї, та поделав. Вона стала на разні голоса кричать, болїть. Як найшли бабку під Валуйками, вона дала їм лїкарства пузирьочок: „Виж, ка', дорогою ни принїмайте його, а єдти домой!“ — Так вона приїхала домой, приняла, як начала рвать ця, так аж шїснацьцять ящірок викинула. То во́на болїла, вже ниживії детї рожала, а то як дві девочки родила і вмерла, а вони виросли. Дохтарі лїчили, лїчили, нїяк ни вилїчили, а бабка за гривиник вилїчила. Дала чогось випить, як почало її рвать, так аж двa-нацьцять ящирок вирвала. Як хто каже — нима ящирок, а отже з погрімською попадею було.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

994. Два цебрики ящірок.

Оден чоловік, я не знаю з котрого села якурат, росказуваў, шо єму жінка так вібробила, шо такий буў грубий, шо у двері не ўлазєў си. І ходиў він по дохторах і стратиў білше, єк вісїм морґіў, аби си із того виздоровиў, а то нїчого ни помогло. Але прийшоў до него якис Гуцул і каже: Я би тебе порадиў, аби ти менї даў десять корон; я би тебе завіў там, де є маґазин з тими чортами. — Добре. — Веде він єго, веде — завіў до Косова, а у Косові дес зник. Але той іде далї. Як уже змучиў си, сїў коло дороги і трохи відпочиває. Але надійшоў другий Гуцул і питає си єго: А куди Бог провадит? — А той каже: Я маў товариша, Гуцула, а той мене лишиў у Косові тай я не знаю, куди іти. — Але той каже: Дай менї десєть корон, а я тебе туди заведу. — Той вінєў 10 корон тай даў тому Гуцулови і той єго завіў туди, до тих знахаріў. Вийшоў один Гуцул і каже: Ходи, чоловічку, до хати. Питає си він єго

там: Ци хоч, аби я завернуў на того, шо тобі се зробиў, ци хоч, аби єму дарувати житє? — Каже він: Той, шо мені се зробиў, не має души, але я маю душу, то я єму дарую. Най єму Пан Бог заплатит за то, шо він мені зробиў.

І дали єму там якус воду, аби він випиў там такі на місци, а другу фляшку дали, аби випиў аж у дома. Але каже той знахар: Як будеш іти до дому, то абис нігде не сідаў ані раз, а скоро прийдеш, абис зараз ту фляшку віпиў і лєгаў до лушка.

І він пішоў. Прийшоў т хакі, віпиў ту воду і лєг до лушка тай єк через чєс отвориў рот, то вибігло з рота зо два цебрики ящірок...

То єго рідна жінка таке єму зробила. Потому, шос у два місєці, жінка померла.

Зап. від М. Рошки у Карлові, Снятин. пов. А. Онищук.

995. Жаба на сковороді.

Була калдовниця, а в її сапожники стояли. Приходе до її сусідка і пита: „Шо, каа', вловили?“ — „Вловила!“ — „Деж воно“? — „В пічі сохне!“ — Вона вийшла с хати, а ті сапожники ка': „Давайте подивиця, шо воно там?“ — Одкрили піч, дивляця, а там на сковороді лягушка, і засохла-а-а, як сухарь. Ну, взяли сапожники лягушку суху і вкинули її в кісет с табаком і побили її молотком, — побили її, побили на мелкиї часті. В тому кісетику воно і лижить і повісили на стінкі. А воно мовчить. Коли одкрили, так там їх, на скілько було частей побито, стілко й жабинят — так і кишать! А ті нічого ни питають, так поахали-поахали й каа'ть: Цеж вони, сукини дочки, хотіли когось отроїть“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

996. Чари кракано́м.

А я чу́ў, що не лиш мо́жна счарува́ти ящірка́ми, а́бо чим будь живи́м, а́ле і кракано́м (ру́ки на роздоро́жу), аби́ сструга́ў і да́ти до напо́ю і бу́де так са́мо бракува́ти (шко́дити).

Зап. в липни, 1910, від Івана Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошиньский.

997. Циганка ворожка.

Ци́ганка йде ў ліс, тай нарве́ с коло́кічки то́го насі́ньи, тай прийде́ до якоїс жінки ў село́, тай ка́же: „Да́йте мині́, ґазди́нько, на стан полотна́, то дам вам тако́го насі́ньичка, що як дасте́ чоловікови с чи́мос, то вас буде́ чоловік люби́ти“; а як ньи, то ка́же: „Да́йте мині́ чо́рну

ку́рку, тай да́йте мині̂ ру́ку, то як вам поворо́жу, то так вам бу́де щіски ве́сти сї, що то рас"... А жі́нка не зна́є, пові́рит, тай дає́.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

998. Як Циганка ворожила.

То била Циганка і менї ворожила. Повідат, жи сьа віддам, жи будут тро́йе свати, жи ідні̂ будут на схід соньцьа, а другі на захід соньцьа, жи йе́ден буде такий, жи з воська вийшоў, а другий, жи ни буў в воську. І повідала, жибим межи дї́ўки не йшла на поли, бо вони ми шось таке дадут, жи сьи ни віддам.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Г. Бідник М. Капій.

999. Не помогли штани.

Ходив хлопиц до дївки, дурив ї, жи сє буде жинив. А потому він сє вже з другов зачив жинити. А та ґвавт дївка — закликала ворошку. А там ще були єго штани, того хлопцє. І зачила ворошка нат штанами віск зливати. І казала: Він сє до теби поверни. На, бири — тії штани нюхай.

Дївка штани нюхала. І ни повирнув сє.

Зап. від мами, в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

1000. Як баба причарувала жениха.

Била чаріўницьа і хотїла счарувати, жиби дїўку віддала. В неділю рано варила барвінок, льала тот барвінок, де йдут хлопцї, а як то ни помогло, вона пішла до йинчої ворошки, мудріщої, жиби ї повіла. Ворошка повіла, жиби стьила курку; а вона взьила, стьила курку і занесла до своєї дїўки — мала віддану — і ту курку дїўка зварила. І зьать пішоў по того паріпка, жиби їхав по дри́за в ліс. Він приїхав з дривами, вона дала му курку їсти. А він мовиў, на шо вона курку зарізала дльа нього, жи не треба било стинати. — А вона мовила, жи курка підопхала сьа під двері і сцьи́ла курку дверми. Тогди тот парібок узьаў в неї дїўку. Вона Бандрівська, но я би ни повіла котра.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від Г. Бідник М. Капій.

1001. Коханок лїтає у снї до коханки.

Оде́н па́рубок служи́ў у дворі́ ў Колї́нка́х, а дї́ўка служи́ла с Тоўма́чьи і полюби́ли сї обо́йи і зроби́ў ї дити́ну. І віта́к не хтїў ї ўзьити, ожени́ў сї з дру́гоў, а вона́ забра́ла сї до Тоўма́чьи і так му зроби́ла, що засне́ у ве́чер, він пробу́джуйи сї, а він піт ха́тоў поло́жений у тлума́цкої дї́ўки у Тлума́чи. Ўхо́дит до ха́ти, їдьи́, пют обидво́йи і зло́мит го

сон і нара́з зро́бит сї зноў у Колїнка́х (повіт Городенка, сїм миль від Товмача), а́ли ни зна́йи і ни чу́йи коли́. Казала му так, що я́кбим хтїла, то як тї писе́, то би у тобі кі́стки ни ста́ло, а він ї проси́ў, щоби́ вона́ йиму́ да́ла спокі́й.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1002. Парубок під землею.

То еден парубок ходив до дївчини. Дурив ї, жи се буде женив з нев. А вона кажи до него: Та жени се вже рас, ни ходи дармо!

І той взєв тей ї покинув. Пішов в сьвіт. Бо він ни мав свого ґосподарства. Али вона зачила сумувати і пішла до ворошки. А ворошка кажи; Чикай, его мусит принести!

Як зачила ворошка ше́птати: Як на верха, принеси.

Коли він таґжи буў якісь сьвітовий. Він вже знав, що робити. Тей взєв кретовинє, насипав собі на капилюх. Прилетів злий дух до него, тей го ни годин був взєти, бо вже був піт зимлев. Тей приходит злий дух до ворошки, прилїтає тей кажи: Ни годин го взєти, бо вже під зимлев.

А вона кажи дївцї, що він вже вмер; вже під зимлев. А дївка с тої роспачи тей в воду скочила.

Зап. від мами в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, Марія Деревянка.

1003. Як баба спровадила дївчину.

Рекрут парукував до войска і дужи тужив за свойов дьівчинов. І посходили сьи до йидной̈і прачки. Посходили сьи, а вона го сьи питала, чого він так тужит. А він кажи, жо зіставив дьівчину і дужи му жаль за ньов. Тей вона йиму кажи, йак дасьць пйитку, то йі зарас спровадит. — А він кажи, жо ни так пйитку, али дисьитку; али хочи сьи пирiконати, чи то правда.

Тей вона зачила щось там бити; йакісь йайцьі била, йакісь йігли закладала. І післала йіх два на двір з льантухом. І аби вони тримали льантух і йак над ними зашумит, аби вважали, бо вона злитит на той льантух. Вони так зробили. І вона йак була при роботьі із закасаними рукавами із півквартков в руцьі і так злитьіла.

Зап. від Бронки Бабіч, Львів, О. Деревянка.

1004. Змій у ворожки.

Живеть баба Бикетьчиха в хуторі Зимлянках. Вона ворожить од усього: узнає, де украдуть, куди повидуть. До неї лїтає огнений змій. Як литить, так искри й сипе слїдом за собою, ось наче слободу запале.

Влітає у верх, сідає там десь у закапелку. Як хто приїде до неї ворожить ця, вона його й питає, а він її уму-разуму навчає. Вона страшна, очі якісь чудні. Ми з матушкою Оликсандрою їздили, як у неї ключі пропали та платок. Вона набирає кружку води й дивиця та розказує. „Ключ найдите, каже; дівчина чорненька найде; а платок, каже, пропав, його вже продано“. — І справді няцька чорнявинька пішла на смітник (смітя понисла) виcною, тай найшла ключ, а платок пропав.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1005. Як жінка мала прийти до дітий.

Вєра! Ти спала й ни чула, як Анна Василївна росказувала про бабу Бикеччиху. Василївна ни віре, що до Бикетки в ночі лукаві ходять. — Як же тут ни вірить, коли про це он і люди кажуть. Ув одного чоловіка ис жінкою дітей ни було. Вони й приїхали до Бикеччихи, шоб вона їм пособила. Я забула, чи с Троїцької вони були, чи ще відкіль. Бикеччиха й оставила їх ночувать. Бабу вона положила спать у хатї, а чоловіка на дворі, а сама пішла до мелниць. О півночі приходять лукаві. Вона з ними балакає на присїнках: „Отак і так, каже, приїхали до мене люде“. — Вони взяли кубушку, ті лукаві, та всї в її й повипудювались: „На, кажуть, оддай бабі цю кубушку. Нихай вона випє цю воду, так у неї будуть діти“. — А той чоловік лижить на дворі та все й бачить. В ранцї даєть їм Бикеччиха ту кубушку. Він нічого ни сказав їй, занріг коня й поїхав ис жінкою. Тіко шо надїхали вони на перихресну дорогу, він узяв ту кубушку та об колисо і розбив. А воно ті маленькі чортинятка хватають ся за колисо та кричать: „Мамо, мамо, возьми й нас!“ — Він по коневі та скорій їхать тай ка': „Умру, ни поїду до Бикетьчихи і родичам і сусїдам закажу.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1006. Ворожка Бекетчиха.

Шо ви чули, Василївно, про бабу Бекетьчиху? Чи до неї шо ходе в ночі, чи як? — Та кажуть люди, шо до неї серед ночі з болота лукаві ходять, тіки я тому ни вірю. Мінї й самі доводилось бувать у її разів с три. В останнїй раз я була в її с салдаткою, систрою дяконової Палажки — водила її в Харків наймать. Вона с Королями така вже знакома. Моя систра Лисавета Королька ще й на свальбі у Бикетки гуляла, як вона свого сина жинила. Тодї ще вона ни в славі була. Гарно таки погуляли там день, а в вечирі хотїли їхать до дому, так вона й ни пустила їх, Королїв. Каа': „Ни їдти, ще й завтра буде гуляння тай на дворі завирюха. — А так нидалеко од Бикетки живуть пляміннпки її,

Уласники. Там уже такі охотники, шо й матінко рідна! Як набили вони тих зайців, як нашпиртували салом, так одного духу наїси ся. Зазивають ті Уласники всїх до себи. Були там і наші Королї. Пють всї та співають. Випивши була й Бикетка. Коли кинулись, нима Михайлової жінки (Уласникової). Туди-сюди нима тай годї. Михайло все сїмейство россилав: Криком кричать та шукають її. Тодї до Бикетки: „Дядинко така-сяка, подивись, де жінка!“ — Вона одмагаїця: „Голова болить“. — Він її у ноги. „Ну, ка', гимоньська заводина, дай водицї в кружицьцї“. (Вона бач на всїх лаїць ця). Дивилась-дивилась: „У, паганосьвітний — вона у погребі під драбиною, сидячи, спить“. — Коли так, полїзли в погріб і витягли її віттіль. Так ото й повила я у Харків салдатку наймать. А слух вже є, шо Бикетка вороже. А салдатка й каже минї: „Якби вона сказала минї, чи наймусь я, так ми б до неї зайшли“. — „Шо ж, к'уу, давай зайдимо. — Заходимо до неї так у полудень. Вона буряки скромадить і білі і красні, і скатиртина лижить на лаві. Ми бач, як поскромадимо буряки, так у воду їх зараз пускаїмо, а вона на скатиртину кладе. Поздоровкались ми, я попросила води напить ця. Вона й пита: „Де ви йдите?“ — А я кажу: „Іду у Харків плимінницю наймать“. — „Яка ж це племінниця? Я знала сїмю й Лисавети й Машки галичиньської: в їх наче ни було таких дочок“. — „Та це, кажу, Юрчишина, шо в Кисилевому живе. Її чоловіка в салдати взяли, так оце я виду її наймать. Скажіть, спасибі вам, Андріївночко, чи найму я її“. — Вона просе нас заночувать, — каа' — пізно вже йти“. — А ми кажимо, шо нам треба поспішать, шоб вистигнуть сьо'днї в Охрімівку або в Слободку.

Взяла вона кружку, а там води так на диньцї. — „Дайте, кажу, я набиру“. — „Нє, ни треба, каже, буде й сього : тут єсть є стаканьчик. — Дивилась-дивилась вона в воду: „Кати батька зна шо набрихала. Плимінниця! Яка вона тибі плимінниця? Вона тибі чужа!“ — А я їй: „Шо небуть треба ж казать. — „Нї, ти мінї ни збрешиш, ни збрешиш“. — „Чи найму ж я її в Харкові?“ — „Як в красний базар наймиш, так ни привидеш назад, а як у чорний базар наймиш — так привидеш“. — Ну ото попращались ми і пішли, а салдатка й пита мине: „Шо то вона, тьотю, натякала?“ — „Та я, кажу, й сама ни рощаламакаю, шо то за базарі такі красний та чорний“. — „Ходїть, ка', поспитаєм її“. — Далеко було вертать ця, та треба було. Вирнулись ми, а вона й кричить: „Я тибі казала — верни ся, ич по дурному ноги бє“. — „Та ми, к'уу, забули поспитать, шо ви за труди положите з нас“. — „Купи, ка', минї чулки гарні на смерть“. — Тодї вже я питаю: „Скажіть, Андріївночко, який то красний базар?“ — А вона каже: „Як на чаї та на канхвети наймиш — ото тобі красний базар, а як на куховарки — так ото чорний“.

— „Чи я ж її ни вистиму до дому?“ — Ні, ни вистимеш, ні, сама йтимеш. Коли так наймиш її, так вона буде в золоті“.

Прийшли ми в Харків. Найнялась та салдатка до губирнаторової нивістки, така розряжипа стала і деньги у банки є. Дитину родила, однисла в приют, а далї другу й третю. Син тут у неї у пастухах був, тилят пас: одежа на йому обірвана була, руки й ноги порепались, наче ножем їх покарбував хто. Так вона його туди взяла, зодягла: такий став кавалєрія. — Бикетка разів с пять у Київ їздила, а двічі так пішки ходила у Київ. — Як коний украдино у Лапковського (пару жирибців), тодї прикащиком був у його Білозоров. Лапковського тодї ни було дома — їздив лїчить ця за границю. От Білозорова і справляли до Бикетки узнавать про коний, так він і слухать ни хотїв, кричав та лаяв ся поматїрно, зьвинїте. Приїхав сам Лапковський; росказують йому про Бикетку. Він і каже: „Ми поки ни будим її про лошадей питать, а попериду вивідаїм у неї ума“. — Привизли її та взяли, зажмали в одну руку цїлковий, а в другу пять цїлкових. Стали питать, шо в які руцї, вона і сказала. Тодї вже вгадала, де конї і їх понаходили. Оце тіко я й знаю про Бикетку, а білш ни дойшла тону. Подейкують там люди, шо до неї нічу з болота виходять, та я тому ни вірю.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. губ.

1007. Ворожка відгадує злодїя з карт.

Як щос у чолові́ка зги́не, а́бо що украде́ хтос, то бере́ шу́стку, тай іде до воро́шки, а воро́шка ки́не ка́ртами, тай ка́же єму́ або: „На полу́дни той зло́дїй сиди́т, а́бо чо́рний, а́бо бі́лий“. А той чолові́к тогди́ здога́дує сї, що мо́же й йи яко́го во́рога ма́є, що на полу́дни сиди́т у селї. А чоловік повірит воро́шцї, а у́на нїчо́ не зна́є так, як той пень. А чолові́к кула́ хо́дит, у́се гово́рит: „Ото, кумцю, ми відгада́ла воро́шка; пішо́у́єм до воро́шки, тай аку́рат сказа́ла то́го, що на ме́не ва́жит. Лиш“, — ка́е, — „не ма́ю до не́го, ра́цїї бра́ти сї, бом го“, — ка́е, — „ни злапа́у́“.

Зап. в липни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1008. Злобна ворожка.

Були в нас раз панї-матка Гапка і чисали прядиво. І росповідали минї, що їм їдна жінка повідала — вони були в дочки в Супрунівцї — що її сї раз так придало: Вона мала нивістку і вони сї с том нивістком колотили, все як то з нивістком. І вона так як мала гроші, то все носила за пазухом в платочку і раз вона ті гроші загубила. Ну, тей зачала шукати, тей вчіпила сї нивістки, що то вона вкрала; все — вкралась

тай вкралась гроші. Тая нивістка сї відпирала, що ни вкрала, а тая кажи: Треба їхати до ворошки.

Поїхала зо сином до ворошки і прийшла до хати, а той син то си сїв під хатом на приспі. Ворошка взяла ї, посадила на столец і росплела тай зачала ворожити; щось там шепчи, то вибіжи на двір. Побігла на двір і шось до неї говорило с під стріхи, кажи: То тії гроші, як вона мішала свиням, впали в цебир і свиня зїла. Али кажи́, що то таки нивістка взяла. — І ворошка прийшла до хати і зачала ї щось шиптати, шиптати над головом, ну тей кажи: То так і так, кумусю, то таки ваша нивістка взяла гроші, добри ви собі думали. — Видите — кажи та жінка — я таки казала, шо то вона, а вона сї відпирає. Та вийшла с хати тей кажи до сина: Ходи, поїдим до дому.

Тей на дорові, як їхали тей кажи: А видиш, сину, то таки вона взяла гроші. — А син кажи: А видите, мамо, і ви би дали її віру; а я чув, що її щось говорило, що то, як ви мішали свиня і впали ті гроші в полову і свиня зїла. — Ну тай вона кажи: Коли так, то єнакши ни буди, но свиню заколим тей сї переконаєм, чи то правда. — Приїхали до дому тай зараз закололи свиню тай знайшли гроші. В кеньдюсї були — ка́жи.

Зап. у Теклївцї, Скалатського пов., від Настї Бучинської П. Стадник.

1009. Корова гроші зїла.

Та як було діло! Значить, живили сина. Потім ни понаровилась свекрові нивістка і він все на неї нападаїця, все нападаїця. От приїхав раз свекор з ярманки. Пообідали вони там гарненько. Вийшов на присїнки, почав гроші лїчить, скілко вторгував, тай пішов кудись на двір чи що, а той гаман бросив на присїнках. А пастух тоді саме гнав пасти скотину. Ось одна корова підбігла під крильце тай проковтнула той гаман. Прийшов він, кинувсь — нима. На времия нивістка була у сїнях. От він її й пита: „Параско, ти не бачила тут гамана?“ — Вона говорить: „Ні, ни бачила!“ — Він шукав-шукав, ни найшов, почав на неї пенять: „Ти ж сама тут була, тут нікого ни було. Признавай ся, а то як поїду до ворожки та як шо скаже, шо ти взяла, так тоді прощай ся з світом!“

Поїхав до ворожки, та кинула на карти і каже, шо своє сїмейство взяло; більш нікого не було, як із свого сїмейства. — Приїздить він, опять нападаїця на неї. Вона присягаїця, шо я ни брала. От він і каже: „Поїду у Попасне до ворожки: так та як скаже, так і буде“. — Запріг і став їхать з двора, а хлопець: „Дідусю, і я поїду з вами!“ — Він його взяв.

Приїжджає до ворожки, вона його оставля ночувать до ранку. Повичерять їм дала. От вони повичеряли, полягали спать. От хлопиць устав і пішов на двір. Увійшов у сіни, слуха — шось у нижні хаті балака. От він підойшов тай слуха. А там три чоловіки здорових та страшних питають її: „На шо ти нас кликала?“ — Вона їм і росказує: „Приїхав ось чоловік; пропали у його гроші, а він пиня на нивістку, а вона отказуїть ця“. — Вони кажуть: „Їх гроші взяла ни нивістка, а їх іззїла чорна корова; а кажи, шо нивістка взяла; вона з горя втопить ця або повісить ця, так ми хочимо, шоб душа наша була“. — Встали вранці, вона й каже: „Нивістка взяла гроші“. — Він поблагодарив і поїхав до дому. От дорогою й каже той хлопиць: „Дідусю! шо я чув нічу, як виходив на двір. Приходило до баби три чоловіки здо-о-оровнх та чорних, так як лукаві наче та й питають: „На шо ти нас кликала?“ А вона їм і каже: „Приїхав чоловік, пропали у його гроші; так він пиня на нивістку, а вона отказуїця — каже, шо ни брала“. А вони їй кажуть: Їх гроші ни нивістка взяла, а чорна корова зїла. Так ти кажи, шо нивістка взяла; може она з горя втопиця або повісиця — шоб душа наша була!“ — Він вислухав, зараз приїхав, зарізав ту чорну корову, найшов той гаман у тій корові.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1010. Ворожка черпає знанє в чорта.

Єдні жіньці пропали коралї. Чоловік питає: Де твої коралї?

Вона кажи: Я ни знаю де. Десь пропали, ни знати де.

А він кажи: Чикай, я поїду до ворошки. — Поїхав до ворошки з наймитом. Наймит сє лишив на дворі. Він пішов до ворошки до хати. Зачив ворошції росповідати, що єму пропали десь коралї, а ни знає де. Ворошка кажи: Чикайти, я вам скажу, де ваші коралї.

Вийшла ворошка на двір, зачила свистати і шось прилетїло до неї. Питає ворошки: Шо там скажиш?

А ворошка кажи: Ту прийшов єден чоловік, десь му коралї пропали. Хочи, жиби му сказати.

— Ого так: Вона прийшла с церкви, мала коралї на шиї і товарови мішила і коралї сє ссунули ш шиї до цибра і ялівка зїла, ялівка лиґнула тії коралї, али абис так сказала: Твоя жінка з жомнєрами пила і жомнєри з неї здіймили. А він прийди до дому, жінку забє, а сам сє повісит. І я буду мав с того профіт!

Так злий дух повідав до ворошки. А наймит лижав на возї, а то сє ни витко було — і наймит всьо чув. Вони го ни виділи.

Приходит ворошка до хати і бпре, росповідає тому чоловікови. Кажи: Ог так: Твоя жінка из жомнєрами пила, була пяна тай жомнєри здіймили з неї.

— А чоловік сє россердив, заплатив ворошці, шо там то... Їди до дому, такий нидобрий — вже жінку забє. Али наймит кажи: Чикайти-но, ґосподару, ни будьти такі нидобрі.

Я лижив на возї, я всьо чув, що ворошка зи злим духом вогорила. Али ви возьміт, натомісьць справти набоженьство і ріштп ялівку пирісту, бо тота ялпвка коралї зїла.

А ґосподар кажи до него: То ни правда!

А наймит кажи: Щом служив в вас три роки, то я вам всьо дарую, як то ни буди правда.

І взєли, зарізали ялпвку, ялпвку роспороли і коралї витєгнули з ялпвки. Тогди справили баль, їли, пили, веселили сє за тоє, що вобоє жиют.

Зап. від мами в Будзанові, Теребовельського пов., 1904, О. Деревянка.

1011. Жінка підливає жінку.

Як бўў Кіркін ту у ли́сї, о́тжеж я ї̆здиў до Червóного з ним на свийта. Тай тáмечка кóло Червóного ий селó і жíнка ішлá води́, а дрýга мáла за-зле на ню, тай чи́мос підольли́ла ї. Отжеж та кобíта ўбри́ла — стала ногоў — у тотó і потíм ї ногá спýхла си́льно і рáди ї не булó і лиш поси́нїло і бíльше нїц, і чóбіт не мож бýло ўбýти, і у шпитали́ бýла і нїхтó ї не міг рáду дáти на ту нóгу. На зле найшлó сї, а на дóбре не мож бýло, жеби́ ї хтос порáдиў, жеби́ вонá сї вíздоровіла.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1012. Чим підливають.

Кáжут, що як в ненáвисти, то підливáє одéн дрýгого. Отже кáжут, що набирé тої зимлї́, що киртúцьи нари́є, óтже ту землю́ бирé, росполїкує ци ў ми́сцї, ци у цибрí і підливáє тóго. А хто на ту зéмлю пéрший стáне, так зáрас той дістає́ калї́цтво.

Зап. в цвітни, 1911, від Панька Семовоника із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1013. Причина недуги.

Посвари́ла си однá жи́нка з мóйоў слýжницеў тай хотíла ї з одни́м чьоловíком би́ти, а я сказáў нáші пáни. Тай та жи́нка пишлá до кóршми, упи́ла си тай два дни слабувáла тай казáла: „То та (моя́ слýжницьи) заўзьи́ла си на мéни тай хóчє менé с сьвíта зігнáти — скажíт ї, най си боíт Бóга, бо я мáю дíти дрібнї тай ли́шу їх“.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Никифорана із Ростік, пов. Вижниця.

1014. Цвіт папороти.

Буў такий пастух, пас худобу ў лісї і буў убутий ў постолах. Вігнаў одного разу пасти худобу ў ліс тай дес загубиў одну штуку худоби. Али зачьиў він за тоў худобиноў шукати — то сї ґіяло перед Іваном ў ночи — зачьиў лазити по корчьих і дес му сї цьвіт папороти утрьис у поскіў; тай наколи йиму то ўпало ў поскіў, так зараз він узнаў, шо сї ў сьвікі ґіє і узнаў навіть, де йиго худоба і пішоў і завернуў зноў до череди. Али тут той скаминюшник позавидуваў йиму, шо він знайи, шо сї ў сьвітї ґійи, тай узьиў, перекинуў сї ў пана і узьиў такі порьидні чоботи. Приносит ў ліс пастухови чоботи тай каже: „Мой, тобі“ — кае — „не ўстидно ў постолах? Скидай постоли, дай минї, а я тобі дам отсї чоботи, адй-о, подарую ти тай сї ўбуйиш так, як пан, не будеш ходити ў постолах“. — Тай хлоп скинуў постоли, убуў сї ў чоботи, поґикуваў панови тай пан собі пішоў від него, а він від пана — і забуў уже гет за ўсьо. Тай нараз дивит сї — позавертаў худобу — нема чобіт, він босий! „Агій, а то що? Як то з мене могло так щезнути?“ — Вертає він сї на то місце, де сї с паном міньиў: постоли стоя на тім місци. Бере, убуває сї ў постоли, а за то й гатки ни майи, шо він колис знаў — всьо забуў...

Зап. в трудни, 1911, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1015. Планетники.

Я чуў, що женщина або хлопец, як сї ўродит по сімох місїцьих, то такий буде мати дар, що що скаже, то сї стане. Так с таких особіў навіть сї удає, що будут ворожити, бо що ўна скаже, то так сї стане. Я чуў, жи то тоти планетники — семаки, то ўни навіть ўписуют до кальиндаріў, що пророкуют усї чувства, уроджаї, або ни на ўроджаї, що вни скажут, то все дописує сї до кальиндаріў, то все кажут, що то с планетникіў.

Зап. в маю, 1911 р., від Николи Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1016. Знахар — пів хлоп, пів жінка.

Тут приказуют, шо йи ў горах чоловік — піў дами — піў хлопа; хлоп, а цицки майи... Ну і ідут до него і він щос їм узнайи, дає їм шос до дому, каже їм плювати на хрест, — але то образа божа говорити...

Зап. в маю, 1911 р, від П. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1017. Як знахар передає свою науку.

Єслї який яритник або яритниця при старостї здає свою доложность кому нибудь другому, то його перво науче, як молитви читать. Хоч пойме, хоч ни пойме, а як піддасця під дявольську власть, так тодї сам зна,

шо робить. Після учоби молитов заставля учника урізать мизинного пальця і випусте з його кров, так на бумазї тию кровю щоб розписав ся; а тодї ту бумажку кинуть хоч у піч, а хоть у воду. На цю штуку мало хто соглашаїця: Хіба уже хто ни пожалїє своєї душі, так цю штуку сотворить. А то вони ще якимсь низамітним для людей способом учать; заводять у курник і там уче молитви такі, шо й на голову не надїниш, усї звізди і місяць і святих по одинцю пирибере — все плете у ту молитву. Потом при кінцї заставля знять з голови шапку і пирихристить її, тодї три рази плюнуть у шапку. Тодї уже, як вивчиця циї мудрости, так і у салдати його ни возьмуть і хоч шо, так украде — ніхто й ни знати ме, замки усї може пальцим подпирать і биз гроший у лавку піде, а накупе, чого схоче, пуля його ни возьме. Ну хоч як вони ни хитрять, яким способом ни підходять, а як у якого чоловіка хрест у лобі єсть, так нї на шо ни согласиця, а дума тілко про одного Бога і живе, як Бог дав, на ничистих духів ни надїїця, а надїїця на одного Бога. Ничистий дух іміє вилику силу там разні чудеса творить і людей соблазнять, по все таки Бога ни пирихитриш.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1018. Як чорти рознесли парня.

При сих годах яритників стало мало, опроче хіба по Москалях кой-ди єсть. Вони можуть портить людей на разні манїри, шо люди кричать на голоси, і усилають бісів у сиредину на біллї і пищі. Вони учаця творить цї манїри один од одного. А перво хто учиця, так оддає чортам душу, а тодї уже як умира, так пиридає свою доложность комунибудь другому і тодї уже його душі не займуть, а душа їхня буде уже того чоловіка, який учиця унов од його, того старого яритника. Один молодий паринь задумав вивчиця цьому дїлу. От він став ходить учиця до одного дїда, а жінка і батько й мати узнали, шо він ходе. А він, той яритник, приказав так йому уже, як вивчив, шо буде іти із учоби, так шоб підойшов до дверей і гуркав, шоб одчинили і хтоб ни підойшов одчинять: хоч батько, хоч мати, хоч жінка, так шоб кого нибудь первоначально спортив, оказав шоб сам себе, чи уміє дїйствувать, чи нє. От він підойшов і гука: „Одчиніть!“ — а вони ни озиваюця потому, шо вони знали цю музику, шо як вийти куму-нибудь одчинять, так ото пропадеш на віки. От він разів три гукнув — ни чуть нікого. Так воно як хватили його тодї чорти — так рознисли його на клаптї. І він йому приказував так, шо: Біжи, ни оглядай ся і прибіжиш та ніхто ни одчине, так все равно пропадать. І так, значить, як на яритника учиця, так нима грішнїшого над цього дїла.

Борисовська вол, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1019. Чоловік, що хотів бути знахаром.

Буў оде́н таки́й чоловік, він хокі́ў показа́ти свою мудрість; він чуў, що буў оде́н таки́й знаха́рь, шо знаў до коро́ў — промавийти. І він сї хокі́ў тим обібра́ти, але́ж він до́бре не знаў. Прийшо́ў за ним чоловік у ночи́ піў до одина́цітої годи́ни і его́ вікликаў с ха́ти і каза́ў: „Хоґіт, ку́ме, бо ў ме́не ду́жи коро́ва засла́бла". — І він его́ віў го́рами-лїса́ми, аш его́ привіў піт ска́лу. Але́ж він не знаў, йиму́ сї пока́зувало, шо то не ска́ла, а́ле йиму́ сї пока́зувало, шо таки́й делїка́тний буди́нок — ста́йньи... І привіў йиго́ до коро́ви — коро́ва сї сходи́ла с тельи́м і си́лне осла́бла, — а кі коро́ві бу́ло з очи́й... І пита́йи сї той, шо го привіў. „Як ти таки́й до́брий знаха́рь, скажи́ мині́, шо сї коро́ві йи?" — А се не бу́ла коро́ва, то бу́ла немо́цникова жі́нка. І то єму́ сї показа́ло, шо то не коро́ва аж о дві міну́ті по дванаці́ті. І як він туда́ заходи́ў, єму́ сї здава́ло, шо то пала́ци. Погада́ў собі і сказа́ў: „Бо́же, що тако́го, що які́м заходи́ў, такі́ бу́ли пала́ци, а тепе́р сї зроби́ла скала́". — І прийшо́ў до до́му і зачьи́ў росповіда́ти жі́нції. Шо, „бу́вім і сам ни зна́ю де". — А жінка йиму́ на то сказа́ла: „Шо ти таки́й поква́пний, обзива́ти сї віт пе́ршого ра́зу, як хтос кричи́т на те́бе ў ночи́?"

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колопенного з Бівки, пов. Городенка, І. Волошинський.

1020. Кандидат на знахаря.

В одному полку був мудрий салдат, на всї штуки знахар. От він подружив ся з одним новим, нидавно поступившим салдатом і в одно свободне времня став йому наталдикувать уші, шоб він піддав ся під його власть. Салдата того звали Карпо, що нидавно поступив, а того давношнього, дядька уже цьому салдатові новому, звали Максим. От Максим завів Карпа у затїнок тай росказує йому, як він може дєйствувать своєю силою: „Я який схочу замок мізилним пальцем одомкну, кого схочу у очах обманю, с пятаком піду на базар — на дисятку з базарю припису, яку душі вгодно красиву баришню підманю, заміж хоть саму гинира́льску дочку — і то можу взять". — От Карпо слухав-слухав, у серції аж затьохкало; задьор узяв і сибі навчиця сиї мудрости тай каже Максимові: „Навчи мене, я тобі чим-нибудь оддякую". — „А чож, можно, та тілко на будущу ніч улови де-нибудь чорну кішку та казанок, от я й навчу". Балакали вони довгенько і розойшлись.

Карпо пошти усю ніч ни спав, все з думки йому ни сходило вчення. Потом сяк-так провівши день, у вечирі нагибав сибі кішку у одниї баби, украв прямо с печі — добув казанка, заховав у буряни, а сам пішов до Максима на кватиру і зве його на учобу: шо він уже готов с своїм ділом, тілко за учитилим стоїть діло. Максим даже з радістю пішов, шоб

уважить своєму товаришу; — ни так уважить, як підвести чоловіка на гріх, шоб умісті ув аду сидіть. От Максим Карпа надержав, шо вже стало пізно, затого північі, тоді і повів його прямо під ліс, верстов у пяти от города, на перехрестну дорогу. Дойшли до перехрестя, остановились; Максим став лагодить таганок, а Карпа послав за дровами у ліс. Карпо назбирав дров, приніс до того міста, і стали роспалювать, розвили огнище, а дров ни стає. От Карпо пішов у другий раз за дровами у ліс. От тілко він зайшов за кущі та став дрова збирать, а воно з-за кущів як прудить бричка, шестирак коний запряжино і біжать прямо на його. Він молиця і хрестиця, упав навколішки — як живий до Бога ни лізе. От та бричка хто на де й ділась, як він начав молиця. Карпо тоді лиш с того лісу до Максима — забув і дрова ті, шо назбирав. Прибіг, вахакав ся, став і мовчить; а Максим і пита: „Чого ти сопеш?“ — А він трохи оддихав і каже: „От шо, брат: як ото я пішов за дровами та тілко за кущі зайшов, а воно хто-'на віткіль взяла ся карета та прямо на мене; а я став Богу молиця, а вона і скрилась, та тепер бою ся йти у ліс“. — А Максим і став уговорять Карпа: „У, дурак, чого ж ти боїс ся? Ти ни бій ся нічого: воно ни троне, хоч яке страшне буде показуваця, та ти прямо й ни замічай, шо воно буде лякать. Іди скорій та збирай дрова, а то скоро попалю усї“. — Карпо думав-думав: „Нужно йти!“

Пішов упять у ліс та тілко зайшов за кущі, сажень за сім, а воно як затріщить по кущах вихор та мимо його. Карпо ни злякав ся, бутьто і ни заміча та збира дрова. Трохи згодя недалеко од його як закавчить шо-то ни своїм матом, потом стало сичать так, як гадюка. Він ни втерпів, хватив оберемок дров і липитухи дав прямо до Максима. Прибіг, бросив дрова, а сам і забожив ся, шо більш ни піду у ліс. Максим і каже: „Ех ти! А ще хотів вивчиця! Ну так тепер же не ходи у ліс, давай у двох сидіть: тепер уже дров хвате“. — От вони сиділи-сиділи — коли воно із лісу того витикаїця яке-то чудне животне: віл-ни-віл, відмідь-ни-відмідь, товсте, довге, а ноги маленькі, очі такі як решито убільшки, красні. Карпо побілїв, сидить, пригарюнив ся і слова ни промове; а Максим одно під бік штовха Карпа та шепче: „Ни бій ся! ни бій ся! воно ни троне!“ — От воно повзло-повзло, доповзло до казанка сажень за три та тоді хто-'зна де й ділось.

Казанок уже став клекотїть, покипів ся довгенько, уже затого пара́ було її виймать із казанка, от воно як зашумить, як зашилистить коло казанка, казанок як лопне — так усїх водою і обдало. Вони як схватились та шо єсть духу навтїкача, куди попадя, чириз ярики та гори; де попадеця сарма, так вони — с прогону перирплегне і ни зачепиця, хоч чириз який ухаб. А Максим одно тілко й зна кричить на Карпа, шоб ни

оглядав ся назад. От вони прибігли до дому та попадали під повіткую на сани тай сопуть, одно одному нічого ни кажуть. От вони трохи оддихали і вже сами в сибі образумились, тоді Максим і каже Карпові: „На шо ти так зділав? Ти коли задумав учиця, так про Бога нічого згадувать, а то тепер більш нічого тибі й ни скажу, коли ти такий. Воноб нічого-б і ни було, як би ти ни лякав ся та ни молив ся Богу. Так пропали тілко мої труди". — А Карпо і питає Максима: „Шож то таке нас лякало, чи анголи, чи чорти?". — А Максим отвіча: „Та я, паринь і сам ни знаю, шо воно ляка, чи може анголи ни допускають нас, шоб ми ни лізли у напасть, чи може, чорти ни дають, шоб ми ни пирихитряли їх; а то як би всї люди знали оцю мудрость, так і чортам би волї ни було". — Ото Карпо і пита Максима: „А шоб ти ни робив ті кішці, як би зварилась?" — „Та хіба ще шо? Узяв би і розпатрошив, пирибрав би у неї всї кістки, найшов би ту кістку, яка саме нужна тай оддав би тибі: от би ти і знав те, шо я знаю, даже як все ростеніє бáлака — і то я знаю і чую".

От Карпо виcлухав таку приятну річ та с того разу бросив усю дружбу с тим салдатом, а сам пирисилив ся на другу кватиру, подальши од Максима, сибі на думцї: „Цур тибі, пек! Лучи нихай мене на войнї убють, чим волшебством защищаця". С тим Карпо поки й вислуживсь, так ни думав учиця цьому волшебству, даже бояв ся пізно ходить годів три. Отак, братцї, багато знать на цїм світї. Як-то треба показаця на той світ? Нидурно кажиця ця пословиця: „Хто багато прилича, той більш усїх і одвіча". — Нє, мабуть, треба так жить, як нам Бог велить. Бога ни пирихитриш: Бог шутить ни любе, Бог ни Микитка!

Борисовська вол., Валуй. пов., Воровїж. губ.

1021. Стрільба від злого духа.

Бистрянський Кабан мав фýзїю віт злого духа. Як він її дістав? То може дістати, як піде до сповіди та озме сакрамент під язик на спід. І потому він сакрамент тримає, аж десь сї дїє. Не пустит с під язика. І вже від нього відступит син божий, а злий дух приступає. І тоди він тов фузїов, що загадає, то вбє. Як висит вна на сьтїнї, а має щось вбити, то так сї буде колисати сама. І він тоди бере на плечі і мусит щос здибати, мусит му сї щос трафити.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липнї 1906 р. від Митра Кушнїра В. Левинський.

1022. Стрілець замовляє звірину.

А оди́н пан ỳ Пути́лові закупи́ỳ полюва́ньи, хоті́ỳ, аби́ лишéнь такі́ вин маỳ. Він дýже стрілéц буỳ головни́й; котрá на нéго звір прийшлá, він ї не пропусти́ỳ. Найшли́ си стрільці́, а оди́н кáжи: „Шо мині́ дастé,

шо я так зрóбю, шо вин не бýде бúті звірі?“ — „Я заплатю вам дýже файно“. — Потім кáже: „Я зрóбю“. — І зробúў, шьо типерь птáха абú летíла, то боїт си на нéго летíті; вже дрýгий рік, шо вин не мóже ничьó убúті, бо звірь не йде на нéго.

Зап. в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Вижниця, І. Волошинський.

1023. Стрілець не дозволяє бити звірину.

Ми йшли на пулювáньи, а вин кáже до мéне: „Не йди, Онýфрію, бо онú ничьó ни убюг“. — А я тогдú кáжу: „Онú убюг тай будýт мáти!“ — „Ни убют“. — Потім зібрáлим си тай пішлú і гінцї гнáли. А тот товар[1]) назáд завертáў на гінцї, а на стрільцї ньи, тай бúли бýками, і пішóў товáр, — поутїкáў шо до óдного — не хотїў іти на стрільця́. А вин кáже: „А я дóбре казáў, шо ни убєге, ўни мене усéрдили тай я ни хтїв, абú шо ўбúти“.

Зап. в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка із Товарниці, пов Вижниця, І. Волошинський.

1024. Стрілець — знахар.

Ішóў чьоловúк з Голóў (село пов. Косів), áле даўнó, тай кáже: „Я пýшку замóвю, шьо не будé вонá стрільúті“; — при громáдї. Хáта бýла в лїсї при гáтї, а то війшлú си самí стрільцї тай собі розмовúли. Тай той кáже: „Я йик замóвю пýшку, то котрúй бýде стрільúті, то не стрілит, мóже мíріті і у чьоловíка. Я дам двáцїтьпийть лéвіў“. — „Ая“ — кáже — „ти знáєш?“ — „знáю“. — А то сухóнький буў чьоловúк дýже, а грýбий си питáў у тóго сухóнького. А тот кáже: „Такá жьúба, абú знáла замóвити пýшку?“ — А тот кáже: „Но, но, будем вúдїти“ — кáжи — „набивáй пýшку!“ — Тот набúў пýшку — велúкий чьоловúк, а тот віймиў двáйцїтьпийть бáнькіў, даў тóму тай пишóў на тот бик так пóза вéрші тай скиг, пробачьúйте, холóшнї тай спрáвиў му, пиринрашьúю, дýпу тай кáже: „Берú тай стрільúй тут миві“. — А тот дúвит си тай сьміє́т си, берé пýшку до лицá, змірьúє тай не мóже. Нарéштї кáже: „Е що, вин минї даў двáцїтьпийть лéвіў“, — крáмсає, а пýшка ни хóче палúти... Набúта — три рáзи крáмсає... А той кáже с тóго бóку: „Плюй!“ — Таки справльúє му пáльцем. „Бий!“ — кáже — „чьомý ни стрільúєш?“ — Той крéмсаў, крéмсаў — подивúў си, а то водá с цїўки кáпає і с кýрка — а то вéремий — чúсто пóрох му замóк!.. і всьо... Вин кáже: „Чьомý ти не стрільúєш, як я тобі заплатúў?“ — Вітти перехóдит, а той каже: „Но я“ — кáжи — „ни знаў, шьо ти знáєш до пýшьки. Научї й менé“. — А вин кáже: „Шьо? Абú мéне такá жьúба ўчьúла?“

[1]) Звірина.

— „Дам тобі пяидисьи́ть ле́віў!“ — І не хотіў. І тогди́ узна́ли при всї грома́дї, шо вин шос зна́є до пу́шки.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Вижниця.

1025. Стрілець-знахар із Колїнок.

Ў Колїнка́х таки́й буў чоловік, назива́ў сї Васи́ль Шлапа́к, — таки́й буў вели́кий стріле́ц, шо як схо́че шо у́би́ти, лиш ві́йшоў с ха́ти на порі́г, їму́ прийшло́ пе́ред порі́г, він убиў ци ли́са, ци за́йця. Али йидно́го ра́зу за Днїстро́м у ликицкі горі, у скалї, там зайшла́ воўчи́ха тай ма́ла воўчиньи́та; а він зайшо́ў туда́, пирвиві́з сї чи́риз во́ду, віліз на гору́ і забра́ў тоти́ воўчиньи́та. Забра́ў він ти воўчиньи́та, зачьи́ў не́сти, а́ле уже́ тут бли́ско ха́ти, він пообзира́ў сї, а вона́ лети́т — воўчи́ха — за ним. Він пообзира́ў сї, жи́во ў ґальо́п тай жи́во до ха́ти, тай віліз на під з воўчиньи́тами. Вна наколи́ влетїла до сїни́й, а він с по́ду тай ї заби́ў у сїнех. Віта́к він тоти́ воўчиньи́та прода́ў таки́м пана́м, а їму́ тогди́ суд віда́ў пулюва́ньи чи́риз тото́, шо він таки́й му́дрий, — де він сам хокіў, там полюва́ў.

Зап. в грудни, 1911, від Н. Мокрицькkого із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1026. Гуцул згадує, що дома дїє ся.

Миха́йло К. буў у Коломи́ї пять мі́сїціў ў криміна́лї. З єдни́м Гу́цулом собі́ розговори́ли сї і сказа́ў єму́, що ў єго́ до́мі там ді́є сї. Я прийшо́ў до до́му, запамйита́ўєм собі акура́т, коли́ ў котрім дни то бу́ло і аку́рат ўсьо́ так бу́ло, як він ка́за́ў.

Зап. в липни, 1911, від Ан. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1027. Гуцул кидає з землї кілок у дїрку в бани.

Як кла́ли ба́ню тут на це́ркві, як причи́нювали це́ркву, то три Гу́цу́ли роби́ли, тай оде́н на горі́ веркіў ґе́ри на кіўки́ і кри́кнуў з гори́: „Зроби́ кіло́к та пода́й“. — І той зроби́ў кіло́к і ки́нуў з землї і аж на гору́ поле́кіў і в землї зале́кіў у ту ґи́рку, тілько що той лиш заби́ў соки́роў. Але і доцїў тогди́ не бу́ло, то знак то́му, що вони́ відверта́ли.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1028. Пан і майстер мають чортів.

Ту буў песо́щик Матущи́к, та́то, він с Сли́вок буў, тай йшоў він з жі́нкоў собі тай зайшо́ў до Городе́нки, а там будува́ли які́с майстри́ дім, таки́й вели́кий, а він прийшо́ў піт той дім, тай собі сїў з жі́нкоў, тай зачьи́ў полу́днувати. А майстри́ дах збива́ли на горі́ і з не́го сї сьмія́ли, шо він таки́й обі́драний; а той обі́драний то також буў чи́сто

ма́йстер порьи́дний, тай бала́кає з доли́ни до них: „Мо́же би ти сї так не сьміяў?“ Тай бала́кає наза́д до них: „Ма́єш дуби́ну, дай суда́ най ти зро́бю кіло́к“ — і ўзьи́ў той, що на доли́нї сидіў обі́драний, дуби́ну, до колі́на оптеса́ў, тай ки́нуў, тай каже: „Ану́, на заби́й“. — А він лиш ки́нуў, а кіло́к сам залетїў до дьири́ без жа́дних рук в землї, що го нїхто́ не пасува́ў. А той ма́йстер, що на горі буў, му́сїў тара́хнути соки́роў, бо я́кби буў не тара́хнуў, то буў би а́бо злетїў вітти, а́бо буў би сам кілко́м стаў. Так той сами́й ма́йстер обі́драний, що сї з не́го сьміяли, то він тако́ж маў чо́рта до майсте́рки. Ходи́ў він, ходи́ў і зайшо́ў до Колїнок до па́на, то сї ще ді́яло за па́нщини. Як він прийшо́ў ў село́, да́ли зна́ти, шо йи порьи́дний ма́йстер — сказа́ли па́нови. Пан як йиго́ закли́каў до се́бе тай маў таке́ ду́же му́дре крі́сло, що то крі́сло як утво́рит, то зро́бит сї з не́го скіў, а доко́ла крісла́ — таке́ бу́ло крі́сло. То пан узьи́ў, порозбира́ў то крі́сло чи́сто і тогди́ ка́же так: „Як се крі́сло складе́ш так, аби́ бу́ло, як бу́ло, тогди́ бу́деш у ме́не ма́йстром“. — І замо́к йиго́ до криде́нсу на цї́лу нїч і ка́же: „Диви́ сї, як не складе́ш, то діста́неш два́цїть пйить нагайо́к і пі́деш“. — Той маў с собо́ў кару́к тай кріз віко́нце пода́ў ку́хареви — дес ку́хар надійшо́ў попід вікно́ — тай пода́ў ку́хареви, роскава́ў, як ма́є зва́рити, як ма́є водо́ў роспусти́ти, той ку́хар пода́ў йиму́ кару́к, він то ўсе́, що спасо́вуваў, ўсе́ скару́чиў, жиби́ йиму́ не па́дало. І як скару́чиў, то так трима́ло, що би цьи́ком так не збиў кісло. Пан тогди́ ўхо́дит ра́но, ци крі́сло гото́ве — крі́сло гото́ве. Тай тогди́ ка́же пан: „Но доси́ть я“, — ка́же — му́дрий, а́ле ти ще мудрі́щий“. — Бо то пан буў таки́й, що маў нечи́стого і ма́йстер маў нечи́стого, і оди́н дру́гому не міг нїчо́ зроби́ти. Той тогди́ буў у не́го ма́йстром, аж по́ки сї не поста́ріў, бо пан бояў сї йиго́ вітпра́вити, бо він міг му щос зроби́ти — ўже не міг го вітпра́вити.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1029. Як майстер заложує будинок.

Ма́йстер як зало́жує буди́нок, то му́сит поміни́ти на пса а́бо на кота́, бо я́кби на то́го ґазду́ поміни́ў, а́бо на йиго́ жі́нку, то́ би могли́ поме́рти, а як помінит на пса а́бо на кота́, то здо́хне а́бо пес, а́бо кіт.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1030. Родина дуріє у новій хатї.

Було́ так, що, най сї преч ка́жи, подурі́ло шість душ у ха́тї. Наколи́ зроби́ли посьвіщі́ньи, Бо́гу дьи́кувати, вже і рік мину́ў і всї здоро́ви. Чита́ло сї на всї штири ча́сти ха́ти ванге́лие; де сї ванге́лие прочита́ло,

там булá пригото́вана ґи́рочка ў сосі́ і запускáло сї коло́чок із сьвіче́ної коло́кічкі на усі́ шти́ри чáсти хáти. То я буў, нáвіть сáмім подавáў ти колóчки. Будувáў собі на новім пляцý хáту, о́тже усї казáли, що єму́ то мі́сце пошкóдило — óтже томý зроби́ў посьвіщі́ньи.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1031. Майстер — знахар.

Мáштер з Улична будував хату у Павлїшка. Другі з ним будували маштри́. Робили без цалий тиждень. Як прийшла субота, то йшли до дому. Ішли дорогов коло шинку. — Поверніт на шенько́к, випємо горівки! — каже найстарший. — А молодші не хотєт. З того старший був не кунтентний. Ідут дорогов гет до дому. Приходєт недалеко ід селу. І прийшли на то місце, де сї дороги сходєт до купи. І каже єден до другого: Будь здоров! — А той відповідає: Ходи здоров! — Молодші пішли єнчов дорогов, а старший єнчов. Ніби і він пішов, але лишив сї на тім самім місци. А ті пішли, облу́кали великий кусень дороги і не могли трафити до себе. Каже єден до другого: „Давно смо могли бути в дома! Що то з нами за неволї?“ — Страшно сї їм зробило. Ідут далї і приходєт на то місце, де вни сї розстали. І старший там сидит. Каже: Та чо́сте ту прийшли? — А ті ніц. Він каже до них: „Через то, жисте не ступили зі мнов на шеньок. Будете знати на другий раз і будете повертати, де я вас покличу. Длятого на вас така кара впала“. — І тогди розійшли сї, кождий свойов дорогов, де сї належит.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липнї, 1906 р. від М. Шаха Б. Левинський.

1032. Дудар має чорта.

Рас таки́й буў у Колїнкáх дудáрь — граў на ду́гку. Прийшо́ў на вісїльи́ грáти, тай ку́харка не поспішила сї йиму́ дáти ї́сти на той чьис, коли́ він хоті́ў ду́жи. Але тут ку́харка позасувáла ў піч, ў́же́ сї ўсьó довáрує, капу́ста, борщ, го́лупці, душини́на, а він зáраз зроби́ў, що ме́жи ти́ми горшкáми мусіў оде́н горне́ц пу́кнути — на збитки, що він не їў. Тай кáже: „Я за то гріхý не мáю, бо лиш той“, — кáже, — горне́ц пук, що я його́ маў зьі́сти“. — Томý він так роби́ў, бо він маў тáкі до ду́тки нечи́стого.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1033. Музика — чарівник.

Як прийде́ музи́ка від молодо́го по молоду́, а той музи́ка, що йи ў молодо́ї тай сї про́тиў не́го постáвит, що він йи лі́пший музи́ка, зачинáє ду́же грáти, а тогди́ той лише́нь забіжи́т, тай коби́ єму́ з землї́ ли-

шéнь узьйў якóго пóроху з óпцаса, тóму музи́ці, шо він так сї поставєє дýжи, так му нарáз ўжé ўсї стрýни попýкают і нїкóли він не гóден настáрчити ўже стрýнїў на тім весїлю, хібá би тóго музи́ку перепроси́ў. Тай тогди́ музи́ка уздри́т, що бідá, що не мáє нї чім грáти, що стрýни рвут сї, тай тогди́ берé піў лїтри горíўки, тай го перепрóсит, а той тогди каже: „Гай, гай, грай, áле нїкóму не роби́ зби́тки, прóтиў нїкóму не покладáй сї, тай ти нїхтó нїчó не зрóбит“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1034. Два музики — чарівники.

Булó дві музи́ки, жи мáли чортїў; зійшли́ вони́ сї грáти, йидéн потóчиский, дрýгий сирафинéцкий. Потóчиский граў у молодóго, сирафинéцкий музи́ка граў у молодóї. Прийшóў потóчиский з молоди́м по фýстку, тай сї тóму музи́ці сирафинéцкому ни поклони́ў. Той сирафинéцкий музи́ка казáў ґáздам вісїльним, шо той потóчиский музи́ка грáти ни бýди, бо він йимý старóму ни поклони́ў сї музи́ці. Взьиў і пусти́ў скри́пку, пірвáли сї йимý стрýни і шерсть на сми́чку. Узьйў він йимý казáти, що попамйитáйиш ти менé, коли́ ти таки́й мудри́й. Прийшóў сирафинéцкий музи́ка з молодóў на пропíй. Звитáў сї з ним, з музи́коў с потóчиским, а той йимý музи́ка зроби́ў так, що мý сї скри́пка поломáла, розлéтїла сї на дрібнї́ кавáлки. І ще казáў потóчиский музи́ка, що він бíльше грáти ни бýде нїкóму вже такí і що він сами́й щéзни.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1035. Як знахар замовив скрипку.

Вíйшоў одéн тай кáже: „Нйи бýде сес грáті скри́пник, бо се мýдрий“. — „Шо ви зрóбите ємý? Скри́пку не мож му ўбúті тай йик замóвишь?“ — А вин кáже: „Я замóвю“. — Прийшьóў до тóго, стаў кóло тóго і — ужé скри́пка ємý нї слýжит; піткрýчює стрýни — стрýни пýкают... Тіпéр і дáнец той си розірвáў, кáжут: „Ні знáє грáті!“ — То це ні бáзило піў годи́ни, як вин то зроби́ў.

Зап. в серпни, 1911, від Олуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Вижниця, Ів. Волошинський.

1036. Чарівник і гончар.

Прийшов до міста чарівник і заложив сьи з льудьми, жи він перильізи чирис найменчу дзьурку. А льуди йиму казали, жиби він перильіс чирис дьурку віт помпи. А там на вулици аккурат лежила помпа. А чарівник йакось зачарував льудий і йшов по помпі, а льуди його ни виділи. Али надйіхав ганчир і питайи сьи: Шо ви, льуди, так дивити сьи? — Кáжут льуди, жи чарівник льізи чирис дзьуру. — Він кáжи:

Ото дурны, та він хо́дит по помпі. — А тому чарівникови ни було мило тай кажи до ганчира: Диви сьи, кілько на твоїім возьі псів! — Дивит сьи — правда. Йак ни воберни бичівéно тай бий псів. А йак відйіхав кавалок, дивит сьи, на возьі повно чéрепів з його горшків.

Зап. в Будзанові від Сирватки О. Деревянка.

1037. Як кобила на церкву їхала.

Їхав один горчешник мимо лїсу, стоять мимо лїсу люде. Один і каже: „Давайте, я кріз дуба пролїзу!“ — „Нє, ни пролїзиш! брешиш, коли пролїзиш!“ — Ну, от він лїг на дуб тай дере з усиєї мочі, а їм і показуїця, шо він кріз дуба лїзе. А горчешник одалї їхав. Дивиця, шо ото він пирдить: „Попузири, кае, тобі, сукиному синові!“ — А той взяв тай йому одвів очі, каже: „Цить, сукин син: твоя кобила на церкву поїхала!“ — Горчешник тодї: Тпру-тпру, кобилочка! Пропали горщечки мої, пропали!“ Він же одвів.

Борисов. волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1038. Знахар на Дихтинци[1]).

На Дихтьи́нци буў оди́н чьоловíк-знаха́рь, тай до нéго прийшли́ три лю́ди. Олéн ка́же: „Я хо́чю, аби́х и́нклюза маў“. — А вин ка́же: „Я тобí зро́бю“. — Дру́гий ка́же: „Я хо́чю, аби́ ми си ґоспода́рство вéло“. — Вин ка́же: „Я й до то́го, я тобí зро́бю“. — Трéтий ка́же: „Як я прийду́ на весíльи́, то на мéве молоди́цї не ди́вйи си“. — А вин ка́же: „Я тобí то зро́бю, шо мут за тобо́ў пропаа́тї“. — Узьи́ў вин вид них по два́цїть лéвіў тай даў одно́му зелéного я́щура, дру́гому черво́ного, а трéтому робака́. Але тоти́ як прийшли́ до до́му, тай тото́ поги́нуло, а їм нїчо́ не помогло́. Пішли́ вони́ до шандаріў, та відда́ли до су́ду, тай то́му присуди́ў суд шти́ри мíсїцї, а за рéкурсом дістаў вíсїм.

Зап. Ів. Волошинський від Онуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Вижниця.

1039. Вояк — знахар.

Був їден такий хлоп і фірер; заложили сьи о чвертку пива. Той казав, жи я вийду, а той казав жи ни вийдиш з цвинтару. Казов: Абис минї принїс, абис вирізав з крижа три тріскі. Як видиш, жиби ті тріскі здавали сьи до крижа, бо я на другий день піду сьи дивити. — Як той міркував, жи юш зайшов той на цвинтар і туди забив ніш ту в двері в хатї і потім кажи: И, ти з того цвинтару ни вийдиш, аж я тї випущу. — Аж на другий день вийшов пів до дванайцїтої, аж той ніш витїгнув.

[1]) п. Вижниця.

То так сьи вьльик, то такі ями му сьи зробили, такі ями, такі виртепи такі гори, таких випрів купа, мирлі ни дали му ні сїсти, ні стати, но форт ходив. Такий був обтилепаний, вйинций аж поза пояс.

Зап. у падолисті, 1905 р. в Ворцові, Городецького пов., від Івана Штойка Іван Савицький.

1040. Подорожний знахар.

Тут раз на вéснї приходит панóк. — Ви знáли сéї Кохановскої брáта, то сáме такий чоловік — і сїў собі, а то ў великий піст, перед Великоднем і каже миниї: „Ґаздо, ци нима ў вас сирóї капусти?“ — Я жінку закликаў, жінка унéсла йиму капусти ў мишиці і даў дві шустки: „Ідїт, принесїт миниї горíўки; вíпиў бим, бом дужи збіджений“. — І кáжи миниї так: „Озміт ту горíўку, роспустїт“. — Я ўсилаў трóшки води, трéгу пай, бо то буў спірíгус за дві шустки. І вíпиў він тóї горíўки і мене зачьистуваў ше і похарчуваў тóї капусти трóхи і маў с собóў тáкі книшку і зачьиў ў ту книшку дивити сї, і кáжи миниї: „Ви мáли провізóрію, у вас“ — кáжи — „і полотнó пропáло“. І акурат я маў тогди с Слиўкоў провізóрію і ў мéне украли були полотнó, пйить мотовилникіў. Ну, і я за то єгó не питаў і він миниї сказаў усю прáўду, що ў мéне сї дóма стáло.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городенка.

1041. Лїсничий промовляє від гадюк.

Ту буў лїсничий у Рипужинцех, що як когó гадюка укусила, то він промóвиў тай віратуваў.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1042. Чоловік їсть вужа.

Чўвем, що буў у нас такий чоловік — єгó називáли Мýдрим — що злапáє гáдину і берé до пáзухи і несé до кóршми. Пускáє її в кóршмі на зéмлю, Жиди тóго сї льикáют і платьи йиму за тото, аби собі взьиў, і дают йиму лїтру горíўки і як вíпйи горíўку, то вітáк гáдиноў закýсує.

Зап. в цвітни, 1911, від П. Семовоника із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1043. До ворожбита в справі процесу.

А одéй ходиў від нас у гóри до ворожбитá; то вуджієви даў 4 срíбних (8 корóн), а ворожбитóви даў 10 срíбних (20 корон); хтїў сї довідати, ци він вíграє прóцес, áле не знáю, що єму ворожбит казаў.

Зап. в червни, 1910, від Микити Панькова з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1044. Молодий ворожбит.

Ту є ворожбит, має девіть літ хлопиц і ворожит. Єдні ґосподини пропало було три короні. І вона нарікала на сусіду і пішла до ворожбита, запитала си єго, а він її сказав, що твої гроші є у постели. Вона прийшла до дому і подивила се у посьціль, є тії гроші.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. від П. Бая М. Капій.

1045. Кума поїдає кури.

А мої татуньо ходили до него питати си, хто кури поїв чи забрав, пропали були. Він сказав, шо ваших курий ніхто не брау̂, но тілько куна зїла. Знайшли пірйи і куну злапали потім.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. від П. Бая М. Капій.

1046. Знахар посилає гадину на черешню.

У̂ Колїнка́х буу̂ Яцко́ Му́дрий, що мау̂ га́дину, брау̂ ї за па́зуху і віймáу̂, тай ско́ро хто у не́го вілїзе на чире́шню, то він ї спрау̂льи́у̂ па гору́ на чире́шню. Тото́ у̂сьо́ кричи́т, бої́г сї, тай про́сьи го, аби́ у̂зьи́у̂ га́дину. Тай він ска́жи: „Верни́ сї, верни́ сї“. — Тай вона́ злїзе на доли́ну. Віта́к вона́ піде у̂ бурьини́, а як тра́ба, то ї закли́че.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1047. Зачарована горівка.

А чу́лам за тако́го, що прийшо́у̂ до ґура́льнї, тай пра́вит горі́у̂ки. Йиму́ не хотї́ли да́ти, тай ка́жут: „Ми до то́го не нале́жим“. — Но, а він узьи́у̂ тай пішо́у̂ у лїс. Вівертї́у̂ у̂ де́реві ґи́рку, а горі́у̂ка біжи́т. Він напи́у̂ сї, тай пішо́у̂. А тоти́ до бо́днї, а горі́у̂ки нема — горі́у̂ка за ним пішла́. Му́сїли за ним шука́ти, покі́у̂ го не найшли́. Він верну́у̂ сї, заплати́ли му і горі́у̂ка наза́д прийшла́.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1048. Гуцул добуває горівку з кіпця.

Служи́у̂йим при во́ську. Буу̂ йиде́н Гу́цул зо мноу̂ і пішли́м йидно́го ра́зу на ібу́нок, і дау̂ нам капіта́н раст у̂ полу́дне цїли́й йиде́н ква́дранс. А я буу̂ ка́пралем і той мине́ Гу́цул ду́жи люби́у̂. І ка́жи минї́: „Па́не ка́праль, ході́т зо мно́ю, напи́ймо сї шна́пса“. — А то бу́ло ни дале́ко кіпци́, шо грани́чит по́ле віт по́льи. Приві́у̂ мине́ до кіпци́ і зачина́йи но́жиком копа́ти я́мку. Ві́копау̂ я́мку на ши́ри цали і шос зачьи́у̂ бурмотї́ти і зроби́ла сї у я́мцї горі́у̂ка; а́ли я ни ві́рйу̂, шо то горі́у̂ка, я собі ми́слйу̂, що то вода́. А він набра́у̂ у жи́длик і ка́жи: „Дай вам Бо́жи здоро́у̂йи“. — А я йиму́ ка́жу: „Пий здоро́у̂, а я води́ ни хо́чу, бо я сї

напи́ў". — І віпиў і начирнуў мині̂ ці́лий жи́длик. Я зачиню ги́ти, а то чи́стий шпрі́тус. І каза́ўйим му, а́й набра́ў у фирфляшу, а він ка́жи, що ни ві́льно. Я ті́лько ма́ю ўзьи́ти, шоѓи ві́пити, а більше ни ві́льно. І зни́кла горі́ўка з я́мки.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1049. Замість молока крэв.

Ў Ілька Демчука зіпсуваў хтос корову. Він пішоў до Шешор до Гуцула. Гуцул ўзьиў дьіницу води, тай шпигаў ў пьу ножем. Ў дьіници зробила сьі с води кроў, а потому с крови молоко. Гуцул каже Ількови: „Йак знайдеш на дорозьі піткову, то кинь йу на грань; йак піткова буде червона, то буде так й того печи, шо ти корову збавиў; тепер буде його корова давати кроў замість молока. — Прийшоў Ілько до дому, кинуў піткову ў піч, а то приходит Йась Петроўський, сьіў коло печьи, та просит вогньу до льульки. Ілько каже: „Най ше трохи розгорит сьі ў печи.

А Йась так на стілчику коло печи скаче. Аш Ілько пожьилуваў Йасьі тай каже: „Возьміт вогньу, али білше не приходьіт на мойе подвірье". — А Йась каже: „Такісти, Ільку, пьи припекли, шо й ў пекльі льіпше не потрафйи.

Зап. в серпни, 1902, від Леся Пашника в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

1050. Гуцул добуває молока ножиком.

Каза́ў ґід Веревца́к, що він за молоди́х лі́т буў побережнико́м ў лі́сї. У тїм лі́сї рі́зали тра́чі дошки́, бру́си, і в него́ було на ста́нції два Гуцули́, а під одни́м накритьи́м з ним в скарбо́ві ха́тї сиди́т ще пасту́х і маў одну́ коро́ву. Вони́ бра́ли собі́ у неї́ молока́, а ї за то приноси́ли па́лива з лі́са. Але ї за ма́ло було то́го па́лива тай вона́ хотї́ла, щоби́ вони́ плати́ли за то молоко́, а вни все... Той Гу́цул оде́я, що буў опире́м, ўсе́рдиў сї і каза́ў, що і сама́ ї́сти молоко́ ни бу́де, як єму́ ни хо́че да́ти. Наколи́ прийшли́ у ве́чір до до́му, то ще пастухо́ва жі́нка коро́ву ни дої́ла, а Гу́цул сказа́ў: „Чика́й", — ка́жи, — я бу́ду пастухо́ву коро́ву доїти, а́ли вона́", — ка́жи, — „уже́ ї ни бу́де доїти". — Взьиў, запха́ў ніж у слупо́к піт сво́локом, зігну́ў з гори коло́дочку і пітста́виў горне́ц і набі́гло по́ўний горне́ц молока́ — кі́лько, що ї́ли й Гуцу́ли і побережни́к с сво́йоў роди́ноў. А пастухо́ва жі́нка, як ві́йшла коро́ву доїти, то ни могла́ приступи́ти, що на́віть за ді́йок руко́ў ни взьи́ла. Дру́гий день ра́но зноў ни могла́ коро́ву здоїти, а побережни́к ішо́ў з Гу́цулами ў лі́с і хокі́ў докона́ти сї, ци як раз Гу́цул йист опире́м. І ішо́ў з за́ду за Гу́цулом і зачьи́ў па́лцем гий шту́ркати, а́ли дале́ко від него́.

А Гуцул за кождим разом все сї обзираў, а покім сказаў: „Ни дражни, як ни знаєш кого“. — Як прийшли ў ліс, уздріў Гуцул корови на другім боцї Днїстра тай каже: „А ходиш суда“, — кажи, — „я ти покажу, шо я“, — кажи, — „зарас ту корову здою“. — Запхаў ніж ў дуба, вігнуў колотку ў долину, пітставиў збанок, котрий на воду собі браў, і набігло поўний збанок молока. Побережник, як прийшоў на обід до дому, то сказаў пастухові жінцї, шоби йшла Гуцулїў перепросити. Вона узьила, пішла, аш у лї: вінесла їм квасного молока і обіцьила їм, шо буде віносити і ў ліс молока і дома, кілко вони схотьи, буде давати, жиби тілько молоко ї вернули, аби вона могла корову доїти. То Гуцул ї сказаў: „Іди до дому і ґій собі корову, али абис знала, хто що йи“. — Вона як прийшла до дому, тай уже корову здоїла, тай тілько корова давала молока, шо давала Гуцулам і собі мала.

Зап. в жовтни, 1910, від Н Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1051. Клопоти з коровами.

Ходиў я, ходиў, ни міг я купити корову і пішоў я до Городенки, а там ґіўка тримає три корові. Питаю я ґіўки: „Чиї то корови є, ци ти продаєш, ци то куплені йи?“ — „Ой ні“, — кає, — „продаєм. Йи“, — кає, — „ту пані віг тих короў“. Онде їх витко, то ўни прийдут“. — Приходьи пані. — Проше пані, шо ти корови продажні?“ — Продажні“. — „В які вони цїнї?“ — „По сїмдисьиіть всї три, котру хочете“. — Відійшла пані, а я питаю тої ґіўки: „Ґіўко, котра ту корова найлїпша на молоко с тих трьох?“ — Дїўка мині показала: „Ота корова, тілько тверда на вімйи, але ўна добра на молока йи“. — А я стаў, гадаю: Жінка ў мене молода, коло короў знаї ходити, то сї ўчаст тота тверда на вімйи. Заплатиў я ту корову, даў сїмдисьиіть биз одного — ринцкий пані опустила. Пригнаў я ту корову до дому, короза була цїлий день ни доєна. Вечір надоїла дві дійници молока, другий день рано дійницу, ў полудне — дійницу. Сусїд мене питає: „А купили ви корову?“ — „Купиў, добру корову купиў“. — „А добра на молоко?“ — Я каў: „Добра“. — „Але дає хоть кварту?“ Даўно кварти були. А я каў на то: „Дійницу дає, ни кварту, така корова!“ — Кає: „Гий, гий, по дійници молока як дає, то добра корова, рахувати“. — І потім то другий день то все опало: піў дійницї молока!... Чим раз тай уже нема лишень по літрі молока! Перелекіло яких десїть день, нема як чвертка молока. Взьиў я ту корову продаў за пийдисьиіть банькіў — уже опало гет. Доклаў, купиў корову, другу за шісдисьиіть банькіў — молоко мусит бути!... — Нема — збазили і ту!... Ту мене справили до Губина, там йи така ворошка, шо попраўйийи корови. Пішоў я до тої ворошки: „Ой, так і так, ў мене йи корова молода“. — „Ой, я вам попраўю. А дасте

пийку?“ — „А хотьби й дві, бо у мене діти молока хочи“. — Взьила толку соли, пішла до сіний; як узьила там шос вуркотіти..., тай узьила води тай: „Нате су сіль, будете усе тоу солеу солити, а тоу водоу кропити — буде молоко. — Прийшоу я до дому, то троха ніби більше приявила. Вже корова мали тильи. Але ми не припантрували, тай зупсувала сї корова: Тельи сї уродило, але коли й тилигник війшоу зоусім с корови... — то страх! Закликау я бабу, закликау коновала — нима ради ніякої. Каут уни: „Нима ради — корова згини“. Я узьиу, тайним с стайні повигониу: „Як гини, то най гини!“ — Потому дау ми Бог на розум: післау до пана. У пана стала ни худоби, то пан знали у тих річах. Приходит пан: „Ой, шо таке ни? Маєте посторонки, тра корові вйизати усї штири ноги, брати на такий друк до гори корову ногами“. — Взьили два хлопа: оден край на жолуб, другий хлопи на плечі, до гори корову ногами. Так пан узьиу сї до тої роботи до корови і корову охорониу — так як майи були корова. Я панови подьикувау файно за ту ласку, шо корову поздоровиу. І корова вілак прийшла до себе і я корову продау. У того ґазди мала тильи і той мині дьикувау, де мні здибау.

Зап. в жовтни, 1910, від Савки Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1052. Знахар Комісарюк з Обертина.

Буу один знахар, що називау сї Комісарюк, з Обертина, а буу брат рідний Дмитро межи нами, буу брат третий, котрий слабувау на запаліньи плюц. Дохторі вже єму не обіцювали дати раду, отже він мусіу шукати таких знахаріу сьвіцких. Наколи він прийшоу до того знахарьи, той єму дає порошки, каже єму льгати на лушку, заливає єго лишкоу і кажи єму литати. А взьиу єго до кімнати, і с тої кімнати є до тої, де він мешкає, вікно, а брат придивийи сї — Тодосій — як він мучит того брата нашого. Той від смерти вертає сї, що не може тоти порошки проліґати, а він на силу єму шуркає, на силу єму силле. Наколи вже брат дуже сї змучиу, вже не можи лиґати, він перестає тай входьи до тої комнати, де є той брат другий. Тай брат так ослаблений, що аж паде, а той знахар уносит таку фльишку, а в нї шос таке чирвоне, як пиво, тай кажи: „На осесу воду, абис заживау і будеш здоровий“. — А брат кажи: „А що то майи та вода коштувати?“ — А він каже: „Даш мині пйить ринцких“. — А брат тогди кажи: „Ой я ни маю, бо я слабий“. — А він каже так: „А маєш ти на собі добрий кожух і сардак (а то було серед зими), продай, а раду собі давай, бо згинеш“. — А він каже: „Ой я слабий, як я продам, то я серед дороги загину. Не хочу вашого ліка, будьте здорови“. — А він єму сказау: „Но ни маєш пйить ринцких, не дістанеш води“. — І він поїхау і скінчило сї. — А той за то воро-

жене то великий маїйток зложиў, як наш Роман (бўвший віт — що здер громаду, ув. записув.).

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1053. Знахар у Петрашах[1]).

У Петрашях буў такий чьоловик, шьо згадуваў, йике буде веремйи; ци будйе годйина[2]), ци студйено, ци тёпло. Віткис вин згадуваў; але вин уже умер. Раз якос робйиў вин полйи[3]) з другим тай кае: „Пилуймо, бо ші буде туча". — Тай вони закінчьйли тай идут т хатї, тай ші їх на дорозї така туча напала, що гий...

Зап. Ів. Волошинський, в вересни, 1911 р, від Гриця Матіоса із Ростік, пов. Вижниця.

1054. Чарівник посилає миши.

Ўже тому пйить рокіў симакіўский чоловік росповідаў, що ёш й миши полем так, як віўці. (Йи такі, що справит миши і через воду, зам. Ант. Трачука). Ая.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1055. Млинський камінь сунеть ся за дідом.

Ту буў один у Колїнках чоловік, шо як пішоў до Шутромиицкого пана і просиў, аби му даў піў корцьи збіжи, а пан не хокіў дати, а він узьйиў, тай наслаў на його стирти миши. І за штири добі то стирти лиш сї россунули. То вітак пан казаў, щоби буў му даў десїть кил, лиш аби буў ни насилаў йиму миши. Али він того ў перед не знаў. Се ўповідали мині мої дьиці, шо се була правда.

Зап. в жовтни, 1910 р., від Н. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1056. Мельник карає злодія щурами.

Дес даўнїщи гнаў щури через воду і платиў перевізникови, що він хтїў, лиш аби перевіз. Отжеж перевізник не хтїў переводити ў ночи. І він єму даваў два рински, від двох до десїть і той не хтїў перевести. Як сї ўвалило до хати, поїло, де що було — і перевіз без нїчого.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1057. Знахар перевозить щурі.

Якби хто поїхаў до млина, а що у млинї украў, то може мельник на него наслати щури, жиби му робили шкоду. Вітак треба того мельника

---

[1]) п. Вижниця. [2]) Слота. [3]) Сїно.

проси́ти і заплати́ти йиму́ кількава́ціть коро́н, жі́би їх відвернýў віт то́го ґазди́.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

1058. Знахар посилає миши.

Прийшо́ў діло́к до ме́лника, тай пра́виў, аби́ му даў ме́лник муки́. А він ка́же: „Нема ў ме́не тепе́р муки́“. — А той ка́же: „Бува́йте здоро́ви, дай Бо́жи, аби́ бу́ло“, — тай пішо́ў. А ка́мінь лиш сї ти́хо ссу́нуў, тай да́лї за ним. Тай віта́к му́сіў здоганьи́ти; здогони́ў, проси́ў, тай ка́мінь сї наза́д вернуў. Заплати́ў му, що він сам хотї́ў, тай... „А ви́диш, чоловічи, за при́горщу муки́ тай даш бі́льше“.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1059. Знахар із Поточиск.

Знаха́рь буў у Пото́чищьих і ї́хаў ци́рис се́ло Симакі́ўцї. І з ме́лником у Симакі́ўцех буў знайо́мий. І ка́же му: „Шо́бис даў, бим ти ко́лесо обернýў про́кіў води́?“ — А той ме́лник ка́же: „Я тобі ни вірю, то ни мо́же бу́ти. Вода́ ма́йи си́лу, то ко́лесом го́нит, а ти то́ї си́ли ни ма́йиш, шоби́с обернýў про́кіў води́“. — Наколи́ сї той пітпе́р і зачьи́ло ко́лесо ў дру́гий бік про́кіў води́ крути́ти сї... Той тогди́ узьи́ў то́го ме́лника, перепроси́ў і взьиў го на за́баву до сво́ї ха́ти, а ў хатї му ка́жи, шо: „Якбим схокі́ў, то́бим ти млин си́рид доро́ги зроби́ў, лиш нї́чо́го би ни мо́лоў.

Зап. в жовтни, 1910 р., від Ник. Круца з Далешева, пов Городенка Ів. Волошинський.

1060. Мельник мстить ся мишами.

Так бу́ло... Господар буў такса́тором, а ме́лник маў лїцита́цію і то́го ґазду́ закли́кали лїцитува́ти, що оде́жа ва́рта. Той ме́лник буў мало́го зро́сту і жі́нка та́кі така́ була́. І пото́му той як таксува́ў оде́жу, то не міг так таксува́ти, як з вели́кого чолові́ка і потаксуваў йиму́ ду́же ни́зько, а ме́лник ка́жи: „Чика́й, чика́й, я на то́бі сї пімщу́“.

Той ґоспо́дар мав оде́нок ячменю так, що у нїм сї місти́т два́цїть полу́кіпкіў, і ка́же: „От коби́м могли́ сї так обговки́ти до весни́, то бу́дем ма́ти наси́ньи і на крупи́, бо кукуру́дзіў ма́ло ма́йимо“. — Дійшло́ до то́го, що на ве́снї він до оде́нка, — як вілїз на не́го, а то лиш сї три́нка россу́нула — отруби... Ожеж він тогди́ нїц не ро́бит, лиш роскидає до спода́. Як роски́даў, нїц не найшо́ў, лише́нь піў-ко́рец отрубі́ў, таки́х, як з жо́рна зме́лено, натрви́с. Тогди́ той ме́лник, що єму́ таксува́ў, ка́же: „А що, котро́му лї́пше таксува́ли?“ — Ка́же: „Я зна́ў що ти мині́ ви́нен,

а́ле ти тепе́р не зна́єш, хто тобі ви́нен. — То се мині́ росповіда́ў ба́тько мій рі́дний.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1061. Чоловік ссилає на пана вуши.

Єде́н чоловік пішо́ў у па́нцкий лїс там за гриба́ми, ци яки́й бук уруба́ти, а пан наґі́йшо́ў, тай го обде́р — чи́сто — лиши́ў сї тот го́лий. А той чоловік знаў насила́ти ву́ши. Як насла́ў на не́го ву́ши, як той прийшо́ў пани́ско до до́му... той тогди́ шо с себе згорґає, шо заставйиє слуг... — не го́ден згорну́ти, бо то так ла́зит, як та шума́ — сто на ку́пі. Нара́з той тогди́ каза́ў ра́з-два то́го чолові́ка ві́шукати. То́го чолові́ка приве́ли, шо пан про́сит, жиби́ той забра́ў собі́ ву́ши, дайи́ йиму́ 100 черво́них, 200, 300, тисїчьйи́ми дайи́ му, той не хо́че, лиш ка́же так: „Як ти мене́ за таку́ марну́ річ обде́р, то най тебе́ ву́ши з'їдьи́ чи́сто, най сї с тебе ко́сти росси́плют“. — І не бу́ло то́му ра́ди па́нови від вуши́й, такі го му́сїли ву́ші зьїсти чисто на смерть.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1062. Знахар посилає жабу.

Зна́харь, котри́й хо́че на кого́с післа́ти га́дину а́бо жьи́бу, то пішле́, жи го мо́же укуси́ти і с то́го мо́же поме́рти.

Зап. в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1063. Як ворожбит прикликав чарівниці.

Була корова слаба в Побідиньского на Мацїївцї довгий час; чось кров дагала з цицок. Тай він привіз си ворожбита, щоби щось порадив. Він там щось ворожив коло тої корови, кажи: То чарівниці вам так зробили. Кажи: Я вам зараз їх закличу, дайти но бруска. — Тей взяв брусок, роспік в пецу, тей якурат но він брусок витягнув з пєца, а Романиха во і Махнїцка приходєт. А вони довідали сї, що є ворожбит тай хтїли знати, чи він що поможи корові, чи нє, а ті сьміяли сї, що то чарівниці.

Зап. у Теклївці, Скалатського пов., від Паранї Стадник П. Стадник.

1064. Швидкий челядник.

Прийшов єден чилєдник до ткача служити. Али дав му снувати ткач, а сам сє в поли збирає, ґосподар. Али той чилєдник кажи: Добри, майстир, ви йдети в поли. А як я той півсеток[1]) зроблю, то я що буду робив?

---

[1]) Півсеток = 60 мір, менче більше 50 метрів.

Майстир зариготав сє, кажи: Будеш хату дер!

Майстир був в полю і ду́має, що той варіят вогорит. Бути можи, що він можи такий... До чого він то ворожив?

І бире, забирає сє с поля. Али дивит сє з гори, а він вже хату рошшив. До половини рошшиває і сніпками кидає на землю.

— Єй дай спокі, що робиш?

Так він сє застановив і вже злазит. Майстир приходит: Шости ми казали, то робю.

Так майстра лєк зібрав, приходит до хати, яко звиклє, ткацка робота — полотно — стоїт зроблини; поставив го на столику, дивит сє на полотно і лєк го зібрав. І тогди кажи: Я тибе тримати не буду, я тобі заплачу.

І тогди заплатив і той з Богом зібрав сє і пішов. Потому та ґосподинє прийшла, полотно заплатила, відібрала, як сє належит і собі порихтувала, взєла над воду, намочила і тєгни за собов, коглєдає сє, то ни полотно, тілько основа ткацка. І зібрала, приносит до ткача з виликим плачом. Ткач взєв потому тей ї вибробив тей ї віддав полотно. І хата ни була рошшита, хата була ціла.

Зап. від тата в Будзанові, Теребовельського пов., 1903, О. Деревянка.

1065. Як дячок умер із переляку.

Яритники як саме умирають, так коло їх тисячами чортів ухаджує. Як яритники кончають ся, так тоді ніхто ни ходе до його у хату і після скончені́я у його тілї сидять чорти, а душу понисуть як ляльку, куди треба. Раз умер один купець багатющий і покликали дячка читать псалтирь. Так він читав, поки ще ни прийшла північ, а то як настала північ, так стало йому моторошно. А він лижав на лавці, мертвий, у гробі, а під лавкою сиділа комнатна собачка. От він мертвий, як блимне очима та поверне ця уставать, а та собачка загавка, а він на її пальцем помаха, шоб мовчала. Так раз і два так. Дячок той замітив, куди воно діла ідуть, та як бросе псалтирь, а сам липитухи с хати. А той купець як схвати ця, та за вим. А у його на дворі та був виликий сад. От той дячок поміз деревями, а мертвець за ним і протюжили вони по тому саду вирсти півтора. А тут уже як крикнуть півнї, а мертвець як хватив ся за дуб, там і околїв, а дячок той з ляку днів три пожив і умер од того.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1066. Тяжка смерть.

Раскажу вам сторійку одну про Щарбакового Грицька. Він був хрищеник Ворonихи. Вона отут в Артьома в кабацї сиділа, а після того вона сиділа ще й у Чорнобая в кабацї, продавала там водку та донське

та красне вино (тоді ще з бочки його продавали). Так того хрищеника у салдати призивали (це вже годів з десять буде). А вона, сказано тобі, химородниця така була, шо кого треба звисти — вона звиде, а кого розвисти — розвиде. Це вже за другим вона була, за Хвидячинком Питром, а то ще вона була за Вороною. Та як умер Ворона, а в Хвидяки жінка помандрувала, він виждав сім літ тай жинив ся на Воронисї. Там уже така була яритниця, така яритниця, шо й ни привиди Господи! Пішла я раз у гості до систри Машки у Галичин. Тіко шо спустилась до Чорнобая, а од Чорнобая виходе Ворониха. А моєму дідові вона доводилась двоюродна плимінниця. Дітей у Воронихи ни було, так вона й жила с систрою. Та її всяк знає: там уже була б тобі знатни́ця, була б знатни́ця, тай більше нікуди! Ото йду я в Галичин у гості до систри Машки, а вона вискочила од Чорнобая: „Ходім та ходім до мене в гості!“ — Шо тут робить? Подумала-подумала — пішла до неї. А вони тоді вже поміняли́сь хатами с систрою Катюшкою. Отож Олена, шо за Нидайводиним Павлом, її дочка. То в її хата була на цім боці, а то стала на тім чириз дорогу. „Ходім, каже, в гості: там і самуварчик наставлиний і Щирбачка Гапка прийшла“.

Коли так приходю, а в неї сидить Гапка, Грицькова мати, а Грицько зелений бочоночок водки приніс та розлива по пляшках. Та давай поштувать, давай поштувать Ворониху, та кланяють ся обої в ноги: „Ни попустіть ув обиду!“. — А вона знай одно товче: „Ни журись, ни підиш!“ — А він такий молодчина — кров з молоком; нима в йому ниякого зьвяну. І їх три брати, так шо нимипуче йому йти. А він Воронисї в ноги як бухне-бухне; первим же лобовим поставлиний був. А все та йому: „Ни журись та ни журись!“ Так він купив їй в подарок ет платок — такий здоровий, наче рядно. Та все до порога підійдуть тай пошепчуть тай пошепчуть. Сиділи-сиділи ми, дивлюсь — смирка. Оставила я вже свої гості — в Галичин іти. А вони все просять мине: „Оставайсь та оставайсь, завтра випровожать будим Грицька. — А Ворониха все йому приказує: „Гляди ж, шоб ніхто і в догад ни взяв, шоб ні Боже мой!“

Повизли його в прийом. Коли хрьоп — як ні́где ни був — приїхав до дому, а замісто його такого оддали, шо нізьзя й подумать. Ото хрьоп — зачала вона вмірать. Го-о-осподи Боже, шо тіко там було; і по собачій кричить і по кошечій; днів с пять там її мордувало. А тут у нас дідура такий, Науменко Одоким Михайлович — такий, шо знає, скілки й відьмів у слободі. Ото ж вітряк його крайній од Плотвянки. Отам він на Дудівці, за церквою живе; його друга хата од краю. Ото він і знає той дідура, як і шо. Ми й сами разів с три кликали його до корови, тай бабушка ваша кликала його. Як захворала раз ваша корова: чмише тай чмише, а жевіг їй дугою так і піттягло. Покликали того діда. Він

обойшов коло корови, подивив ся на неї тай каже: „Походила, сучище, походила!“ — Та давай шиптать, давай шиптать: ну, слава Богу й отпустило корову, наче й ни хворала. Це кого вгодно спросіть, так вам скажуть.

Хрьоп! уміра та Ворониха, а дід Науминко й пирказує онукою: „Нихай, каже, вона стилину зорве третю од порога“. — А та ни хоче йти: „Шо я, каже, піду страшиць ця!“. — Він ще раз раз мимоходом іде тай каже: „Доки ж їй мучиць ця: скажіть нихай третю стилину зорве!“ — Пирказали їй жінки. Зорвали стилину — глина так і посипала. Так вона вже на силу за пять день умерла. Побачила Щирбачка бабу Улянку тай каже: „Іди, Григорівно, родичку ховать“. — Пішла вона до Воронихи. А в їх хата була на городі; вона у свою хату тобі вже пустила систру, а сама у сестриній жила.

Приходить Улянка, прихожу й я, а там стилина зорвана і шпаруни долї валяюць ця, а вона лижить на лаві наряжина. Вулянка й пита у Катюшки: „Шо це таке?“ — „Та це, каже, Михайло на стелю лазив за горшками, стирибив ся та стилину і обвалив“. — А Вулянка торк мине тай каже: „Еге, Михайло, та ни сей тіки“. — Торка мине та все шипоче: „Як би ви знали, яка вона була. О-о-ох, і ни дай же тобі, Господи! Там уже така була, така була...“ — „Я, кажу, ни повірю вам, Григорівно“. — „І ви сповідай ся, каже, за чужий гріх. Нам би, ка', самим острогу ни минувать, як би ни вона. Пополазила я тоді у її в ногах“. — А це справді історійка була. Як повісив ся у їх Ігнат, а брат і давай на їх нападаць ця: „Це ви, сукини дочки, повісили брата!“ — Люди бач подейкували, шо в їх дївка затїяла дитину вести, а Гнат хотів доказувать, шо вони душичку запапастили. Так вони давай просить Ворониху, давай просить. А та їм: „Ни бійтесь, на вас суд ни піде: я помутю весь світ, так помутю, шо вам нїчого ни буде“. — Вони до станового, той хотїв його на вторитильну службу оддать. А він бач нахваляв ся, Ігнат, спалить хату. Так вони все й повиносили с хати у погріб: і яйця, й вал, і дїжки порожні. Так він дві нидїлї виходив, усе ховав ся, шо аж смага на три пальцї позапікалась. Тоді саме Артьом титарем був та у Харкові дзвін виликий купив та скликав обапільних людей той дзвін тягти. Ідуть плотвяне стягать колочок, а воно шось під місточком сидить. Дивляць ця: „Се Гнат!“ Приходять у Борисівку тай росказують: „Так і так, бачили Гната“. — Коли туди, а його вже нима, наче в воду впав.

Так він у ночі вже настиг у погріб. Позвиртав у погрібі все в одну кучу: і вал, і пряжу, полотно, яйця, сир, молоко та все в сірівець і потопив. А с сибе зняв поясок та, дзвініте, па верх рубаху. вийняв та пирикладину у поприк на дощички положив тай зашморгнув ся. Так

тіко шо доторкнув ся до зимлї ніжками, пальцями тіко. Кинулись вони у погріб за яйцями (яєшник їздив, хотїли продавать), аж він висить. Скричались тодї всї. А брат одно: „Це ви, сукини дочки, повісили Гната". — Під суд їх узяли, просто в острог хотїли сажать. Турбація щинилась: Становий с слєдуватилем приїхав; женщину підсилали розвідувать. Наче й трибушили його тай поховали край кладовища, над Крутим. Так от скажіт — сторія. Це стїко год кладовище обкопане, а тодї чириз його скотина ходила та могилки обвалювала, могилки й западали. А Гнатова могила стїко год стояла, як тиримочок; хоч би тобі запав або скотина яку грудочку скотила — так нї Боже мой! А як би ни Вороних, пріть би їм в острозї, хто 'на поки й доки.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1067. Чудесні лїкарі.

Два богатих поміщики у містї гостювали і вони мабуть були яритники. От вони міжду собою і заспорили. Один каже, шо я ночю лягатиму спать, так вийму свої очі, а на утро упять уставлю і буду дивиця по прежньому. — А другий каже, шо я вийму свій кендюх, а на утро уставлю, зашию і ни буде нїякого вида. — От вони так і здєлали: той вийняв очі, положив на стіл, а той тож вийняв кендюх та положив на стіл, а сами полягали спать. А лакей та цю штуку замітив та узяв, прибрав ті очі і кендюх, а сам узяв, убив кота, вийняв очі і положив на те місто, де й були; потім зарізав бичка, вийняв кендюх і положив на тому містї, де й положив пан свій.

От пани проснулись, той уставив очі, а той уставив кендюх і стали такі ж, як і були. От вони чириз уремня углядїлись, ті пани і розказують один одному: „Что за штука? Вот я, как ляжу спать і где б нє заворушілась миша, так я і услишу і віжу, где она мотаеть ся". — А другий каже цьому: „А зо мной так вот какая штука дєлаєт ся: сколько нє ем разного кушаня, всьо мнє как бутто соломи хотит ся". — І так ті пани попириміняли своє на чуже: той замісто своїх очей уставив кошечі, а той замісто свого кендюха уставив тилячий.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1068. Знахар відводить очи.

У Бурлуцї, котрий рядом з Фидоровкою, є такий чоловік, котрий шо захоче, те й зробе. Він здоровий чоловічака, сильний. Занїмаїть ся він грабарством, разними зимляними роботами. Бере підряду канави обкопувать, колодїзї риє. Він сам по сибі чоловік смирний, нїкого ни обіде, хоч хто з його і посміеть ся, то він здорово ни обіжав за це, накаже його на времня і зараз же простить. У Фидоровцї і Бурлуцї там дуже

скупо на щот води: річки нима і колодізів мало. Там икономії мають вилику нужду в воді. В літку, коли бува засуха, так постоянно бува нидостача води. Приходилось нираз їздить верст за десять по воду. Особливо коли парова молотілка молотила в полі хліб, то вони нескільки підвід ганяли по воду верст за сім, за десять. Дуже надоїла икономії така ниспорушна доставка води, уїлась хуже чирвивої собаки така рахуба. Тай росход лишній був чириз таку доставку. Приходилось три до чотири чоловіки диржать лишніх і коний теж лишніх ганяли з бочками. А далї їм здумалось викопать свій виликий колодізь такий, шоб хватало води на всю икономію. Найняли вони копать цього самого грабаря. Управляющий договорив ся з ним, шоб він викопав колодізь за 10 руб. Грабар зєднав викопать за десять і пообіщав на другий же день начать копку. Управляющий сказав, шо як буде багато води, так я тибі прибавлю 5 руб. А як води буде мало, тоді дам ту ціну, за яку договорились, тіко 10 руб., або і того менше.

Грабар прийняв ся за роботу. Викопав шось зовсїм мало, ни більше, як аршинів чотири. Вода як полилась, все равно, як із відра. Як почали возить воду і на кухню і волів напувать, коний і всю скотину поїли з того колодізя. І на молотілку брали по нескільки бочок в день, а води все було повно і ще чириз край рівчак біг здоровий, хоч приправляй колисо та муку мили і біз запину крутилоб мелницю. У икономії всї зраділи, шо тепер у них вода близько. Та ще яка вода, дуже гарна була, мняка, чиста, як сльоза і вкусна; як пєш, так по глотці так, як маслом хто полива.

От приходе грабарь до управляющого за грішми за ритя колодізя. Управляющий місто 15 руб., дав йому тіко 5 руб., сунув йому в руку нехотя. Грабарь подивив ся сибі в руку тай каже: Іще ни всї, це ви дуже мало даїте. — Буде з тебе і цих — сурово одвітив управляющий. — Е нї, Семен Федорович, договор був 10 руб., та іще 5 руб. обіщали за те, шо буде води багато. Ну, то вже Бог з вами, про ті 5 руб. толкувать ни буду; а вже десять рублїв, то ції обвязатильні. — Управляющий на се одвітив так важно і як бутьто з серцим, ниначе нехотя з ним балака: За шо тибі давать 10 руб.? Там всиї роботи на один день. Я думав, шо ти будиш рить цїлих два тижні і викопаїш сажень 10 або 12, а ти за півтора днї викопав. За шож тибі 10 руб. давать? Скажи спасибі, шо хоч 5 руб. дав. Я якби знав, шо там так близько вода, так і ни наймав би тебе, а заставив би робочих, вони б сами викопали. — Грабарь з управляющим спорить ни став, бросив 5 руб. на стіл ті, шо йому Семен Федорович ткнув у руку, завирнув ся і пішов. А коли виходив з хати, то сказав: Вам труд мій ни нужин, а мінї ваші гроші ни нужні; от і розхвитаїмось. Я люблю правду.

На другий день ранком приїхали робочі з бочками по воду, коли дивлють ся, а колодізь сухий і каплї води нима. Робочі приїхали до управляющого і заявляють: Так і так, колодізь висох, води і каплї нима. — Управляющий здивував ся, шоб воно значило і подумав зовсїм друге. Це мабуть грабарь розсердив ся, шо я йому гроший ни давав усих і похоже засорив чим нибудь джирило! Взяв душ 6 робочих: Ну, хлопцї, биріть лопати, ходїть чистить колодїзь. Вода у нас живо явить ся. Се похоже хтось підшутив по злобі. — Робочі набрали в собою лопат, заступів і надались до того колодїзя. Начали вони довбать у дно, викопувать поглибше, так і подумали, шо засорилось джирило. Довблись, довблись, і так нїчого ни помоглось, води все таки ни було. Управляющий заставив їх копать другий колодїзь. Одступили трохи понижче і знов росчали копать. Копали, копали, викопали уже глибше, чим первий, а води все нима. Вони бросили, бо уже було пізно. На другий день теж до самого вечира рились у разних містах і нїчого ни докопались. Управляющий почухав затилок і сам сибі ума ни приложе. Шоб воно значило? — дума сибі. А ще хотїв узять 10 руб., а йому і 3 копійки ни слїд дать. Ну шож тут робить? Молотїлка другий день стоїть, а води все нїяк ни докопають ся. Ждать було нїколи, води треба, хоч трісни. Нарядили упєть цїлий обоз з бочками аж у Хвидоровку по воду. Там у силї був гарний колодїзь, все сило поїв. Приїхали в Хвидоровку, а общиство їх прогнали і бочок чуть ни порубали на тріски: У нас, кажуть, і самим води ни хвата, а ви хочите нас обаранить? І с тим ни дали. Вони вирнулись назад, даром намняли хвости коням.

Управляющий аж сам на сибі волося рве. Шож тут оставалось робить? Молотїлка остановилась біз води і робочих душ 50 чи й більше остались біз роботи. У Бурлук по воду посилать — дуже далеко і там води зовсїм мало; він добре знав, шо там і подавно ни розживеть ся. Один робочий смикнув, в чім дїло. Він був з того самого сила, віткіль грабарь той, шо колодїзь копав. Він чув про його, шо він може, шо вгодно зробить. Пішов до управляющого і надоумив йому попросить грабаря запомогти в сьому горю. Росказав йому, шо той грабарь знахарь і шо він, шо захоче, те й зробе. Ви, каже, похоже його обідили, от він і зробив так, шо вода висохла, а як його попросить, він змилуїть ся і воду заверне назад; упєть так, як і раніш було, так і тепер полєть ся, так як і перше лилась, або ще й дужче.

Управляющий хоч і ни вірив тому, шо він у силах поробить шо нибудь, а все таки прийшлось кланять ся мужичкові. Призвав його до себе і почав просить: Голубчик, на тибі 20 руб., тїко пожалуста, постарай ся, шоб вода була. Я тибі могорич поставлю, тїко ради Бога ни сердись на мене, устрой, як слїдує. — Нї, Семен Федоровеч, я лишнього

ни хочу. Я за цим ни ганяюсь, а я люблю правду. Оддайте мінї те, шо було в договорі, і Бог з вами. — Управляющий вийняв з кармана 15 руб. і дає: Возьми пожалуста та будь ласкавий, змилуй ся над нами, награди нас водою. — Нї, Семен Федорович, я 15 руб. ни возьму, давайте мінї 10 руб., договор був за 10 руб., а більше мінї ни треба. — Нї, бири всї 15. За роботу ми договорились за 10 руб. та іще 5 руб. я обіщав помимо договорних за те, шо буде води багато. Значить, я слово своє виповняю, обіщав і порішив оддать, це теж буде справидливо з мого боку так, шо пожалуста, грішми ни гребуй, бири своє зароблине. Грабарь довго ни хотїв брать 5 руб. Управляющий силом навязав йому обіщані 5 руб. Після цього оставив його пообідать, угостив, як слїдує. Грабарь подякував його і пішов.

На другий день ранком пішли до того колодїзя подивить ся, коли там води, як у старі годи. Повний колодїзь і чириз верх біжить цїла сарма. Після того стали його уважать все равно, як якого нибудь пана виликого. Всї боялись прогнївить його, шоб ни поробив чого нибудь з усяким чоловіком. Як він робив всякі чудиса, нїхто ни знав і допитать ся нїхто ни міг, тїко кажуть, шо у його була така книга, шо там все, все є, шоб ни задумав, все можно зробить. Він ту книгу бутьто спалив. Полиція дознала сь і хотїла у його одібрать, так він мирщі укинув її у грубу і вона згоріла. Він сам ростом здоровий, а на лице ни вковирний; а жінку сибі взяв красавицю. Він, бач, зна таке слово, шо когоб ни захотїв, того і приверне до себе. Як би захотїв, шоб улюбилась у його сама лучча молода, красива баришня, і влюбить ся. Тїко він нїколи ни злоупотрибля і ни хвастаїть ся своїм знахарством. Хіба тїко хто прогнївить його, чим нибудь розсерде, або поглузує з його, тодї вже він дасть пойнять, шо шутить з ним ни можно і шоб його ни трогали ті, котрих він сам ни займа. А инодї, коли бува випивше, так койкому покаже яке нибудь чудо, чи хвокус.

Один раз прийшов до його сябро позичать воза. Зайшов у двір, а він стояв під повіткою. Поздоровкав ся з ним і завів розмову про койщо по хазяйству. Між иншим збалакались про колеса. Сябро подивив ся на його віз тай каже: Де се ти купував такії колеса? — Та це я на кличальнї нидїлї у Ольховатцї купив на ярмарцї. — А шо вони в тебе такі маленькі? — Саме гарні: шо ни менші, то кріпші будуть, а виликі скоріш розшитають ся. — А в мене дуже більші твоїх, я торік у Вовчі купив. — Та це пустяки. Хочиш, і я свої зроблю виликими. — Як се так можно? — Та хіба як, подивись тепер, які вони. — Сябро глянув, а вони стали виликі-привиликі, все равно як ото бува у машинї маховик диривяний, такі і вони завбільшки. Сябро аж злякав ся: Диви, шо се таке значить, віткіля вони взялись? — Та се ж ті самі, ни взнаєш, чи

шо? — Побули вони так з минуту і упєть стали маленькими. Се діло було уже пізно осїню так, шо всї дерива осипались. Сябро випросив воза і уже пішов було з двора. А знахарь і каже: Підожди! — Той вирнув ся. Ну шо, сябро, хочиш, шоб зараз сад зацвів? — Та хіба ж се мислимо, як же се можно? — А от дивись! — Глянув він на сад, а всї дерива так і зазилинїли, а цвіту на них густо-пригусто так, як молоком облитий весь сад. Сябро здивував ся: От, брат, ти уміїш очі одводить; дивись, ниначе й справдї май місяць. — Як це так очі одводить, хібаж я одводю очі? Ти піди, пощупай, він у правду цвіте. — Пішов сябро до дерива, пощупав, і справдї цвіте, листя зелене, свіже, все равно, як у маю. Він шоб удостовірнить ся, зірвав цвіточок і один листок і пішов до знахаря. Приходе і каже: Дивись, все равно, як живі цвіточки. Як це ти поробив? — Ану глянь теперь на сад! — Оглянув ся він назад, а сад який ранїш був, такий і тепер став. Нї одного листика, нї одного цвіточка, голий, голїсїнький... А той цвіточок, шо був у руках в сябра, осипав ся і розлитїв ся. Сябро сам своїм очам ни вірив, дума сибі: Чи се я на яву бачив, чи може мінї так увижалось? Може приснилось? Опісля того він бояв ся ни тїко прогнївить знахаря, а даже бояв ся полаять його сибі на думцї.

А один раз була ось яка пришта: Знахарь взяв підряду на жилїзнї дорозї насипать запасний путь. Найняв він сибі нескільки душ робочих і приступив до роботи. Хоч він був і за підрядчика, а панувать ни любив, робив і сам на ряду з робочими. Мимо насипу ішло два якихсь кацапи. Один пильно подивив ся на знахаря і трохи одійшовши од його, почав смiять ся: От страшний чоловік, ти бачив? — Бачив. — От рожа, так рожа, на чорта похожа. Вечиром можно пирилякать ся. Рябий та нивковирний, у баби ср...а красивіша, чим у його морда. — А другий каже: Ну ти, Гришка, потихше, а то він почує, задасть тибі; він, кажуть, знахарь, може з тобою шо нибудь зробить. — У, шо він мінї зробе, ср...ть я на його хотів. Наплювать на його знахарство.

Грабарь всю їх розмову почув: Ни спіли вони пройти сажень з дисяток, як у того, шо лаяв знахаря, потимнїло у очах, закрутилось в голові, він упав і лижить. Як заохка, як застоне, як рознисло ж йому морду! Зробилась все равно, як у баби ср...а. Бишиха ни бишиха, а так Бог його зна, шо воно таке; розпухла вся голова, зробилась як макітра. Товариш його баче, шо ни дурна шутка, скоріш побіг до знахаря. Бухнув йому в ноги і давай просить, шоб простив дуракові. Довго він лазив у ногах, а все таки свого добив ся, упросив. Знахарь змилував ся, простив, тай каже: Ну, я прощу, тїко скажи йому, шоб він первий і послїдний раз так робив; ни тїко з мене смiять ся, а шоб з усякого чоловіка ни смів глузувать. Гріх з чоловіка смiять ся, чоловіка Бог сотворив по

образу своему. Він казав, шо в мене морда похожа на ср...у, а в його тепер на шо похожа? Ну йди з Богом, товариш твій виздоровіє. Та нихай скаже тибі спасибі, шо ти упросив мене. Це тїко для тебе я уважив.

Приходе він до товариша, а він уже стоїть на ногах і иниаче як нїчого ни було. Він тоді й каже: Ну шо, хлопче, я ни казав тибі, шо ни трогай чоловіка, коли він тебе ни займав, а ти ни послухав, от тибі і наука. — Та хто і зна, шо воно за чоловік. Я ж ни знав, шо він такий. — А ни знав, так ни треба було й трогать його, він же тебе ни трогав. — Після того він закаяв ся ни сміять ся нї с кого; хоч би і його хто палаяв, так порішив проходить мимо мовчки. І другим нираз заказував, шоб остірігались глузувать.

Зап. від Питра Ракші, с Федоровка, Вовчанського повіту, П. Тарасевський.

1069. В чім бува щастя.

У одного колдуна був богобоязливий син. Нїколи нїкому він ни робив зла. Був до всякого жалїстливий. Готовий був всякому запомогти, коли кого застигало яке нибудь горе. І ни тїко він любив уважать одного чоловіка, а він любив всяке животне і жалїв його — нїколи, бувало, ни обіжав. А батько його був колдун, з чортами знав ся і наровив всякого обідрать, тїко шоб йому була польза. Нїколи нїкому ни робив добра. Сина часто, бувало, лаяв за те, шо він зробе кому нибудь добре дїло. Він нираз запитувавсь научить сина колдовству і разному волшебству, а син і в ризон ни приймав його слов. Часто з батьком спорив, ни ладив. А він все гриз синові голову, укоряв його, шо він ни слуха батька. Скіко він ни працювавсь, а все таки ни міг схилить сина на свою сторону. Ни послухавсь його син. Розсердив ся колдун, вигнав сина в містї з нивісткою, нїчого їм ни дав. Пішли вони, в чім стояли. Нїякої одежі з собою ни захватили. Молодиця взяла з собою окрайчик хлїба і той був чирствий. Пішли вони, куди очі бачуть. Пішли по полю навпростець, між хлїбами брили по межах. Коли пройшли хлїба і вийшли на толоку, то теж подались прямиком. Вони чуть-чуть примічали, у який край город стояв, туди і направлялись. Коли ішли вони по толоцї, то багато разів приходилось їм натикать ся на кучі гною, котрі мужики пирид висною повивозили на толоку, шоб удобрить землю. Уже під кінець толоки стали вони проходить мимо одниї кучі іще свіжої, видно було, шо ни давно тїко скидана. Почулось їм, шо там шось пищить, скаучить жалїбним голоском, ниначе дитинча плаче. Ану, шо там таке? Ходїм, Палажко, подивимось. — Та ходїм, Василь, скоріш по своїй дорозї, а то вже ни рано. Чого ти там у гною ни бачив? — Та нї, я подивлюсь, мінї жаль, як воно так пищить, може то дитина. — Яка там дитина, то похоже мужик з дому цуциня вивіз вмістї з гнойом, — з досадою сказала Палажка.

Василь тим ни уннявсь, шо жінка ни бажала підходить до кучі. Підійшов сам. Покопавсь палкою у гною, коли там лижить цуциня малесеньке, іще сліпе і таке браве, чорненьке і видно кабелик. Жаль йому стало бросить бізпомощне животне біз всякої уваги. Взяв його на руки і поніс з собою. Жінка чуть ни всю дорогу бурчала, лаяла Василя: На шо ти його взяв, гадость таку? Брось! Шо ти з ним будиш робить? Вонож іще ни буде хліба їсти, його треба молоком годувать. Нам самим нічого їсти, а ти іще надолобня на свою голову береш. — Та ти, жінко, нічого ни знаїш, ни бери приміру з свого свекра. Тибі гарно, як ось нас батько вигнав і нічого ни дав? Так же і цьому бідному цуцинятї тяжко. Та ми хоч уже смишльоні, сами сибі кусок хліба добудим, а воно виброшино на погибіль. Як ми його спасимо, пустим на світ божий, то і нас Бог ни оставе своєю милостю. Найдить ся такий добрий чоловік, шо і нас приютить. — Молодиця з цим согласилась. Ни стала більше галдіть. Пішли вони дальші мовчки.

Ішли вони, ішли, дойшли до одного сила. Захотілось їм їсти. Зайшли вони в сило — ну шож тут робить, сами то вони обійшлись би одним хлїбом з водою, а требаж іще собача погодувать. Порив ся він у карманах і ничаянчо найшов у жилетцї пятака. Купив на того пятака глечик молока, напоїв цуциня і сами з хлїбом у волю поїли. Оддихнули трохи і пішли дальші. Стало уже смиркать ся, а до города було іще далеко. Вони остановились у полї і пириночували під одкритим небом. Була іще висна, зорі по ночах холодні так, шо вони до діла продрогли. Проснулись рано, тїко шо показалась зоря. Вони піднялись і подались дальші. До города вони достигли так, як у сніданню пору. Стали доходить до города і думають: Шож тепер ми будим робить? Гроший нима нї копійки, а їсти хочить ся. А в городї біз гроший ни розжевес ся. Побирать ся ни дадуть, скажуть, гладкі побирать ся, в силах іще заробить. Стали вони увіходить уже в город, коли дивить ся, на дорозї лижить гривиничок серебраний. Василь обрадував ся, підняв того гривиника і пішли на обжорний ряд. Купив там пшинишну паляницю за 5 коп., а за останного пятака купив риночку смитани. Нагодував він цуцинятко і сами добре поснїдали паляницї з смитаною. Потім розпитав у городових, куди треба йти, шоб натрапить на те місто, де наймають роботників і разну прислугу. Городові з ним ни стали довго розсуждать, нехотя показали, у яку сторону треба йти і пішли по своєму дїлу. Шоб ни заблудить, він спитав іще у торговки. Йому торговка указала, на яку улицю йти і куди повирнуть, шоб натрапить, куди слїдує. Пішли вони. Ни дойшли іще до того місця, як зустрітив ся з ними купець старичок. Остановив їх і пита: Куда ти, мужичок, ідеш? — Та я, паничку, іду наймать ся. — Шож, ти сам наймаїс ся, чи у двох? — Та як би прий-

шлось наймать ся у двох з жінкою, так іщеб лучче. Тоб ми у місті служили — а нарізно ни так буде спорушно. — А для мене іще й лучче, я такого і шукаю, шоб у місті з жінкою жив. Ходім зо мною, я найму вас.

Ото вони пішли. Василь обрадував ся, іде і дума: Слава тибі, Господи, тепер ми при місті. — Купець привів їх до дому і зараз же Василя поставив за дворника, а Палажку назначив кухаркою на приказчичу кухню. Ото живуть вони, старають ся, хазяїнові догожають. Хазяїн їх полюбив. Став довірять на їх все, як на самих чесних людей. Василь був грамотний. Хазяїн узнав, шо Василь грамотний, у базарні дні і на ярмарошні став брать його у лавку, помагать одпускать кирасін, дьоготь, сіль і иние. Прожив він год, узнав діло по лавці, став здорово помогать хозяїнові. Уже місто дьогтю та соли його допускали отпускать разні товари. А вже чирив півтора годи він міг справлять ся за любого приказчика. Бувало за шо ни возмить ся, так у руках і кипить. Завиртав товари швидко і окуратно. Хоч, бувало, нашне одмірять красний товар, так і одмірює так і одмірює. Ні один приказчик ни міг лучче його одмірять. Всї приказчики йому удивлялись і завидували, шо його хазяїн полюбив. На щастя Василя у скорях старший приказчик рощитав ся. Купець сибі на умі пирибрав усих приказчиків і ні один по його норову ни приходив ся. Один дуже хвастовитий, другий храптовитий, третий на руку ни дуже чистий, а останні всї були іще молокососи, хлопята ни опитні. І так він міркував, міркував і порішив наставить старшим Василя. Чоловік він степенний, ни пяниця, старатильний і любе порядок і в добавок жинатий, до дівчат ни піде і у тиатри ходить він ни привишний. По всьому видно, шо він чесний і уважитильний. На другий день призвав він Василя до себе у дом і каже: Ти як і сам бачиш, приказчик мій старший рощитав ся. Шукать другого на його місто я ни хочу. Вибрать старшим із своїх барчуків ни виходе діло, вони тїко чипурить ся мастира, а за ділом ни будуть дивить ся так, як слідує. Так от я порішив оставить тебе старшим. Ти мінї понаровив ся і бачу, шо з тебе буде хазяїн; ти чуже добре бережеш, лучче чим своє. Постарай ся буть таким до самої смерти і ти будиш щасливий. Жалуваня тибі також, як і тому, шо рощитав ся, 1000 руб. у год. Тїко прошу тебе, види порядок, як дома і сліди, шоб ни ростачали добра оті виртопляси барчуки. — Василь подякував хазяїнові, покляв ся служить вірно і старать ся, скіко сил хвате.

Коли став Василь спускать ся по східцях в низ ідучи од хазяїна, так чуть ни впав. Од радости аж ноги затрусились. Прийшов він у магазин і ни став за прилавок, а пішов прямо у конторку і став розглядать книги. Приказчики зразу догадались, за чим його хазяїн звав. З досади пирислянулись і успокоялись, більше ни стали в души волнувать ся і думать, шо може мене старшим поставе. Раніш його називали дядько

Василь, а то вже почали звать Василь Іванович. Став Василь Іванович всим добром править. На його руках вся торговля була. А жінка його то була за кухарку, а коли Василь став старшим приказчиком, то її припоручив хазяїн глядіть за всім хазяйством у домі і на дворі. Вона щиталась за икономку, сама нічого ни робила, тіко приглядала за готовим. А те цуциня, шо вони з собою принисли, за півтора годи виросло здорове. Такий собацюра зробив ся, шо рідко такого пошукать. Чорний, здоровий та лахматий, все равно, як лев. Привязали його на цеп, так він пак і шиє по двору, як молнія. По дроту як нажме, нажме, аж гримить, як на гитарі струна. Чужий чоловік так бояв ся і показать ся на двір. Бувало як вискале зуби, гаркне, так хоч хто злякаїть ся. Годували його гарно, холили, як свою дитину. Пройшло времня ни більше, як з год, хазяїн захварав. Чуствував він себе дуже плохим так, шо вже одужать ни сподівав ся. А так як у його ни було ні роду, ні племені, то він порішив все своє добро одказать хорошому чоловікові. Багатих знакомих награждать йому ни хотілось, бо пользи од них він ніякої ни бачив і зовсім ни було охоти багачів наділять. А так як він дуже понаравив Василя Івановича і уважав жінку його, то він порішив ощасливить його. Вечиром, коли уже закрили магазин, хазяїн позвав Василя Івановича до себе і каже: Я вже став старий, дуже оплошав і захварав ни в шутку. Чую, шо я скоро умру. А так як у мене нима ніякої родні, а тебе я полюбив, ти гарний хазяїн і трудящий і жінка твоя драгоцінна хазяйка, а люди ви бідні, діточок у вас чимало, чириз шо я порішив, все своє добро підписать на тебе. Ти тіко обовязан будиш поховать мене на славу і подай у Афон на вішне поминовеніє і тут поминай, поки живий і дітям своїм закажи, шоб поминали. Роздаси бідним, скіко сам захочиш. Приказчикам видай наградних рублів по 300, а меншим по 100, нихай споминають мою доброту. Оце тибі і все, шо я надумав. Поклич попа і двох понятих і ми зробим духовне завіщаніє. — Василь Іванович покликав попа і двох свідитилів і написали духовне завіщаніє. Купець одказав шось нибагато на церкву і на бідних сирот, а все останнє досталось Василю Івановичу. Після того Василь Іванович став уже ни приказчиком, а повновласним хазяїном. Хазяїн після завіщаня жив ни довго, в скоря умер.

Василю Івановичу од купця достав ся магазин здоровий-праздоровий; в йому були всякі товари. Чогоб ни спитав і все там було, красний товар, готова одежа, обув, посуда, мебиль, жилізо і всяка всячина. На ввесь город славивсь його магазин. Багаче його магазина у всьому городі ни було так, шо він і сам ни знав, в скіко можно було оцінить його магазин. Так глазомірно можно було догадувать ся, шо там всього товару за мілійон ни вбереш. Тепер Василь Іванович зробивсь купцем та іще

купцем ни аби яким, а іминитим на ввесь город. Всї стали його приймать у обчиство. У кожного він був за дорогого гостя. Всї купцї і пани були з ним за панибрата. Скрізь йому почет і уважаніє. Тодї вже він став одївать ся по панськи чисто так, шо трудно було взнать його, який був дворником і який став тепер. Хто його ни знав, так подумав, шо він з роду такий і був; паном і родив ся. Пройшов слух по всї окрузї про нибувале щастя Василя Івановича. Прийшов у однїй свитинї та латаних чоботях, а став багатим купцем і уже по городу пішком ни ходив, а їздив у икіпажах. Мав своїх коний. Завів коров, птицї і всякої всячини.

Дочув ся і батько його колдун. Позавидував його щастю. Зло його взяло страшно, пристрашно, шо син його з дому пішов з торбинкою, а тепер зробив ся знашним купцем. Колдун порішив, у шоб ни стало, звисти все хазяйство в сина. А він і сам іще ни знав, в чім находить ся все синово щастя. Пішов він до сина у гостї. Прийшов у город, спитав про Василя Івановича. Так йому зразу сказали, де він живе. Всякий його знав і старий і малий. Зайшов він у хороми веселий, такий ласкавий та добрий, ниначе нїчого й ни зна, як бутьто з' роду ни лаялись і ни сорились. Поздоровкав ся він з сином по рідному, спитав, як здоровячко. Син теж на його ни сердив ся, уже давно забув і думать про прошле. Прийняв його як дорогого гостя. Колдун побув трохи в домі, а далї каже синові: ходім, синок, подивимось на твоє хазяйство. — Вийшли вони у двір. А собака зразу узнав врага, як кинув ся на колдуна, так трохи ни ззїв його. Як би ни син, так він би його задушив. Колдун зразу помітив, шо все синове щастя в собацї і нїчого йому ни сказав. Пішли вони дальші в конюшню та загороди. А у Василя було видимо ни видимо і коний і коров і овець цїла отара. Колдун як бутьто радував ся, а в душі у його злоба так і кипить на сина, шо він такий багатий. Завіна його взяла. Вирнулись вони в дом, колдун і каже синові: Слава Богу, шо в тебе всього багато, тїко я тебе попрошу, шоб ти убив собаку. Як хоч, а собаку убий. — Синові дуже жаль було губить собаку та дїлать нїчого; треба батькові угодить. А проте Василь і ни подумав, шо батько з умислом настучав убить собаку. Позвав Василь дворника і приказав йому убить собаку. Дворник узяв ривольвер, прицїлив, бацнув і убив собаку. Вона бідна пирикинулась, ногами задрига́ла і кончилась, а кров з неї так і полилась цївкою.

На цю пору по двору ходила тилушка, підійшла до кровавих калюж і почала їх лизать. Колдун побачив і зразу нїчого синові ни сказав, примовчав. Син бач подумав, шо собаку убить батько приказав чириз те, шо вона його налякала і чуть-чуть ни порвала. Колдун трохи згодом каже Василеві: Заріж, синок, ту тилушку, шо по двору ходе, угости мене молодою гавядиною. — Та ця дуже гарна тилиця, я, тато, хотїв оста-

вить її на плід, у мене на заріз є другі. — Ні, синок, міні хотілось, шоб ти цю зарізав. — Ну та все равно, для вас уважу. — Ну так ти, синок, прикажи, нихай поки її заріжуть і побілують, а я піду у баню, побанюсь, а поки нашнуть потрошить, я звирнусь з бані. — Ну так шож, ідіть, у нас баня своя, далеко ни ходить. — Та я знаю, отже я і хотів побанить ся у свої бані, а то у нас у деревні ніде банить ся, лепу уже чуть ни на палиць наросло.

Пішов колдун у баню. А тут ни зївали. Мирщі зарізали тилушку, побілували її, випотрошили, порубали на куски і внисли всю в кухню, шоб одібрать яке получче на жарине, а останне присолить і винисти на льодник. На кухню поприбігали діти подивить ся, як повар буде жарить говядину. Побачили вони говяжі почки і напались на поваря: Зжар нам сичас почек, ми любим почки. — Повар ни довго думавши, розігрів скороводу і зжарив їм почки. Вони розхватали їх, як конфети в дві мінутї, як мітелкою підмили. Вирнув ся калдун з бані, дивить ся, а тилиця уже зарізана. Кинув ся до говядини, а почек нима. Він спитав поваря: А деж почки? — Повар одвітив: Почки я пожарив, уже діти їх поїли. — Колдун почухав затилок, плюнув і пішов у хату. Увійшов у хату і з досадою плюнув і сказав синові: Ну, щастя твоє, шо я прозївав почки забрать од тилушки. Буть тепер тибі багачем. Все твоє щастя находилось в собацї, а коли ти убив собаку і кров її полизала тилушка, то та кров попала тилушцї в почки і все щастє твоє пирийшло в тилушку, а тепер уже все твоє щастя пирийшло в дітей, коли вони поїли почки. — Син дав йому грошй і він пішов до дому. Був смутний і сирдитий, коли ни вдалось сина розорить, пустить упеть з сумкою. А Василь Іванович так і остав ся багатим і щасливим.

Зап. від Пилипа Козїдубова, с. Корінькок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

XVI. Хмарники.

1070. Палиця від хмар.

Трафі́йи́и си, шьо га́дина їст жьи́бу і вона́ пищі́т; та як хто озме па́лицу тай розборо́нит, то тоу́ па́лицьу́, ка́жут, шо мож хма́ри відгови́ті.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка із Ростік, пов. Вижниця.

1071. Прут до відгонюваня хмар.

Наш Ри́ґус Іван небіщик казав, а з нього сї сьміяли. А він йакуратне знав. Він мав такі прути, такі лїскові, що за рік виростають. Він завше йшов напротїв хмари і так тим прутом махав. Той прут дістає сї так. Як сї їсть гадина з жебов, то треба віломати зараз прут такий, що за рік віросте і їх розігнати. І тот прут вже має право до хмари. Вже є тим ходит, махає на ту хмару, а хмара втїкає. Потому осьвєтив тот прут враз з зїльом на зелені сьвята. І він зараз, як тото має приходити і тим махає, то за границю не пустит.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липнї 1906 р. від Митра Кушнїра В. Левинський.

1072. Дзвін у Підвербцях.

Роска́зуют старі́ люди, що у Підве́рбцьих буу́ на́ймит у лихо́го ґазди́, пас худо́су, тай раз напа́у го дощ, ду́жи гриміло і бли́скало, а він приклькни́к і Бо́гу сї моли́у: Бо́жи, ка́же, подару́й ми су худо́бу, бо як Пан Біг пищі́ски ми даст, тай мене́ ґазда́ убє́, бо ска́же менї ґазда́: Чому́ж ти не гнау́ до до́му, як сї ду́же зачина́ло хма́рити? Як сей рік ві́служу, то я усї́ гро́ші дам, аби́ дзвін хто ві́льльиу́, аби́ буу́ помі́чни́й до хма́ри. — І своє́ сло́во той на́ймит не скасуьа́у... І той дзвін йи помі́чни́й до хма́ри, а́ле як хто уто́пит сї, а́бо пові́сит сї, то у́ той дзвін не беру́т, не рушьи́ют. Той дзвін назива́є сї Юрко́.

Зап. в вересни, 1910, від С. Барановської з Підвербець, пов. Городенка, І. Волошинський.

1073. Градобур.

Що то є планета? Планета пускає град або дощ. То є такий чоловік — він сидит в селї, то ворожбит.

Зап. у Подусїльнї, Перемишлян. пов. М. Капій.

1074. Хмарник пізнає по звіздах.

Я одно́го ра́зу ішо́ў до Зло́того Пото́ка і при тім інтере́сї то буў ве́чір і я хтїў ночува́ти у ко́ршмі ко́ло перево́зу. Отжеж чолові́к із жінкоў там бу́ли і проси́ли мене́ на гору́ до села́ Кості́льник. І віта́к іде́м до гори́, а буў то ве́чер я́сний, погі́дний — віта́к він зачьи́ў по звіздах дивити сї і минї оповіда́ти, що зна́є, де коли́ ма́є бу́ти така́ ту́ча. І каза́ў, же зна́є відверта́ти, я́кби хтос йиму́ до́бре заплати́ў. Да́льше нїчо́ не зна́ю, бом ра́но пішо́ў, а йиго́ лиши́ў спи́йчого.

Зап. в липни, 1910 р., від Юзя Ящука із Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1075. Хмарники природжені і вчені.

То йи такі́ природже́нї хма́рники, що він до то́го зна́є. Так са́мо як опи́рь йи до молока́. Наколи́ хма́ра надійшла́ нечи́ста з гра́дом, так він ї розуміє, яка́ вона́ йи. І він, як не хо́че, жеби́ вона́ зроби́ла шко́ду там, де він йи, то він за́раз лиш руко́ў кине́, пока́же ї доро́гу і спра́вит ї на дру́ге село́. А тако́ж йи такі́ люде, що і без природже́ного потрафит. За́раз як надійде́ нечи́ста хма́ра і за́раз пізнают, жи щос шуми́т ў нї і за́раз віно́сьи на двір сьвяче́ну шу́тку, сїль, о́браз і той ї відве́рне в и́нчий бік, так вона́ забира́є сї да́лї.

Зап. в липни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1076. Незручний градобур.

Тот Петро знає троха проти бурі, але раз шос лихо починаў то, як раз затрібуваў відвертати, то убило гет городнину, а другий раз зачепиў, то урвало му піў даха. Би Бог бороииў!

То би треба ити відвертати без крисанї тай би ити прокіў того, треба зустрічати, а він якос не бізуваў ити тай затрібуваў из порога и так погостиў...

Зап. від Андрія Осташука в Зелениця, Надвірн. пов, 1908 р. А. Онищук.

1077. Фірман — хмарник.

Раз роска́зувала Заґу́рска, що в йидно́го па́на буў фі́рман і уміў хма́ру відверта́ти. Раз пан зібра́ў сї ї́хати ў доро́гу і каза́ў фі́рманови запрьичи́ шти́ри ко́нї до кари́ти. Фі́рман вийшоў тай лиш запрьи́х, ди́вит сї: ду́же страшна́ хма́ра надійшла́. Він лиши́ў запрьи́женї ко́нї з дру́гим

фо́рналем, котрий під його руко́ў буў. Сам взьнў три одно́літці-пру́ти тай пішо́ў на грани́цу, аби́ хма́ру ни допусти́ти на по́ле с то́го села́, і ду́жи сї забáвиў. Як він прийшо́ў, зачьи́ў пан свари́ти його́, чого́ він сї так забáвиў, як маў уже́ відїжджьи́ти, а він вітповíў пáнови, що ходи́ў хмáру відвертáти. І пан його́ уже́ дáлї не свариў, лиш казáў, щоби́ му він оде́н лан вíбиў пшини́цї так, аби́ лю́дим нїц ни пошко́диў. І той день, шо му пан казáў вíбити, шоби́ він наверну́ў град на його́ лан, ду́жи буў погíдний, а пшени́цьи за пáру днїў мáла бу́ти у́же гото́ва до збо́ру. Вже пе́ред полу́днем кáже пан фíрманови: „А ви́диш, Михáсю, вже ни дотри́маєш сло́ва, бо ни́нька крáсна пого́да“. — А він вітповíў пáнови: „Най сї пан ни ди́зйи, що крáсна пого́да, за пйить годи́н мо́жут ви́дїти рíлю́ с сво́ї пшени́цї“. — І потíм со́нци зверну́ло с полу́дньи, підійшлá малéнька хмáрка і зачьи́ла роби́ти сї більшо́ў і ду́жи стрáшно шумíти, а фíрман лиш пішо́ў і обійшо́ў той лан доко́ла. Як у́сипаў град на той лан, то так збило, що за пйить го́дин пан вíїхаў с тим сами́м фíрманом на той лан, то уже́ бу́ла пшени́цьи помíшьина з землéў, шо не бу́ло ви́тко, чи то глéўки, ци пшини́цьи, а у́ ро́сплугах то так бу́ло ожелéди, як гу́сїчі я́йцї. І вже пан як подиви́ў сї, то бíлше вже нїко́ли йиму́ ни казáў, як він ішо́ў хмáру відвертáти, бо сусї́дним нивáм нїц ни шко́дило áнї раз, лиш ду́жи малéнький до́щик пороси́ў по них.

Зап. в жовтни, 1910, від Н. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1078. Град у дуброві.

Буў у нас ксьондз, помер 67-го року, а у єго теські буў якис ґідо за наймита и знаў відвертати бурю. Але раз изїхали сї попи до того ксьондза на празник тай як зговорили сї, прийшли на того ґіда, нїби на того граґіўника. Але ксьондзи тото слухают, тай не вірут, аби хтос міг божі силї росказувати; то, кажут, ни можи бути... Але кажи один ксьондз: Є у мени дуброва; я даю сто банок — оди, кажи, кладу — най він, кажи, наверни на ту дуброву бурю.

Кличут они того ґіда и далї из него смішкувати так, шо го розсердили и він їх хокіў пріўчити.

Узєў ґідо тай як навернуў бурю на ту дуброву и там вісипаў шо до дзерна; шос кілька годин шуміло туди и гет утрощило, шо лиш шо майгрубше, то остало, а решта пішла гет; тиждень вітак крупи стояли у дуброві.

Зап. від Петра Онуфрака в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

1079. Хмарник у Семаківцях.

Буў такий йиде́н чоловíк у́ Симакíўцех, що умíў відвертáти хмáри — ту́чу у́ласти́во. Йидно́го разу́ захмáрило сї, а у́ ко́ршмі пи́ло кілька-

на́йціть ґа́здіў і на той час буў той, шо відвиртаў хма́ри. Як зробиў сї шум у хма́рі, на той час прийшо́ў низнайо́мий чоловік до ко́ршми і про́сит то́го, шо ўміў відвирта́ти хма́ри, щоби́ позво́лиў йиму́ перегна́ти сво́ю череду́ чи́рис сило́. І той казаў, щоби́ перепрова́диў, бо ви́діў, що він сильні́щий від не́го. А віт сидїў пя́ний за столо́м у ко́ршмі і ка́жи: Що ти тако́го звольи́йиш сї, я пре́цї урьи́дник у сила́, ти мине́ му́сиш бо́рши еї звольи́ти, а я тобі запиричьи́ю, ни сьмі́йиш гна́ти че́рез село́. — І той низнайо́мий ві́йшоў с ко́ршми і ни зна́ти, де сї дїў. То ў той чьис, як пішла́ ту́чьи, то ішло́ сило́м само́ў доро́гоў і фо́сами, а на ві́тїў ґрунт як пішло́, то ни зна́ти, шо там бу́ла за росли́на, перемішьи́ло з зимле́ў за то, що борони́ў прова́дити. Потім віт ска́ржиў сї то́му ґа́здї, а він ка́жи йиму́: „Як ни зна́йиш бро́ду, ни лїз ў во́ду“.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1080. Град нищить війтове поле.

Єдної неділї повіходили люде-с церкви. Як то в хлопів встано́ва, коршму не вминути. А ту дивют сї, а ту стало таке як стїна, така хмара чорна. Тай богачі напивают сї, а бідний пішов до коршми тай си сїв з боку, звичайно, бідний. А ту входит чоловік, тай нікому нічо́ не каже, лиш до того бідного. Тай каже: Бій сї Бога, пусти мє через вашу ца́рину! — Тот каже: Не пущу! — Іди си, каже, лїсом! — А тут другі лиш сї дивєт, чому він єго не хоче через поле пустити. Але той просит тай просит. А той нї і нї. А далї віт обзиває сї: Та пусти чоловіка! Чому не пустиш? — Бо не хочу! — Коли я кажу, аби йшов! — Ну, каже до віта, хочете, аби він ішов через царину? — Хочу, каже, най йде! — Коли віт хоче, абис йшов, то йди віговим польом! За межу абис кроку не зробив!

Як пішов віговим польом, то му сї не лишило на єден обід. Так то му сї стало. То є такий несподїваний бідний, як він каже, що щось знає, а другий сї сьміє з нього.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1081. Хмарник у Голоскові.

Мині́ єде́н з Голо́скова росповіда́ў, що ў Голо́скові таки́й чоловік буў, що він відверта́ў хма́ри. І вони́ сї з не́го насьміва́ли. Він собі носи́ў такі́ три одно́лїтцї у па́зусї раз на за́ўше, і наколи́ сї лиш похма́рит, то він собі йде на грани́цу і говори́ў, що він там уже́ знаў. І потім так у недї́лю посходи́ли сї до ко́ршми, а він собі сїў та́кже ў ку́тику — доко́ла стола́ и́нчі ґа́зди посіда́ли, а він собі сїў з бо́ку. Аж ту нара́з сї похма́рило, а шля́хтич прихо́дит на две́рі, віттворьи́є две́рі до ко́ршми.

Тай шляхтич питає, котрий віт, аби йиму позволиў стадо перегнати через село. А той бідний чоловік, що сидіў у кутику, він знаў від хмари, тай каже: „Я не позвольйю". — А віт каже: „Коли я позвольйю". — І вони сї на тім перечили. Віт казаў, що позвольйє, а він казаў, що не позвольйє. Аж дійшло до того, що віт йиго ударйў у писок. Каже: „То я позвольйю". — А вітак, як го ударйў у писок, а той стоїт на дверех тай каже: „Кажіт борше, я не маю коли чекати". — А той бідний чоловік каже: „Но, як ти му позвольйєш, віте, то гони, абис знаў, як гнати". — Так йиму повіў, що: „Як ни будеш по праўдї гнати, то тї за сто миль удогоню". — Отжеж вітови таки зараз у тї хвили у городї перебило гет усьо, що було, а сусїди, що межували, то їм шкоди не було. І на поли на йиго кавалку так само збило, а тим, що межували, то нїц не пошкодило. — Другого дньи заклйкаў го до канциляриї і перепросиў. І скликаў раднї і ухвалили йиму пасовиско, хтїли йиму дати по ґарцеви збіжьи, але він сї не приймиў — лиш дали йиму пасовиско, аби си пас, де сам хтїў і шьирварок му дарували і варту. Віт того чьису уже у нас нїгли нїколи уже не пошкодило. А уже буде тому двацїть лїт, як я се чуў.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1082. Піп — хмарник.

Як небіщик ксьондз Стрийский у Топоріўцех умер, дуже вітер буў і тучьи — бурьи, бо вони знали відвертати тучу. А я питаю сї: Як ви можете тото, люди, знати? — А вони кажут, що одного разу, як ішоў град, то вібиў усьо, лиш їх поле облишиў. А то було, що вони не послухали на якус толоку, тай він казаў: Чикайте, чикайте, нибожьита, будите ви мати! Тай їм град вібиў.

Зап. в липни, 1910, від Ан. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1083. Польський ксьондз відвертає хмару.

Та от такі ксьонц оцей Міхайлецкий, то такі годен відвертати хмару. Як, не можу знати, але виджу, що махає руками і промовййи. Як рас надійшла силне страшна хмара, то перед жнивами і вона дуже була з буреў, і він як ї справиў на лїси, то такий дощ упарйў, аж дерево, хотьйнь с пньйми і с такими пньйми, що уже мают по двіста, по триста рік, як тим деревом тота бурьи зачьйла носити, то аж сї було порозгойдувало, бо воно не мало жадного стриму, бо земльи була розмокла.

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колоценного з Бівки, пов. Городенка, І. Волошинський.

1084. Два хмарники.

Якім їхаў до Боснї, тай росказуваў минї Гуцул з гір, що було два хмарники. Йиден другому хтїў нагнати хмару і казаў дзвонити у дзвони

на ту хмáру. Хмáра пішлá на тóго обісьи́ хмáрника-дрýгого. Він зачьи́ў назáд ї завертáти, а той вíтги кричи́т: „На шо завертáєт хмáру?“ — Віттги той вітповідáє: „Бо мині́ сї так хóче“. — Той вíтги як назáд ї ще раз завернýў, тóму хмарникóви на йигó горóд, спáла йимý цїлá хмáра — град на обійстьи́. Йиднакóво він відвернýў, що всьо пішлó ў ріў — так на пийть мéтріў висóкости.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1085. Град не бє всюди.

Як то давних літ припадали голоди на людий, бо то ни було так, як типер вроджаю: то бараболї, то кокорузи, то риш — і колєїв, аби завезли Бог знає вітки хлїба, али люди з голоду млїли. Як набрав тато гроші в мішок, вобносив всюда гроші, хтїв купити хлїба. А дїти тїшили сє, шо тато хлїба принеси, а тато приніс гроші назат, кинув гроші під лавку; тей плакали дїти: хлїба! і тато плакав.

Али єден богач був на цїле сило. Він мав хлїба багато. Як припав в тім силї голот, ішли біднї до него тей він давав каждому по кубайчикови муки. І єго назвали Кубайом. Він такий був дужи сумлїнний. То як був коли грат, то люди навит чули, шо в горі шось кричило: Ни пусти, ни пусти на Кубайову ниву! То всюда грат повибивав, а на єго полю збіжи анї ни рухани було градом.

Зап. від мами в Будзанові, Теребовельського пов., 1904, О. Деревянка.

1086. Чорти і грішники носять град міхами.

Так буў одийин раз, шьо дьи́дя вози́ў дарáби з одни́м чьоловíком вели́ким-вели́ким. Вози́ў з ним дóўгий чьис тай трáфило си бýло раз, шьо їх вахóпиў буў дождь-тýчя, тай ўни вже звéзли дарáбу ту тай перелáлі тай собí у міcтї попоїли тай у дорóгу пішли́ собí, а то зачьи́ла йті тýчя. А чьоловíк зачьи́ў казáті: „Иди́м бóрзо, бо зáраз будé йтии град“. — Тай град си зближи́ў, а чьоловíк кáже: „Коби́ тйи знаў, шьо йи ў тім грáдови, шьо йигó нóсит?“ — А дьи́дї кáже: „Шьо?“ — А він кáже: „Хóчешь ви́дїті, шьо? Я тобí покáжу“. — Тай кáже: „Клади́ мені́ лі́ву нóгу свою́ на мою́ нóгу, тай мешь шьос ви́ґіті!“ — Тай показáў му закамéнники тай лю́де ті грíшнї, шьо нóсьи мішки. Тай вздріў дє́дя ти закамúнники тай лю́де, шьо нóсьи, — цїлé нищьи́стьи, шьо там си рóбит... „Тай це“ — кáже вин — „за недíлї, за свийта, за зелéнї четвергú по Вели́цїдни, по сьвийті недíли, шо ўни рóбйи все, шо вни перýг, шо кóсьи та сапáют, то за тотó гради́ бют — нечи́сті дýхи. Тай вже си скінчьи́ло.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика з Ростія, пов. Вижниця.

XVII. Інклюзники.

1087. Як робить ся інклюз.

То так ка́жут, що той, що сї тим займа́є, то кида́є до то́го до гро́ший галуну́ і віта́к тоти́ гро́ші, як кому́с тра мінити, хо́тьби на́віть сто ри́нцких, то ти гро́ші наза́д сї до не́го верта́ют.

Зап. в цвітни, 1911, від Панька Семовоника із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1088. Які гроші тягне інклюз.

То йи такі́ и́нклюзи... Якже йи и́нклюз пйить ґре́йцаріў, то як ўже́ він пу́стит то́го и́нклюза ме́жи гро́ші, то як де йи ме́жи грі́шми по пйить ґре́йцаріў гро́ші, то так той и́нклюз усї́ тоти́ пйитаки́ поки́гне. А шустки він не озьме́, бо він не нале́жит (лиш до това́ришіў сьо́їх, зам. Ів. Воробця). Бо то и́нклюз та́ки не йи чи́стий, бо як би буў чи́стий, то би не кигло́.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1089. Як дістати інклюза.

Сут тоти анклюзи на сьвіті. То нечисті гроші, бодай моци не мав, то дявола. Той, що хоче дістати анклюза, то мусит їхати до Львова до тих, що вни там гендлюют. І там Сус Христос є на кре́жу і злий дух. Каже йому, як хоче пристати: Цюлюй злого духа, а на Суса плюнь і коли́ його! — І так не дістане ще. Але там сут ще змиї. Межи ти змиї мусит іти і брати в руку і за пазуху і тоди плює на Суса Христа, а злого духа цюлює. Тоди вже і сам став злим духом. Свою душу продав.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липнї, 1906 р., від Бабяка В. Левинський.

1090. Як Жидівка надавала інклюзи.

Йшли штири ґазди на ярмарок. Ай, каже, прийшли вже там недалеко. Тай зайшли собі на кантину богачї. Напивают сї, їдєт, пют. А не-

біщик Чорний Іван (Ци зналисте хто? Оден з оповідачів: Та чому не знав!) та був бідний чоловік. Мало грошей мав. Тай гадає си: нічого не купю. А Жидівка приходит тай каже: Чому не йдете до кумпанії? — Каже: Не йду, бо мало гроші маю! — А ви хочете, бисте гроші мали? — Ой йой, каже, та чому би ні. Та хто-ж не хотів би мати гроші. — Дайте мені два ринцки на завтра, будете мати гроші як полови! — Ну, каже, два ринцки дам, але як ўвиджу, за що, як буду гроші мати. — Ну, ну, най буде! Ну, каже, легайте ви собі на бік. Як вас закличу, абисте йшли.

Ту, каже, вже так недалеко дванаціта година.

Жидівка кличе: Ци вже спите? — Я, каже, не спю! — Ну, ходіт, тепер зо мнов!

Я, каже, схопив сї, тай йду, аш єм втішний — буду́ гроші мати. Ну, каже, йдемо, вітворила двері, ввійшли до єдної там хатини. Там, каже, сьвітит сї. А там є син божий роспетий і злий дух.

Ну тепер, каже Жидівка, щоби на сина божого плювати, а того поцілувати. А я, каже, як мені тото сказала, як не піду... анї обзирав єм сї. І грошей тих не хочу і нічо не хочу.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липнї 1906 р. від Митра Кушнїра В. Левинський.

1091. Як пізнати і зловити інклюза.

Приповіда́ли старі́, же інклюз ме́жи и́нчими грі́шми кру́тит сї, о́тжеж як зоба́чиў, то аби́ за́рав плю́нуў на не́го і уда́риў дру́гоў руко́ў, то йиго́ ўже́ не пу́стит.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1092. Інклюз зроблений нешкідливим.

Оде́н ґазда́ маў і́нклюз і даў мині́ ми́жи мо́ї гро́ші, жеби́ він узьи́ў від ме́не до сво́го ґазди́; а́леж я знаў, шо му зроби́ти. Узьи́вім ў фусти́нку, завйиза́ў в три ґу́дзи і покла́ў з лі́вого бо́ку у римі́нь. Той ґазда́ сподї́йи сї, же і́нклюз принесе́ му гро́ші, а він ўже у ме́не привйи́заний. Прихо́дит сам ґазда́, не мо́же го ина́кше відобра́ти і ка́же: „Зміньи́йти пи́йтку“. — А я забу́ў, шо там і́нклюз буў, тай му наза́д йиго́ верну́ў. А він мині́ за то поґи́куваў, щом му відда́ў йиго́ и́нклюз.

Зап. в жовтни, 1910, від Николи Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1093. Інклюз із хрестиком.

Ві́нклюз маў хре́стик дзеле́ний і за не́го мо́жна бу́ло бра́ти до́ста кітю́ну́ і горі́ўкі. А йидно́го ра́зу ішо́вім у доро́гу ї поверну́вім до ко́ршми за тїтюно́м і да́вім Жи́дови той ві́нклюз. Жид ки́нуў йиго́ в майму-

ро́зний скі́ў і ві́нклюз зачьи́ў в столі́ скака́ти до гори́; а Жид як то уздрі́ў і узьи́ў йиго́ у ру́ки і не пусти́ў йиго́.

Зап. в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1094. Інклюз в Олі́єві.

Я чу́ла, що ў Олі́єві йи таки́й чолові́к, що як піде́ до ко́ршми, то пйи ці́лу ніч тай плати́т, а за́кіў дійде́ до до́му, то гро́ші ўже́ ко́ло не́го.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1095. Як чоловік знайшов інклюза.

Раз небіщик Парило Микета (ци кемити го?) найшов був в Стрию на сьмітю півсороковец, як то давно було. Тай, каже, ни мав ґрейцаре, лиш то, щом знайшов. Так єм сї втїшив: Ей, каже, купю си хлїба, бом голоден. — Купив-єм си хлїба та ззїв-єм всїй. Гадаю си: Вже знов ґрейцаре не маю. Я, каже, до пазухи, а він у пазусї є. Ая́, каже, то носивем два роки його. Бувало, каже, вержу. Дивю сї — він в мене. Аже взєв їм сї радити людей, що с тим робити, бо я го не хотїв. А мене, каже, так порадили: Віднеси там, дес го знайшов тай кобис знав, як лежєв, котрим до землї, а котрим на верха, то не прийде. — І я так зробив. І як єм положив, тогди́ єм го видїв. Вже не приходив більше.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1096. Рада, щоби інклюз не потяг гроші.

Минї́ тра́фило сї — прода́ўєм пшеви́цу. Але тут менї́ Жид дає́ сами́ми шуства́ми і він минї́ раз дає́ і віта́к відбира́є, ка́же: „Ану́ чека́йте, я ще раз пораху́ю“. — Відда́ў він минї́ тоти́ гро́ші, обрахо́вую, йи дисьи́тка. Я за яки́йс чьис обрахо́вую, бра́кує оде́н ри́нцкий. А я тогди́ за́раз зібра́ўєм у жме́ню і понї́сім до кушнї́рьи, бом ви́нен буў, — аби́ и́нклюз ўсї́ не покигну́ў.

Зап. в липни, 1910, від Павла Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1097. Інклюз притягає гроші.

З Копачинец казаў чоловік — міньаў пйитку в Коропци. І Жид видїв і каже: Зміньа́йти менї ринський. — І той зміньи́ў. І потім чось му треба і подивиў сьи, а ту нема ніц, бо той вже притьигнуў.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

1098. Інклюз тягне гроші з ременя.

Я так маў са́мо ў Городе́нції. Маў я два мі́хи віўса́ тай я прода́ў, не зна́ю, ци за три ри́нцкі, а віта́к той Жид ка́же: Я ни ма́ю гро́ший,

я йду́ до поворозника́ на мі́сто. Я там возму́ тай вам дам. — І я схова́ў ті гро́ші ў реми́нь, як він мині́ даў на місті. І так ўже́ пе́ред ве́чером ї́хати до до́му, та́їм хоті́ў ўзи́ти собі́ сьві́гла тай со́ли. Я до гро́ший, нема. А то Жид ходи́ў за мноў по місті цілий чьис, а він маў і́нклюза, тай він му гро́ші прики́г.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1099. Намість гроший — два дурні гроші.

Дру́га жінка мині́ да́ла вівса́ на фіру і сама́ бу́ла тай ми той ове́с прода́ли за вісімна́цїть шу́сток. Гро́ші завйиза́ла ў фу́стку; прийшли́м від фірі, вона́ розвйи́зуйи — гро́ший нима́ — кі́лько яки́хос два стари́х гро́ші. Той Жид буў зна́ний лю́дем, шо він даваў і́нклюзи.

Зап. в грудни, 1911, від Леся Шеремети із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1100. Як гроші зникли.

Раз єм ще продав чверть вівса за шість шусток. Та заплатив менї. Тай я гроші сховав. Я ходжу то сюди, то туди. Щось єм купив. Платити? — нема нич. Тай пропало. На ка́мін голов!

Зап. в Уличнім, Дрогоб. пов., в липни, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1101. Гроші утїкають.

А знов менї сє таке трафє́ло. Зїправди! Мав я троха масла. Тай хотїв єм конче пєть шусток, як нинї кажут, кору́ну. Не хотїв нїхто дати. Аш приходит Жидівка. Щом зацїнив, дала. Ай не годила сї. В Стриє́ то було. Кажу небіщикови братови: Возьми гроші, кажу, аби тї не ошукала. — Тай вона відрахувала самі, як то давно було по штири ґрейцарі, ти грубі. Тай вна відийшла — а то грошей що раз менше і менше. А далї брат каже: Йа-йай, нема грошей! Я сї дивю, аш у руцї лише штири ґрейцарі. Я за нев. Недалеко відийшла. Щем ї видїв. Тай єм побіг зараз. Йімив єм її. — Та що ти менї, мовю, дала? — А вна каже: Нати вам ваше масло. Тай віддала і гроші не хотїла.

То кажу, що минї сї трафє́ло.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. пов., в липнї, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1102. Інклюз утїкає з кулака.

Ту інклюз в Бучи́чи йи. Прийди Жид за фасолиў, даст тілько й тілько. Тай возме в руки, тримає кісно, розвйизує — нема. Минї самі сьи так трафльило.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Ганни Провальнюк М. Капій.

1103. Інклюз утїкає з ременя.

Ма́ўйим мо́жи 16 лїт і даў мині́ Жид и́нклюза, а віта́к я поі́хаў до Чирнилиці і дава́ўйим знако́мому Житко́ви і він мині́ сказа́ў, шо то йи. І так пора́диў мине́ і я ўзьйу і схова́ў у ремінь у глухи́й коне́ц, а́лим го припік свічкоў і носи́ўйим го піўрік. А ў піўрік ма́ўйим вісімдисьи́ть шти́ри гіля́ри і ўкраў ў ме́не і сам утї́к. Заўи́йзаний буў у платку́ у ґудз і ґудз як стоя́ў, так стоі́т, а він утї́к з грішми. Буў він цїлко́м так, як ґре́йцар, лиш тіґько чирвоня́вий, поді́бний до міди.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1104. Інклюз у лейбику.

Я маў інклюс. Як ходи́ў-ім за пачками, то ми видаў пйить крейцаріў. І як положивйим сьи спати, то він пішо́ў в лейбик.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Софрона Хартуняка М. Капій.

1105. Старший інклюз.

Казав небіщик швец, що мав инклюз. Каже, найшов єм го. Гандлював єм два роки ним. Що, каже, змінєю, є в мене. Що купю, є в мене. Каже, тай є, тай є. Вержу віт себе, та́ки є, каже, бо він сіль варив. Прийдут фінанци, заплачу́, він у мене є. Тай потому прийдут знов. Тай, каже, нема щістє с твоїми грішми. Ми загубили, каже. А вни не знают, що прийшли до мене. Аж пішов єм, каже, куповати шкєру на чоботи, бо він буў швец. Тай, каже, як єм там дав, тай пропало на камін голову. Він мав старший анклюз.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1106. Чоловік кидає інклюза батогом.

То я чуў від мо́го дьи́дї: Як ї́хали від тїтюну́, що вози́ли до маґази́ну, такий тра́фиў їм сї і́нклюз, що вони́ змінювали гро́ші і віта́к приїхали до дру́гого Жи́да-коршмарі́ і пи́ли, і пи́ла їх цїла́ кумпа́нїя, і о́змут... як ки́нули то́му Жи́дови-коршмаре́ви і як віїхали, — а він наза́д у моше́нцї стоі́т. — Віта́к вони́ ідут зноў і зноў пют і він зноў йи у моше́нцї. Тепе́р озму́т його́ — уже́ не мо́жут його сї позбу́ти — озму́т на батіг і кида́ют так, як хло́пцї камінцьи́ми, і зноў він у моше́нцї, стоі́т... Приїжджьи́ют до тре́того Жи́да, пют і зноў сї сьмію́т, а Жид зміркува́ў, узьи́ў, тай прибиў на скіну́ цьвико́м.

Зап. в вересни, 1910, від Андрія Богоноса з Колїнок, пов. Городенка Ів. Волошинський.

1107. Інклюз котить ся дорогою в Далешеві.

Оде́н хло́пец ішо́ў доро́гоў, — від хре́ста до полу́дньи кітиў сї ґре́йцар че́рез доро́гу, а він його́ ўздріў і підойми́ў і поплюва́ў його́ і схо-

ва́ў йиго́ до реме́ню. Прийшо́ў до до́му, пішо́ў на трафі́ку, узьи́ў собі дзиґа́ріў за той ґре́йцар. Дзиґа́ри скури́ў, ў вечер льиг спа́ти, ра́но ўстаў — до реме́ню подиви́ў сї, а ў реме́ни йи стотри́цїть гіля́ріў — пі́ўсима шу́стки. Прийшо́ў, зноў за той ґре́йцар узьи́ў дзиґа́ріў. Дру́гий день ўстаў — прині́с йиму́ зноў той ґре́йцар мо́же там со́рок ґре́йцаріў. Зноў йиде́н раз узьи́ў за не́го дзиґа́ріў, як не ста́ло тих гро́ший, то зноў йиму́ прики́г дві коро́ни, сами́х ґрейца́рів. Доси́ть то́го, що за йиде́н мі́сїць він ві́браў пі́ўдиўйита срі́бного. Аж Во́лько йиго́ у Колї́нка́х узьи́ў у ру́ки і прибиў йиго́ до стола́ цьви́ком. Він вігльида́ў чи́сто сьві́тлий — той и́нклюз.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1108. Перстень — інклюзом.

Як щем буў при во́ську, тай єде́н Жидо́к ходи́ў по мі́стї і носи́ў перстене́ц, тай ка́жи: „Купі́г собі́, па́нї во́як, перстене́ц". — Отжеж він ка́же: „Я не ма́ю дрі́бних гро́ший". — То де́сїть ґре́йцаріў він хтіў за той перстене́ц. І зміньи́ў де́сїть ри́нских на той перстене́ц. Отжеж потї́м як узьи́ў і му дисьи́тку змінии́ў і поста́виў у пуля́рис до гро́ший той перстене́ц. І потї́м обернýў сї, тай шос ще хтіў купи́ти — тїтюну́ хтіў купити — ростворьи́є пуля́рис: нї пе́рстеньи, нї гро́ший. Пото́му пішо́ў до полї́циї і за тим Житьо́м ходи́ли і шука́ли, тай Жидо́к зни́кнуў поме́жи доми́, тай пропа́ло.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1109. Двайцять крейцарів інклюзом.

А єди́н жо́ўньир та́кже у Ві́дни маў. Отжеж та́кже ішо́ў до канти́ни, бере́ собі та́кже ві́пити, зьї́сти, о́жеж він так в ра́зу ўсе́ дає́ по два́цїть ґре́йцаріў: що той ки́не до шуфля́ди, то він за тих два́цїть ґре́йцаріў бере́; тай пізнї́ще той кантиньи́р подиви́ў сї до шуфля́ди; він сї на́дїяў, же йи бі́льше, а то і тих два́цїть ґре́йцаріў не бу́ло. Пото́му він злапа́ў йиго́ на сїм. І віта́к відобра́ли то́го і́нклюза і він буў ка́раний за то, як сї довіда́ли, що то за оде́н. Пішо́ў до капі́тана, капі́тан написа́ў до реґіме́нту і буў ка́раний. Йиму́ сї ўдава́ло до́ўший чьис; але як йи гурт, то не міг го тра́фити, аж так го дійшо́ў. — Ско́ро го діста́нут, то порубá́ют, аби да́льше не йшо́ў. Мині́ сї здає́, жи то му́сїли бу́ти від зло́го ду́ха нисамови́тї тоти гро́ші.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1110. Чоловік віддає гроші притягнені інклюзом.

Єде́н чолові́к таки́й буў, тай маў і́нклюза; тай пішо́ў він купува́ти воли́ до йидно́го чолові́ка, тай даў йиму́ шос три со́тки тих гро́ший, тай

як замішьи́ў то́го и́нклюза так, які́ гро́ші бу́ли, як той інклюз, так той и́нклюз усї гро́ші за собо́ў потьи́г до то́го чоловіка. Жінка одво́го ра́зу подиви́ла сї до гро́ший — гро́ший нема. Вна тогди́ да́лї, як зачьи́ла то́го чоловіка кли́сти... Той чоловік, як ўчу́ў, шо вона́ го так ти́шко клене́, тай на́зад ї гро́ші відла́ў без інклюза, жеби́ ў неї більше не браў.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1111. Інклюз тягне гроші з замкненого стола.

Оде́н ґазда́ прода́ў воли́, тай схова́ў до стола́ гро́ші. Польяга́ли спа́ти, чу́ют, у ночи́ яка́с брінькотїва. Жінка засьвіти́ла, каза́ла, що зло́дїй мо́жи йи ў ха́тї, та бере́ гро́ші, ди́вит сї, скіў замкне́ний, а гро́ші ўже сї по зимли́ кітьи до поро́га, гет пороссипа́ли сї. Вона́ збира́ти хотїла рука́ми, а вони́ сї не дава́ли, аж віна́к жінка віником заверну́ла яко́с. Вони́ тому́ так ішли́, бо ме́жи ни́ми буў інклюз, а він так ки́гне, гий ма́ґнес. Йи такі́ лю́ди, що пізнаю́т інклюзи. А найлі́пше пізнаю́т ў ка́сах, де йи мармуро́ві сто́лики, бо як го ки́не, то він сї на сто́лику кру́тит, тай тогди́ го пробива́ют цьви́ком, аби́ не поки́г гро́ші с ка́си. А хлоп ще й о́ўшім трима́є, аби́ му прики́г гро́ші, а лиш то́му прикига́є, що зна́є до не́го.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

XVIII. Закопані скарби.

1112. Як горять гроші.

Гро́ші ра́но єк горьи́, то біло, так шьирі́чко; а у̌ вечьи́ріх єк горьи́, то у̌же голу́бо.

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Гарасима Джюрєка з Ростік, пов. Вижниця.

1113. Як горять гроші і коли?

Гро́ші як горьи́, то горьи́ по́ломінеу̌ синя́воу̌ і ва́вжди на вели́кє сьви́то. І вимльи́ йи перегоре́на так, аж жовкіє сї, я́кби гли́на. На на́шім ґру́нтї горі́ли. Тогди́, ка́жут, аби́ скида́у̌ череви́ки, то вони́ буду́т так, як череви́ки під землє́у̌; а я́кби капелю́х ски́нуу̌, то так у хло́па тра копа́ти за ни́ми. Тай як гро́ші чи́скі, то мож їх узьи́ти, а як нечи́скі, то не мож — то ка́жут, що закля́кі гро́ші. Страху́ нема ніякого, лиш ще охо́та дї-ста́ти, хіба́ я́кби бли́ско ха́ти, то би буу̌ страх, аби́ не запали́ла сї, а́бо я́кби пізної но́чи, то би страх, що так ні́би лихе́ пока́зуйи.

Зап. в цвітни, 1911, від П. Семовоника із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1114. Коли горять гроші?

Я не ви́діу̌, а́ле ка́жут, що на Йва́на гро́ші горьи́. Якби хто таки́й щісли́вий буу̌, щоби́ сї до них дї́стау̌, то би їх найшо́у̌. Якби він буу̌ щі-сли́вий, то би му гро́ші ві́кігнуло на ве́рхі, або́ такі́ прине́сло аж до ха́ти.

Зап. в вересни, 1910, від Ів. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, І. Волошинський.

1115. Скарб жадає жертви.

Як дес гроші горе — то би посипати мукоу̌ пшеничноу̌ там на кім місци, то на ті муцї даст слїд, якої голови хоче: Як буди песїй (слїд), то пса би зарізати на тім місци и там покласти голоу̌ тай аж за тим брати гроші; а буди котєчий, чи овечий, чи який, то би тото зарізати и класти голоу̌ — инак ни даст сї узєти.

То чирез то и ви ни маєте чого банувати, шо ни можите найти...

Зап. від Петра Остапюка Старого, в Зеленици, Надвірн. пов. А. Онищук.

1116. Могильні скарби.

Один так хлопиць із людьми пас коний у лїсу під Івана. От він схватив ся сирид ночі завиртать коний, а був він у чирячках, і як біг, то мабуть тай зачипив його[1]) саме як росцвів ся, а він попав йому під пяту та там і притоптав ся. От наш хлопиць то ни знав нїчого, а то став знать. Сїли обідать, а він і каже батькові: „Ходїть ми, тато, вечиром у ту-то могилу; там золота бочонок відир в десять закопаний“. — А батько і каже: „По чом ти знаїш?“ — „Та я там бачив, що лижить“. — „Ну так ходїм!“ — От вони дождали вечира і пішли до тиї могили. Він ни довго покопав ся і витяг. Потом як викопали цю, тодї повів до другої могили. Викопали ще казанок та тодї ще указав і на третю могилу, що там човин золота. Коли воно де ни взяла ся карета, підбіга до того хлопця і спрашує: „Продай башмачки!“ — „Нє, ни продажні; мінї самому нужно їх. Мінї гроший ни треба: я тепер розжив ся. — А хлопиць той ни знав, чириз що він зна, де шкарби закопані. От пан і каже йому: „Ну, давай, проміняїм ся на чоботи!“ — Вийма з брички чоботи і показує хлопциві. Хлопиць аж затрусив ся з радости, що такі браві чоботи та міня на чиривики. От він узяв і проміняв ся: панові оддав чиривики, а сам надїв чоботи і іде до батька, а пан той поїхав і хто ’на де й дїв ся. От батько його кличе: „Ходїм же ще, синок, до тиї могили, що ти опе нидавно казав!“ — А хлопиць каже: „До якої? я ни знаю!“ — „Нидавно казав, а тепер ни знаїш?“ — „Та я забув, де вона єсть“. — І після того нїгде більше ни найшли. А воно бач, поки той цвіток при хлопциві був, поти він і знав, де шкарб лижить. А то бач чортів зависть узяла, що він заграба усї гроші сибі, тай підлїзли лисичкою до його, обманили. Вони то послї і догадались, в чом дїло, то послї ни вирниця. Та після тих грошиий вони жили багато-прибагато, і ни було їм нїякого врида, і типер їх потомок живе багато.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1117. Цвіт папороти.

Де єсть багатющі-прибагатющі Москалї, вони мало сами із себе забагатїє, а більш то’, що ни своїм духом, яким нибудь колдовством заорудує. Один Москаль, глядя на людей, що люди багаті, і сибі захотїлось того. А од людей то прочув, що отакого то цвіту нужно достать, шоб зажить щасливо. От він дождав ся того дня. А він цвіте, кажуть, одну ніч тілко, саме сирид ночі; так як сїрник блисне і нима; цвіте він під Івана Купала. От він пішов уже пізненько, сїв коло дуба і обома руками хватив

---

[1]) Цвіт папороти.

ся за ту траву і сидить, дожида, поки зацвіте. А воно, та трава, называї ця прапорником. Цвіте вона алиш раз у год.

От він сидить і сидить, дождаї ця, а ще довгенько треба було ждать. От він слуха, біжить прямо на його карета. Він ни лякаї ця. Вона гуде до його, попом звирнула мимо його і хто 'на де й ділась. Трохи згодя слуха, біжять до його люди с колякамя і нахваляю ця убить. Він ни тіка, сидить як укопаний. І тікать нільзя: ни зо тікать, а даже ни ворухнуця і нікуда ни оглядаця. От ті люди дойшли уже пошти до його та тоді хто 'на, де й ділись. І так там йому чого тілко й ни було і вовки, і ливи приходили, все лякали, клацали зубами і разні птиці, сови, сичі над головою кричали по своєму і по чоловічому. Но, а він таки висидів потому, шо був Москаль одважний і ни боязкий. І от він як дождав ся цвітка, тоді схватив його і подав ся, шо єсть духу, до дому і ніяк ни оглядав ся. Так воно за ним гналось до самого дому та все пиньки попужувало йому у спину. От він прибіг до дому і цілу ніч ни спав; ни давали йому спать хвостаті; усе то у стіну стукають, то закричить, то як по хаті хто лазе або ходе, то за кровать похита. І так од того цвітка він забогатів здорово, та тілко він і сам ни рад був тому богатству потому, шо биз сна чисто пропав; ни днем, ни ночу ни дають. І с тим він годів читирі після того пожив і умер. Після того він, як вирвав алий цвіток, так ниділь чириз дві зделав ся жовтий, як диня; замучили його хвостаті. Так той цвіток, значить, у пользу ни йде людям, шо нарочиго його вистиригають, шоб зорвать, потому, шо тоді вже той чоловік на віки пропащий; на цюму і на тому світі йому ни буде спокою; він сам тоді сибі нирадий, ни то йому до багатства. Єслі хто вистирига той цвіток, так тоді він зна, де єсть закопані шкарби по всьому світу.

Борисовська вол, Валуй. пов., Вороніж. ґуб.

1118. Що робити, як гроші горять.

Закóпані грóші як сї ўздри́г, щоби́ вони́ горі́ли до полу́дньи, тогди́ помá́цати сї за пни́ту́ áбо за колї́но тай тогди́ йти́ копáти. А як с полу́дньи горьи́, то тогди́ не дóбре добувáти їх — шукáти за ни́ми, бо вони́ підý́т у сї́м мéгріў ў глыб у зéмлю.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1119. Скарб треба перехрестити.

А я рас з нибощиком татуньом шоў. Дивлю сьи, бликнуло рас, другий, третий, от під гаєм. А минї байбардзо. Я їм кажу — а вони: Було йти пирихрйстити! — А я буў малий, ни знаў.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Гриця Кузя М. Капій.

1120. Як можна взяти закопані гроші.

Як хто вйдит, шо горьи́ гро́ші і такий, шо ма́йи шістьи до них, шо мо́же їх дїста́ти, то тра́ба так робйти. Наймйти ксьо́ндза і ксьо́ндзови заплатйти і не годйти сї, що ксьонц схо́че, то єму́ тра́ба да́ти і абй собі опамйита́ў, на котрім са́ме місци і бра́ти с це́ркви проце́сїю і ксьонц абй йшо́ў з Бо́жим тї́лом, бо іна́кшим спо́собом не го́ден дїста́ти, бо то є нечйсте місце.

Зап. в вересни, 1910 р., від Юрка Колопенного з Білки, пов. Городенка, І. Волошинський.

1121. Хто може взяти закопані гроші.

Гро́ші мо́же ўзьи́ті, хто ма́йи шьйстьи тай абй маў това́ришьи; а́ле скоро би той това́риш погада́ў: „Абй минї бі́льше“, — то уже́ не озме́ нї тот, нї тот.

Зап. І. Волошинський, в серпни, 1911 р., від Гарасима Джурека з Ростік, пов. Вижниця

1122. Як чоловік дістав гроші, що горіли.

Чолові́к ві́йшо́ў у ве́чір на двір і ди́вит сї: Якйс во́гник горйт. Прийшо́ў до то́го во́гника і щос так кйнуў тако́го, абй горі́ло. Як тото́ згорі́ло, що він кйнуў, а вітги сї відзива́йи: „Дава́й ще“. — Він хотї́ў щос зноў кйнути, а́ле не бу́ло так по́близко ко́ло не́го нїчо́. Він хотї́ў відійтй щос пошука́ти, абй кйнути там, а его́ щос вітги ни пуска́йи, лиш вітповіда́йи все: „Кида́й ще“. — Він бере́, із се́бе шма́ти рве і кида́є. Як тото́ згорі́ло, тото́ зноў вітповіда́йи: „Кида́й ще“ вітги. Так він рваў по кри́шцї шма́ти і кида́ў ряґуля́рне. Ско́ро знов ни кида́йи, то вітповіда́йи: „Кида́й ще“. — Але бо то він ди́виг сї: вже нема на нїм лиш оде́н руґа́ў, а він уже́ чимраз поме́нче кида́йи — а ту уже́ запіяли кугутй. Як тоти кугутй зачьйли піяти, а с то́го во́гника шос сї вісипало на зе́млю. Він придивййи сї тому́, а то гро́шей ку́пка. Ну і він тотй гро́ші вже віта́к вібра́ў і мо́же він з них шос так кори́стуваў — с тих гро́ший.

Зап. в падолисті, 1910, від Леся Шеремета із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1123. Чупер виратовує чоловіка.

Буў ту йеден чоловік. Так у жнива віз снопи в вечір, али дивит сьи — на перед него стаў вогонь. Догадаў сьи, жи то гроші. Чикай, я богач, ше буду більший. Взьиў чобіт, чоботом пригасив, той спалахкотїў і той — другий, далї стьигнуў сорочку, кидаў снопи. Вже при останку лиш чупра з голови смикнуў. Як кинуў чупер і лиш воли сьи лишили. І як вігоріло, той взьиў камінь, а то каже: Кидай, бо як не кинеш, то сам згориш. І вже но хвилька до дванацїтої. Вітак як кинуў чупром, то

сами гроші вилізли. А відти відзиває сьи: На, забери си! Заїхаў кіньми і забраў.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Яця Кузя М. Капій.

1124. Гроші проти хати.

Йшли люди в ночи грабати. Вони грабали далеко від села. Там горіли, бачу, гроші, никого не било, а так сьа здавало, як би того ґазди хата горіла. То било проти хати. Вони с поля прибігли, юж не било вогньа.

Зап. у Бандрові, Луського пов., від Г. Бідник М. Капій.

1125. Горіючі гроші.

Роска́зують, що даўно́ горіли гро́ші на Ки́рничках (по́ле), а́те їх нїхто́ ни ўзи́ў, бо до́ки добігне, то вони́ сї схова́ют зноў — та́ки тра щісли́вого, аби́ дїста́ти, тай вони́ сі пока́зуют лиш раз на сїм лїт.

Зап. в липни, 1910 р., від Петра Круца з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

1126. Виорані гроші.

Тому ба́чу штири роки — горіли гроші за меже́ў на граници. І пішоў там йеден орати і виораў девйать сорокіўцїў. Відніс до каси і взьаў вісім папіркіў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від В. Грицунди М. Капій.

1127. Ямка на місци скарбу.

Як я ішоў з татом до млина, вішлим аж до Захарія ниви тай йдем вже в рів, рас палахнула така поломінь, другий рас, а третий но спалахкотїло. Тато каже: Біжи! А то досьвіта, то лиш було капілюхом задушити, та льик буў дуже. А на тім місци по ямка.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від М. Климкова М. Капій.

1128. Чорт у видї пса стереже скарбу.

Ви́дїў з одно́го ґруня́[1]) на дру́гім ґруни́ ва́тра шьо горі́ла; а вин прийшо́ў тай згріб гли́ну ту та ди́вит си, а там йи на́криўка; а вин пригорну́ў ту на́криўку, а то карбо́ванції на сторц накла́дені. А вин с то́го зра́дуваў си, тай ди́е дїти, шьо такі́ найшьо́ў гро́ші, а вин ди́зит си, ци не ви́гко де дру́гого чьолови́ка, ци не дди́вит си хто, шьо вин найшо́ў. Подивит си — уздрі́ў пса — чьо́рний — ка́же — шьо таки́й вели́кий, шьо... — зу́би віскіриў такі... А вин тогди́ зо страхо́м наза́д то прикри́ў тай

[1]) Ґрунь — гора.

утїк вѝтти. А дру́гий раз прихо́дит тай де́рево уздрі́ў, а́ле нема фа́сочькі — не мо́же налучі́ті на то мі́сце.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Вижниця.

1129. Білий кінь на місци гроший.

У нас тоги́і чьолові́к уповіда́ў у ха́ті, Багньи́ицкий, шо вѝдіў на сво́їм ґру́нті, як гро́ші горі́ли; то скі́лькі разі́ў вин вѝдіў їх. А вита́к тра́фило си йиму́, шо вин вѝдіў чѝсто бі́лого коня́ на тім самі́м мі́сци; і йиму́ то́го коня́ і до ха́ти привіў і присилѝў єго́ уֹпе́ред ха́ти і сами́й пишо́ў у ха́ту. Почере́з якѝс чьис вин вѝйшоў на двір, а коня́ ні́где́ ні чу́ті, ні вѝтко.

Зап. Ів. Волошинський в вересни, 1911 р., від Івана Томнюка з Ростік, пов. Вижниця.

1130. Гроші викидають феник.

Мині́ говори́ла моя́ ма́ма, каза́ли, шо, як гро́ші горьи́, то ма́ют голу́бу по́ломінь і там знак лѝшут — фе́ник вікида́ют.

Зап. в грудни, 1910 р., від Федора Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1131. Скарб у бзині.

Йедного разу устаў ім, а ту є нище бзинка і йду на саме воведеніє; вийшоў на двір, дивлю сьи, горит Ясь Годиків. Я сьи зібрав, вішоў до хати, кажу: Тату, горит! Приходжу, пічо нема — а то вже в рові. А як рано горять, то з шасьцьом — то но, кажут, на локоть западають сьа. То, кажуть, жи то щасливиб, хто видит.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., М. Капій.

1132. Жінка видить на Великдень горючі гроші.

Рас на сьвийта вилико́днї до́сьвіта йидна́ жі́нка уста́ла ра́но тай збира́є сї до це́ркви; а́ле вона́ дѝвит сї, а то щос піт шо́поў блѝкайи. Але вона́ ка́же: „Іди́ но, чолові́че“, — ка́же, — „бо вого́нь йи піт шо́поў“. — Чолові́к за́кім с ха́ти ві́йшоў на двір, віхо́дит, піт шо́поў нима нічо́. А віта́к ка́же жі́нка: „Коби́с буў тро́шки бо́рши, то бис знаў яку́рат, та бим бу́ли гро́ші добу́ли. А так“, — ка́же, — „пропа́ло, у̂же́ не зна́єм, де копа́ти, мо́же у̂ йи́ншім мі́сци“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1133. Замість жита — скарб.

Їхаў чоловік зо млина з вечера, а гроші горьи нечисті. Напитлюваў він жита на́рас, али їде, а ту сина поломінь горит. Приїздит, бере, розбирає віз, по хворостції з воза кидає, вісипаў, вже му ни стало; али

бере, взьиў вола, трунуў, лишиў сьи йиден; як трунуў, кури: кукуріку! Є гроші. — Штуркає — є котелок. Приходит до дому, жінка сьвігит і питає сьи: „А мука де? — Нима. — Та в плач. — Цить, цить, гроші є! Чикає до раньи, пішоў до брата: Іць зі мноў. Приходьи, такий котел теньґий — червоні гроші, які даўно були. Купиў си маєток і решта.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Гриця Кузя М. Капій.

1134. Гроші у видї когута.

Віходит жінка тай вúдит на городї на своїм так гий пóломінь, так гийби когу́т; а вона́ хóче зближúти сї блúще, бо то ї щістьи, бо, ка́же, грóші горьú. Кóливжбо вúтко ї чорт збúтки зробúў. Дитúна вíйшла за неў, тай ўсé: „Ма́мо, тай ма́мо". — А ї тра́ба бу́ло не обзива́ти сї, на́йби собí дитúна булá кричúла. Але вона́ тогдú, як ї за бага́то бу́ло, залихословила дитúнї: „Чорт тебé там берé, чо хóчеш?". — А грóші лиш посúпали сї у зéмлю — чу́ла, як подзвинї́ли.

Зап. в жовтни, 1911 р., від Т. Блошки із Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1135. Банячки з золотом.

Вíйшла жінка, ба́пка а́бо пра́бапка мóї ма́ми і вíйшла рва́ти за́кришку на горóд, як звича́йно жінкú на́ші; тай тогдú, як зачьúла рва́ти, тай собі отчена́ш говóрит. Рве тóї за́кришки, пообгльила́ла сї, а то блúснула пóломінь. Вона́ сї приступа́є, а то зробúў сї вертéп. Пóтумінь перепала́ла і вíкинуло баньичóк чúстого зóлота, а дру́гі баньичкú ґлї́дом стоє́, а вона́ говóрит очена́ш тай досьига́є ті баньичкú Отже дитúна її́ вíйшла і так ста́ла до неї бажьúти, тай клúкати, аж ї злóстило. „Нене і нéне", і так ї це доку́чило, що вона́ с тóго нипотерпіньи оберта́є очúма до дитúни і сказа́ла злóсно так: „Та якóго лúха хоч?" — Як вона́ так сказа́ла, тотú баньичкú наза́д „брінь" і пішлú наза́д до тóго вертéпу. І тогдú гóлос відозва́ў сї до неї з землї́: „Тúсїчу рік ти ма́єш ў зимлú лижьúти, а по тúсїчу рокáх має то зóлото наза́д вíйти за то однó слóво, жис залихослóвила дитúнї". — І потóму фукну́ў вíтир і ї вíкинуў вíтти і вона́ ўжé стоя́ла з нїчúм. Ввійшлá до ха́ти. Ще є той вертебéц; най орют і най що рóбйи, він ўсе бу́де.

Зап. в червни, 1910 р, від Гафії Паньків із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1136. Закляті гроші.

Ше дьід старого Самульіка пас ў Долинках коньі. Коло полудньі дивит сьі, а то горьи гроші. Він ньікому ни казаў, али ўзьиў джьіґан тай роскаль, тай забраў сьі другоїі днини копати. Третоїі днини тьигни він вужишчим зильізну барилку. Він сам коло того пораў сьі і дуже сьі

змучиў. Ўже́ маў барилку під верхом, та струдженний і злий с ўтоми сказаў: „А бодай би вас і дыітько не вітьіх“. — Нарас йак зашуміло, тай пішли гроші на дно землыі. Типерь йи на тім місци кірничька бес дна. Ми звйізали три вужишчі, а на кінци привйізали камінь і пускали ў кірницу, али дна не найшли.

Зап. від Яцка Дячука в Кулачківцях, Коломийського повіта, Осип Яворський.

1137. Чоловік кидає черевик на гроші.

Оде́н росповіда́ў, шо як ішо́ў тай ви́диў, що горі́ли гро́ші і на знак, шоби́ знаў, де їх шука́ти, то ки́нуў черевик, і віта́к не знайшо́ў ні черевика, ні гро́ший.

Зап. в липни, 1910 р., від Вас. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1138. Гроші за хатою.

Прийшо́ў сусі́да до сусі́ди тай ка́же: „Ку́ме, йдіт, бо гро́ші горьи́ у вас за ха́тоў“. — Тай той віта́к віїшоў, тай постава́ли оби́два, тай ка́же: „А ви“, — ка́же, — „яку́ га́тку ма́єте?“ — „Я“ — ка́же, — „таку́ га́тку ма́ю, аби́ вам го́лову скѝти“. — „А ви“, — ка́жи, — „яку́?“ — „А я“, — ка́же, — „ма́ю таку́, аби́ вам го́лову скѝти“. — „А най вони́“, — ка́же, — „як ми ма́єм оди́н дру́гому го́лову стина́ти, то най вони́ сї“, — ка́же, — „запада́ют“... Тай гро́ші пішли́ ў зе́млю, лиш заклекотї́ло...

Зап. в вересни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1139. Скарб, викопаний в Чернелици.

Йиден чолові́к, Іва́н Варанца́х, таке роска́зуваў: „Я буў бі́дний зарі́бник і не ма́ўєм ві́гки аж жи́ти, а́ле тепе́р ста́ўєм ґаздо́ў с тако́ї причи́ни: Я ще буў па́рубком і на вели́кдень пішо́ўєм до це́ркви лиш сї розви́днїло. Як звикле лю́ди чека́ют на набоже́нство піт це́рквоў, ко́ло це́ркви і я ко́ло це́ркви так сиді́ўим і не дале́ко віт се́бе, мо́же сто кро́кіў, уздрі́ўєм, що з землї́ ві́бухнула кі́лька рас по́ломінь — і я собі́ байду́же, тото гнй забу́ў. Аж у вісїмна́дїть ро́кіў, я ўже ожени́ў сї і бідува́ўєм, бом ходи́ў по зарі́бках, пошива́ўєм, хто що кли́каў роби́ти. І то де та по́ломінь бу́ла, неда́леко старо́го замчи́щьи (там буў за́мок віт Тата́ріў) там той пано́к собі́ хтї́ў опкопа́ти той пляц, фо́су таку́ і мене́ замо́виў, аби́ я до то́го сї обоўйнза́ў. Я обоўйнза́ў сї, хтї́ўєм кли́кати собі́ до по́мочи, а́лем си нагада́ў, що я там недале́ко дес ви́диў, що вібуха́ла по́ломінь. Отжеж ні́ко́гом не браў до по́мочи, са́мім сї обоўйнза́ў ту фо́су копа́ти. Копа́ю я йиде́н день, други́й, тре́тий, а́ли четве́ртої дни́ни с полу́дньи над ве́чір нади́баўєм риска́ле́м невели́чкий коте́л; так я закри́ў наза́д земле́ў і пішо́ўєм до до́му. Аш ко́ло дисьи́тої годи́ни ўзьиў я мішок

і пішо́ў на то мі́сце. Ўзьйу́ я той коте́л, ле́двом си заўда́ў і прині́сем до до́му. Але у ме́не бу́ла, че́рес сі́ни ме́шкала, ма́чуха; о́туж я не ніс до ха́ти, а́ле до стодо́ли. Корті́ло мене́ ві́сипати на вере́ньку і подиви́ти сї, що то йи. Ві́сипаўем, а то такі́ старі́ сорокі́ўцї. Ўвдрі́ўем, що гро́ші і хті́ўем дес схова́ти недале́ко ха́ти ў яки́й яр. Але гли́пнуўем, а кріз скалу́бину подиви́ла сї ма́чуха на то ўсьо. Отож я замкну́ў стоді́лчину, ўвійшо́ўем до ха́ти і розга́дую, що би с тим зроби́ти, бо зна́ю, що вона́ ўже донесе́ до жандарі́ў і прийду́т і заберу́т від ме́не. Отож я ўзьйу́ ў мішо́к коте́л на а́д і пові́сем до отця́ духо́ўного. Знаў я, ў котрі́м вони́ поко́ю спют, сьві́тла ні́ґде́ не бу́ло і заклі́каўем: „Отче духо́ўний, ўтворі́т мині́, я йи Іва́н Варапца́х!“ — Вони́ втвори́ли ши́бу і ка́жут: „Кажи́ ві́тти“. — Я їм сказа́ў так всьо, як бу́ло: „Копа́ўем фо́су і найшо́ўем коте́л і про́шу отця́ мині́ перехова́ти, бо бо́ю сї, аби́ мині́ не відобра́ли“. — Так вони́ сказа́ли: „Іди́ туда́ ід две́рем“ — і втвори́ли мині́ две́рі. Ўвійшо́ў я до поко́ю і про́шу, щоби́ там мені́ перетри́мали. Але йиднако́во ра́джу сї, я́кби прийшли́ шандарі́ і пита́ли сї, де гро́ші, що я ма́ю каза́ти. Вони́ тро́хи наду́мали і ка́жут мині́ так: „Як прийду́т жандарі́ і бу́дут пита́ти, де гро́ші, на то сказа́ти їм так: „Пра́ўда, щом знайшо́ў і прині́сем до до́му, покла́ўем до стоді́лчини і сам пішо́ўем і льи́гем спа́ти. Ще я не засну́ў, як че́рез вікно́ до ме́не гово́рит у поста́тї я́ко чолові́к чо́рний: „Поклади́ там наза́д то, шос узьйу́ў, бо іна́кше то за́раз умре́ш“. Я сї застраха́ў і та́кім зі страху́ наза́д то відні́с і пішо́ў до до́му. Ра́но віхо́джу до робо́ти — кітла́ нема“. — І ка́жут мині́ що: „Бу́дут жандарі́, бу́дем на те́рмінї, ўсе лиш се сло́во говори́, бі́льше ніц“. — Аку́рат ра́но жандарі́ прихо́дьи, бо та ма́чуха пішла́ і да́ла зна́ти. Пита́ют сї: „Де гро́ші?“ — Я їм так ўсьо то сказа́ў. Поперевертали скрізь ко́ло ха́ти і пішли́. Віта́к по́дано мене́ на те́рмін, зноў я то ўсьо говори́ў. Два ра́зи бу́ўем на термі́нї і скінче́но. А оте́ц духо́ўний зна́ли, де ві́міньити і мінї́ да́ли гро́шиі, що я купи́ў собі́ два́цїть три мо́рґи по́льи і стодо́лу і шо́пу і ста́ўем до́брий ґазда́.

Зап. в липни, 1910 р., від А. Трачука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1140. Три копають гроші.

Раз прийшо́ў до мо́го дьи́дї чьоловик з Лопу́шної тай ка́же: „Ході́м копа́ті гроші. Я“ — ка́же — „ви́ді́ў, де горі́лі, та́єм си диви́ў кріз оки́н[1]), та́їм узьйу́ то́ї гли́пи тай носи́ў до воро́шькі; а воро́шька каза́та: „Ти“ — кае — „ма́єш ўзьйи́ти ті гро́ші, але аби́ вас було́ три, ші одйи́н малий, чьо́рний, а одйин висо́кий, бі́лий“. — То я уже́ то́го чьо́рного найшьо́ў тай хоґі́т ви“. — (А дьи́дї, висо́кі бі́лї). Пішли́ вони́ ўсї три

[1]) Льорнета.

копа́ті тай копа́ли на доро́зї; а́ли лю́ди ні дава́лі, каза́лі: „Шьо ви тут ма́єтйе копа́ті?“ — Тай хокі́лі би́ти — тай они́ ні ви́копалі.

Зап. в серпни, 1911, від Вас. Яківюка Он. із Товарниці, пов. Вижниця, І. Волошинський.

1141. Чорт каже віднести викопані гроші.

Йик гро́ші горьи́, то би́йно йти, бо заклььи́ті. На льицкі́м бо́ці[1]) найшо́ў чьолови́к заклььи́ті гро́ші, ві́копаў бері́ўку тай прині́с до до́му. Поку́таў си, польига́ли спа́ти. За годи́ну прихо́дйит чьолови́к пид викно́ тай ка́же: „Чьолові́че, віднеси́ гро́ші наза́д, бо буде́ш ли́хо гости́ті, бо йик ни виднесе́ш, то ми тебе́ озме́м за гро́ші“. — А то бу́ў чьорт. Тай чьолови́к узьи́ў, відні́с наза́д. — А дру́гий найшо́ў коте́л с червінцьи́ми тай узьи́ў оди́йн, а коте́л лиши́ў. Прийшо́ў до до́му тай льиг спа́ті. Тай зноў прийшо́ў яки́с чьоловік пид вікно́, запу́каў, тай ка́же: „Чьоловічє, віднеси́ той червине́ц наза́д, бо о́змем ду́шу“. — Тай видні́с.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Івана Лилика з Ростік, пов. Вижниця.

1142. Родина вимирає через гроші.

Там на Готари́ бергомі́цкім йи таки́й вели́кий ка́мінь, йик монасти́рь, тай ко́ло не́го бу́ў мали́й; а вни ви́діли, шо ко́ло не́го горі́ли гро́ші тай взьи́ли, опкопа́ли, переверну́ли, найшли́ тоти́ гро́ші, тай син найшо́ў, узьи́ў. Али засла́б тай уме́р. Тоти́ гро́ші си лиши́ли. А знаў за них та́то і му́сїў їх кива́ти тай уме́р і та́то; віта́к уме́рла й ма́ма его́, а гро́ші ни знашно́ де. Хоть як йи такі́, шо зна́ют, то боє сї їх кива́ти, бо прийшла́ там донька́ тай і вона́ ўме́рла. Там на тім місци вже сиди́т чьоловік із Йиворо́ва — ни зна́ю, ци він находи́ў їх, ци ни находи́ў.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка із Ростік, пов. Вижниця.

1143. Гроші ходять попід вікна.

Да́ўно приповіда́ли старі́ лю́ди, що ходи́ли гро́ші по́під ві́кна, тай кли́кали.

Ка́жут, що так гий коза́ прийде́ тай...

Зап. в липни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1144. Гроші у виді кози.

Таки́й бу́ў пия́к, шо пиў раз-у-раз у ко́ршмі, а то гро́ші прийшли́ піт ко́ршму так, гий коза́. Хто йде, то ўсе оде́н дру́гому ка́же: „То гро́ші, аву́“, — ка́же, — „ўда́рити три ра́зи руко́ў, ци сї не росси́пльи“. А вони́ зачьи́ли говори́ти: „Ой ми то́го пияка́, що ў ко́ршмі пйи“. — Тай зачьи́ли

[1]) За Черемошом у Галичинї.

каза́ги то́му пияко́зи: „Йдїт, бо гро́ші ва́ші йи піт ко́ршмоў“. — А він ка́же: „Шо мині́ ма́йи Бог да́ти, най мині́ даст тут!“ — Тай ту́пнуў ного́ў, а гро́ші пе́ред не́го тай росси́пали сї. Котри́й прокигне ру́ку до гро́ший, тай не мо́же узьи́ги... Тай тогді́ він ски́нуў плащ, тай вібра́ў гро́ші, тай пішо́ў...

Зап. в червни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1145. Скарб свище.

Шкарби попадаю ця ни одним тілко тим, у кого єсть алий цвіт, а попадаю ця і таким людям. Наприклір, шкарб, як вийде йому времня, він ізвіщає по ночам; свистить або скрипить, як нимазане колисо, або кричить, як хто кого душе. Ото бач як хто нибоязкий почує, так ото й ходе, копа, поки й викопа. Або куму пощястить на багацтво; та тілко кой хто каже, шо вони дурно ни приходя ця людям, а при смерті того чоловіка, хто його возьме, та ті чорти, шо биригли шкарб, бируть в уплату його душу.

Борисов. волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1146. Скарб у пасїцї.

В одного попа був пасїшник старик. Приїздить раз батюшка на пасїку роїв убірать, посїдали обідать, слуха, воно шось за кущами іка та іка. Батюшка й пита: „Шо це діду, таке? — А лиха його година зна, шо воно таке. Нихай іка на свою голову, ікатиме тай пиристане. — Поїхав батюшка до дому, а дїд узяв лопаточку тай пішов копать шкарб. От і копа і копа. Приїхав на другий день батюшка, дивиця, нима дїда в пасїцї. Гукнув, він озвавсь за кущем. Батюшка й пита: „Де ти, дїду, був?“ — „Та ходив, батюшко, роїв шукать, чи ни сїв де який“. — Наварив каші дїд, посїдали обідать опять. Батюшка й пита: „Шо це, дїду, не чуть стало, шоб ікало“. — „А лиха йо' година зна!“ — Пообідавше поїхав батюшка до дому, а дїд опять у ту ямочку копать. Копав-копав, ще ни докопав до вечира, ще на другий день вранцї копав. Приїхав опять батюшка, ни став уже звать його, пішов так шукать по лїсу. Найшов, стоїть по тихеньку, дивиця, шо він робе. Він, той дїд, викопав бочонок і муцюїця, витягує його з ямки. Витягнув його і під кущ заховав. Батюшка тодї потихеньку до куріня дойшов тай почав гукать: „Дїду, де ти єсть? Коли ни приїду, тебе все нима? Чи ти там шкарб копаїш?“ — Та нї, де там я його возьму, той шкарб?“ — Наварили каші, сїли обідать. От батюшка й каже: „Признавай ся, дїду, богато викопав?“ — „Та викопав, батюшка, буде моїм дїтям, моїм внукам і всїм моїм предкам. — Це було в Миколаївцї, Харківської губернії.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1147. Страх кидає мішок золота з поду.

Пу́джіло у̂ ха́ті, у̂ такі́ ха́ті, значи́т, що не сиді́у̂ ніхто́ ли́ґуля́рно і ніхто́ не міг си́діти. І пото́му найшо́у̂ сї оде́н, що ка́же: „Та що у̂же́ бу́ду робитн, най у̂же́ з'їст ні“ — ка́же, — а́бо най мнї пу́джіє, то у̂же́ одно́, у̂же́ бу́ду си́діти“. — Сиди́т тай наре́шті дослу́хує сї: Сто́гне на поду́. А він ві́йшоу̂, тай ка́же так: „Най ти Пан Бог помага́є; чим ті Пан Бог подарува́у̂, то злазьи́й пома́леньку, — а то лиш: бабе́у̂х с по́ду мішко́м з зо́лотом тай ка́же: „Я у̂же сї до́ста настогна́у̂, ва́ким тебе́ сї діжда́у̂“. — Він позбира́у̂ гро́ші тай у̂же.

Зап. в червни, 1910 р, від Гафії Паньків із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1148. Запропащений скарб.

Приходить Микита до оцьця Питра (в Казначіївці, валуйського уїзду): — „Я оце прийшов до вас, матушка, росказать свій сон. Прямо три ночі сниця, таки прямо наче ни сниць ця, а наче хто війде в хату та так і каже прямо: „Іди у ліс, копай шкарб; там сорок бочок золота“. — Я й підмовив там чоловік с пять. Пішли й почали копать. От викопали вже в коліно, дивлюсь, зимля така похожа — є шось. Ліг спать, воно опять мінї й приснилось: „Гляди ж, діду, як шо буде бить тибе, ти кажи: Россип ся!“ — Пішли ми й копаїмо, докопали до вечора, я вже постукую лопатою — бубнить, єсть. Коли дивлюсь — лїсничий побачив нас, узяв дубинку славненьку таку та тодї як хвосьне мене дубинкою, а я як закричу: „Россип ся!“ а воно в друге. А мої товариші тодї й повтікали, а воно таки ни перистає — одно бє. Тодї й я втікать. Як би товариші ни втикли, так може воно і булоб шо небудь, а то бис товаришів я сам ни ссилив.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1149. Хлоп ошукує чорта.

Бу́у̂ оде́н бі́дний чолові́к, так біди́у̂ і жури́у̂ сї... аж дно́го ра́зу дора́джує его́ еде́н ка́мрат, тай ка́же: „Пішо́у̂бис дес у ночи́ дес ко́ло одина́цїтої годи́ни“, — ка́жи, — „дес шос бу́деш ви́дїти у ночи́ і не бу́деш так біди́ти“. — Ну як він іде́ у̂ ночи́ сам, аш натхо́дит еде́н шля́хтич і ка́же до него́: „Чо ти тут хо́диш, шо тут ро́биш?“ — А він ему́ ка́же: „Я хо́джу віт коли́ і не мо́жу собі́ гро́шей пози́чити“. — На то ему́ відповіда́є: „Я тобі́ пози́чу, лиш аби́с бу́у̂ за́у̂тра у̂ ночи́ на току́.“ — Отже той собі поду́мау̂, шо ту му́сит бу́ти нечи́ста си́ла. І взьну̂, пози́чну̂ собі́ ко́лесо, ві́копау̂ я́му на току́ і покла́у̂ на то мі́сце ко́лесо, жеби́ коло́тка ста́ла на ту ґиру́. Прихо́дит нечи́ста си́ла у̂ ночи́ і прино́сит то́рбу гро́ший і ка́же, уси́пау̂ там гро́ші, а на́віть і дно не закри́ю. „Ну“, — ка́жи

до нéго, — „шо се є, то якáс велúка колóтка“. — „Принесú ще“, — кáжи, — „я тобі за рік віддáм“. — То він мýсїў три рáзи до тóї колóтки доносúти, дóкіў я́му напоўнúў. А за рік, казáў, же єму́ віддáст. Принóсит єму́ у рік грóший у ту саму́ мірку; то дїтько єму́ привїс три рáзи, а хлоп йиму́ лишé раз.

Зап. в вересни, 1910, від Семена Білия із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1150. Як чорт дав бідному гроші.

Отак був єден бідний чоловік. А він пішов, аби єго що найшло, або він щось. Ходит він, ходит отак ги коло Терлецьких, тай іде в ночи. Але здибає го біда, злий дух. Тай каже: А-а, каже, йду, бо я бідний чоловік, або мене шось найде, або я кого. — А він каже так: Я тобі позичу гроші, абис мені тут у рік винїс, тай віддав. — Тай потому взєв тай дав му гроші. Так єму с тих грошей йде, дуже йде. В рік взєв, тра нести гроші назад, знов в ночи. — Ну, а якже пана шукати? Як сї, питаю, називає? — Я сї називаю пан Лозїнцкий, бо в лозах сї виховав. В рік принїс тай все кричит: Пан Лозїнцкий! — Нема, нема! Лише в лозах стара бáбиско, злий дух. — А чо ти, хлопе, кличеш? (Бо давно злї духи сували сї, а тепер Пан Біг громом вибив!). Нема пана Лозїнцкого, бо поєхал на войне, та ґо батоґамі ростраскалї. — А його громом Пан Біг забив, заки той прийшов. Тай не було кому гроші взєти. Тай той забрав гроші.

Зяп. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липнї, 1906 р., від Івася Курія В. Левинський.

1151. Дїдько пильнує гроший.

На Цецини такий мур-фистунок, а там пробували вони (щезли-би); кажут, шо там ходили світити попи і хотїли тї гроші вібрати, шо там були.

Взьили їдного кримінальника тай пустили туди їго в ту діру; казали їму: „Як війдиш віти, то щістьи твоє, ни меш сидїти нїчо, а як ни війдиш, то там тобі вже буди дома“. — А він 'да війшóв, а кривий дїтько їго питав си: „Ти чо тутка прийшов?“

А він казав, шо їго пани пустили туди, шо він засуджений був. Дїтько дав їму гроші і кажи: Йди собі відсів“.

А ше там два хлопцї грали си, та оден з другого взяв кучму та шпурив туди в ту диру, а той хлопиц плакав за кучмов; дїтько їму набрав кучму грошів та вінїс на гуру. І другий собі кинув кучму і кажи: „Чикай, і я собі вінису гроші“, а ґітко їму си вс...в в кучму та вікінув на верхі.

Зап. у грудни, 1904 р., від Василя Скиданюка в Ревнїй, пов. Чернівцї, Іван Савицький.

1152. Заклятий льох.

Ў йідному сильі, здайе цьі ў Батьатичах[1]), йе такий закльатий льох за силом. Там ўже ни йіден ходиў, але шо піди, то шось зачне шпурльати каміньим і муси ўтьікати. Навіть процесьа ходила колись, али тих двирий ў сиридиньі ни можна вічинити. А на верха йе дзьура на тому льосьі аш до сиридини. Рас пасли там пастухи худобу і ўкинули ў ту дзьуру шьепку йідного пастушка-сироти, али то ни була йиго шьепка, тілько його ґосподара, шо він служиў ў него. Тей пастухи пігнали ўже худобу, ўже смеркло, а той пастушок сидит на тім льосьі і плачи за шьепкойу, бо бойі цьі, шоб ґосподар не биў за шьепку. Али диви цьі, виходи с того льоху сивий дьідусь і дайе йиму йиго шьепку, а там поўно золотих гроший — тей кажи: Ни бій сьі, синку, на майиш твойу шьепку, а те, шо ў ньій, озьми собі, бо ти бідний. І ньіґди ни бій сьі нас, ми добрі льуди. — І той старий пішоў до льоху, а пастушок пішоў до дому. І той пастушок зробиў сьі богатиром на цьіле село!

Зап. в жовтни, 1902, в Криволянції, Камінецького пов. від Андруха Юнака А. Веретельник.

1153. Чорт не дає гроший, доки не виповнено умови.

Буў бога́ч, дітий не маў, а маў гро́шей бога́то. Тай ка́же, ра́дит сї з жі́нкоў, що би робитл с ти́ми гріш́ми. „Я озму́ тай закопа́ю“. — Тай як узьиў у котел вели́кий, тай як закопа́ў, тай там узьи́ў тай накири́ниў, тай ка́же: „Хто сесе́ ззї́ст, то́го най бу́дут гро́ші“. — А бідний буў сусі́да, тай то чуў, тай ка́же: „Чека́й, — ка́же, — „уже́ я то ззїм“. — Тай узьи́ў тото́, тай усушиў, тай дї́тем дава́ў, поси́пуваў стра́ву. Прийшло́ сї, як уже́ ўсьо дї́ти ззї́ли, тай тогди́ йде, тай хо́че бра́ти гро́ші. А то вітти не да́є. „Чека́й“, — ка́же, — „хто ззїў, той най бере́“. — Тай прийшли́ дї́ти, добу́ли, тай забра́ли.

Зап. в вересни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1154. Син вигребує закляті батьком гроші.

Давно́ такі́ бу́ли лю́ди... що ма́ли бога́то гро́ший. Йиде́н чолові́к ўже́ маў ўмира́ти, тай ўзьиў тай ті гро́ші закопу́є, тай ка́же: „Ко́трі тї ру́ки зако́пуют, аби́ і тї тї бра́ли“. — То ўже́ ніхто́ не мо́же без не́го тї гро́ші ўзьйти. Али йиго́ син чуў, тай ви́дїў, як він зако́пуваў гро́ші, тай чуў, як він каза́ў. Али стари́й ўже вме́р, ўже йиго́ ўми́ли, покла́ли на ла́ву, дес повіходи́ли лю́де с ха́ти, а той тогди́ старо́го до то́ї я́ми, так ти́ми мертви́ми рука́ми гра́бає, жеби́ ти гро́ші ві́копаў. Тай ві́копаў гро́ші, схова́ў, а старо́го наза́д на то мі́сце покла́ў, де він лежьи́ў. То лю́дем

---

[1]) Жовківського повіта.

було бáнно за грішми і тому їх так заклинáли. Дáуно як жінка мáла грóші тай у кúчку[1]) зашúла, абú ніхтó не знау, бо жыилувала. Кáже: Як будут ї завивáти на смерть, тай не будут знáти, що в кúчці йи грóші. Нáвіть горíуки берé у фльишку, жебú ї поклáли до деревúщі.

Зап. в липни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1155. Чорт приносить закляті гроші.

Одúн багáч мау лóсить грóший і не хотіу їх на що úнше спожиткувáти, тілько хотіу їх закопáти у зéмлю. І поніс тотú грóші у ліс, обібрáу собí місце там у лісї, вíкопау яму, вложúу тотú грóші у яму. Алеж там натрáфиу сї другий чоловік, що вúдіу, що він тотú грóші там закóпувау, і той чоловік ни давáу сї йиму вúдіти, лиш дивúу сї, шо він рóбит. А той богáч, як уложúу грóші у зéмлю і сказáу: „Тóму грóші, шо слухáйи“. — Тоглú той другий чоловік, шо вúдіу, шо він закóпувау, на тоє відповідáє, áле потúхо зноу, абú той ни вчуу, кáже: „Тóму лиш посудок, а мині грóші“. — Так він три раз — богáч — сказáу, а той усé вітповідáу три рáзи. Як закопáу, пішóу до дóму. І той пішóу другий до дóму, шо слухау. Но то пéуне, шо то сї дíяло дес у вéчір. І той, шо слухау, прийшóу до дóму, положúу сї спáти, áли єгó спаньú ни брáло сї — все гáтка за тотó, за тотú грóші. Аж ту в кілька гóдин чує він, хтос під вікнóм кáже до нéго: „Ідú собí озмú грóші, бо мині посудка трáба“. — Він вітповідáє с хáти: „Принесú мені грóші, тай посудок собі озмéш“. — Він вітáк чекáу, áле не спау уже, áле не приносúу той грóший. Другого вéчера зноу йигó кличи: „Ідú собí озмú грóші, бо мині посудка трáба“. — Він вітповідáє зноу так як пéрше: „Принесú мині грóші, а собі посудок óзмеш“. — І не приносúу зноу ніхтó грóший. Трéтого вéчера так сáмо клúче єгó: „Озмú собі грóші, бо мині посутка трáба“. Він так сáмо вітповідáє зноу: „Принесú мені грóші, а посудок собі озмéш“. — То мóже за годúну чує той чоловік, а то шос бухнуло у вікнó і посúпали сї до хáти грóші. Він тоглú устáу, засьвітúу, грóші позбирáу, а той собí пішóу у свою.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Л. Шеремета із Далешева, пов. Городенка.

1156. Бідний дістає закляті гроші.

Молотив бідний в богачé горох. Тай насипало му сї в ходаки. Прийшов він до дому, визув ходаки і витріс горох. Жінка той горох позбирала і зїла. Каже: Чоловіче, який то горох добрий. Коби, каже, ще гороху того принести! — А він не хотів ї послухати, бо сї вже визув.

---

[1]) Кúчка: валок із клоча і полотна в формі півмісяця, — кладуть під перемітку або хустку, щоби гарно завити голову (жінки).

Взела вна єго просити. Він послухав і пішов до того богача, до єго стодоли. А богач йшов гроші закопувати. А він борзенько скрив сї на вирів надо двері. А той богач копле яму на гроші, а жінка каже до нього: Чиї то будут гроші? — А він каже: Того, що над нами. А банєк, каже, чортів. — Вертає бідний до хати і каже жінцї, що богач закопував гроші. І розповів всьо як було. Полєгали вни спати. Приходит до нього в ночи чорт і каже: Чоловіче, іди си візьми гроші, бо мині банєка треба. — Так приходив двох ночей. А третої ночи приніс тай в вікна му висипав.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта. в липнї, 1906 р., від Митра Гавриляка В. Левинський.

1157. Чорт приносить закляті гроші в кітлї.

Бýла богáчка єднá, котрí фсе люде приписували, що ўна мáє хóванцьи свóго і мáла внýку — Марíя звала сї. Сусїдиў з неў чоловíк дýжи бíдний і з дýжи великоў родúноў. Віхóдит собí пізно в ночú, дúвит сї, а хтось там у тóї богáчки копáйи під грýшкоў я́му. Но, він цїкáвий чоловíк подивúти сї, шо там йи ў ночú, аж дúвит сї, а вонá вíкопала я́му під грýшкоў — та богáчка — і берé котéл з грíшми мíдьиний, так шо мóже вонá дóбре двигнýти і закопýйи до я́ми, присипáйи і затóпчуйи, абú слїдý не бýло. Тай говóрит так: „Котрí рýки клáли, тотú мáют брáти“, — так заклинáйи. „Як я бýду жúти, дóки сї віддáст внýка, то я ї самá дам ті грóші, а я́кби я вмéрла, то абú він даў, а собí абú котéл забрáў“. — А той бíдний кáже: „Чекáй, кобú ти пішлá, а я собí заберý бес тéбе ті грóші“. — Вонá пішлá, він до грóший, а там йигó не пускáє якáс сúла — він не вúдит нїчó. А він тогдú кáже: „Чекáй, трáба ужúти úнчий спóсіб“. — Заклúкаў бáбу до сéбе — ту богáчку і хоть не маў вíтки, напоїў ї, силомíцьоў узьúў на плéчі і занїс бáбу до тóго мíсцьи, де вонá закопáла грóші, абú вітпóрпала котéл. А бáба кáже: „А ти чо хоч, ти шо рóбиш?“ — спамúйтала сї. А він тогдú кáже: „Мамýню, я“, — кáже, — „бíдний чоловíк, я вúдїў, шо ви там закóпували грóші, мóже би ви“, — кáе — „узьúли для мéне. Я знáю, шо ви ще мáєте йúнчі“. — А вонá кáже: „То для мóї внýки Марíї на вíно; як я бýду жúти, то я ї самá віддáм, а як я ўмру, то він ї мáє дáти, а собí заберé котéл“. — А бíдний прóсит, кáже: „Мáмо, та ви ще мýсите мáти úнчі грóші, не лиш сесї, поратýйти менé бíдного“. — Вонá кáже: — „Йи ў пáсїцї ше грóші не заклятї, то“. — кáже, — „мóжеш собí тотú ўзьитú, тíлько не купýй вїўцї, бо не поведé сї“. — Але ўмéрла бáба, а Марíя віддáла сї пíслї нéї і жиé на своїм ґосподáрстві і зáрас що нóчи прихóдит якáс сúла невúдима і кричúт під вікнóм: „Ідú собí заберú грóші, бо минї котéл потрíбний“. — А вонá не знáє що, страхáє сї і забрáли сї до мáми чоловíка, бо боя́ сї ў ночú. А потóму мáма кáже: „Ой не знáти, Марíє, то

гро́ші тебе́ кли́чут“, — ка́же, — „бо ба́ба тобі́ лиши́ли гро́ші; вони́ каза́ли, шо тобі́ лиши́ли“, — тай ка́же, — „та чо бу́деш сї боя́ти, таже то гро́ші, іли́ на свою́ ґосподарку“. — Тай вони́ пішли́. Аж одно́ї но́чи прихо́дит та си́ла, прино́сит гро́ші с собо́ў — ні́би то чорт, вісипа́є кріз вікно́ с кітла́, тай ка́же: „Я тобі рас каза́ў, забера́й собі гро́ші“. — Вісипаў тай пішо́ў. Вони́ сї застра́шили... а́ле ма́ли гро́ші.

Зап. в жовтни, 1910 р., від Т. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1158. Гроші добуті рукою небіщика.

Як було у старовину, що люди ховали шкарби — даже їх знали, тих людей. Як у нашому силї та жила баба, що на її ніхто і ни думав, що у ниє гроші були. От вона стала умирать, тут би з дітями прощаця, а вона гони с хати. Ну, у старовину послушні були діти: вишли с хати і байдуже, собі просто у лоб ви взяли, а старші нивістцї товкнуло їй у лоб, так вона отхилила двері і диви ця, що мати буде ділать. Отта старуха підняла ся, узяла у головах кубушку гроший та піт припічок поставила і каже: „Чія рука загріба, та і буде отгрібать“. — А кубушка хто і зна, де і діла ся. Баба пішла, умерла.

Старша нивістка у хату та піт припічок та копать; та копала-копала — нима нічого і забула, що свикруха умерла. Убігла у вилику хату, хватила свикруху мертву с стола — вона упала до долу, аж хата затрясла ся і потягла у хатину та до припічка і мертвою рукою гребе та приказує: „Чія рука загрібала, та і одгріба!“ — Тут і явила ся кубушка гроший. Вона хватила гроші і побігла, а сини менші за нею і сам її чоловік побіг оборонять свою жінку, щоб ни 'тняли у неї гроший. А об матирі і забули коло припічка — уже добрі люди положили на стіл. Прийшов піп ховать, а їх нима нікого с своїх у хаті; так її випроводили чужі люди, а свої ділили гроші так, що забули, що їх мати умерла. Поділили гроші, пришли у двір тай удивляюця: „Шо це у нас у дворі люди і обідають!“ — І стали кричать: „Чого це вас позаносило у чужий двір обідать?“ — Ну тут їх ізмирили, що матїр поминають. Тут і вони спомнили, і стали дітий зазивать і матїр поминать. І так умерла стара, а сини стали їхнею добром жить та поживать і матирі на тім світї добре поминать: „Дай Бог царство небесне, а нам пожить на світї і помянуть родитилїв хлїбом-сілю. Оця росказня до кінця.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1159. Склеп зі скарбами і чортами.

На тім на́шім ґру́нтї, то йи ў земли́ вели́кий си́лне склеп, що там сидьи́ скаминю́шники. То коли́с як то добували, копали якус яму, то ніхто не знаў, шо там йи склеп. Якже копа́ли ту я́му, — гли́ну хотї́ли

добу́ти — тай добу́ли зеліз́ні две́рі. Две́рі утвори́ли, а там бу́ли у середи́ниї чорти́. І там бу́ло си́лне бога́то гро́ший у тїм скле́пі — бочка́ми; і хотїли узьи́ти і тоти́ не дава́ли, жиби́ лю́де бра́ли. І ішли́, забра́ли с це́ркви проце́сїю, шо бу́ло, с ксьо́ндзом, з дьико́м і йиднако́во не мож бу́ло тї гро́ші узьи́ти. І ўзьи́ли і засу́нули наза́д ту я́му, бо нїхто́ нїчо́ не го́ден зроби́ти тим скаменю́шникам. Ка́жут, що раз у сьви́та Велико́днї до́сьвіта ў йидно́го чолові́ка ў ха́тї утвори́ў сї нисамови́тий склеп, а той уздрі́ў, шо там бага́то гроши́й йи, полїз і набра́ў. А віта́к дру́гий раз спуска́ў ноги лїсти ў склеп, тай як запха́ў но́гу, тай як на той час, як цуґ покиґ две́рі, тай урва́ло но́гу, тай уже́ бі́лше не міг нїхто́ дїста́ти.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1160. Скарб відриває руку.

Це аж за Михайловкою, за Старим Осколом було — там хутір Прилїпи є. Дївчата гуляли в пузьмірки. От одна дївчина заховалась у сарай, дивиця: на тину чеп золотий. От як вона ухватила той чеп, як почала його на руку мотать, як почала мотать, от-от зовсїм домотала була, хотїла взять казанок ш шкарбом, чи ш чим, а тут друга, як ускочить: „Шо це ти, систричко, робиш?“ — Так воно, як смикнуло її той чеп, так і одірвало їй руку.

Борисовська вол.; Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1161. Чорти возами гроші возять.

Ти ж ни чув, ш чого Огурцї забагатїли? Їм на возику гроші возили. А як пришло умірать, закричав: „Панька, скарєй за попом посилай, а то за мной уже на тройкі приєхали!“ — Приїхав піп, посповідав, пособорував, він скоро і вмер. Три попа ховали його. Може душу обіщав, за те й возили. Яґби він так забагатїв, за чим би йому казать: „За мной на тройкі приїхали?“ — Розбагатїли нї с того, нї с сього; був мужик, а став пан. І цей Панька і на реньдї диржить, і свої зимлї багато і казьоний степ диржить і в Градовського зняв і в Харківські губернї є зимля його.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1162. Боїть ся, як чорт ладану.

А то з одним чоловіком от як було. Найшов він оклунок золота, а людям ни обяснив і ни служив малебня, так він тими грішми багатїв, поки і став старючий уже. От приходять до його чорти і требують душу з його, а він їм і каже: „За шо тибі давать душу?“ — А вони і кажуть йому: „А хіба ти ни знаїш, як оклунок гроший найшов? Ми тибі

і так довго терпіли, поки ти нажив ся на світї, а тепер давай!“ — „Ну, пожалуста, підождїть хоть іще годок: Я ни знав же, шо то ваші гроші“. — Вони змилувались над ним, шо він ни одказуїця, і дали йому льготи на год.

От він прожив год і підходе те времня, шо оддавать чортам душу. А він то од людей чув, чим можно самому себе вивисти із аду, шоб ни довила ся їм душа. Прийшов той день, у який саме прийдуть до його чорти душу брать. Він викопав яму, наклав туди дров і соломи, накидав ладину і запалив. А воно як закурив ся ладин, так дим пішов стовпом аж до самого неба. Він став тодї коло тиї ями і дожида, поки чорти прийдуть. От диви ця, ідуть; він тодї з розгону сягонув прямо у ту яму та там і згорів, а душа у містї з ладиньским димом пішла на небо. А чорти повиртїлись-повиртїлись коло того диму та с тим і упустили її; а вони бач побоялись ладину; їм ладин противнїший усього. Ни дурно ця пословиця говори ця, шо „ни любе, як чорт ладину“. С тим той чоловік і на цюму світї жив весило і на той світ пішов царствувать.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

1163. Біда через гроші.

Штьифан Дутка буў ў нас ў Йиблоници двірником, а буў ґазда на цыіле сило. Раз знайшоў гроші ў дуплыі. Али приныіс си до хижи біду, а ни гроші. Ше тойі ночьи його біда потьила. Прийшоў даскал читати псалтирь, та дьітько йик зачьиў войувати, шьоби коньчье даскала вигнати. Кидаў ў ниго, чьим попало; вогонь с печьи росипало по хатыі, шульками с під образыіў кидало, то ў даскала, то ў мирца. Похували Штьифана, тай борзо винесли цыілу його родыійу за ним. Потому шче коли й чьужі льуди зайшьли до тойі хижі, то йіх мучьило, шо мусыіли ўтыікати вітам. А тепер та хижа стойіт порожна.

Зап. від Юлька Чайківського в Іспасї, Вижницького повіта. Осип Яворський.

1164. Підкинені гроші.

А то єсть, чорти підкидають гроші людям, шоб хто узяв сибі, та тодї, як затрате, так узять із того чоловіка душу. Раз одна баба їхала с поля, сама визла снопи і найшла халяву гроший, підняла її і повизла до дому. От вона, дождавши нидїлї, пішла у церкву, одслужила Спаситилю благодарний малебінь, оддала із тих гроший попові тридцять копійок. От вона прийшла з церкви, пообідала і лягла спать. А чорти дивляця, шо та баба про їх ни спомина за їх гроші, а лїзе до Бога, та тодї зобрались їх три штуки і пішли до неї або гроші вирнуть, або душу узять. От вони увійшли, таких здорових три чоловіки, тай кажуть: „Бабо, ти на шо наші гроші узяла? то ни для тебе положино. Оддай їх нам усї

до копійки, а коли стратила, так хоть розживись та положи на те місто, де взяла". — Вона тоді: „Цурь їм, нек і тим грошам!" — Поскорій пішла, розжилась гроший, і однисла на те місто.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

1165. Скарб у рові.

Ту в Гошові йеден чоловік браў ріў і розставиў мосток і найшоў під тим таке горня з грішми; сховаў і поніс до міста, али ни хотіли му зміньати. Ходив аж до Львова і взьаў вісім соток.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від В. Грицунди М. Капій.

1166. Скарби з турецьких часів.

Раз уповідала мені бу́на[1]), що були у нашім селї Турки, а люди ховали си від них по лїсах, а декотрі навіть на другі села утїкали. Вони мали виликі скарби й хтїли на друге сило піти, то закопали ті скарби на пануцові дулинї і пішли в Волоки до Чорторий і ни вирнули си вже. Люди посходили си і хотїли викопати ті скарби, але як вони трохи в глубину вкопают, то зарас як ви́буркне вода, то декотрі потопило; від тоди лишили вони вже копати.

Зап. у падолисті, 1904 р., від Ник. Поповецького в Волоці над Чер., пов. Вашківці, Ів. Савицький.

1167. Скарб у чернелицькім замку.

Ці́нский пан буў; на́ймичка ба́вила дити́ну на Велико́днї сьвйи́та, пішли́ до це́ркви, а вона́ ба́вила дити́ну. А та́я пивни́ця утвори́ла сї і вона́ хоті́ла бу́ти ціка́ва і війшла́ з дити́ноў по схо́дах і зоба́чила два шари́ бочо́к з грі́шми і хоті́ла бу́ти ціка́ва, на бо́жу во́лю взя́ти собі. І не бу́ло у що взя́ти. Вона́ скинула чо́біт с се́бе і дити́ну покла́ла на зе́млю і тих гро́ший набра́ла, вине́сла їх на гору́ на двір і хті́ла взя́ти дити́ну наза́д. То не да́ло і засу́нуло сї. Пото́му вона́ пла́кала, застра́шила сї, же не бу́ло дити́ни, боя́ла сї, бу́де ма́ти ка́ру. І прийшли́ с це́ркви, ци там с косьцьо́ла і вона́ зо страхо́м зачьи́ла ка́ати. Не бу́ло ї вже ми́ло — і гро́ші тоти́. Зачьи́ли ї на розра́ду дава́ти, ка́жут: „Чека́й уже до ро́ку, бо то як приповіда́ют, жи як сьвяще́ник хре́стом отьо́рит две́рі на Вели́кдень, то тогди́ сї втвира́йи всьо; тогди́ як пан Бог даст, то тоту́ дити́ну вже озме́ш, ци жива́, ци не жива́, вже буде́м ви́дїти". — І вона́ так жда́ла. І так ся ста́ло. Як та хви́ля прийшла́ і кура́тнї так сї ста́ло: втвори́ло сї. Нати́хмияст вона́ вбі́гла і дити́на жива́ бу́ла, ба́вила сї на земли́... І вона́ тоту́ дити́ну лише́ ви́хопила ві́тгам і то сї за́раз засу́нуло. Ві́тер дити́ну обві́яв і дити́на Бо́гови ду́шу да́ла.

Зап. в жовтни, 1910 р., від Н. Лесевича з Чернелиці, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

---

[1]) Бу́на = бабка.

1168. Комора в Мокрині[1]).

Йи одна́ комо́ра ў Мокрині́; там у ті комо́рі йи двана́цїть бо́чок гро́ший, усї́ чи́сті, лишь одна́ бо́чька йи вичьи́ста, бо на ті бо́чцї ски́тий кова́ль. То лишь та одна́ бо́чька з ним закльи́та, а тоти́ усї́ чьи́стї ре́шта. Та ўже копа́ли їх, али ни мо́жут докопа́ті си, бо ни мо́жут потра́фиті на две́рі, а две́рі є по́зит (віл) само́го со́нцьи; пе́рший раз як исхо́дит со́ничько, то там на самі́ две́рі грі́йи. І ўни ўже би бра́ли си до то́го, а́ле ўни ўже ве́лико гро́шей россипали та нїчьо́ ни найшли́, шьо не могли́ потра́фиті, та ўже типе́рь си бо́ют. А вит тих гро́шей ше йи оди́йи ґід таки́й стари́й, шьо тоти́ гро́ші заклада́ў там; та вин уже́ тілько жіє на сьвітї, шьо ўже с ста́рости ні мо́же нї ї́сті і уже ні мо́же на нога́х сто́йиті та ка́же так, шо: „До́ті я ма́ю жи́ті, до́кі яке́с таки́й си ни на́йде, аби́ маў ше́стьи, аби́ тти гро́ші ўзьмў, бо я до́ті му́шу жи́ті“, — бо наколи́ ти гро́ші о́зме, то вин уже́ ма́йи умира́ті, а доки ти гро́ші мут сто́йиті, то й вин му́сит жи́ті, бо так ти гро́ші на не́го заклььи́ті, шо по́кіў ни на́йде си таке́й, шо аби́ ти гро́ші взьмў, то вин до́ті не ма́є ўме́рті.

Зап. І. Волошанський в серпни, 1911 р., від Гарасима Джюрьика з Ростік, пов. Вижниця.

1169. Скарб у млинї.

От три парня сидять та сами с собою совітають ця: „Кажуть, шо під Папушиною мелницею водяною шкарб є. Коли б нам піти послухать: кажуть, шо бряжчить там чимсь“. — Один і каже: „Як же нам кликать, шоб гроші принисли?“ — А другий каже: „Кликать: чорні-чорні, дайте нам гроший!“ — На другий день зібрались і пішли о північі; сїли й сидять. А один, шо підслухав їх, пішов туди ж раньше їх тай сїв у куточку під колесом. От вони приходять: „Чорні! нисїть нам гроший!“ — А той приготовив залїзне путо чи чеп. От вони сидїли-сидїли ш час — ни чуть. „Типер ти Йван кажи!“ — От і Йван: „Чорні! нисїть нам гроший!“ — А той путом почина звинїть“. Цить-цить, кажуть вони, бряжчить, вже нисуть!“ — От опять ни чуть стало. Вони ще трошки ждали та вже всї разом: „Чорні! нисїть нам гроший!“ — Тодї той дужче: брязь-брязь! — Вони тодї: „Слава тибі, Господи! виходить стали“. — Той бряжчав-бряжчав, як хвате їх путом по плечах, вони як схватять ця та бігти. Один бідьняга спотикнув ся та й бухнув у річку, забовтавсь увесь та кричить: „Хто в Бога вірує — рятуйте!“

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. ґуб.

---

[1]) Мокри́я — полонина́ вище Жабя, пов. Косів.

1170. Божевільний через скарби.

Правдиве оповіданя, як три баби і один чоловік начали правду розмовляти: „Ох, добрі люди, дядькам, братам, дочкам і синам треба заказувати, щоб вони отих шкарбів ни брали. У Шилякині знаїш, Фенка, оч чого чоловік здурів?“ — А оч чого, панибрате? — „Вот що — хоть вірь, хоть ни вірь, так я тобі правду скажу. Оцей чоловік у Крутенькому найшов бочонок гроший, а ті гроші та головні і закляті на вісім годів. Ото він як найшов і пожив вісім год. Вийшло время, начало його лихорадкою трясти, потім світ крути ця, а тоді зовсім дуріть.

Ну тут батько та мати начали ворожить од трястї, младенського, потім од хиндї, водили піт кури. А той зовсім здорів, начав варинякать, що на рот наверзе ця. А їх хтось научив, щоб він подивив ся у мазницю, то воно так як руками зніми із його боль. От вони повили у нужник, поставили мазницю і начали ласкавими словами упрашувать: „Синочок умненький та бравенький, подиви ся сюди — хай тобі Бог помага!“ — А батько стоїть тай каже: „Набуть з гривнї ни здїлаїш пятака, так жи з дурня ни буди молодця!“ — Той тодї дурак нащитинив ся, як їжак, як возьми мазницю — та батька по голові, а матїр по спинї та обох у одну кучу і поклав.

Так мати дойшла, а батько коло його. Щож тодї опісля хоть тупикою, так ни поможи ця.

Скричали буцїм на гвал, узяли, закували, у тимницю засадили. Сидить та вікна бєть, а з людьми мову ведеть; як пошне росказувать, хто коли запалив, а хто таке що лидаще зробив. Люди віри й ймуть і начали скіпаця до тих людей, що на що попалили або на що покрали, бідних людей обіжали. Но правосудне началство віри ни вняло, усїх порозгоняло і слухать його запритило. Так щож людям — ни одгони ся так і лїзуть. Те спрашує, де мій чоловік та що робить на Низу; салдатки спрашують, де її салдат та як служи та чи галуни заслужив; а дївчата спрашують, якого жиниха дожидать; чи чорнявого, а можи білявого, а можи рудого. Но, він на всякий вопрос вирзе, а баби дивую ця; просто як у око коли, так він правду говори. І тут разві баляндряси начали точить до купи: хто каже, що от паганих гроший, а хто каже, що библїї дочитав ся до кінця, от того, а третє, що собака укусила бешина — так його часником гудувать, він отдуріє. Усї людські ляси та всї розговори як усї писать, так нильзя його усе і пирилїчити, щоб усе до купи змостити.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воровїж. ґуб.

1171. Смерть через викопані гроші.

Я робйў храм, йик то ў нас ка́жут, тай чьоловик ишьоў, а я єго́ заклйкаў; тай ми бала́кали і зійшли аж на гро́ші тай вин ка́же: „Е то пусте́! И я“ — ка́же вин — „буў найшо́ў гро́ші, а́ле то пусте́, шо з них? Я му́сїў ї́х видносити наза́д, бо мині жйнка засла́бла — то мусїў я видносити наза́д. І лїкува́ў ї віта́к і ратува́ў, як то у Гуцула́х є, промовйили, а́ле такі с то́го уме́рла. Принїс я буў тих гро́ший шос два ра́зи з жінкоў, занїс у комору тай му́сїў видносити. Вода́ бу́ла вімулила“. — Той ка́же: „Лю́нчіку, скажи мині, на котрім місци“. — „Ий та на шьо тобі зна́ти, аби й ти си з лихи́м здибаў?“ — „Ни бій си, я си ни бо́ю“. — І уповіў йиму́ аку́рат, де ўни і на котрім місци і тот ї́х узьи́ў. Цес мині самйй каза́ў. І тот засла́б і тот уме́р, шьо си ни бойи́ў. Де вин ї́х дїў, то ўже ни можь зна́ти, вже я ни чюў, лишь до́ста то́го, шьо той мині оповіда́ў, шьо узьи́ў і вид тих гро́шей уме́р.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Івана Писанюка з Ростік, пов. Вижниця.

1172. Скарбів не можна назад закопувати.

Туй буў стаўник на Сїтнім. Раз найшли они из сином гроші на полонині, на Нижнї, тай принесли т хакі и де би припрєтати, де? Заховали у землю. Тай вітак и стараго шос пару рокіў мучило (спух буў и ноги му віднєло) и сина такі шос нагріло (ишоў дорогоў тай упаў и закачєло го у якис кабач; наґийшли люди, а він нїчо ни говорит, лиш дивит сї). Син буў вітак у шпита́ли, але ни помогло нїц — померь. А той (старий) лижеў, лижеў, розсипаў працю, шо ходили по сьвіта́х до зна́харіў ру́жних — тай померь.

То як гроші узєкі из зимлї, то ни тіерь назад у землю класти.

Зап. від Петра Онуфрака в Зелениці, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

ДОДАТОК.

В часї друку книжки дістав я ще отсї три оповіданя, які тут долучаю.

1173. Чорт у хмарах.

Біля сила Сонцево, Старооскольського повіту, Курської губернї, Федір Алябєв диржав водяну мелницю. Син його, Павлин, пирид вечиром катав ся по річцї на лодцї. Де ни взялись тучі і стала надвигать гроза. Тучі приближались все ближче і ближче і вже почав капать дощик. Павлин тодї лодку направив до берига, шоб причалить, вилїзти і мирщі тїкать до дому. Ни допливше до берига сажень пять, глянув на тучі і побачив там чорта, з чотирма лапами, з хвостом на пробі крокоділя, як ото

рисують на картинах, шо Гиоргій Побідоносиць копйом коле. Проміж милькав ногами і хвостом виляв, ниначе лазив по тучах і потім сховав ся між тучами. Павлин злякав ся і уже ни знав, шо йому робить. Ни доплив до берега так, як на сажень, чи й більше, плигнув прямо в воду. Вибрав ся на бериг і біг біз памяти до самого дому. З тих пір став боять ся плавать на лодці, особливо пиред вечиром і сам.

Зап. від Павлина Алябєва П. Тарасевський.

1274. Домовик не дозваляє на потемки годувати дитину.

Кажуть старі люди, шо малих дітей гріх годувать ночу біз огню. Треба повсіда світить лампу, коли потребуїть ся годувать дитину сущиками або молошною кашою. Нидавно у нас був злучай: Лакейова Машка завикла годувать свого сина ночу, бо їй ни хотілось вставать і світить лампу так, шо вона частенько годувала його в потьомках. Каша у неї стояла на поготові під рукою заздалигідь приготовлина так, шо вона як тіко потребуїть ся годувать, встане, возьме дитину на руки і напиха її кашою. Скіко разів обходилось благополушно. А то один раз ни було чоловіка дома, з панами їздив в Харків, а вона оставалась сама дома. Опівночі прокинулась, дитина плаче. Вона намацала риночку з кашою, взяла на руки дитину і почала годувать. Чує, шось рипнуло двирми і ниначе тихенько топнуло разів два ногами. Вона стала прислухать ся, думала, шо може хазяйка йде. Коли воно ни довго думавше, тричі плюнуло і хто 'на куди дівалось. А плюнуло здорово, аж їй мизи вочі бризки политіли. Вона тоді стала гукать на хазяйку і на хазяїна. Прийшли хазяїн і хазяйка, вона їм росказала, в чім діло. Почали обглядать всі кутка і закутки, ніде нічого ни найшли. Значить, то приходив домовий або ничистий дух лякав, шоб вона ночу в потьомках ни годувала дитину. Ночу, кажуть, біз огня нільзя нічого робить, особливо хто робе при місяцю — то страшенний гріх.

Зап. від Ганни Чиридникової, с. Шибекино, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

1175. Відьма заставляє дївку їсти здохлу собаку.

Всї кажуть, шо баба Динисиха була відьма. Ни один раз замічали, що вона чужих коров доїла. І в добавок того Донька Хворостяного нираз хвалилась бабам, як Динисиха хотїла вивчить її відьмувать. Донька Хворостяного похоже сама поохотилась научить ся відьмувать, бо вона думала, шо тут ніякої мудрості нима научить ся відьмувать. Динисиха з радістю взялась научить її, тїко сказала їй так: Глядиж ти, Донько, нічого ни бій ся і все роби, шоб тїко я тебе ни заставила. Донька Хворостяного согласилась. Дождались вони ночі. Баба Динисиха повила

Доньку до річки на ялову скриню. Діло було як раз опівночі. Прийшли вони до ялової скрині, а там лижить дохла собака і вже аж завонялась, так черви і кишать в ті собаці. Баба Динисиха і каже Доньці Хворостяного: Кусай, Донька, сю собаку! — Донька пириляклась та гайда віттіля і бігла аж до самого дому. Після того, кажуть, вона цілих три годи чахла. Похоже од пириляку захварала. Баба Динисиха що дня опівночі ходила з відром до ялової скрині брать воду. Ни один раз люди бачили. Частенько бувало замість шутки питали в Динисиного сина: Чи правда, шо твоя мати відьма?" — А він, бувало, каже: Та хто ї зна... Як би вам сказать, вона шось морокує, тіко я за нею ни хожу, шо вона робе. Ночу виходе в сіни і там шось робе, а шо робе, я ни знаю. А иноді о півночі одягнить ся і піди з дому, а куди вона ходе, я ни слїжу і ни питаю в неї... ни моє діло.

Записав від Митра Фесенка с. Шибекино, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

Паралєлї.

З уваги, що матеріялів до демонольоґії надруковано ще пропорціонально до инших дуже мало — і то не тілько в нас — вилучив я паралєлї до надрукованих оповідань окремо і подаю при кінци книжки. З огляду знов на вагу предмету подаю бібліоґрафію лїтератури і то наперед таких праць, що дотикають усїх або кількох тем, порушених у зібраних матеріялах, а потім праць, що відносять ся до окремих розділів книжки.

Том І.

Ч. 21. За марний гріш. — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 71.

Ч. 43. Бідний баранець. — A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 54—55, ч. 7. — П. Чубинскій, Труды, ст. 183.

Ч. 114. Страх у горальни. — A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 57—60, ч. 9.

Ч. 129—133. Заміна люльки. — А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 96, ч. 16.

Ч. 209. Фебра і тиф. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 222.

Ч. 213. Мама приходить по смерти до дитини. Ч. 214. Як у Потоцї ходила жінка по смерти. — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 8—9. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 405, ч. 115. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 320. — P. Sébillot, Contes des provinces de France, ст. 257, ч. 51. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 274—275, ч. 12.

Ч. 232. Мерлець на гостинї. — A. Keller u. E. Seckendorf, Volkslieder aus der Bretagne, ст. 86—88, ч. 19. — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 25. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, I, ч. 210. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ч. 205.

Ч. 235. Мерлець і відважна дївчина. Ч. 236. Мерлець без шапки. — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 21—22. — П. Чубинскій, Труды, II, ч. 125. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки,

т. II, ч. 205. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 275—276, ч. 14. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 134—135, ч. 171. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія, ст. 62—63, ч. 2.

Ч. 237. Мерлець забирає коханку. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 18—19 (два вар.). — P. Sébillot, Contes des prov. de France, ч. 54. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 276—277, ч. 15. — Пор. баляди В. Жуковського: „Ленора“, „Людмила“, „Свѣтляна“. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 210, ч. 12.

Бібліоґрафія сеї теми пор. Етноґр. Збірник, т. XXIX, ст. 294—297, ч. 45.

Ч. 282. Вовкулак. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 106—107, ч. 2. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст 213, ч. 2. — А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 131, ч. 4.

Ч. 307. Як наймит викивав відьму. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 110—111, ч. 9.

Ч. 315. Як зять доїхав кінця тещі-відьмі. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 111—112, ч. 12. — А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 129—130, ч. 10.

Том II.

Ч. 89. Як чорт утопив слугу. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 54, ч. 22.

Ч. 114. Музика грає чортам. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 52—54, ч. 19—20. — М. Рудченко, Народ. южнор. сказки, I, ст. 74. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 186. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, II, ст. 58—59, ч. 61.

Ч. 120. Як чорт у богача служив. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 64—66. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, II, ст. 66—71, ч. 68.

Ч. 131. Як дідько торгував з бабою. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, II, ст. 85—87, ч. 73. — И. Рудченко, Народ. сказки, I, ч. 29. — Moszyńska, Bajki, ч. 21. — J. Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego, (Zbiór wiadom. do antr. kr., т. IX, ст. 130, ч. 21).

Ч. 140. Собака вірнійша від жінки. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія, ст. 59—61, ч. 34. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, II, ст. 62—63, ч. 65. — И. Рудченко, Народ. сказки, I, ч. 40.

Ч. 404. Антипко зі зноска. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 57, ч. 28.

Ч. 473. Недолітки. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206—207, 209, 211. — A. Nowosielski, Lud ukraiński, II, ст. 51—56.

Ч. 476. Дівчина заскоботана русалками. — Етноґр. Збірник, V, ст. 212. — Ріжні оповідання про русалок пор. у Б. Грінченка, Изъ устъ народа, ст. 114—118. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, IV, ст. 139—140 і ст. 216, ч. 61. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 96—101; Krakowskie, III, ст. 45—49. — Fedorowski, Lud białoruski, I, ст. 75—76. — A. Nowosielski, Lud ukraiński, II, ст. 16.

Ч. 486. Морські панни. — Зоря, 1883, ст. 233. — М. Драгомановъ, Малорус. нар. преданія, ст. 96, ч. 8. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 211. — Fedorowski, Lud białoruski, I, ст. 108—109.

Ч. 489. Підміна. — Ястребовъ, Матеріалы, ст. 79—80.

Ч. 492. Як дитина зиму зїла. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 7—8, ч. 12. — Житє і Слово, 1895, I, ст. 186, ч. 21.

Ч. 494. Потерчата по сїмох роках. — Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 355; 1895, кн. 6, ст. 361. — Зоря, 1882, ст. 78—79 і 370. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 102.

Ч. 547. Дві пропасниці. — J. Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom. do antrop. kr., т. IX, Ш, ст. 132—133, ч. 23).

Ч. 748. Опир і піяк. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 52—56, ч. 86; II, ст. 97—99, ч. 81—82. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 417—420, ч. 123. — Харьков. Сборникъ, IX, ст. 248, ч. 21. — Сборникъ Харьк. ист. ф. Об-а, Ш, ст. 222—224 і 226—228. — Етноґр. Збірник, I, ст. 5—8, ч. 2.

Ч. 751. Піп — опир. — A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 31—33, ч. 2.

Ч. 765. Звідки беруть ся вовкулаки. — П. Ивановъ, Нар. разсказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 206 - 207.

Ч. 772. Як пізнати відьму. — П. Ивановъ, Народ. разсказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 165.

Ч. 798. Як відкопували відьми. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 205, ч. 4.

Ч. 799. Як дитина бігала по шнурі. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 206, ч. 7.

Ч. 827. Смерть відьми. — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 2. — Той сам, Укр. вѣдьма (відб. з Кіев. Стар., 1901), ст. 16.

Ч. 844. Чарівниця колесом. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 271—272, ч. 8.

Ч. 872. Ніж у терлици. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 205, ч. 5.

Ч. 896. Як син убив матїр відьму. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, ст. 108, ч. 86.

Ч. 902. Жовнїр і відьма. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 60—61, ч. 89. — И. Манжура, Сказки, ст. 138. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 196. — A. Podbereski, Mater. do demonol. ludu ukraińskiego, ст. 40—43, ч. 8.

Ч. 906. Як парубок потяв відьми. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 70, ч. 11. — O. Kolberg, Pokucie, Ш, ст. 111, ч. 10. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 197—198.

Ч. 908. Як вояк підкував відьму. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 207—208, ч. 9.

Ч. 910. Відьма з Космача. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 208—209, ч. 10. — П. Ивановъ, Народ. разсказы о вѣдьмахъ и упырахъ, ст. 169.

Ч. 911. Відьма над відьмами. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 206—207, ч. 8.

Ч. 919. Салдат і відьма. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 71—73, ч. 14. — П. Чубинскій, Труды, I,

ст. 200—203, II, ст. 27—28. — И. Рудченко, Народ. южнор. сказки, II, ст. 27. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, I, ст. 66—71, ч. 92—93; ст. 284—287, ч. 209; II, ст. 110—115, ч. 88: — И. Манджура, Малор. сказки, ст. 166—169. В. Ястребовъ, Матеріалы, ст. 64—66. — Кіев. Старина, 1894, Ш, ст. 551—552. — П. Ивановъ, Нар. разсказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 201—205.

Ч. 920. Відьми — дякові коханки. — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 30—31. — A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 33—34, ч. 3.

Ч. 921. Лиха година. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 207.

Ч. 923. Чіпки. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 211, ч. 1. — А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 110—111, ч. 14.

Ч. 1027. Гуцул кидає з землї кілок у дїрку в бани. — А. Онищук, Матер. до гуц. демонольоґії, ст. 112—113, ч. 2.

Ч. 1036. Чарівник і гончар. — П. Ивановъ, Нар. разсказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 198.

Ч. 1047. Зачарована горівка. — А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 108, ч. 9.

Ч. 1050. Гуцул добуває молока ножиком. — А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 108, ч. 10.

Ч. 1079. Хмарник у Семаківцях. — А. Онищук, Матер. до гуц. демонольоґії, ст. 123, ч. 3.

Бiблїоґрафiя.

1.

V. Bugiel, Aus dem ruthenischen Volksglauben (Zeitschrift für österr. Volkskunde, 1895) — вірування про смерть, мерців, опирів, чортів, відьм і ин.

М. Васильевъ, Антропоморфическія представленія въ вѣрованіяхъ украинскаго народа (Этногр. Обозрѣніе, 1890, кн. IV, ст. 87; 1892, кн. XV, ст. 157).

А. Дмитрюковъ, Очеркъ демонологіи малороссіянъ. Маякъ, 1844, т. XII, кн. 25, ст. 55—58. Також: Москвитянинъ, 1865.

П. Ивановъ, Очеркъ воззрѣній крестьянскаго населенія купянскаго уѣзда на душу и на загробную жизнь (Відбитка зі „Сборника Харьк. Истор. фил. Общества", т. XVIII). Харьковъ, 1909.

Вяч. Каминскій, Къ народной демонологіи (Кіев. Старина, 1906, 5—6, 9—12).

Н. Костомаровъ, Славянская миѳологія. Кіевъ, 1847. Извлеченіе изъ лекцій читанныхъ въ университетѣ св. Владиміра во второй половинѣ 1846 г.

Д. Кравченко, О новооткрытомъ славянскомъ богѣ Раѣ (Кіев. Старина, 1886, кн. IX, ст. 162).

Leger L, Etudes de mythologie slave. Paris, 1895.

В. Замѣтки о малорусской демонольогіи (Кіев. Старина, 1899, кн. VIII, ст. 196; кн. IX, ст. 379).

В. Милорадовичъ, Украинскія тайныя знанія и чары (Сборникъ харьк. Истор. филол. Общества, т. XVIII, ст. 232—243).

Наука, 1874: О знахарахъ и знахоркахъ, о планетныкахъ, вовколакахъ, чаривныкахъ и чаривныцяхъ, о упырахъ и упырыцяхъ и о тыхъ грошахъ що въ земли горятъ, якъ ихъ чортъ пересушуе.

А. Николаевъ. Очерки демонологіи Малороссіянъ Суджанскаго уѣзда. (Курскія Губер. Вѣдомости, 1853, ч. 14).

Антін Онищук, Матеріяли до гуцульської демонольоґії. Ст. 1—139 (Матеріяли до укр. етнольоґії, т. XI, 1909).

Очеркъ демонологіи Малороссіянъ. Москвитянинъ, 1842, XII.

Л. Розенбергъ, Повѣрія и предразсудки (Кубанскія Област. Вѣдомости, 1900, ч. 207, — про відьми, знахарів, мерців і ин.).

Ѳ. Рыльскій, Къ изученію украинскаго народнаго міровозрѣнія (Кіев. Старина, 1890, кн. IX, ст. 341; кн. X, ст. 1; кн. XI, ст. 195).

Н. Сумцовъ, Культурныя переживанія. Кіевъ, 1890.

Н. Сумцовъ, Колдуны, вѣдьмы и упыри (відбитка зі Сборн. Харьк. Истор. фил. Общества, т. III). Бібліоґрафія.

Ю. Яворскій, Къ исторіи карпато-русскаго фолькльора XVIII вѣка (Сборникъ Харьк. Истор. фил. Общества, т. XVIII, ст. 272—278).

В. Ястребовъ, Изъ народнихъ устъ (Этногр. Обозрѣніе, 1895, кн. XXV) — про холєру, блуд, злих духів і ин.; 1896, кн. XXXI — про змія, закопані скарби, чоловіка, що завмирав і ин.

2.

I. Чорти.

Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, I, ст. 38—44, ч. 73—79; II, ст. 55-87, ч. 58—73.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 90—108, ч. 113—134.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 42-61, ч. 1—34 і ст. 390—391.

А. Ѳ. Кистяковскій, Къ исторіи вѣрованія о продажѣ души черту (Кіев. Старина, 1882, VII, ст. 130-186).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Черти.

O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 81—91, ч. 1—4.

Д. Лепкый, Чортъ (Зоря, 1887, ч. 3).

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ по малор. фольклору, ст. 262-268, ч. 1—3.

В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 56-72 (збірка ще не скінчена).

А. Ом—скій, Изъ народныхъ повѣрій о чертѣ (Кіев. Старина, 1883, кн. XI, ст. 514).

А. Онищук, Матеріяли до гуцуль. демонольоґії, ст. 64—92, 4, ч. 1—62.

Прибыльскій, Черти въ продажѣ (Кіев. Старина, 1885, кн. VI, ст. 350),

П. Чубинскій, Труды, ст. 183-192: Черти.

II. Страхи.

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 274, ч. 11.

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 92—96, 5, ч. 1-16.

A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV), ст. 46—48, ч. 1—3; ст. 54-60, ч. 7—9.

III. Хованці.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 109—113, ч. 137—144.

Дуже богату збірку оповідань про домовика зібрав П. Ивановъ, Народные разсказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. (Ма-

теріалы для характеристики міросозерцанія крестьянскаго населенія Купянскаго уѣзда). Харьковъ, 1893. Ст. 2—31.

Д. Лепкый, Хованець або богъ домовыкъ (Зоря, 1883, ч. 7).

A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV, 3), ст. 7, ч. 3.

Черниго в. Губ. Вѣдости. 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Домовые.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 192: Домовой; ст. 208: Вихованці.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новоросс. края, ст. 77—78.

IV. Ріжні духи.

Про болотяника пор. оповіданя: В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 47—48.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 108—109, ч. 135—136.

Ріжні оповіданя про водяника пор. П. Ивановъ, Народные разсказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 38—45. — В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 41—47.

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 44, ч. 80 (лїсовик).

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 10—14, ч. 15—18.

Ріжні оповіданя про лїсовика пор. П. Ивановъ, Народные разсказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 32—38. — В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 48—51.

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 62—64, ч. 3 (лїсовики).

Черниго в. Губ. Вѣдомости, 1861, ч. 4: П. Ефименко, Нѣсколько словъ о Полисунѣ.

Бор. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 2—5, ч. 2—7 (оповіданя про змія).

А. Малинка, Къ легендамъ и повѣрьямъ о змѣяхъ (Этногр. Обозрѣніе, 1897, кн. XXXV, ст. 125).

Оповіданя про змія пор. В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 51—56.

O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 103, ч. 3 (Letawica).

Д. Лепкый, Зъ вврованя нашого люду: Перелесникъ, манія, мара (Зоря, 1884, ч. 5).

A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 9—13, ч. 1 (перелесник).

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новоросс. края, ст. 78 (перелесник).

А. Онищук, Матеріяли до гуцуль. демонольоґії, ст. 59—61, ч. 2 (чугайстирь).

Д. Лепкый, Народни повиркы про витеръ (Зоря, 1882, ч. 21).

А. Онищук, Матеріяли до гуцульської демонольоґії, ст. 9—12, ч. 8: Вітер.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 192—193: Лѣсовой, перелестникъ, лизунъ, полевой, болотяныкъ, очеретяныкъ, скарбныкъ.

П. Ивановъ, Народные разсказы о долѣ. (Відбитка зі „Сборника Харьк. Истор. фил. Общества, т. IV). Харьковъ, 1892.

Ю. Яворскій, Галицко-русскія повѣрія о дикой бабѣ. СПетербургъ, 1898.

V. Богині й русалки.

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 45, ч. 81.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 114—118, ч. 145—154 (русалки).

Ряд оповідань про русалок подає: П. Ивановъ, Народные разсказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 45—52.

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Русалки.

O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 96—101, ч. 1.

N. Łopaciński, Dwa podania ukraińskie o syrenach (Wisła, 1900, ст. 597, перекладено і надруковано в „Кіев. Старинѣ“, 1900, кн. XII, ст. 179).

В. Милорадовичъ, Замѣтки о малорус. демонологіи. Русалки (Кіев. Старина, 1899, кн. VIII). — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 35—41.

А. Онищук, Матеріяли до гуцуль. демонольоґії, ст. 56—59, ч. 1 (нявки).

В. Пассекъ, Очерки Россіи. Петербургъ, 1840. Кн. III, ст. 185—196: Русалка.

A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukrainskiego (Zbiór wiad., т. IV), ст. 3 7, ч. 1—2.

Черниговск. Губ. Вѣдомости. 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Русалки.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206—207: Мавки, русалки; ст. 209: Мемозины; ст. 211: Морськи люды; ст. 211—212: Лісовы люды.

П. Шафарикъ, О русалкахъ. (Зоря Галицка, 1851, ч. 19—20).

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 198—202, ч. 1—5.

VI. Підміни й потерчата.

O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 102, ч. 2 (Stradcze).

A. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV, 3), ст. 8, ч. 4.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 193—195: Одмінокъ.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новорос. края, ст. 79—80.

VII. Блуд.

Д. Лепкый, Зъ вированя нашого люду: блудъ або манъ, обійныкъ (Зоря, 1884, ч. 23).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 96, 6.

А. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 48—54, ч. 4—6.

VIII. Смерть і хороби.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, 118—128, ч. 155—163.

Г. Данилевскій. Смерть. Украинска сказка. — Подснѣжникъ, ч. 9. 1859. (Казка віршами).

О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 92—95, ч. 6.

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 287, ч. 19.

А. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3) ст. 24—28, ч. 8—9 (чума, холєра).

П. Чубинскій, Труды, ст. 217—219: Смерть; ст. 221—222: Болѣзни: лихорадка, холера, чума.

IX. Мерці.

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 48—52, ч. 83—85; II, ст. 92—96, ч. 76—79.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 130—142, ч. 165—174 і ст. 387—388, ч. 360.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 62—67, ч. 1—5 і ст. 391—393.

Д. Лепкый, Про небищикôвъ (Зоря, 1890, ч. 10—11 і тамже, 1892, ч. 13).

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 274—277, ч. 12—15.

Значна збірка оповідань про мерців надрукована у В. Милорадовича, Казки і оповідання, записані в Лубенщині (Труды полтав. ученой архивной комиссіи. Вып. VIII—IX). Ст. 1—35.

В. Милорадовичъ, Замѣтки о малорус. демонологіи. Мертвецы (Кіев. Старина, 1899, кн. VIII).

М. Олельковичъ, Антинъ М. Таньськый (Основа, 1861, кн. VIII, ст. 29—32).

А. Онищук, Матеріяли до гуцуль. демонольоґії, ст. 51—54, ч. 1—14.

И. Сосоновичъ, Русскіе варіанты сказки о женихѣ-мертвецѣ (Рус. Филологич. Вѣстникъ, 1890, кн. IV, ст. 332—334).

Н. Сумцовъ, Пѣсни и сказки о живомъ мертвецѣ (Кіев. Старина, 1894, кн. III, ст. 440).

Н. Сумцовъ, Мертвая рука (Кіев. Старина, 1891, ст. 482—483).

В. Ястребовъ, Какъ баба замирала (Кіев. Старина, 1894, кн. XII).

X. Покутники.

В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 13.

XI. Топельники й висільники.

А. Онищук, Матеріяли до гуцуль. демонольоґії, ст. 55, ч. 3—4.

Fr. Řehoř, Halicsko-ruský topelnyk (Svět, XXXI, ст. 419—420).

П. Чубинскій, Труды, ст. 209: Вішалникъ, утопленники.

XII. Опирі.

J. Vahylevič, O upjrech a vidmach. Časopis českého Museum. Прага, 1840. XIV, вип. III, ст. 232–261.

П. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 52—56, ч. 86; II, ст. 96–105, ч. 80–85.

П. Ефименко, Упыри (Кіев. Старина, 1883, кн. VI, ст. 371).

П. Ивановъ, Народные разсказы о вѣдьмахъ и упыряхъ (Сборникъ Харьков. Истор. фил. Общества, т. III, ст. 219 - 228).

Кіевлянинъ, 1865, ч. 87: Объ упыряхъ.

К. Кошовикъ, Живой упырь въ борьбѣ съ умершими упырями (Кіев. Старина, 1884, кн. I, ст. 169).

Миронъ, Сожженіе упырей въ с. Нагуевичахъ въ 1831 г. (Кіев. Старина, 1890, кн. IV, ст. 101).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 106–112, 1, ч. 1—16.

A. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 13 - 24, ч. 2—7.

Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малороссійскія: Упырь (ч. 82—83).

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 205–206: Упыръ.

Я. Ш. Убійство упыря въ Кіевщинѣ во время чумы 1770 г. (Кіев. Старина, 1890, кн. II, ст. 338).

J. Jaworski, Südrussische Vampyre. Berlin, 1898.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новорос. края, ст. 74–77.

XIII. Вовкулаки.

Ст. Александровъ, Вовкулака, украинське повирье, росказъ въ стыхахъ. (Южный Русскій Зборникъ А. Метлинскаго. Харьковъ, 1848).

И. Бѣньковскій, Разсказъ о вовкулакахъ (Кіев. Старина, 1894, кн. XII).

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 45–47, ч. 82; II, ст. 126—128, ч. 93.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 175—176, ч. 205—206.

П. И(вано)въ, Кое что о вовкулакахъ и по поводу нихъ (Кіев. Старина, 1886, кн. VI, ст. 356).

П. Ивановъ, Вовкулаки (Юбилейный сборникъ въ честь В. Ѳ. Миллера, Москва, 1900, ст. 292).

С. Исаевичъ, Еще разсказецъ о вовкулакахъ и чаровникахъ (Кіев. Старина, 1883, кн. XII, ст. 700).

O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 106–108, ч. 8.

Д. Лепкый, Дещо про вовкулакивъ (Зоря, 1885, ч. 2).

А. Онищук, Матер. до гуц. демонольоґії, ст. 130 - 134, ч. 1—9.

A. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 28–29, ч. 10.

П. Ревякинъ, Сближенія и слѣды. I. Вовкулаки. Невро-литвины (Основа, 1861, кн. XI - XII, ст. 129).

А. Сахонова, Про вовкулакивъ (Кіев. Старина, 1894, VI, ст. 543–545).

Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малороссійскія: Волколакъ (ч. 82—83).

Юл. Целевычъ, Вовкулаки (Дило, 1891).

Черниговъ. Губ. Вѣдомости. 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Вовкулаки.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206: Вовкулака.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 212—213, ч. 12.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новорос. края, ст. 70—74.

XIV. Відьми й чарівниці.

Колдовство. Документы, процессы, изслѣдованіе В. Б. Антоновича. Петербургъ, 1877. (Окрема відбитка з I т. „Трудовъ" П. Чубинського. Сама студія, без документів, вийшла також в україн. перекладі: В. Антонович, Чари на Україні. Переклав В. Гнатюк, Львів, 19'5).

J. Vahylevič, O upjrech a vidmach. Časopis českého Museum. Прага, 1840. XIV, вип. III, ст. 232—261.

Г. М. Вѣдьмы (Недѣля, 1875, ч. 46).

Вол. Гнатюк, Купанє й паленє відьм у Галичині (Матер. до укр. етнольоґії, т. XV).

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, 57—61, ч. 87—89; ст. 283—287, ч. 207—209; II, ст. 108—120, ч. 86—89.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 144—162, ч. 175—194.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 68—77, ч. 1—21 і ст. 393—395.

П. Ефименко, Судъ надъ вѣдьмами (Кіев. Старина, 1883, кн. XI, ст. 374; кн. XII, ст. 697).

И(вановъ) П. Изъ области народныхъ малор. легендъ (Этногр. Обозрѣніе, кн. XXI, ст. 88—91).

П. Ивановъ, Народные разсказы о вѣдьмахъ и упыряхъ (Сборникъ Харьк. Истор. фил. Общества, т. III, ст. 156—219).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Вѣдьмы

Кіевская Старина, 1886, кн. II, ст. 279; кн. IV, ст. 684; кн. V, ст. 79; кн VII, ст. 490; кн. VIII, ст. 693; кн. IX, ст. 81: Вѣдьма, полѣсскій разсказъ.

Н. Кобринська, Відьма (Відбитка з „Народа", 1894).

O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 108—131, ч. 1—49.

М. Н. Макаровъ, Русскія преданія. Москва. 1838. Кн. 2, ст. 103: Вѣдьма.

А. Малинка, Разсказы о вѣдьмахъ (Кіев. Старина, 1894, кн. III, ст. 551).

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 268—274, ч. 4—10.

И. Манджура, Сказки, пословицы і т. д., 1890, ст. 134—140.

П. Мартиновичъ, Украиньськи Записи, ст. 205—209 і 313—314.

В. Милорадовичъ, Украинская вѣдьма (Кіев. Старина, 1901, II, ст. 217—233).

Н. Оглоблинъ, Сожженіе вѣдьмы (Кіев. Старина, 1887, кн. V, ст. 195).

А. Онищук, Матер. до гуц. демонольоґії, ст. 125—130, ч. 1—11.
А. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom, т. IV, 3), ст. 29—46, ч. 1—9.
Евг. Пѣтуховъ, Серапіонъ Владимирскій, рускій проповѣдникъ XIII вѣка. СПетербургъ, 1888.
Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малороссійскія: Вѣдьма (ч. 82—83).
Н. Сумцовъ, Параллели къ повѣсти Гоголя „Вій“ (Кіев. Старина, 1892, III).
К. Цыбульскій, Всенародное купанье вѣдьмъ въ озерѣ и судебная отъ того волокита (Кіев. Старина, 1885, кн. XI, ст. 566).
Черпигов. Губ. Вѣдомости, 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Вѣдьмы.
П. Чубинскій, Труды, I, ст. 196—205: Вѣдмы, вѣдьмакъ.
В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 203—210, ч. 7.
В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новоросс. края, ст. 64—70.

XV. Знахарі й чарівники.

О. Авдыковскій, Ворожбиты и знахори (Миръ, 1887, ч. 43).
Ив. Бороздна, Поэтическіе очерки Украины, Одессы и Крыма. Москва, 1837. Ст. 35—46.
Бѣлокурый. Знахари и бабы (Одесскій Вѣстникъ, 1865, ч. 107—109).
Волынь, 1890, ч. 64: О вѣдунахъ.
Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, II, ст. 121—126, ч. 90—92.
Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 163 174, ч. 195—204.
День, 1892, ч. 1396: Знахарка Мелитопольскаго уѣзда Таврической губ.
М. Довнаръ-Запольскій, Современное дѣло о знахарствѣ (Кіев. Старина, 1892, кн. III, ст. 498).
П. Еф(именко), Попытка околдовать волостной судъ (Кіев. Старина, 1884, кн. III, ст. 508). — Околдованіе начальства (тамже, 1886, кн. V, ст. 175).
Н. Зарудный, Ссываніе змѣй знахарями (Харьковскій Сборникъ, 1887, ст. 261).
П. Ивановъ, Знахарство, шептанье и заговоры (Кіев. Старина, 1885, кн. XII, ст. 730).
R. F. Kaindl, Viehzucht und Viehzauber in den Ostkarpaten (Globus, 1896, ч. 24).
R. F. Kaindl, Die Viehzucht und der Viehaberglauben bei den Huzulen, 1896. — Ся статя друкована також по польськи в журналї „Lud“ (1896) п. н. „Pasterstwo i wierzenie pasterskie u Hucułów.
R. F. Kaindl, Zauberglaube bei den Ruthenen in der Bukowina und Galizien (Kleine Studien, ст. 31—40).
Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Знахари. — 1876, ч. 94: О знахаряхъ и знахаркахъ въ Звенигород. уѣздѣ. — 1877, ч. 80: Знахари и суевѣрія въ Сосниц. у.; ч. 183: О знахарѣ.

Н. Кондратковскій, Малорусскіе знахари и знахарки и ихъ способы лѣченія (Врачъ, 1892, ч. 10 і окремо).

В. Марковичъ, Знахарки новаго типа (Кіев. Старина, 1891, кн. XII, ст. 413).

А. Мердеръ, Колдовство въ 1863 г. (Кіев. Старина, 1900, I, ст. 1—2).

В. Мякотинъ, Дѣло о волшебствѣ (Кіев. Старина, 1890, кн. XII, ст. 515).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 112—121, 2, ч. 1—22.

A. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 60—68.

А. Селецкій, Колдовство въ юго-западной Руси въ XVIII ст. (Кіев. Старина, 1886, кн. VI, ст. 193).

Харьковскія Губ. Вѣдомости, 1888, ч. 190 і 207: Замѣтка о сзываніи змѣй.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 207—208: Чаровникъ, ворожбытъ; ст. 209: Характерникъ; ст. 209—210: Знахарь.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 211—212, ч. 9—10; ст. 214—221, ч. 14—19.

Южный Край, 1890, ч. 3172: О деревенскихъ знахаряхъ и ихъ заговорахъ.

XVI. Хмарники.

F. R. Kaindl, Die Wetterzauberei bei den Rutenen und Huzulen (Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellschaft in Wien, 1894, ч. 10).

А. Мердеръ, Средство къ отклоненію тучъ (Кіев. Старина, 1900, кн. VII-VIII, ст. 18).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 121—125, 3—4.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 221—225, ч. 1—9.

XVII. Інклюзники.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 35, ч. 41.

П. Ивановъ, Народные разсказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 19—21.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 213—214, ч. 13.

V. Ščurat, Zaubergeld (Am Urquel, 1893). Ся сама статя появила ся в перекладї в „Дїлї", 1893, ч. 53, 55—57, п. н. Зачаровани гроши.

XVIII. Закопані скарби.

В. Гнатюк, Народнї оповіданя про опришків. XII. Опришківські комори, ст. 295—305, ч. 245—258.

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 61, ч. 90; II, ст. 141—144, ч. 94—97.

Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 178—188, ч. 207—214.

М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 78—88, ч. 1—14 і ст. 395—399.

П И(вановъ), Народные разсказы о кладахъ (Харьковскій Сборникъ, 1890).

К—й О. Р. Изъ народныхъ разсказовъ о кладѣ (Кіев. Старина, 1884, XI, ст. 545—550).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Клады и могилы.

Кіевская Старина, 1883, кн. VI, ст. 387; кн. VII, ст. 592; кн. VIII, ст. 770: Клады въ Кіевѣ и его окрестностяхъ; 1884, кн. XI: Изъ народныхъ разсказовъ о кладѣ, ст. 545.

О. Л. Къ исторіи народнаго повѣрья о „скарбахъ" (Кіев. Старина, 1903, кн. V, ст. 90—92)

О. Л-ье. Закляти гроши (Кіев. Старина, 1897, кн. VII—VIII, ст. 16).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонольоґії, ст. 96—103, 7, ч. 1—18.

Харьковскія Губ. Вѣдомости, 1889, ч. 137 і 149: О кладахъ и кладоискательствѣ.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 96—99: Кладъ.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 195—197, ч. 1—5.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи малорос. края, ст. 138—142, ч. 12.

Друкарська похибка.

Через недогляд у друкарни перемінено два титули, які мають звучати:

Ч. 1055. Знахар посилає миши.

Ч. 1058. Млиньский камінь сунеть ся за дідом.

У тексті надруковано хибно навпаки.

ЗМІСТ.

X. Покутники.

XI. Потопельники й висїльники.

XII. Опирі.

XIII. Вовкулаки.

XIV. Відьми й чарівниці.

XV. Знахарі і чарівники.

XVI. Хмарники.

XVII. Інклюзники.

XVIII. Закопані скарби.

11/08

у сибірських селян; П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї у с. Землянці в Чернигівщині; Проґрами (вулиця, вечерниці, досвітки, складки) . . . . 4·00 К

Матеріяли до укр. етнольоґії, т. VI. Містить: Хв. Вовк, Вироби передмікенського типу у неоліт. становищах на Україні: М Зубрицький, Годівля, купно і продаж овець у Мшанці; М. Русов, Гончарство у с. Опошні у Полтавщині; М. Русов, Вироби з дерева у с. Груні у Полтавщині; М. Русов, Гребінництво у с. Груні у Полтавщині: Литвинова-Бартош, Олїйниця у с Землянці: А. Веретельник, Олійні у півн. східній Галичині; М. Шишкевич. Виріб олію на Волині в Галичині; В. Доманицький. Народ. медицина у Ровен пов., М. Дикарів. Народ. календар Валуйського пов. . . . . . . 6·00 „

Матеріяли до укр. етнольоґії, т. VIII і IX. Містять: Мр. Г. Дитина в звичаях і віруваних укр. народа, том по . . . . . . 3·00 „

Матеріяли до укр. етнольоґії, т. X. Містить: Ф. Вовк. Антропометричні досліди українського населення Галичини, Буковини й Угорщини; М. Зубрицький. Верхня вовняна ноша укр.-р. народа в Галичині; В. Гнатюк, Бойківське весілє в Мшанци; В. Гнатюк. Весілє в Керестурі (в полуд. Угорщині); Ю. Кміт, Бойківське весілє в Гвіздци; В. Левинський. Бойківське весілє в Доброгостові: Др. З. Кузеля, Бойківське весілє в Лавочнім . . . . 5·00 „

Матеріяли до укр. етнольоґії, т XI. Містить: Статї М. Зубрицького про селянські будинки в Мшанци і про ходаки. обув селян Старосамб[illegible] пов. та статю А. Онищука: Матеріяли до гуцульської де[illegible] . . . . 2·00 „

Матерія[illegible]р. етнольоґії, т. XII. Містить: Гаївки. Зібрав В. Гна[illegible] мельодії схопив на фонограф О. Роздольський. списав і зредаґував Ф. Колесса . . . . 5·00 „

Матеріяли до укр. етнольоґії, т. XIII і XIV. Містить: Мельодії українських народніх дум. Серія I—II. Списав по фоноґрафу і зредаґував Ф. Колесса, том по . . . . 6·00 „

Матеріяли до укр. етнольоґії, т. XV. Містить: А. Онищука: Народний календар у Зеленици; Останки первісної культури у Гуцулів; З народнього житя Гуцулів (родини і хрестини; рекруччина; як Гуцули правують ся: баї й ворожіня Анд. Шумиляка, й ин.). — В. Доманицького: Народний календар із Волині. — В. Гнатюка: — Купанє й паленє відьм у Галичині . . . . 3·00 „

Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту . . . . 2·00 „

Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житеписи і характеристики українських етноґрафів) . . . . . . 2·00 „

Олехнович В. Раси Европи і їх історичні взаємини . . . . . 0·70 „

Онищук Ант. Останки первісної культури у Гуцулів . . . . 0·40 „

Охримович В. Останки комунїзму у Бойків . . . . . . 0·20 „

Руська історична бібліотека, т. XIX. Праці Ю. Целевича про опришків 3·60 „

Томашівський Ст. Причинки до пізнаня етноґр. теріторії Угор. Руси тепер і давнїйше . . . . 0·20 „

„ „ Угор. Русини в світлї мадяр. урядової статистики . 0·90 „

„ „ Етноґрафічна карта Угорської Руси . . . . 5·00 „

Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях . . . . . . 0·70 „

„ „ Варлаам і Йоасаф, старохрист. роман . . . . . 4·00 „

„ „ Наші коляди . . . . 0·40 „

„ „ Лукіян Кобилиця . . . . 0·40 „

„ „ Наливайко в мідянім бицї. Причинок до історії леґенди . . 0·35 „

„ „ Пісня про Правду і Неправду . . . . 1·00 „

„ „ Притча про слїпця і хромця . . . . 1·00 „

„ „ Слово про збурене пекла . . . . 1·00 „

„ „ Козак Плахта . . . . 0·60 „

„ „ Слово о Лазаревѣ воскресеніи . . . . 1·00 „

„ „ До історії українського вертепа XVIII в. . . . . . 1·60 „

„ „ Нові матеріяли до історії українського вертепа . . . 0·50 „

„ „ Студії над народніми піснями . . . . 3·50 „

Широцький Кость. Надгробні хрести на Україні . . . . . . 0·60 „

Щербаковський Вадим. Деревляні церкви на Україні і їх типи . . 1·00 „

Щурат Василь. Увільнене злочинця дівчиною в Бродах 1727 р. . . 0·20 „

Цїна тому 3 корони.